

VILNIAUS UNIVERSITETAS
LIETUVIŲ LITERATŪROS IR TAUTOSAKOS INSTITUTAS

DALIA ZAIKAUSKIENĖ

LIETUVIŲ PAREMIJOS XX–XXI A. SANDŪROJE: TRADICIJA IR
INOVACIJA

Daktaro disertacija

Humanitariniai mokslai, filologija (04 H)

Folkloras (H 400)

Vilnius, 2012

Disertacija rengta 2007–2011 metais Lietuvių literatūros ir tautosakos institute

Mokslinė vadovė:

dr. Lilija Kudirkienė (Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas,
humanitariniai mokslai, filologija – 04 H, folkloras – H 400)

Turinys

IVADAS.....	6
I. ŠIUOLAIKINIO PAREMIJŲ FUNKCIONAVIMO TYRIMŲ	
PRIELAIDOS	12
1. Paremijos kaip folklorinės tradicijos dalis	12
2. Paremijos sąvoka. Šiuolaikinės paremijos	16
3. Šiuolaikiniai kontekstai ir pemiųjų sklaidos pokyčiai	31
3.1. Raštas kaip pemiųjų išsaugojimo ir platinimo priemonė	34
3.2. Pemiųjų vartoseną ir šiuolaikinės žiniasklaidos priemonės	35
3.3. Paremijos vizualumas: teksto ir vaizdo derinimas	38
4. Tradicinių pemiųjų turinio ir formos raidos ypatumai – šiuolaikinių tendencijų prielaidos.....	42
4.1. Semantinio lauko siaurėjimas ir plėtėjimas	42
4.2. Demetaforizacija.....	43
4.3. Antitezinių versijų atsiradimas	44
4.4. Komiškumo stiprinimas. Parodijavimo tradicija	45
4.5. Išplėstinių versijų atsiradimas ir pemiųjų trumpėjimas.....	46
4.6. Kontaminuotų versijų radimasis	46
4.7. Garsinės sakinių organizacijos priemonių gausėjimas	47
5. Funkcija	47
5.1. Pemiųjų polifunkciškumas	48
5.2. Bendrosios žanrinės funkcijos	49
5.3. Pemiųjų turinio ir formos sąlygojamos funkcijos: semantinė ir stilistinė.....	51
5.4. Konteksto sąlygojamos funkcijos	54
II. TRADICINĖS PAREMIJOS	59
1. Tradicinių pemiųjų taikymo galimybės šiuolaikiniuose kontekstuose	59
1.1. Tradicinė raiška	61
1.1.1. Trumpinimas (nutylėjimas).....	62
1.1.2. Ilginimas.....	63

1.1.3. Sintaksinis variavimas. Leksinis variavimas	63
1.1.4. Antitezinės versijos	64
1.1.5. Kontekstinė semantika	65
1.2. Aliuzija	66
1.3. Perfrazavimas	69
1.4. Paremija kaip teksto kūrimo priemonė	70
1.4.1. Improvizacija paremijos tema	70
1.4.2. Paremijos interpretacija	72
1.4.3. Vientiso teksto kūrimas	73
2. Vartojimo sritys ir funkciniai ypatumai	74
2.1. Paremijos šnekamojoje kalboje	75
2.2. Tradicinės paremijos publicistikoje	78
2.3. Tradicinės paremijos politinėje retorikoje	82
2.4. Paremijos reklamoje	84
2.5. Tradicinės paremijos pramogai	87
III. ANTIPAREMIJOS	90
1. Antiparemių kūrimo modeliai	91
1.1. Keitimas (substitucija)	92
1.1.1. Fonetinis keitimas	93
1.1.2. Gramatinis keitimas	95
1.1.3. Leksinis keitimas	96
1.1.4. Keičiama pusė paremijos	110
1.1.5. Inversija	112
1.2. Pridėjimas	114
1.2.1. Fonetinis pridėjimas	115
1.2.2. Gramatinis pridėjimas	115
1.2.3. Leksinis pridėjimas	116
1.2.4. Sintaksinis pridėjimas	116
1.3. Atėmimas	123
1.3.1. Fonetinis atėmimas	123
1.3.2. Gramatinis atėmimas	123

1.3.3. Leksinis atėmimas.....	123
1.4. Kontaminacija.....	124
1.5. Paremių imitavimas	127
2. Vartojimo sritys ir funkciniai ypatumai	135
2.1. Antiparemių šnekamojoje kalboje	135
2.2. Antiparemių publicistikoje.....	136
2.3. Antiparemių reklamoje	138
2.4. Antiparemių pramogai	141
IV. NAUJOSIOS PAREMIJOS	146
1. Kaip ir kada naujas posakis tampa paremija. Žanriniai požymiai	146
2. Genezė: naujų paremių rūšys	149
2.1. Iš antiparemių kilusios naujosiomis paremijos	149
2.2. Vertiniai	153
2.3. Šūkiei	164
2.4. Citatos	168
2.5. Žinomos autorystės posakiai	176
2.6. Į tradicines paremijas panašūs posakiai.....	177
3. Vartojimo sritys ir funkciniai naujų paremių ypatumai	181
3.1. Naujosios paremijos šnekamojoje kalboje	181
3.2. Naujosios paremijos žiniasklaidoje	186
3.3. Naujosios paremijos reklamoje	190
IŠVADOS	195
LITERATŪRA.....	201
SUTRUMPINIMAI	210
MOKSLO STRAIPSNIAI DISERTACIJOS TEMA	211
ANTIPAREMIJŲ ŽODYNĖLIS (disertacijos priedas).....	212

IVADAS

Nagrinėjama problema

Šiuolaikinėje paremiologijoje matyti dvejetainis paremių (gr. *paroimia* – priežodis, patarlė, sentencija) žanro gyvavimo ir jo prisitaikymo prie šiuolaikinių kintančių socialinių, politinių, kultūrinių sąlygų vertinimas. Jau senokai kalbama apie sakytinės tradicijos, taigi ir paremių, nykimą, teigiama, jog tradicinės paremijos nebepritampančios prie šiuolaikinės komunikacijos, jų skelbiamos idėjos esančios neaktualios ir nebeįdomios. Vis dėlto kur kas labiau pagrįsta nuomonė, jog paremių žanras kaip joks kitas tautosakos žanras yra gyvas ir gyvybingas. Dėl savo prigimtinio lankstumo – gebėjimo prisitaikyti prie įvairių kontekstų – paremijos ir toliau sėkmingai vartojamos įvairiose gyvenimo srityse. Paremių žanras traktuojamas kaip gyvas, dinamiškas, nuolatos atsinaujinantis, pasipildęs naujomis raiškomis.

Šioje disertacijoje tiriamos XX–XXI a. sandūroje lietuvių vartojamos paremijos, kurios yra įvairios amžiaus, kilmės, formos požiūriu. Buvęs šnekamosios kalbos žanras šiuolaikinėje visuomenėje pritaupo daugybėje viešojo gyvenimo sričių. Suaktyvėjo paremių parodijavimo tendencija: pasidarė itin populiari (ypač viešojoje komunikacijoje) perdirbti tradicines paremijas, kad jos iliustruotų konkrečias politines, socialines situacijas, arba tiesiog iškraipyti tradicinį tekstą pramogos dėlei. Nuolatos randasi naujų, iki šiol jokiuose sąvaduose ir fonduose nefiksuotų posakių.

Lietuvių paremiologai daugiausia tiria ir publikuoja senąjį paremių klodą, o nauji paremiologiniai reiškiniai – antiparemių kūrimas ir naujų paremių radimasis, taip pat ir tradicinių paremių vartojimas šiuolaikiniuose kontekstuose – iki šiol nėra sulaukę reikiamo dėmesio. Tradicinių paremių perdirbiniai, nauji posakiai vos ne iki XX a. pabaigos laikyti ne tokiais vertingais kaip senieji tekstai, būta nuostatos, kad masinis tradicinių paremių parodijavimas yra tautosakos degradavimo požymis, naujieji dariniai atriboti nuo paremiologijos objekto kaip netipiški, netradiciniai, kaip individualus sąmojis.

Šiuo tyrimu siekiama pagrįsti nuomonę apie paremių žanro gyvybingumą ir senosios tradicijos tęstinumą, taip pat įtvirtinti visus šiuolaikinius pareminius reiškinius apimančią lietuvių paremiologijos objektą.

Darbo objektas – XX–XXI a. sandūroje tebevartojamos tradicinės paremijos, nuolatos kuriami tradicinių paremių perdirbiniai – antiparemijos bei vadinamosios naujosios paremijos – pastaraisiais dešimtmečiais lietuvių paremių fondą papildantys posakiai. Dviejų pastarųjų dešimtmečių ribos pasirinktos kaip sutartiniai, formalūs atspirties taškai.

Tikslas

Darbe siekiama aprašyti bendrą lietuvių paremių gyvavimo situaciją XX–XXI a. sandūroje, nustatyti, koks jos santykis su senąja paremių vartojimo tradicija, ir atskleisti šiuolaikinių paremiologinių reiškinių inovatyvumą. Be to, norima parodyti, kad naujieji dariniai nėra spontaniškai, stichiškai kuriamų posakių sanauja, o sisteminis reiškinys, kur galima klasifikacija ir įvairiopa struktūrinis nagrinėjimas. Taip pat keliama prielaida, kad naujų paremiškų darinių radimasis lietuvių paremių fonde yra natūrali dalis tarptautinio reiškinio, kai nauji posakiai kuriami analogiškais būdais, atlieka panašias funkcijas. Nemažai fondo tekstų yra perėję iš kitų kalbų ir prigiję, įėję į vartoseną, kaip ir kilusieji iš lietuvių kalbos ir kultūros dirvos.

Šiam tikslui pasiekti keliami tokie **uždaviniai**:

- 1) apibendrinti šiuolaikinių paremiologinių tyrimų medžiagą ir nustatyti lietuvių paremių vartojimo sritis;
- 2) aprašyti šiuolaikinei vartosenai būdingus skirtingų kategorijų paremių – tradicinių paremių, antiparemijų ir naujų paremių – struktūrinius, funkcinis bei semantinius požymius;
- 3) palyginti šiuolaikinius lietuvių paremiologinius reiškinius su kitų tautų duomenimis.

Tyrimo metodai

Darbe derinami analitinis aprašomasis, struktūrinės-semantinės analizės ir lyginamasis metodai. Analitinis aprašomasis metodas pasitelkiamas aprašant bendrą šiuolaikinę lietuvių paremių vartojimo situaciją ir paremių taikymo

sritis. Struktūrinės-semantinės analizės imamasi skiriant antiparemių kūrimo modelius, aprašant visų kategorijų paremių turinio ypatumus. Lyginamasis metodas pasitelkiamas ieškant sąsajų su kitų kalbų paremiškais tekstais bei konkrečiomis paremijomis, taip pat lyginant paremių naujadarus su tradiciniais tekstais. Darbe taikoma ir sinchroninė, ir diachroninė analizė. Sinchroninis žiūros taškas reikalingas aprašant bendrą dabartinę lietuvių paremių vartosenos situaciją, jis leidžia į šiuo metu vartojamų paremių masę žvelgti kaip į kilmės, formos, gyvavimo amžiaus požiūriu įvairialypę paremių visumą. Diachroninė analizė pasitelkiama stengiantis susekti paremių raidos pokyčius, ieškant lietuvių paremių vaizdavimo užuomazgų.

Tyrimo naujumas

Šis darbas – šiuo metu realiai gyvuojančių paremiologinių reiškinių tyrimas, kuriuo išnaudojama galimybė išsamiai fiksuoti lingvistinį ir paralingvistinį paremių pavartojimo kontekstą, ko dažnai pasigendama tiriant senąjį paremių klodą. Taip parodomas šiuolaikinėje apyvartoje esančių paremių taikymo galimybių spektras, konkrečios pavartojimo situacijos nulemti semantiniai bei funkciniai pokyčiai.

Siekiant išsamiai aprašyti šiuolaikinę lietuvių paremių vartoseną, tyrimui rinkta visiškai nauja paremiologinė medžiaga – lietuvių antiparemių ir naujosios paremių. Pavyzdžiai pateikiami su plačiu kontekstu, siekiant kuo geriau parodyti šiuolaikinėje vartosenoje esančių paremių taikymo galimybių spektrą, konkrečios pavartojimo situacijos nulemtus semantinius bei funkcinis pokyčius. Sukauptos lietuvių antiparemių pateikiamos kaip disertacijos priedas ir numatoma vėliau išleisti kaip atskirą antiparemių rinkinį.

Tiriama šiuolaikinėje visuomenėje gyvai vartojamų įvairių paremių visuma – nuo tradicinių tekstų iki posakių, gerokai nutolusių nuo senųjų paremių. Iš to matyti, kaip smarkiai iki mūsų dienų pakito lietuvių paremių fondas. Akreiptas dėmesys į tokius naujus paremių raiškos būdus, kurie lietuvių paremiologijoje ne tik netirti, bet ir neminėti, pavyzdžiui, vizualinė paremių raiška.

Tyrimo aktualumas

Tik pastaraisiais metais lietuvių folkloristikoje imta aktyviau rinkti ir tirti šiuolaikinį folklorą, gilintis į iki mūsų dienų išlikusio tradicinio folkloro transformacijas, taikantis prie pakitusių socialinių-kultūrinių sąlygų, aiškintis, koks šiuolaikinio folkloro vartotojo santykis su tradicijos perduodamu žinojimu. Ši disertacija – paremių gyvavimo modernioje visuomenėje tyrimų pradžia lietuvių paremiologijoje. Darbe pateikiama įrodymų, jog šiuolaikiniai paremiologiniai reiškiniai yra senosios folklorinės tradicijos tąsa ir sisteminis reiškinys tarptautiniu mastu. Tiriama medžiaga, taip pat kaip disertacijos priedas teikiamas antiparemių žodynėlis ir gauti rezultatai turėtų būti įdomūs lyginamuosius tyrimus atliekantiems paremiologams ir papildyti jų turimus įvairių kalbų duomenis. Teorinės išvalgos bent kiek užpildo lietuvių šiuolaikinių paremiologinių tyrimų spragą tarptautiniame kontekste. Darbe keliami klausimai dėl naujų paremių bei antiparemių publikavimo ir įtraukimo į paremių sąvadas turėtų atkreipti paremiografų dėmesį ir galbūt paskatintų sąvadų rengėjus peržiūrėti ir pakoreguoti jų rengimo principus ir ateityje sąvadas papildyti naujosiomis paremijomis, o tipologinius aprašus – iliustratyviomis antiparemijomis.

Darbe teikiami pavyzdžiai ir išvalgos apie paprastos frazės vartimą pastoviuoju posakiu galėtų būti aktualūs frazeologams, o aprašytieji šiuolaikinės paremių vartosenos ypatumai, paremijomis reiškiamos pasaulėžiūros pokyčiai – sociologams, kultūrologams ir psichologams.

Darbo struktūra

Darbą sudaro įvadas, keturi skyriai, išvados, literatūros sąrašas, publikacijų disertacijos tema sąrašas ir disertacijos priedas „Antiparemių žodynėlis“.

Įvade apibrėžta darbo problema, tyrimo objektas, tikslas ir uždaviniai, įvertintas darbo naujumas bei aktualumas, nusakyti tyrimo metodai, pateikiami ginamieji teiginiai, pristatyti šaltiniai, kuriais naudotasi.

Pirmame skyriuje „Šiuolaikinio paremių funkcionavimo tyrimų prielaidos“ apžvelgti svarbiausi užsienio paremiologų šiuolaikinės paremių vartosenos tyrimai, darbai, skirti antiparemių ir naujų paremių

struktūriniais-semantiniams požymiams, jų funkcijoms aprašyti bei sisteminti. Pristatomi svarbiausi kitų kalbų antiparemių rinkiniai, atkreipiamas dėmesys į būtinybę skelbti ne tik tradicines, bet ir naujasias paremijas, svarstomos jų skelbimo galimybės. Aptariama folklorinės tradicijos, kaip paremių ilgalaikio gyvavimo pamato, sąvoka; aiškinama paremijos sąvoka ir pristatomi trumpieji posakiai, kuriems darbe ši sąvoka taikoma; aprašomi šiuolaikinę paremių vartoseną nulėmę sklaidos pokyčiai; šiuolaikiniai paremiologiniai reiškiniai siejami su tradicinių paremių formos bei turinio raidos ypatumais; pagal hierarchinę sistemą aprašomos tradicinių paremių funkcijos.

Antrame skyriuje „Tradicinės paremijos“ pristatomos įvairios tradicinių paremių raiškos ir aptiriamos jų funkcijos įvairiose vartojimo sferose.

Trečiame skyriuje „Antiparemių“ pristatomi struktūriniai-semantiniai antiparemių kūrimo modeliai ir aptiriamos jų funkcijos įvairiose vartojimo sferose, atkreipiamas dėmesys į skirtingus paremių modifikavimo motyvus.

Ketvirtame skyriuje „Naujosios paremijos“ aptiriamos prielaidos posakiui virsti paremija, pristatomos kilmės požiūriu skirtingos šiuolaikinėje visuomenėje vartojamos naujosios paremijos, aptiriamos jų funkcijos.

Šaltiniai

Diduma medžiagos autorės sukaupta specialiai šiam tyrimui. Duomenys rinkti iš pastarųjų dviejų dešimtmečių spaudos ir kitų žiniasklaidos priemonių (televizijos, radijo), interneto, šiek tiek ir iš grožinių kūrinių. Naudotasi Lietuvių tautosakos rankraštyno rinkiniais, LLTI Patarlių ir priežodžių kartoteka, elektroniniu sąvadu „Lietuvių patarlės ir priežodžiai (www.aruodai.lt/patarles/), VDU Etnologijos ir folkloristikos katedros elektroniniu duomenų archyvu (<http://etnologijadb.vdu.lt>). Panaudoti VU Lietuvių kalbos katedros studentų 2003–2004 m. surinkti duomenys (dėst. Egidijus Zaikauskas), Rūtos Marcinkevičienės, Lauros Butkutės tyrimuose skelbti paremių pavyzdžiai.

Tyrimui sukaupta 1500 antiparemių ir 670 naujųjų paremių variantų (variantu laikoma kiekviena paremijos fiksacija).

Ginamieji teiginiai

1. Folklorinę tradiciją suvokiant kaip nuolatinį procesą, apimančią tiek pastovumo, tiek kaitos aspektus, XX–XXI a. sandūros lietuvių paremių vartoseną laikytina natūralia šio proceso dalimi, viena vertus, išlaikiusia didumą senosios vartosenos požymių, antra vertus, įgijusia naujų ypatybių ir naujų raiškos formų. Svarbiausias gyvos paremių folklorinės tradicijos požymis yra šiuolaikinio žmogaus poreikis ir mokėjimas vartoti paremijas.
2. Antiparemių ir naujosios paremijos turi bendrą formos, turinio bei funkcinį bruožą su senojo klodo paremijomis, kurie dėsningai nulemti jų kilmės bei radimosi aplinkybių.
3. Antiparemių kūrimas ir naujų paremių radimasis yra ne spontaniškas, atsitiktinis, bet paremių raidos procesą nulemtas ir sąlygojamas reiškinys.
4. Lietuvių paremių fondo kaitą lemia ne tik vidiniai (paremių raidos), bet ir išoriniai (socialiniai, istoriniai, kultūriniai, komunikaciniai) veiksniai.
5. Naujų paremiškų darinių radimasis lietuvių paremių fonde yra tarptautinio reiškinio dalis.

I. ŠIUOLAIKINIO PAREMIJŲ FUNKCIONAVIMO TYRIMŲ PRIELAIDOS

Pasauliniai dabartinės paremių¹ gyvavimo situacijos tyrinėjimai liudija paremių, kaip itin su šnekamąja kalba susijusio žanro, gyvybingumą. Paremių vartosenai įvairiose šiuolaikinio gyvenimo srityse aprašyti skirtinga daugybė pavienių straipsnių, išleistas ne vienas solidus straipsnių rinkinys, leidžiami vadinamųjų antipatarlių sąvadais². Tiriamos paremijos šiuolaikinėje literatūroje, savipagalbos knygoje, pamoksluose, politinėje retorikoje, įvairialypėje šiuolaikinėje žiniasklaidoje, komiksuose ir internete (Mieder 2009a: 240–241). Daugiausia dėmesio užsienio paremiologai skiria tradicinių paremių pritaikymui šiuolaikinėje komunikacijoje bei tikslintiems tradicinių paremių perdirbinėjimams, vadinamosioms antiparemioms (antipatarlėms – angl. *anti-proverbs*), ir kur kas mažiau naujosioms paremioms – „netradicinėms“, pastovaus vaizdingojo posakio statusą įgijusioms frazėms.

Nors iki šiol lietuvių paremių atėjimas į naujus kontekstus minėtas tik probėgšmais, pasvarstymų apie naujųjų sklaidos būdų specifika jau esama ir lietuvių folkloristikoje (Kazlauskienė 2003; Krikščiūnas 2004).

1. Paremijos kaip folklorinės tradicijos dalis

Imantis tirti, kuo lietuvių paremijos modernioje visuomenėje yra tradicinės, o kuo naujos, reikia aptarti tradicijos, tradiciškumo ir inovatyvumo sąvokas.

Tradicija – įvairi ir daugialypė mokslinė kategorija, ją nusakyti yra bandę ir užsienio, ir lietuvių įvairių sričių mokslininkai. Šiame darbe daugiausia remiamasi tradicijos samprata, pateikta viename iš naujausių lietuvių folkloristų tyrimų – Vitos Ivanauskaitės daktaro disertacijoje „Folklorinės tradicijos kaita lietuvių karinėse-istorinėse dainose“ (2005)³. V. Ivanauskaitė

¹ Dėl paremijos sąvokos žr. 16 p.

² Naujausia tyrimų ir paremių rinkinių bibliografija yra *Proverbium* 27 tome (Mieder 2010a, 2010b).

³ Folklorinės tradicijos kaitos tyrimams svarbūs Jurgos Jonutytės fenomenologinės krypties darbai (Jonutytė 2007, 2008, 2010, 2011).

nuosekliai ir išsamiai aprašė ir tradicijos plačiąją prasme, ir folkloristams labai svarbios folklorinės tradicijos daugialypiškumą, sąlygišką prieštarumą, jos aspektus ir apibrėžimo problemas. Šiame tyrime akcentuojami du folklorinės tradicijos aspektai: tradiciškumas, kaip būdingasis, paremią nusakantis požymis, ir tradicija kaip tęstinis procesas, apimantis tiek pastovumo, tiek kaitos aspektus: „ji [folklorinė tradicija – D. Z.] apima tiek patį folklorą, visas tradicinės kūrybos apraiškas, tiek tos kūrybos procesus, kūrinių gyvavimą tam tikrais istorijos tarpsniais, žanrų pastovumą, kaitą“ (Ivanauskaitė 2003: 15).

Inovatyvumas suprantamas kaip naujos paremių raiškos, naujos, senajai paremių vartosenai nebūdingos vartojimo sritys ir nauji su šiuolaikine vartoseną susiję požymiai, tokie kaip naujos funkcijos ir specifinė šių laikų leksika.

Paremijos, vienas iš folkloro žanrų, yra plačiąją prasme suprantamos folklorinės tradicijos dalis. Folklorinė tradicija, viena vertus, saugo folkloro pastovumą, antra vertus, „skatina, įvertina ir įamžina liaudies kūrybos kaitos procesus“ (ten pat). Pasak V. Anikino, „folklorinę tradiciją galima interpretuoti dvejopai: kaip dinamiką ir kaip statiką, nepamirštant, jog ‘dinamika yra nuolatinė, o statika – sąlygiška’“ (Аникин 1996: 37). Folklorinės tradicijos, kaip pastovumo ir atsinaujinimo dermės, supratimas yra išeities taškas aprašant esamą paremių vartoseną ir naujuosius paremiologinius reiškinius pateikiant kaip kanoninės paremių vartosenos tąsą.

Folklorinė tradicija lemia paremių tradiciškumą, kaip pastovumo ir specifiškumo žymę, nes „folklorinė tradicija diktuoja būdingiausius ir visuotinius folkloro ypatumus: variantiškumą, anonimiškumą, saugojimo ir perdavimo būdų specifiką, etc. Būdamą folkloro tradiciškumo (pastovumo prasme) saugotoja, folklorinė tradicija kartu skatina, įvertina ir įamžina liaudies kūrybos kaitos procesus. Pastovumo ir kaitos darma – tradicijos (tiek folklorinės, tiek, apibendrintai tariant, kultūrinės) gyvavimo pagrindas“ (Ivanauskaitė 2005: 20).

Folklorinės tradicijos gyvavimą lemia daug skirtingos prigimties veiksnių. Visų pirma, tai rašto atsiradimas šalia sakytinės sklaidos, o nuo XX a.

vidurio sakytiniu ir rašytiniu pavidalu gyvuojančioms paremijoms atsivėrę nauji sklaidos būdai – radijas ir televizija, o modernioje šių laikų visuomenėje – dar ir virtualioji erdvė. Užsienio paremiologai atkreipia dėmesį į tai, kaip aktyviai XX–XXI a. sandūroje paremijos ir paremiški posakiai cirkuliuoja į populiariąją kultūrą ir iš jos, į ir iš vietinės (angl. *vernacular*) žodinės tradicijos (Lau [ir kt.] 2004: 9).

Folklorinės tradicijos kaitą taip pat lemia socialiniai, kultūriniai, psichologiniai veiksniai – ideologiniai momentai, pakitusi vertybių skalė, moralinės, etinės nuostatos, mąstysenos, individo savivokos, saviraiškos pokyčiai, pagaliau, didėjantis gyvenimo tempas.

Apibrėžiant paremiją⁴, stengiantis parodyti, kuo ji kitokia nei paprasti šnekos posakiai, išskirti iš šnekos srauto, tradiciškumas nurodomas kaip vienas svarbiausių paremijos požymių, nebūtinai jį konkrečiai įvardijant, kartais tiesiog nusakant autoriui svarbų tradiciškumo aspektą. Vieniems paremiologams tradiciškumas reiškia tam tikrų formos bei turinio žymių pastovumą, kitiems – gyvavimo ir vartojimo būdą, tretiems – paplitimo aspektą. Iš tiesų paremijos, kaip ir visas folkloras, yra tradiciškos tiek savo forma, tiek perdavimu.

Archeris Tayloras rašo, kad patarlė – tai „liaudyje paplitęs posakis“ (Taylor 1931: 3), Bartlettas Jere Whitingas pabrėžia liaudišką patarlių kilmę („gimusios žmonėse“), liudijamą „formos ir stiliaus“, ir teigia, jog patarlė privalo „turėti senumo požymį ir, kadangi tokie požymiai gali būti suklastoti protingo raštingo žmogaus, ji [patarlė] turi būti paliudyta skirtingose vietose skirtingu metu“ (Whiting 1932(1994), *cituota* Lau [ir kt.] 2004: 4). Wolfgangas Miederis patarlę apibrėžia taip: „Patarlė – trumpas menamą tiesą reiškiantis posakis, paplitęs (buvęs paplitęs ar paplisiantis) žmonėse“ (Mieder 1993: 14). Kimberly J. Lau, apibendrinamas šių trijų paremiologijos teoretikų apibrėžimus, jau įsiveda *tradiciškumo* sąvoką: patarlė – tai „posakis, glaustai pateikiantis kultūriškai pripažintą tiesą, kartotas, kol pripažintas

⁴ Įprastai yra kalbama apie patarlės apibrėžimą, tačiau visos tyrėjų išvalgos šiuo atveju tinka ir platesnei paremijos sąvokai.

tradiciniu“ (Lau [ir kt.] 2004: 5). Taigi, šiuo atveju svarbiausiais laikomi paremijos kartojimas, paplitimas ir amžius. Kazys Grigas paremijos tradiciškumą sieja su sakytine perdavimo tradicija: patarles jis apibūdina kaip tradicijos būdu gyvuojančius posakius (Grigas 1968: 9). Kitiems paremiologams paremijų tradiciškumas reiškiasi formos požymiais – būdinga struktūra (Dundes 1981), poetikos bruožais (Arora 1994; Honeck 1997; Winick 2003). Visi šie tradiciškumo aspektai labai svarbūs paremijų perdavimui ir perimamumui (suvokimui) (Lau [ir kt.] 2004: 8), jie padeda atpažinti folklorinį kūrinį⁵ (Brundvand 1998: 12).

Paremijos tradiciškumas taip pat suprantamas kaip paremijomis perteikiamas istoriškai įgytas autoritetas ar bendruomenės sankcionuota išmintis – būtent dėl tokio svarumo paremijos „veikia“ (Arora 1994: 4). Jis nusakomas amžiaus (senumo) ar paplitimo sąvokomis⁶. Shirley L. Aroros manymu, tradiciškumas yra svarbiausias, nusakant paremijas kaip etninį žanrą (ten pat).

Šiame tyrime paremijos tradiciškumas suprantamas kompleksiskai, kaip apimantis paremijos formas (sintaksines, leksines, fonetines), meninio vaizdo (metaforiškumo, įvaizdžių) ir vartosenos (paplitimo, žinomumo, amžiaus, sakytinio sklaidos būdo) būdingąsias, pastovias žymes.

Tradiciškumo aspektų išskyrimas itin svarbus, kai ieškoma senų ir naujų folklorinių reiškinių sąsajų, kai sprendžiama tyrimo objekto problema ir, pagaliau, apsisprendžiama, ar tyrimo objektas apskritai yra folkloras. Vis dėlto svarbi Sh. L. Aroros išvalga, jog tai svarbu tik moksliniu požiūriu. Vartotojui posakis bus senas, jeigu jis girdėjo jį vaikystėje arba girdi vartojant vyresnės kartos žmones, o paremijos paplitimui įrodyti užteks vieno girdėto karto (ten pat: 8).

⁵ Atpažinimo momentas labai svarbus efektyviam patarlių perdirbimui: tik tuomet, kai atpažįstamas „tikrasis“ posakis, pasiekama maksimalaus funkcinio-emocinio efekto. Kartais, tiesa, pasitenkinama pačiu faktu, kad perdirbamas ar parodijuojamas *tradicinis* posakis.

⁶ Paplitimo kriterijus sąlygiškas, nes paremijos paplitimo erdvė gali būti nuo tarptautinės iki siauros šeimyninės. Šiame tyrime paplitusia paremija laikoma tokia, kurios užfiksuota bent keli pavartojimo atvejai ir (arba) varijavimo požymių.

2. Paremijos sąvoka. Šiuolaikinės paremijos

Paremijos sąvoka disertacijoje pasirinkta kaip platesnė, apimanti ne tik *patarles* bei *priežodžius*, bet ir kitus patarlėms ir priežodžiams artimus trumpuosius pasakymus – kai kuriuos *situacinius posakius*, *etiketo formules*, *frazeologinius junginius*, *aforizmus*, *sentencijas*, *literatūrines citatas*. Paremijomis šiame tyrime vadinami visi nuo seniausių laikų iki mūsų dienų vartojami pastovieji vaizdingieji posakiai, visos kanoninės bei modernios jų raiškos⁷.

Visuotinai priimta *patarles* bei *priežodžius* tiriantį mokslą vadinti paremiologija (lietuvių folkloristikoje šis terminas K. Grigo iniciatyva pradėtas vartoti pačioje XX a. pabaigoje), tačiau „paremija“ – retai paremiologų ir kitų folkloristų vartojamas terminas⁸. Tiesa, pastebėta, kad šiuolaikiniuose patarlių ir priežodžių tyrimuose įprastu „patarlės“ terminu operuojama gana laisvai⁹. Didesnėse studijose dažniausiai pateikiamos darbinės patarlės apibrėžtys, kad būtų aiškus tyrimo objektas. Rinktis platesnę sąvoką paskatino ir lietuvių paremiografijos tradicija patarlių bei priežodžių neskirti, su jais skelbti tradicinius palyginimus ir kai kuriuos frazeologinius junginius. Be to, pastaruoju metu nebesiekama nuo patarlių bei priežodžių griežtai atriboti kitų trumpųjų pasakymų žanrų – situacinių posakių ir etiketo formulių.

Minėtuosius, pagal įprastinę tautosakos žanrų sistemą skirtingiems trumpųjų pasakymų žanrams priklausančius posakius aprašyti drauge tikslinga dėl panašių būdingųjų bruožų: tradicinio turinio bei formos, idiomiškumo, formos pastovumo bei vartosenos panašumo. Atkreiptinas dėmesys į gana reliatyvią kai kurių posakių žanrinę ribą:

⁷ Cituojant kitus tyrėjus disertacijos tekste vartojamas „patarlės“ terminas.

⁸ Paremiją kaip sinonimišką patarlės bei priežodžio sąvoką vartoja kai kurie rusų tyrėjai, pavyzdžiui, A. Konstantinova (2009), Nikolajeva (Николаева 1995), kartais ji pavartojama ir lietuvių tyrėjų (Šukytė 2011).

⁹ Pavyzdžiui, A. Reznikovas savo studijos apie rusų antiparemijas įvade rašo: „Norėčiau atkreipti dėmesį, kad sąvoka *tradicinė patarlė* čia vartojama plačiąja prasme: ji apima net tik patarliškus posakius *per se*, bet ir populiarių dainų eilutes, žinomas rusų ir užsienio autorių citatas, gerai žinomus šūkius ir pan.“ (Reznikov 2009: 4).

Pavyzdžiui, situacinis pasakymas *Tamsu! – Išsišiepk, ir bus šviesu* įtrauktas į tipą *Kad tamsu, išsišiepk – tai bus šviesu* (15 var.)¹⁰. Daugiau kaip pusėje įrašų užfiksuota tik antroji dialogo dalis *Išsišiepk, ir bus šviesiau*, o pati situacija nusakoma komentaruose. Analogiškas pavyzdys *Baisu! – Apsidenk (apsigaubk) maišu* (6 var.) ir *Kad baisu, apsidenk maišu* (11 var.).

Taip pat matyti ir vidinis žanrinis trumpųjų pasakymų paslankumas: posakio žanrinę priklausomybę gali lemti pakitusi komunikacinė situacija, ryškėjanti iš kalbinio konteksto:

Tas pats posakis *Kitokart buvo kumela sart, iš jos paliko bėr, [tik] vuodegos nebėr* vienu atveju pasakos be galo pradžia (– *No, gerė. Dabar klausykit' [pasakos]. Kitokart buvo kumela sart...*

– *Dėd, ne to! Tikro!* Lnkv¹¹ LTR 7640(3/143), kitu atveju tai situacinis pasakymas, pajuokavimas, išgirdus žodį *kitąkart* (– *Negozdikėt' [kad ištekėjus vargas] – mergelės nė pėršlių nebeįsilais. Kitokart i laime užklomp... – Kitokart buvo kumela sart...* Lnkv LTR 7640(3/143a) (plg. *Kitą kartą buvo subinė išarta* Jnš LTR 30(676)). Net patarlė, regis, pats „aiškiausias“ žanras, gali būti pavartojama kaip situacinis posakis (žr. p. 66 *Tyla gera byla*).

Tam, kad atsiskleistų visa paremijos kategorijai priskiriamų trumpųjų pasakymų įvairovė, kiekvieną aptarsime atskirai.

Patarlės. Priežodžiai. „Lietuvių tautosakos“ V tome **patarlė** apibūdinama kaip pastovus apibendrinamojo pobūdžio posakis, gyvuojas tradicijos būdu. Patarlės „dažnai pasižymi vaizdingumu, eilėdaros pradais ir visuomet sudaro sintaksiniu atžvilgiu išbaigtą sakinį“ (LTt V: 9), pavyzdžiui, *Balvai ir vandenį atgražina* LPP I Nr. 1106¹²; *Be pelų nėra nei grūdų* LMD I 881(39); *Kopūstais nudegęs ir darže pučia* LTR 3017(18). Kapitaliniame leidinyje „Lietuvių patarlės ir priežodžiai“ patarlė apibrėžiama kaip sakinio apimties posakis, kalboje atliekantis apibendrinimo paskirtį (LPP I: 8). Patarlei būdingas aforistinis talpumas ir baigtumas, tuo ji skiriasi nuo priežodžio, neturinčio tokio savarankiškumo ir prasmės visuotinumą (Sauka D. 2007: 260). W. Miederis kaip svarbiausius patarliškumo požymius nurodo tradiciškumą,

¹⁰ Skliaustuose nurodomas variantų skaičius pagal LPP arba, jei paremija dar nepaskelbta LPP, pagal LLTI Patarlių ir priežodžių kartoteką.

¹¹ Vietovardžių santrumpos – kaip DLKŽ.

¹² Pateikiant sąvade „Lietuvių patarlės ir priežodžiai“ (LPP) skelbiamas paremijas, nurodoma leidinio santrumpa, tomas ir paremijos tipologinio aprašo numeris.

paplitimą (*currency*) ir tam tikras struktūros bei poetikos žymes (Mieder 2004a: 282). Pasak jo, patarle išreiškiama baigtinė mintis, ir patarlė gyvuoja savarankiškai, o štai tokie „požanriai“, kaip priežodiniai posakiai (angl. *proverbial expressions*)¹³, priežodiniai palyginimai (angl. *proverbial comparisons*), priežodiniai perdėjimai (angl. *proverbial exaggerations*) ir binarinės formulės (angl. *twin (binary) formulas*), yra fragmentiški, dažniausiai metaforiški ir sudaro sakinio dalį (ten pat: 13). Visi šie „požanriai“ pakliūva į priežodžio kategoriją, kaip ji nusakoma lietuvių paremiologijoje: **priežodžiai** – „konkrečių asmenų, daiktų, situacijų tipiškas žymes nusakančios frazės“ (LPP I: 8), jie neišreiškia baigtinės minties, apie išvadą juose tik užsiminama (Grigas 1958: 7). Priežodžius kai kuriais atvejais galima laikyti sakinio dalimi (Jis (ji) *tyli kaip avis*, Jam *pro vieną ausį įėjo, pro kitą išėjo*), bet dažnai jie į sakinio struktūrą nė neįeina (replikų tipo priežodžiai: *Dieve brangus! Tavo ratai, mano drangos* LPP I Nr. 2427; *Vagie, kepurė dega* LMD I 224(28) ir pan.). Priežodžiais reaguojama į tam tikras situacijas (*Pirk degtinę ir samdyk gėrėją!* LPP I Nr. 2170; *Tu, Dieve, už tos, aš – už kitos* LPP I Nr. 2594), išsakomas asmens vertinimas, neretai pasišaipoma iš neigiamųjų savybių, dažniausiai jų nė neįvardijant (*Kada kiaulė debesį mačiusi?* LTR 4018(44); *Iš didelio rašto išėjo iš krašto* LKŽ VI 443; *Kad ne klaima durys, būt kiškį nudūris* LTR 2541(141); *Ant arklio joja, arklio ieško* LPP I Nr. 579), išreiškiamos įvairios individualios reakcijos (emocijos), kaip antai nuostaba, nusivylimas (*Še tau, boba, Devintinės!* LPP I Nr. 2223), savotiški atsidūsėjimai (*Dieve Dieve, koks tu kūdas!* LPP I Nr. 2429; *Ai Dieve Dieve su stora žieve!* LPP I Nr. 2327).

Priežodžiai neretai būna ne tiek reikšmingi turiniu, kiek vaizdinėmis ir stilistinėmis priemonėmis. Jie kuriami pagal kalbos teikiamas galimybes ir, palyginti su patarlėmis, yra kur kas tautiškesni (Grigas 1976: 207). Pasak lietuvių patarlių bei priežodžių tyrėjų, priežodžiui labiau negu patarlei svarbus

¹³ Priežodiniais posakiais čia vadinami tokie veiksmažodiniai junginiai, kaip *ieškoti adatos kupetoje šieno*. Pagal susiklosčiusią tradiciją lietuvių patarlių rinkiniuose tokio tipo posakiai skelbiami pateikiant asmeninę veiksmažodžio formą (*Ieško adatos šiene* LPP I Nr. 29).

kontekstas (Grigas 1958: 9; Kudirkienė 1998: 137; Sauka D. 2007: 260). Patarlė dėl savo turiniu reiškiamos idėjos, dėl savo apibendrinamojo pobūdžio suprantama ir pati viena, ji gali gyvuoti savarankiškai. Priežodis su kontekstu yra siejamas semantinio ryšio ir be konteksto savo idėjos neturi.

Frazeologiniai junginiai. Dalis pastoviųjų vaizdingųjų junginių atsiduria tarsi ant frazeologijos ir paremiologijos tyrimo ribos. Jie paprastai skelbiami ir paremiųjų rinkiniuose, ir frazeologizmų žodynuose. Tokie pastovieji žodžių junginiai paremiografų teikiami asmenine forma (*Priėjo liepto galą; Iš adatos vežimą priskaldo; Išėjo šunims šėko pjauti*), o leksikografai – bendraties forma (*Prieiti liepto galą; Priskaldyti iš adatos vežimą; Išėti šunims šėko pjauti*) (daugiau žr. Kudirkienė 1998). Pagal lietuvių paremiografijoje nusistovėjusią tradiciją kaip priežodžiai teikiami pastovūs palyginimai, pavyzdžiui, *Reikalingas kaip šuniui penkta koja; Tinka kaip karvei balnas* (LPP I: 8).

Posakio priskyrimą priežodžio ar frazeologizmo kategorijai neretai lemia kontekstas, vartojimo būdas (plg. frazeologizmą *Nors į akį durk* ir priežodį *Tamsu, nors į akį durk; Nors prie žaizdos dėk* ir *Švelnus, nors prie žaizdos dėk*) (Kudirkienė 1998: 140).

Pagal lietuvių paremiologijoje nusistovėjusią tradiciją, patarlės nuo frazeologizmų kategorijos atibojamos (Grigas 1976: 33; Kudirkienė 1998: 137). Tokiūs nuostatos su tam tikromis jau minėtomis išlygomis laikomasi ir šiame darbe: į tyrimo lauką įtraukiami tik ribiniai, „priežodiški“ frazeologizmai, kurie galėtų būti priskirti ir paremiųjų, ir frazeologizmų kategorijai. Paremiųjų ir frazeologizmų skyrimo problema yra ne tik teorinė dilema, bet ir praktinis klausimas: poreikis atriboti frazeologizmus nuo priežodžių atsiranda rengiant patarlių bei priežodžių sąvadus, bandant apibrėžti patį objektą (ką traukti ir ko netraukti į sąvadą) ir sprendžiant, koku pavidalu posakius sąvade pateikti (pvz., į sąvadą „Lietuvių patarlės ir priežodžiai“ nuspręsta šiek tiek frazeologizmų įtraukti). Frazeologijos moksle esama kelių nuomonių: teigiant, jog frazeologizmas turi žodžių junginio statusą, patarlės frazeologizmais nelaikomos (Jakaitienė 2009: 303). Pagal platesnę frazeologizmo sampratą svarbiausiu skiriamuoju požymiu laikomas žodžių junginio sustabarėjimas (Marcinkevičienė 2001: 83). Tuomet, kaip yra daroma kai kurių kitų kalbų tyrėjų, pavyzdžiui, A. A. Prinsko, V. Telijos (*pagal* Kuusi 1974: 895), frazeologijai priskirtume ne tik vaizdingus, bet apskritai įvairių tipų stabiliuosius žodžių junginius, konstrukcijas bei sakinius, taip pat ir „tokius smulkiosios tautosakos vienetus,

kaip patarles, priežodžius, mįsles, minkles, pasakų, žaidimų, skaičiuočių, mėgdžiojimų elementus, be to, keiksmus, įvairių ritualų, maldų žodžius, etiketo frazes ir kitas mandagybes, aforizmus, sentencijas, visiems žinomas citatas ar tų citatų aliuozijas, šūkius, perspėjimus, žodinius reklamų elementus ir šiaip visokius į ankstesnius skirsnius nepatekusius posakius, jei tik jie yra ganėtinai sustabarėję, visuotinai paplitę, atkuriami iš atminties, o jų trūkstamos grandys nesunkiai atspėjamos“ (Marcinkevičienė 2001: 83). Laikantis šios platesnės frazeologijos sampratos, patarlės ir priežodžiai tiriami drauge su frazeologizmais (Butkutė 2010: 103). Plačią frazeologijos sampratą liudytų naujausi frazeologijos ir paremiologijos problemoms skirti leidiniai. Apskritai, ko gero, būtų galima kalbėti apie visuotinį bendrą frazeologijos mokslo ir paremiologijos suklestėjimą Europoje per pastaruosius dešimt metų¹⁴. Argumentas įtraukti smulkiają tautosaką, ypač šnekos žanrus, į frazeologijos tyrimų sritį galėtų būti tas, jog riba tarp frazeologizmų ir priežodžių bei įvairių priežodžiams artimų kitokių trumpųjų pasakymų (situacinių pasakymų, etiketo formulių bei jų iškraipymų, erzinimų ir pan.) gana sąlygiška (priežodžius nuo patarlių taip pat ne visada lengva atskirti). K. Grigas yra rašęs, jog kartais priežodžių išvis neįmanoma atskirti nuo frazeologizmų, ir tos pačios frazės tautosakininkų vadinamos priežodžiais, kalbininkų – frazeologizmais (Grigas 1992: 181). Paremiologui iš tiesų kartais paranki apibendrintai suprantama frazeologijos sąvoka, nes kaip ir nėra termino, kuriuo būtų galima įvardyti „pačią bendriausią kokybę, vienijančią didelę ekspresyvos ir vaizdingos kalbinės raiškos elementų klasę“ (ten pat). Toji kokybė nulemta tų pačių funkcijų ir daugeliu atvejų vienodų formų. Ji pastebima ir leksemų lygmens frazeologizmuose, ir kituose pastoviuose žodžių junginiuose – patarlėse bei priežodžiuose, odioziniuose posakiuose (keiksmuose, prakeiksmuose), etiketo formulėse, situacijų įvardijimuose, erzinimuose, replikose. Šios frazės ir posakiai yra ir kalbos, kaip bendravimo priemonės, dalis, ir tautosakos, „kaip autonominės kūrybos, objektas“ (ten pat). Taigi frazeologizmai plačiąja prasme (ir „tikrieji“ frazeologizmai, ir tautosakinės formulės) priklauso kalbai, tik kalboje natūraliai funkcionuoja, ir tai juos skiria nuo kitų, „ne šnekamųjų“ smulkiosios tautosakos žanrų (mįslių, garsų pamėgdžiojimų) ir juo labiau nuo dainuojamosios ir pasakojamosios tautosakos (ten pat: 182).

¹⁴ 1999 m. Ciuriche, Šveicarijoje, įkurta Europos frazeologijos asociacija, leidžiama keletas tarpdalykinėms ir lyginamosioms frazeologijos studijoms skirtų tęstinių leidinių: nuo 1984 m. W. Miederio redaguojama serija „Sprichwörterforschung“, 1994–1998 m. tęstinis leidinys „Studien zur Phraseologie und Parömiologie“ (red. W. Eismann, P. Grzybek, W. Mieder) ir po jo – „Phraseologie und Parömiologie“. Šiaurės Amerikos XX a. paskutinio dešimtmečio paremiologijos studijų rinkinio įžangoje W. Miederis pabrėžė abipusę frazeologijos ir paremiologijos tyrimų naudą. Jis paremiologiją regi kaip savarankišką, į platų frazeologijos interesų lauką pakliūvančią siauresnę sritį (Mieder 2003a: 9–10).

Situaciniai posakiai ir etiketo formulės – skirtingos paskirties ir formos tekstai, kurie sakomi ar replikuojami susidarius konkrečiai komunikacinei situacijai. Situaciniams posakiams priskiriami labai įvairūs tekstai, besiskiriantys ir forma, ir vartojimo tikslais. Tai reakcijos į įvairias buitines situacijas. Pavyzdžiui, užsigavęs vaikas paguodžiamas: *Iki ženyšies, išgis* LTR 1296(351); apie pargriuvusį sakoma: *Zuikį sugavo* LTt V Nr. 8753; kai užmina ant kojos, sako: *Tavo veselioj šoksiu* LTt V Nr. 8758 ir pan. Jais nusakomas elgesys (tam, kuris per daug juokiasi, sakoma: *Pasijuok dar už trigrašį* LTt V Nr. 8748), išvaizda (kai vyrams išsipeša marškiniai, klausia: *Po kiek nosiniai?* LTt V Nr. 8784), fiziologinės būsenos (kosinčiam sakoma: *Kosėk nekosėk – pyrago negausi* LTt V Nr. 8751; kas sėdėdamas snaudžia, tam sakoma: *Ar jau žąsis ganai?* LTt V Nr. 8746). Daugelis artimi idiomoms ir neretai jų prasmė suvokiama tik todėl, kad žinoma, kas pagal tradiciją atitinkamu posakiu norima pasakyti (pvz., *Turbūt Dievas kelnes maunasi* LPP I Nr. 2596). Didelė jų dalis humoristinės prigimties – tokie yra komiški atsakymai į pasveikinimus, padėkas ir pan.: – *Sveikas!* – *Bobos vaikas!* LTt V Nr. 9038; – *Dieve padėk!* – *Velne pabėk!* LTt V Nr. 9029. Dalis tokio tipo pasakymų (įvairios replikos, reagavimai į situacijas, etiketo formulių iškreipimai) „dažniausiai išgirstami tik pasikalbėjimuose kaip sudėtinė teksto dalis ir todėl yra kartais maišomi su patarlėmis bei priežodžiais arba visai neišskiriami iš kitų kalbos faktų“ (Grigas 1968: 53). Yra jų tokių populiarių ir įprastų, jog ir žymiausieji lietuvių tautosakos tyrinėtojai juos priskiria patarlių ir priežodžių žanrui, pavyzdžiui, *Vilką mini, vilkas čia* (67 var.), *Vilką mini, vilkas keliu bėga* (20 var.), *Vilką minim, vilkas už tvoros tupi* (6 var.); *Vilką mini, vilkas už durų* (7 var.); šio posakio atitikmenų yra latvių, rusų, baltarusių, lenkų, anglų, vokiečių kalbomis (Grigas 1987: 541). Kiti, ypač susiję su konkrečiais etiketo momentais (pasisveikinimas, atsisveikinimas), yra atskiriami. „Supriežodėjusiais“ pasakymais, regis, būtų galima laikyti *Ar nimatei kiaulės su zvaneliu?* Jo Patarlių ir priežodžių kartotekoje randame 18 variantų, o K. Grigas šį pavyzdį pateikia aptardamas liaudies etiketo formules

ir humoristinius jų iškraipymus (Grigas 1969: 222); *Kosėk nekosėk – vėdaro negausi* ir kt.

Apibūdinant situacinius posakius, nurodomos ypatybės, kurios būdingos ir patarlėms bei priežodžiams: tradicinis turinys ir forma, idiomiškumas (ten pat: 58). Neretu atveju tiesiog paties tyrinėtojo apsisprendimo reikalas, kuriam žanrui priskirti vieną ar kitą posakį, nes, anot D. Saukos, „konkrečiu atveju dažnai būna galvosūkis: ar tai priežodis-patarlė, ar tik idiominis posakis, o gal tiesiog pavykęs eksromptas“ (Sauka D. 2007: 257).

Aforizmai, sentencijos, citatos. **Aforizmas** (gr. *aphorismós* – apibrėžimas) nusakomas kaip trumpas įtaigus posakis, kuriuo vienu ar keliais težiškais sakiniais netikėtai ir taikliai išreiškiama konkreti mintis, pateikiama originali idėja ar nuomonė. Gali būti išplėstas iki keliolikos sakinių. Būdingas subjektyvumas skiria jį nuo giminingų mažųjų formų – patarlės, sentencijos, maksimos (pagal „Lietuvių literatūros enciklopediją“) ¹⁵. **Sentencija** (lot. *sententia* – nuomonė, sprendimas), trumpas, glaustas, tikslus pamokomasis posakis ¹⁶. Aforizmai ir sentencijos skiriasi nuo kitų aptartų paremijos porūšių: tai yra originalūs, žinomų autorių sukurti posakiai ir jie laikomi literatūros, o ne folkloro žanru. Kaip skiriamieji aforizmo bruožai nurodomi subjektyvumas ir kritiškumas, tačiau kritiškumas būdingas ir paremijoms, ypač priežodžiams, taigi veikiau laikytinas patarles bei priežodžius ir aforizmus siejančiu, o ne skiriančiu požymiu.

Į šio tyrimo lauką pakliūva tik sąlygiškai trumpi pastovios formos aforistiniai posakiai ir kai kurios autorystės „netenkančios“ sentencijos. Taip pat aptariamos tam tikros literatūrinės bei kitokišos kilmės **citatos**. Tokiai išlygai ryžtasi dėl kelių priežasčių. Viena jų – autorinių posakių folklorėjimo tendencijos. Posakio autorystė neretai dingsta dėl vartotojo išsilavinimo stokos, o dar dažniau dėl to, jog svarbu ne „kas pasakė“, o „ką pasakė“. Taip pat pastebėta, jog dabar dažniau vartojamos lietuviškos lotyniškų sentencijų versijos (žr.: 162 p.). Be to, iš esmės pakitus folkloro sklaidos būdams, vargu

¹⁵ Prieiga per internetą: <<http://www.lle.lt/search3.htm?>

¹⁶ Prieiga per internetą: <<http://www.zodziai.lt/reiksme&word=sentencija&wid=17789>>.

ar galima paremijos, kaip folkloro žanro, anonimiškumą (vs. žinomai autorystei) laikyti būtinu požymiu. Veikiant šiuolaikinės sklaidos priemonėms, posakis, viena vertus, gali tuojau pat netekti autorystės (žr. Krikščiūnas 2004: 21), antra vertus, dėl tų pačių priežasčių tikėtiną posakio autorystę ar bent šaltinį nesunku nustatyti (pavyzdžiui, publicistiniame straipsnyje radę modifikuotą paremiją, čia pat randame ir žurnalisto pavardę).

„Antiparemijų“ skyriuje pateikiama nemažai autorinių antiparemijų iš „Šiaurės Atėnuose“ publikuotų Andriaus Šiušos „Sizigijų“ (Šiuša 2006–2009) ir Valdo Striužo skilties „Galas turi dvi lazdas“ (Striužas 2006), taip pat Kosto Ostrausko tradicinių paremijų „interpretacijų“ (Ostrauskas 2003), Vytauto V. Landsbergio „Rudnosiuko liaudies patarlių“ (Landsbergis 2004), autorinėje Rolando Kazlo TV laidoje skambėjusių paremijų, taip pat 1995 m. fantastikos gerbėjų svetainėje <http://www.qedata.se> sukurtų fantastinių patarlių. Pagal savo atsiradimo pobūdį ir intenciją šitokius kūrinius galėtume laikyti folklorizmu (postfolkloru), tačiau toks autorinės kūrybos atskyrimas nuo visų kitų paremijų būtų grynai teorinio lygmens ir jau svarstytinas kaip folkloro apibrėžimo ir folkloristikos objekto problema. Į šio tyrimo akiratį autorinės antiparemijos pakliūva dėl panašumo su anoniminėmis: nuo interneto svetainėse sąrašais skelbiamų anoniminių kūrybinių-žaidybinių antiparemijų autorinės skiriasi tik tuo, kad prie pirmųjų nurodyti autoriai, taip pat perdirbimo mechanizmai būna subtilesni ir išradingesni. Kartais jau nebeaišku, ar autorius perėmė paremiją iš „liaudies“, ar „liaudis“ perėmė iš autoriaus, ar tiesiog taip sutapo, kad autoriai sukūrė panašias antiparemijas, plg.:

Atitiko kirvis galvą, V. V. Landsbergis. Rudnosiuko istorijos, V., 2004, p. 132;¹⁷

Atitiko kirvis protą, A. Šiuša, ŠA, 2007, Nr. 865;

(pa.: internetinis komentaras; kont.: 27 metų skystakiaušė prisipažino tesanti 19 metų išsivystymo lygio. Atitiko kirvis protą, kai saka), <http://pramogos.delfi.lt>, 2011.11.30.

¹⁷ Pavyzdžiai disertacijoje pateikiami pasviruoju ir, kai nėra įterpti į tekstą, smulkesniu šriftu. Prie antiparemijų pateikiamas pamatinės paremijos tekstas. Toliau, jei yra užfiksuota, skliaustuose po santrumpos „pa.“ nusakoma posakio pavartojimo situacija; po santrumpos „kont.“ pateikiama kalbinio konteksto atkarpa. Galiausiai nurodomas pavyzdžio šaltinis ir laikas, kada paremija buvo pavartota arba užrašyta. Jeigu kartą disertacijos tekste pateiktas pavyzdys toliau minimas, aptariant jį kitais aspektais, papildomi duomenys (kontekstas, situacijos nusakymas ir pan.) pateikiami tik tie, kurie aktualūs tam nagrinėjimui.

Nekask duobės kitam – tegul pats išsikasa, A. Šiuša, ŠA, 2009, Nr. 932; <http://www.marskineliai.lt>;
(pa.: internauto šūkis), <http://chatas.lt>, 2006;
(pa.: internauto moto jo anketoje), <http://www.heartagram.lt>, 2008;
Nekask duobės kitam – tegul pats sau kasasi, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2009.01.20;
Nekask kitam duobės, lai pats išsikasa, <http://www.cha.lt/2007/05/29>;
(pa.: internetinis komentaras svetainėje: „Atsiųskite savo pasiūlymą, kodėl Lietuva yra geriausia šalis pasaulyje!“; kont.: Svarbiausios dvi lietuvių liaudies patarlės: 1) Nekask kitam duobės, lai pats išsikasa; 2) Duoda – imk, muša – duok atgal), <http://www.millionreasonswhylithuaniaisthebestcountryintheworld.com>.

Suakopus duomenų paaiškėjo, kad pastaraisiais dešimtmečiais vartojamos trijų pagrindinių rūšių paremijos – tradicinės, antiparemijos ir naujosios paremijos.

Tradicinėmis paremijomis šiame darbe vadinamos senojo klodo (kanoninės) paremijos, užrašytos nuo seniausių laikų ir gyvuojančios iki mūsų dienų, apibūdinimui *tradicinis* nesuteikiant jokie kokybinio vertinimo.

Terminas „**antiparemija**“ šiame darbe atitinka tarptautinėje paremiologijoje vartojamą terminą „antipatarlė“ (angl. *anti-proverbs*¹⁸, vok. *Antisprichwörter*¹⁹, rus. *антиполовицы (антипоговорки)*, vengr. *antiproverbiumok*). Pirmą kartą jis pavartotas Wolfango Miederio ir Lutzo Röhricho knygoje „Sprichwort“ (1977). Antiparemija apibūdinama kaip bet koks tikslingai sukurtas paremijos variantas, kai paremija perkonstruojama, kai kuris nors jos komponentas atimamas arba pridedamas, kai pasitelkiamas žodžių žaismas (Mieder, Litovkina 1999: 3). Iš pradžių taip vadintos tikslingai perdirbtos kokias nors socialines aktualijas išreiškiančios paremijos, paprastai satyrinio pobūdžio (ten pat), paskui daugelis autorių taip ėmė vadinti bet kokius paremių perdirbinius.

Termino „antiparemija“ taikymas visoms perdirbtoms paremijoms kelia šiokių tokių keblumų²⁰. Mat pagal perdirbimo tikslą ir funkcionavimą tradicinių paremių perdirbiniai gerokai skiriasi: vienos antiparemijos yra iliustracinės, situacinės, kitos – kūrybinės-pramoginės, ir jų sukūrimas savitiksliis (plačiau žr. „Antiparemijos“, 91 p.). Priešdėliu *anti-* reiškiamas priešingumas arba

¹⁸ Apie anglų ir amerikiečių antipatarlių tyrimus ir dėl termino žr. Litovkina, Mieder 2006.

¹⁹ Apie vokiečių antipatarlių tyrimus ir dėl termino žr. Mieder 2004c.

²⁰ Paties termino autoriaus W. Miederio „antipatarlės“ (*anti-proverb*) terminas yra pavartotas ir priešingoms, viena kitai prieštaraujančioms, antitezinėms patarlėms pavadinti (Mieder 2004a: 207).

priešiškumas (DLKŽ), tačiau perdirbtosios paremijos teiginys nebūtinai prieštarauja tradiciniam posakiui, neretai jis tik būna aktualizuotas, netekęs apibendrinimo, visuotinumą. Sinonimiškai XX a. pabaigos–XXI a. pradžios paremiologiniuose tyrimuose šie dariniai dar vadinami perdirbtomis, iškraipytomis paremijomis (angl. *twisted proverbs, fractured proverbs*), neteisingomis paremijomis (pranc. *faux proverbes*). Taip pat tokio tipo perdirbiniai dar vadinami kvaziparemijomis ir pakitusio vaizdo paremijomis (Жигарина 2006). Kai kurie mokslininkai, kaip bendresnę, tinkamesnę, linę vartoti paremijos parodijos (angl. *proverbial parodies, proverb parodies*) sąvoką²¹, tačiau ir ji tiktų ne visiems tradicinių paremijų perdirbiniams.

Šiame darbe vis dėlto nuspręsta vartoti tarptautinėje paremiologijoje įprasčiausią terminą „antiparemiija“ ir antiparemijomis vadinti visus tradicinių paremijų perdirbinius. Antiparemijų funkcinis-pragmatinis įvairumas aptariamas skyriuje „Antiparemiijos“. Sinonimiškai antiparemiijos darbe vadinamos (tradicinių) paremijų perdirbiniais.

Antiparemijų tyrimas ir publikavimas

1982–1989 m. W. Miederis išleido tris vokiečių antipatarlių tomus „Antisprichwörter“ (Mieder 1982, 1985, 1989). Šiais leidiniais prasidėjo antiparemijų įvairiomis kalbomis tyrinėjimas ir skelbimas. Nusistovėjo tam tikros tyrimų kryptys: itin daug darbų skirta antipatarlių kūrimo mechanizmams bei struktūriniais tipams aprašyti, semantiniams pokyčiams tirti, nagrinėjama svetimų kultūrų įtaka antiparemijų atsiradimui. Informatyvūs įvadiniai straipsniai paskelbti anglų-amerikiečių ir rusų antipatarlių rinkiniuose (Mieder, Litovkina 1999; Litovkina, Mieder 2006; Вальтер, Мокиенко 2005). 2007 m.s tarptautinis etnografijos žurnalas „Acta Ethnographica Hungarica“ (Vol. 52) antipatarlių tyrimui skyrė visą numerį.

²¹ Recenzuodamas W. Miederio ir A. T. Litovkinos rinkinį „Twisted Wisdom: Modern Anti-Proverbs“ D. R. Mayeris svarsto, jog terminas „antipatarlė“ atrodo „per griežtas“ ir tinkamesnis būtų „parodija“. Antipatarlės terminą W. Miederis veikiausiai pasirinkęs dėl prieštaringos (patarlių) parodijų prigimties, kuri reiškiamą aiškiais formaliais ženklais (jungtukais *bet, nors, o*, brūkšniu, dvitaškiu) ir ryškaus socialinio aspekto. Juk, pasak rinkinio sudarytojų, bet kuri tikslingai perdirbta patarlė „gali tapti moralistiniu, jei ne didaktiniu teiginiu“ (Mayer 2000: 155).

Antiparemių tyrinėtojai stengiasi išskirti būdingiausius jų kūrimo tipus. Paprastai nusakomi formos pokyčiai (paremija pailginama, sutrumpinama, kas nors keičiama fonetiniame, leksiniame, sintaksiniame lygmenyje), o drauge aiškinamasi, kas nutinka su paremijos semantika.

Perkūrimo būdų (arba modelių, mechanizmų) nurodomas nevienodas skaičius (taip greičiausiai yra dėl aptariamų duomenų kiekio ir specifikos) ir įvardijami jie nevienodai formalizuotai: vieni autoriai perkūrimo modelius apibūdina aprašomuoju būdu (Mieder, Litovkina 1999; Litovkina 1998, 1999; Reznikov 2009 ir kt.), kiti bando vaizduoti grafiškai (Raji-Oyelade 2004). W. Miederis ir A. T. Litovkina antiparemių žodynėlio pratarmėje kaip populiariausius nurodo modelius, kai prie tradicinės paremijos pridedamas komentaras, kada viena paremijos dalis paliekama originali, o kita perkuriama; taip pat minimi leksiniai ir fonetiniai pokyčiai (Mieder, Litovkina 1999: 1–2). A. T. Litovkina, išnagrinėjusi struktūrinius pokyčius seksualinės tematikos europiečių patarlėse, nurodo, kad yra šeši pagrindiniai perdirbimo modeliai: vieno žodžio pakeitimas, kelių žodžių pakeitimas, sintaksiniai pokyčiai, leksiniai-sintaksiniai pridėjimai, visiškas perdirbimas (angl. *outright alteration*) ir tikslingas žodžių žaismas dviprasmybei sukurti (Litovkina 1999). Sailalas Arimi, aprašęs indoneziečių tradicinių paremių perdirbinius ir lyginęs juos su analogiškais amerikiečių paremių pavyzdžiais, apibendrina ankstesnius antiparemių tyrimus ir išskiria tris pagrindinius struktūrinio perdirbimo modelius: keitimą, pašalinimą ir išplėtimą. Šie struktūriniai pokyčiai įvairiai veikia perdirbinio semantiką: paremijos reikšmė kartais pakintanti nežymiai, o kai kada ji pakeičiama iš esmės.

S. Arimi išskyrė keturis patarlių semantikos kitimo porūšius. Radikaliausiai reikšmė pakintanti tada, kai perdirbiniu išsakoma tradicinės patarlės idėjai priešinga mintis. Tai vadinamoji *antireikšmė* (angl. *anti-meaning*). Kitam reikšmės pokyčiui apibūdinti paremiologas taiko *pridėtinės reikšmės* (angl. *added meaning*) sąvoką – tai reiškia, kad perdirbinys įgyja papildomos konotacijos. Pasitaiko, kad tradicinės patarlės reikšmė iškreipiama taip, jog perdirbinys įgyja *sutrauktinę* (angl. *substracted meaning*) reikšmę, t. y. siauresnę reikšmę, negu turėjo tradicinė patarlė. Kaip dažniausia minima perdirbinių *pakitusi reikšmė* (angl. *slipped meaning*), kai perkūrejas

sąmoningai neteisingai įrašo ar pasako keletą tradicinės patarlės žodžių, ir patarlė suprantama kitaip (Arimi 2006).

Antiparemių forma, jų reikšmė, taip pat, kas itin aktualu folkloristams, antiparemių santykis su tradicinėmis paremijomis bei galimybės išlikti aprašoma folklorinėje-lingvistinėje Andrejaus Reznikovo studijoje „Old Wine in New Bottles: Modern Russian Anti-Proverbs“ (2009):

Išskyręs pagrindinius tradicinės paremijos požymius (jomis reiškiamos menamos tiesos bei tradicinė pasaulėžiūra, jos esti metaforiškos, pastovišs ir lengvai įsimenamšs formos, paplitusios vietine kalba kalbančioje bendruomenėje ir perduodamos iš kartos į kartą), antiparemiąs autorius preliminariai apibrėžia kaip „liaudyje paplitusias sąmoningas trumpų tradicinių teiginių, kuriomis reiškiamos menamos tiesos, inovacijas“ (Reznikov 2009: 2). Toliau keliami klausimai, kas būtent inovuota antipatarlėje: turinys, forma ar ir turinys, ir forma?²² Pagal tai A. Reznikovo išskirti keturi antipatarlių tipai: 1) „panaši forma – ta pati išmintis“; 2) „panaši forma – nauja išmintis“; 3) „tradicinės patarlės pailginimas“; 4) „nauja forma – nauja išmintis“. Šie pogrupiai yra pagrindinis karkasas turimiems duomenims pateikti ir aprašyti. Formos pokyčiai galimi nuo vienos raidės keitimo iki visos leksikos keitimo, paliekant tą pačią sintaksinę struktūrą; nauja „išmintis“ (turinys) suprantama kaip nauja tiesioginė arba nauja perkeltinė patarlės reikšmė (ten pat: 3). Visi mokslininko turimi duomenys sąlygiškai skirstomi į semantines (galima jas vadinti ir teminėmis) grupes: naujos politinės ir ekonominės realijos, sveikata ir medicina, lyčių santykiai, gėrimas, kalbos pokštai (žodžių žaismas). Pats autorius pripažįsta, kad toks skirstymas nėra tikslus, nes antiparemią tuo pat metu gali priklausyti keliems pogrupiams, ir yra ganėtinai subjektyvus (ten pat: 16). Ypač keistai greta kitų atrodo „kalbos pokštų (žodžių žaismo)“ grupė, kadangi „pokštaujama“ gali būti bet kurioje teminėje grupėje, o didesnis ar mažesnis ironijos ar humoro kiekis yra kone kiekviename perdirbinyje. Žodžių žaismas komiškumo efektui pasiekti pasitelkiamas anaip tol ne visuose šioje grupėje pateikiamuose pavyzdžiuose. Žodžių žaismas veikiau laikytinas antiparemijos kūrimo priemone²³. Tiesa, vėliau „pokštų“ teminės grupės skyrimą autorius argumentuoja tuo, jog dalimi antiparemių nereiškiamas nei naujas, nei senas semantinis turinys, jos sukurtos tiesiog pramogos dėlei, išnaudojant žodžių daugiareikšmiškumą, pasitelkiant žodžių žaismą ir pan. Teminis (semantinis) skirstymas pasitelkiamas didžiųjų „formos – turinio“ poskyrių viduje. „Tradicinės patarlės“ terminas

²² Įdomu, kad, pasak autoriaus, ir patarles, ir antipatarles sieja tas pats skiriamasis požymis – paplitimas. Iš tikrųjų tik nedaug antipatarlių „prigyja“ ir įgyja savarankiško posakio statusą. Kur kas dažniau tai vienkartiniai kokių nors aktualijų atspindžiai ar pajuokavimai.

²³ „Pokštų“ grupę prasminga skirti funkciniu požiūriu.

šioje studijoje vartojamas pačia plačiausia prasme: tai ne tik „tikrosios“ patarlės, bet ir populiarių dainų eilutės, žinomos rusų bei užsienio autorių citatos, gerai žinomi šūkiei ir pan. (ten pat: 4).

Pagal kalbos lygmenis išskirti septyni modeliai: fonetiniai mechanizmai, morfologiniai mechanizmai, leksiniai mechanizmai, sintaksiniai mechanizmai, stilistiniai mechanizmai, netikėtumo efekto mechanizmai (angl. *defeated expectancy*) ir skirtingų mechanizmų deriniai. Pasak autoriaus, vienas iš ryškiausių rusų antiparemių bruožų – paslėptojo rimo (angl. *hidden rhyme*) buvimas, tai yra antiparemijos rimavimasis su tradicine paremija (ten pat: 101–103).

Randasi ir lyginamojo pobūdžio antiparemių tyrimų, liudijančių ne tik paties antiparemių kūrimo reiškinio tarptautiškumą, bet ir teikiančių įžvalgų apie šio proceso bendrybes ir skirtumus. Dviejuose to paties autorių kolektyvo darbuose aprašomi dažniausi paremių perdirbimo būdai, kuriant anglų-amerikiečių, vokiečių, prancūzų, rusų bei vengrų antipatarles (Litovkina [ir kt.] 2007: 47–105), ir viena iš jų kūrimo priemonių – kalambūras (angl. *punning*) (Litovkina [ir kt.] 2008). Antroji studija, be kita ko, naudinga išsamiais bibliografinėmis nuorodomis apie antiparemių tyrimą, terminologinius svarstymus ir minėtomis kalbomis publikuotų antiparemių rinkinius (ten pat 2008: 283–287).

Pastaruoju metu tyrėjų dėmesys vis labiau krypsta į antiparemių atsiradimo, gyvavimo ir vartimo „tikraja“ paremija aspektus. Cituojant W. Miederį: „Rinkinių ir tekstologinių/lingvistinių tyrimų nepakanka. Privalu domėtis, kur ir kaip antipatarlės gyvuoja ir kaip galų gale kai kurios virsta *bona fide* patarlėmis! <...> Akivaizdu, jog trūksta lauko tyrimų, kad būtų galima tirti patarles šiais laikais – ir tradicines patarles, ir kūrybiškąsias antipatarles“ (Mieder 2007: 19 pagal Reznikov 2009: 5). Reiškiamą nuomonę, jog antipatarlių virtimas ar nevirtimas tikrosiomis patarlėmis yra vienas iš svarbiausių tirtinų šio reiškinio aspektų (Reznikov 2009: ix).

Antiparemijos ir tiriamos, ir publikuojamos kur kas aktyviau negu naujosios paremijos. Yra išleisti ne tik minėtieji vokiečių, anglų-amerikiečių ir rusų antiparemių rinkiniai, bet ir keletas vengrų antiparemių rinkinėlių (žr.

Litovkina [ir kt.] 2008: 248, 285), nedidelis prancūzų antiparemių rinkinys (Mignaval 2004).

Autoriai įvairiai sprendžia antiparemių pateikimo ir tipologizavimo problemas. W. Miederio ir A. T. Litovkinos sudarytuose anglų-amerikiečių rinkiniuose antiparemiškos pateikiamos pagal pamatinę (tradicinę) paremią suformuotais lizdais, t. y. tipo antrašte imamas tradicinis tekstas ir po juo skelbiamos iš jo padarytos antiparemiškos. Rusų antiparemių rinkiniuose antiparemiškos grupuojamos ir leksiniu teminiu principu (Вальтер, Мокиенко 2005), ir pagal struktūrinius-semantinius požymius, lyginant antiparemią ir tradicinę paremią: panaši forma – ta pati išmintis, panaši forma – nauja išmintis ir t. t. (Reznikov 2009).

Naujosios paremijos – nauji paremiški bent kiek paplitę įvairios kilmės posakiai, kuriais, žvelgiant iš dabarties pozicijos, pasipildo tautos paremių fondas. Pastebėta, kad tarptautinėje paremiologijoje naujosios paremijos, palyginti su antiparemių tyrimais, skiriama kur kas mažiau dėmesio. Vis dėlto aiškinamasi, kaip randasi naujų paremių, kaip įvairių gyvenimo sričių posakiai papildo pareminį fondą. Pavyzdžiui, aiškinamasi, kaip specifinės kultūrinės (ir subkultūrinės) aktualijos skverbiasi į patarlių vartoseną, ir visuotinai žinomos su tam tikra tai kultūrai svarbia veikla (pvz., beisbolu Lotynų Amerikos šalyse) susijusios frazės bei įvaizdžiai įgyja patarlių ar priežodžių statusą (Arora 2004: 58–85). Aktuali problema – kas šiuolaikines realijas atspindintį posakį ar net iš pirmo žvilgsnio neparemišką frazę padaro paremija (plačiau žr. „Naujosios paremijos“, p. 147–149).

Kaip minėta, retais atvejais pastoviojo posakio statusą įgyja itin vykusiai sukurtos antiparemiškos. Tačiau diduma naujai sukurtų posakių nesiejami su konkrečiu tradiciniu posakiu. Dažnai savarankiško posakio statusą įgyja įvairios citatos – literatūrinės, kino filmų, animacinių filmų, dainų, žinomų žmonių kokia nors proga pasakytos frazės (*Imkit mane ir skaitykit; Lietuviais esame mes gimę; Tu dantų nešiepk ir svetimo neliesk* (paskelbta LPP I – 5 var.); *Kur pamesi, ten ir rasi; Aplinka kalta; Nusipelnėme gyventi geriau*). Vis labiau įsigali ir verstinės paremijos, kaip antai: *Tango šokamas dviese; Kas*

nerizikuoja, tas negeria šampano. Kartais paremiškų posakių sukuriama imituojant tradicines, jie turi koki nors paremijos požymį – sudarytos pagal įprastinį struktūrinį modelį (formulės „koks..., toks...“, „kaip..., taip...“, „kur..., ten...“), pasitelkus garsų sąskambius ir pan. – ir neretai patarlių bei priežodžių kategorijai priskiriamos intuityviai. Ne visi jie įgyja pastoviojo posakio statusą (žr. „Paremijų imitavimas“, p. 127). Šiuolaikinės lietuvių paremijų vartosenos apžvalgose šios rūšies posakiai vadinti „naujais posakiais, frazėmis“ (Zaikauskienė 2004: 134). W. Miederis juos vadina šiuolaikinėmis (naujomis) patarlėmis (angl. *modern (new) proverbs*; Mieder 2009a: 236), o pagal patarlės kriterijus sukurtus, bet dar neįsitvirtinusius posakius – patarlių naujadarais (angl. *proverbial neologisms*; ten pat: 242). Be kitų juos nusakančių „patarliškų“ požymių, yra išskiriama ir jų „naujumą“ nusakanti laiko sąvoka – šiuo atveju W. Miederis kalba apie per pastarąjį šimtmetį sukurtas patarles. Jos dažniausiai paremiologų būna nefiksuotos ir nepatekusios į naujausius patarlių sąvadus bei žodynus. Pasak W. Miederio, pagrindinė tokio abejingumo mūsų laikais sukurtoms patarlėms priežastis – klaidingas požiūris, kad patarlės pažangiais šiuolaikinių technologijų laikais nedera, nepritampa (ten pat: 240). Nustatyti, kurie posakiai laikytini naujosiomis patarlėmis, nėra lengva. Taip yra ir todėl, kad pačią patarlę tiksliai apibrėžti yra keblu. W. Miederis, pristatydamas „Šiuolaikinių anglų-amerikiečių patarlių žodyno“ projektą²⁴, patarlę apibrėžia taip: patarlė – žmonėse paplitęs glaustas teiginys, kuriuo reiškama menama tiesa (ten pat: 269). Kitaip tariant, naujosios paremijos nėra sąmojingi vienadieniai dariniai (kokie yra nemaža dalis antiparemijų), o „visuotinai žinomi, trumpi ir lengvai įsimenami teiginiai, vartojami įvairiuose kontekstuose ir sakytinėje, ir rašytinėje komunikacijoje“ (ten pat). Ar naujosios paremijos skiriasi nuo daugybę šimtmečių vartotų tradicinių paremijų? Specialių tokio pobūdžio tyrimų iki šiol nebuvo. W. Miederis iš „Šiuolaikinių anglų-amerikiečių patarlių žodyniui“ kaupiamų duomenų daro prielaidas, jog naujosios paremijos, palyginti su senaisiais tekstais, yra trumpesnės, ne tokios metaforiškos, jų

²⁴ Atskiro solidaus naujųjų paremijų sąvado kol kas nėra išleista.

ižvalgos ir apibendrinimai atspindi šiuolaikines aktualijas – socialinės realybės, politikos, ekonomikos, psichologijos, seksualinio gyvenimo ir pan. (ten pat: 269–270).

Kalbant apie naujuosius laikus, įtakos lietuvių paremių fondui požiūriu svarbus ne tik nepriklausomybės laikotarpis, bet ir sovietmetis, kaip atskiras paremių gyvavimo ir kūrimo etapas. Pastebėta, jog sovietmečiu lietuviai perėmė itin daug rusų frazeologijos (tiek išverstos, tiek originalo kalba), o nepriklausomybės laikotarpiu sustiprėjo kitų kultūrų, ypač anglakalbių, įtaka.

3. Šiuolaikiniai kontekstai ir paremių sklaidos pokyčiai

Paremių pavartojimas tokiuose „netradiciniuose“ kontekstuose, kaip laikraščių antraštės, skilčių pavadinimai, reklamos bei skelbimai, politinės karikatūros ir pan., pasaulinėje paremiologijoje tyrėjų dėmesio sulaukė maždaug nuo XX a. 8-ojo dešimtmečio (Röhrich 1969; Lüthi 1970; Mieder 1973, 1975; Петровичева 1972; Boskovic-Stulli 1980 *pagal* McKenna 1996: 215). Šiuolaikinių tyrimų tendencijas koncentruotai atspindi šios srities straipsnių rinkiniai: W. Miederio studija „Proverbs Are Never out of Season: Popular Wisdom in the Modern Age“ (1993), skirtingų autorių straipsnių rinkinys „What Goes Around Comes Around. The Circulations of Proverbs in Contemporary Life“ (2004). Jie, kaip visuma, liudija paremių nenutrūkstamą sklaidą bei aktualumą ir anglų-amerikiečių, ir kitose kultūrose. Nemažai įvairių šiuolaikinių tyrimų skelbiama JAV leidžiamame tarptautinės paremiologijos leidinyje „Proverbium“ (red. W. Miederis).

Nemaža darbų, skirtų konkrečioms paremių vartojimo sritims tirti. W. Miederis aprašė paremių pritaikymą reklamai²⁵, jų vartojimą karikatūrose bei komiksuose (Mieder 1993: 135–151, 58–97, 2005a). Paremių karikatūrose, komiksuose, grafičiuose siejamos su iš viduramžių iki mūsų laikų atėjusia paremių vaizdavimo tradicija (Mieder 2004b). Įvairių šalių paremiologai sukaupę aprašė spaudoje vartojamas paremių: anglų-amerikiečių oficialiojoje spaudoje (Konstantinova 2009), rusų paremių „Pravdos“ antraštėse

²⁵ Apie lietuvių paremių taikymą reklamoje žr. Kudirkienė 2002.

„perestroikos“ laikotarpiu (McKenna 1996), estų paremijas Estijos dienraščiuose (Järv 1999)²⁶. Aprašomos atskirų socialinių, profesinių grupių vartojamos paremijos ir įvairios teminės paremijų grupės, tarkim, medicininės paremijos (Mieder 1991) ir medikų vartojamos paremijos (Winick 2004).

Minėtini W. Miederio politinės retorikos tyrimai: profesorius aprašė paremijų taikymą daugelio Amerikos prezidentų kalbose (taip pat ir Baracko Obamos), nagrinėjo paremijų vartojimo tikslus ir funkcijas politikų kalbose, atkreipė dėmesį į naujai išnaudotą paremijos įtaigos galią (Mieder 2005b, 2009b)²⁷.

Lietuviški duomenys liudija analogiškas paremijų vartojimo tendencijas, tik, palyginti su tarptautine šiuolaikine paremijų vartojimo praktika, ne visose srityse jos vartojamos taip pat gausiai. Suprantama, kad griežtai dalykinio, administracinio, informacinio, taip pat mokslino pobūdžio tekstuose paremijų vartoseną vargiai įmanoma. O štai humanitarų, tuo labiau folkloristų, moksliniuose tekstuose paremijų pavartojimas visai tikėtinas (žr. „Disertacijos priedas“, p. 229: *Kuo giliau į Žemaitiją, tuo daugiau baidymų*).

Dažniausios lietuvių paremijų taikymo sritys – šnekamoji kalba ir publicistika, taip pat reklama ir įvairios su pramogomis susijusios sritys. Nuo seno paremijos vartojamos grožinėje kūryboje: įpinamos į prozos tekstą, šnekamąją kalbą imituojantį dialogą, įaudžiamos į poezijos posmus²⁸.

Šiame tyrime sąmoningai atsisakyta paremijų pavartojimo grožinėje literatūroje analizės, kaip itin plačios, specifinių iliustratyvinių duomenų reikalaujančios temos, ir cituojamas tik vienas kitas, dažniausiai šnekamąją kalbą imituojantis pavyzdys ar paremijų taikymo galimybes iliustruojanti grožinio teksto atkarpa.

²⁶ Kiek žinoma, lietuvių paremijų vartojimas spaudoje nėra specialiai tirtas, tačiau yra panašios srities tyrimų: Butkutė 2010, Petraškaitė-Pabst 2006.

²⁷ Lietuvių paremiologijai artimos srities tyrimas – L. Butkutės (žr. Butkutė 2009).

²⁸ Vienas pirmųjų paremijų pavartojimo grožinėje literatūroje pavyzdžių – K. Donelaičio „Metuose“ (Grigas 1968: 25). Išsamiai paremijų panaudojimas grožinėje literatūroje nėra tirtas. Vienas iš šios tyrimo krypties pavyzdžių L. Kudirkienės įžvalgos apie tradicines patarles Jurgos Ivanauskaitės miestiškos poezijos tekstuose rinktinėje „Odė džiaugsmui“ (2007) (Kudirkienė 2007b).

Šiuolaikinei paremių vartosenai būdinga ne tik paremių taikymo sričių įvairovė, bet ir kardinaliai nuo kaimiškosios, sakytinės vartosenos pakitę sklaidos būdai.

Sklaidos būdas įvardijamas kaip vienas iš paremių tradiciškumo aspektų, paprastai smulkiau nenurodant, kas konkrečiai turima omenyje, nes lyg ir savaime suprantama, kad tai – žodžiu, iš lūpų į lūpas, asmens asmeniui, iš kartos į kartą perduodami posakiai. Teiginys apie paremių, kaip šnekamosios kalbos žanro, išskirtinumą ir gyvybingumą, lyginant su kitais folkloro žanrais, yra visiškai teisingas. Kadangi paremijoms nereikia jokios ypatingos aplinkos, jokių ypatingų sąlygų nei specialiai skirto laiko, kadangi joms atlikti nereikia jokių ypatingų gabumų, šio žanro folkloras ne tik išliko gyvai vartojamas, bet ir prisitaikė prie, regis, visiškai nefolkloriškų sąlygų. Vieno šiuolaikinių paremiologinių reiškinių tyrimams skirtų straipsnių rinkinio įvade sudarytojai rašo:

Patarlių vartojimas mūsų kasdieniame gyvenime primena mums, kad folkloras iš tiesų yra dinamiškas procesas. Patarlių gyvybingumas – nuolatinis naujų patarlių radimasis ir nepaliaujamas jų vartojimas naujuose kontekstuose – atranda būdų, kuriais folkloras apima mūsų rimčiausius rūpesčius ir stipriausius išipareigojimus, mūsų brangiausias vertybes ir išmintingiausias perspektyvas, o kartais netgi šiurkščiausią humorą ir žemiausias mintis, taip sutvarkydamas mus supantį pasaulį. (Lau [ir kt.] 2004: 1)

Atkreiptinas dėmesys, kad iki pat mūsų dienų paremijos tebevartojamos vadinamoju tradiciniu, sakytiniu, būdu – tai yra ir kuriamos, ir perduodamos „iš lūpų į lūpas“. Sakytiniu būdu gyvuoja ir senosios paremijos (tokios kaip *Darbymety ir akmuo kruta; Vilką mini, vilkas čia*), ir jų naujadarai (pvz., *Nėra to blogo, kas neišeitų į internetą*), ir palyginti naujos paremijos (*Kaimyno kieme žolė žalesnė; Iš užpakalio licėjus, iš priekio muziejus*). Tačiau tyrinėti vien žodžiu šiuolaikinėje visuomenėje perduodamas paremijas neabejotinai būtų per siaura ir neobjektyvu.

Kaip minėta (p. 13), paremių vartosenai ir sklaidai didžiulės įtakos turėjo du paremių tradicijos lūžiai – rašto atėjimas ir šiuolaikinių informacinių priemonių įsigalėjimas.

3.1. Raštas kaip paremių išsaugojimo ir platinimo priemonė

Su raštijos atsiradimu paremijos pereina ir į rašytinės kultūros sferą, raštas tampa jų išsaugojimo ir platinimo priemone²⁹.

Lietuviškos raštijos pradžią galėtume laikyti ir lietuvių paremių skelbimo pradžia. Vienas kitas tradicinis pasakymas pateko į J. Bretkūno, M. Daukšos postiles, K. Sirvydo „Punktus sakymų“. Yra jų ir to meto Biblijos vertimuose į lietuvių kalbą. XVII–XVIII a. Mažonoje Lietuvoje atsiradus nuostatai leisti religinius raštus lietuvių kalba ir apskritai ėmus domėtis lietuvių kalba, patarlės ir priežodžiai į pirmąsias gramatikas bei žodynus pakliuvo kaip kalbiniai pavyzdžiai (į D. Kleino „Lietuvių kalbos gramatiką“ („Grammatica Litvanica“, 1653), Krauzės „Vokiečių–lietuvių kalbų žodyno“ rankraštį (XVII a.), T. Šulco ir K. Sapūno „Lietuvių kalbos gramatikos metmenis“ („Compendium Grammaticae Lithvanicae“, 1673), P. Ruigio „Lietuvių kalbos tyrinėjimą“ (rankr. lot. k. 1706, sp. vok. k. 1745) bei „Lietuvių–vokiečių ir vokiečių–lietuvių kalbų žodyną“ (1747), G. Ostermejerio „Naująją lietuvių kalbos gramatiką“ (1791), F. Pretorijaus „Vokiečių–lietuvių kalbų žodyną“ (rankr., XVII a. antroji pusė)). Daugiausia patarlių, priežodžių bei frazeologizmų XVII–XVIII a. sukaupia J. Brodovskio „Vokiečių–lietuvių ir lietuvių–vokiečių žodyne“ (rankr.), kurio išlikusi tik dalis, ir patarlių bei mįslių rinkinyje (vadinamajame anoniminiame rinkinyje), kuriuo J. Brodovskis naudojėsi rašydamas žodyną. Nemažai jo sukaupę, taip pat kituose ankstesniuose šaltiniuose paskelbtų patarlių ir priežodžių savo „Lietuvių–vokiečių ir vokiečių–lietuvių kalbų žodyne“ (sp. 1800) panaudojo K. G. Milkus.

Po truputį lietuvių patarlių ir priežodžių paskelbta ir ne kalbiniuose to meto raštuose: J. A. Brando „Kelionėje...“ (rankr. 1674, sp. 1702), T. Lepnerio „Prūsų lietuvių“ (rankr. 1690, sp. 1744), M. Pretorijaus „Prūsijos įdomybėse“ (rankr. apie 1698, sp. I kn. 1999, II, III kn. 2004, IV–VI kn. 2006).

XVI a. pabaigoje–XVIII a. patarlės bei priežodžiai skelbti kaip iliustraciniai pavyzdžiai – kalbiniai arba vienaip ar kitaip nusakantys tautos būdą.

XIX a. į Lietuvą atėjus romantizmo idėjoms, prasidėjus tautiniam sąjūdžiui, į tautosaką ėmus žvelgti kaip į dvasinės tautos kultūros apraišką, patarles, kaip ir kitų rūšių žodinę liaudies kūrybą, imta skelbti šviečiamojo pobūdžio leidiniuose, elementoriuose (S. Daukanto „Abėcėlė lietuvių kalnėnų ir žemaičių kalbos“ (1842), „Būdas senovės lietuvių, kalnėnų ir žemaičių“ (1845), „Dainės žemaičių“ (1846), „Parodymas, kaip apynius auginti“ (1847); K. Nezabitauskio „Naujas mokslas skaitymo“ (1824), J. G. Weisso „Naujas pibelis“ (dvylika vertimo į lietuvių kalbą leidimų 1808–1896),

²⁹ Apie rašto poveikį sakybine forma gyvavusių tekstų saugojimui, perdavimui bei atkūrimui žr. Неклюдов 1994.

M. Akelaičio „Lamentorius, arba pradžia mokslo“ (1860) ir kt., L. Jucevičiaus „Lietuvių liaudies priežodžiai“ (1840); L. Ivinskio kalendoriai (nuo 1850)), taip pat atskirais rinkiniais (M. Valančiaus „Patarlės žemaičių“ (1867), A. Baranausko rankraštinis rinkinys „Przysłowia“ (apie 1880). XIX amžiuje prasidėjusi tradicija elementoriuose patarles bei priežodžius, kaip ir kitus tautosakos kūrinius, teikti kaip skaitymo pratimus ir skaitinių medžiagą, su tam tikromis pertraukomis sovietmečio pradžioje tęsiasi per visą XX a. (šiuo požiūriu reikšminga 1916 m. St. Peterburge išleista skaitinių knyga „Vargo mokykla“) ir ateina iki mūsų dienų.

Periodinėje spaudoje lietuvių paremijos pradėtos skelbti XIX a. pabaigoje (Amerikos lietuvių laikraštyje „Vienybė lietuvninkų“ (1894–1895), o itin daug dėmesio susilaukė po 1904 m.: daugiausia tautosakos publikacijų būta „Aušrinėje“ ir literatūriniame jos priede „Vasaros darbai“, laikraštyje „Ateitis“ ir jo priede „Mūsų tautinės tvėrybos žiedai“, kur skelbtos moksleivių ir studentų užrašytos patarlės bei priežodžiai (parengta pagal Grigas 2000; Arbačiauskaitė, Korsakaitė 2000).

Deja, visiškai netirta, nuo kada paremijos spaudoje imtos vartoti pragmatiniais tikslais – laikraščių straipsniuose, reklamoje ir pan. (apie paremiškus posakius senuosiuose plakatuose žr. 40 p.).

3.2. Paremių vartoseną ir šiuolaikinės žiniasklaidos priemonės

Šiuolaikinės visuomenės bruožas – visų žiniasklaidos priemonių įsigalėjimas, kai visiškai naujai dera sakytinė bei rašytinė tradicija ir labai išsiplečia sklaidos galimybės erdvės ir laiko požiūriu. Paremijos pakliūva į joms nebūdingus kontekstus, o už tradicinio folkloro ribų esantis pasaulis tampa folkloro savastimi per naujų paremių kūrimą ir rekontekstualizavimą (Lau [ir kt.] 2004: 1–2).

Dėl šiuolaikinės sklaidos galimybių įmanomi ne tik dvipusiai tradicinių ir naujų paremių mainai (tradicinės iš šnekamosios pereina į netradicinius kontekstus, o netradicinių sričių posakiai tampa paremijomis), bet ir paremių cirkuliacija savotišku ratu: šnekamosios kalbos paremijos imamos vartoti kituose kontekstuose, ten neretai yra modifikuojamos, o paskui vėl grįžta į šnekamąją kalbą.

Modernūs sklaidos būdai pakeitė nacionalinių paremių plitimo spartą, paveikė verstinių paremių arba paremių užsienio kalba visuotinį paplitimą. W. Miederio nuomone, anglų ir amerikiečių kalba tampa pasaulio *lingua*

franca, o tai reiškia, kad anglų ir amerikiečių paremijos vis labiau skverbiasi į kitas kalbas (Mieder 2005a: 168). Jo manymu, tokie posakiai kaip *Nobody's perfect* (*Tobulų nėra*), *One picture is worth a thousand words* (liet. atitikmuo *Geriau vieną kartą pamatyti, negu šimtą kartų išgirsti*) ir, deja, *The only good Indian is a dead Indian* (*Geras indėnas yra miręs indėnas*) jau priklauso pasauliniam paremijų fondui (ten pat). Lietuviški duomenys tai patvirtina.

Internetinė erdvė

Kalbant apie paremijų gyvavimą šiuolaikinėje visuomenėje, neišvengiamai tenka kalbėti apie internetinę erdvę, kaip specifinį folkloro sklaidos būdą ir jo gyvavimo terpę. „Čia [internete – D. Z.] ryški anoniminės ir autorinės kūrybos, tradicinės formos, poetikos ir naujos, dažnai provokuojančios mąstysenos dermė, vedanti kol kas sunkokai suvaldomų žanrų link. Internetui nebaisūs nuotoliai ir valstybių sienos, todėl čia kyla ne tik miesto ir kaimo, bet ir nacionalinės bei internacionalinės kultūros problema“ (Krikščiūnas 2004: 24).

Internetė paremijos gyvuoja įvairiais pavidalais. Atskirą sferą sudarytų ***informaciniai portalai*** – spaudos, televizijos ir radijo atitikmuo skaitmeninėje erdvėje. Gausu ***specialių interneto svetainių***, kuriose paremijos skelbiamos ištaisais sąrašais. Tai ir tradicinių paremijų sanaupos (<http://www.patarles.lt>; <http://patarles.dainutekstai.lt/>³⁰ <http://www.technologijos.lt> ir kt.), ir antiparemijų sąrašai (<http://www.cha.lt>; <http://www.marskineliai.lt>). Kaip atskirą internetinės erdvės sferą derėtų išskirti ***internetu komentarus***. Jie sąlygiškai atitinka šnekamąją kalbą, ir juose pateikiamos paremijos laikytinos tikresniu paremijų gyvavimo ir paplitimo rodikliu negu vadinamieji internetiniai paremijų sąrašai.

Vienas iš populiarių antiparemijų (taip pat ir paremijų) sklaidos būdų – ***elektroniniai laiškai***. Tradicinės paremijos paprastai drauge su garsių žmonių mintimis, kitų tautų paremijomis įkomponuojamos į skaidrių programas, kur tekstas derinamas su įvairiais vaizdais, pridedama foninė muzika. Tokių „siuntinukų“ pagrindinė funkcija – fatinė: tekstais teigiama rami gyvenimo

³⁰ Ši svetainė sukurta nelegaliai pasinaudojus elektronine LLTI patarlių bei priežodžių baze (<http://www.aruodai.lt/patarles/>).

išmintis, raginama neskubėti, skirti dėmesio sau, su švelnia ironija žvelgti į gyvenimo nesklaidumus ir pan. Jau vien tai, kad tokios programos siuntinėjamos darbo metu ir darbuotojų elektroniniais adresais, liudija apie siuntėjo norą adresatui suteikti malonią pertraukėlę. Tokie paremijų ir kitokios išminties „siuntinukai“ ir savo forma, ir funkcijomis panašūs į laimės laiškus (apie laimės laiškus žr. Krikščiūnas 2008a, 2008b).

Antiparemijos dažniausiai siuntinėjamos sąrašais (kartais pramaišiu su kitokiais šmaikščiais posakiais³¹). Paprastai tekstai būna ištisais blokais ar pavieniui nukopijuoti iš kokios nors internetinės svetainės. Iš to, kad toks rinkinys imamas aktyviai skleisti internetinėje erdvėje, galima manyti, kad tekstai vartotojui patiko, pasirodė linksmi, šmaikštūs ar pan. – juk savo pažįstamiems persiunčiame tik tai, kas, mūsų manymu, verta dėmesio. Lygiai

³¹ 2011.05.31 gautas el. laiškas, siuntėjo pavadintas „Dienos vitaminai“. Jame pateikiamas toks posakių sąrašas:

Blogam boksininkui dantų pastos nereikia.

Gulinčio niekas nemuša. Jį trypia.

Graži moteris džiugina vyro žvilgsnį, negraži – moters.

Meilė padeda užmušti laiką, laikas padeda užmušti meilę.

Aš niekada negalėjau atsivežti į namus moters: iš pradžių – dėl tėvų, vėliau – dėl žmonos.

Gėda už vakar dieną. Bet nepamenu prieš ką...

Graži mergina labai gerai žiūrisi protingos draugės fone.

Vyrai man nevadovaus – duokit du alaus.

Jei tu nieko nenori, vadinas, tau nieko ir nereikia!

Patarimai yra tam, kad jų neklausytum.

Pagyūrui tik lygumose kalnus verčia.

Viltis – durnių motina, o „Teleloto“ – tėvas.

Dulkė – kalno pradžia.

Vieni žiūrėdami į skruzdėlyną mokosi darbštumo, kiti – blaškymosi.

Niekados nežydės ant šiknos dobilai, nes trašos ten per daug, o šviesos per mažai.

Darbas yra tiems, kurie nežino, kas yra žvejyba!!!

Gyvenimas – baisus, gerai, kad atlyginimas juokingas.

Visi kieti, kol priešas toli!

Per pusę tik užpakalis dalinasi.

Tinginys – tai žmogus, kuris neapsimeta, kad dirba.

Iš pradžių ieškai teisybės, o po to – kitos mokyklos.

Kas nerizikuoja, tas neguli sugipsuotas.

Viena galva gerai, o su smeginimis – dar geriau.

Tai, kad aš tavęs nesuprantu, dar nereikia, kad tu menininkas.

Jei žmona iš tiesų būtų ko nors verta, ir Dievas ją turėtų.

Vedybos suteikia galimybę dviese spręsti problemas, kurių niekada neturėtum vienas.

<...>

Dauguma šių posakių skelbiama svetainėse marskineliai.lt; cha.lt; news.mazgas.com; monstras.lt ir kt., tačiau el. paštu siuntinėjami posakiai nėra mechaniškai perkelti svetainių sąrašai.

taip pat populiari siuntinėti anekdotų rinkinius. Akivaizdu, kad šiuo atveju abu žanrai – pramogų sferos savastis (apie komiškuosius žanrus internete žr. Krikščiūnas 2004).

Šiuolaikinė internetinė erdvė yra nepaprastai galingas ir spartus sklaidos būdas, kurio reikšmės kartais pakankamai net neįvertiname, nenujaučiame, kaip patys savaime tampame folkloro skleidėjais³².

SMS žinutės

SMS žinutės – dar vienas būdas skleisti paremijas mūsų laikų visuomenėje (apie SMS folklorą ir SMS pavyzdžių žr. Kazlauskienė 2003). Akivaizdi analogija su elektroniniu paštu siuntinėjamu paremijų rinkinukais – abiem atvejais siunčiamos antiparemijos ir „gyvenimo išmintis“, pateikiama laisvos formos aforistiniais posakiais. SMS specifika tik ta, kad pagal tam tikrus kriterijus parenkamas vienas tekstas.

3.3. Paremijos vizualumas: teksto ir vaizdo derinimas

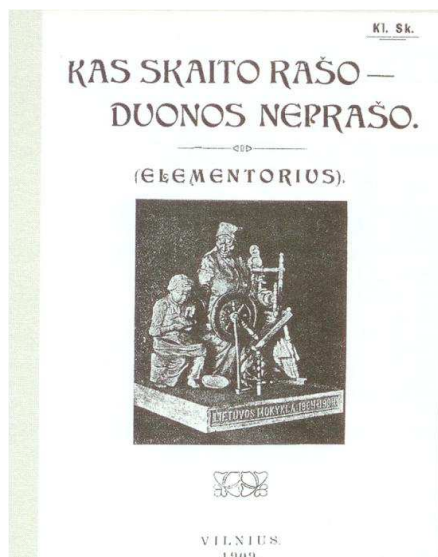
Kaip vienas iš šiuolaikinių paremijų sklaidos būdų nurodomi vaizduojamieji menai (Lau [ir kt.] 2004: 2). Taigi, be sakinio ir rašytinio pavidalų, paremija šiuolaikinėje vartosenoje galima ir vizualiniu pavidalu. Paremijų vaizdavimas, paremijos teksto ir vaizdo derinimas daugelyje šalių turi labai senas tradicijas³³. Lietuvoje apie paremijų vaizdavimą visiškai nėra duomenų, o pirmuoju teksto ir vaizdo derinimo pavyzdžiu kol kas, kol nėra nuoseklaus tyrimo, laikytume K. Skabeikos elementoriaus „Kas skaito rašo – duonos neprašo“ trijų leidimų (1909, 1915, 1916) viršelius.

Pirmojo leidimo viršelyje (1 pav.) panaudota Petro Rimšos skulptūros „Lietuvos mokykla 1864–1904“ reprodukcija (Arbačiauskaitė, Korsakaitė 2000: 194).

³² 2011.04.15 el. paštu gautos „Linksmos mintys virtuvėje“, kur sudėtos antiparemijos, 2004 m. paskelbtos „Tautosakos darbuose“ (Zaikauskienė 2004). Posakių rinkinys drauge su kitais skelbiamas svetainėje <http://www.tonas.lt/node/3654>, „siuntinuką“ sukūrė Zita Grigonienė (zmjg.pps@gmail.com), jis taip pat skelbiamas <http://www.zmjg.blogspot.com>.

³³ Paremijų ikonografijos tradicijos ištakos Vakarų Europoje siekia viduramžius, paremijų, taip pat jų ikonografijos, aukso amžiumi laikomas XVI a. (1559 m. Piteris Breigelis Vyresnysis nutapė garsųjį paveikslą „Nyderlandų priežodžiai“). Apie Europos paremijų ikonografijos raidą nuo vidurinių amžių iki mūsų laikų žr. Mieder 2004b.

Antrajam leidimui P. Rimša nupiešė viršelį, laimėjusį 1910 m. Lietuvių dailės draugijos skelbtą konkursą (2 pav.). „Viršelio kompozicijai pasirinkęs lietuviškas moters, mokančios vaiką skaityti, įvaizdį, dailininkas kartu nurodė leidinio paskirtį ir priminė savo skulptūrą „Lietuvos mokykla 1864–1904“ (LDI: 227).

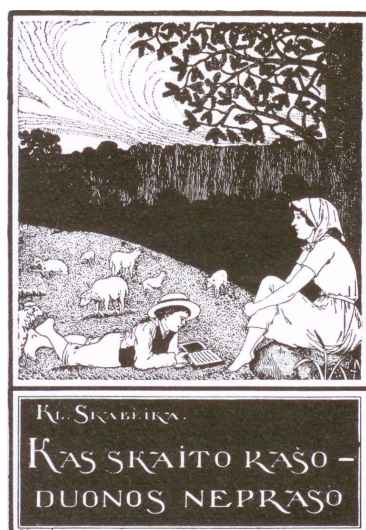

1 pav.

2 pav.

Trečiajam leidimui viršelį (3 pav.) sukūrė Petras Galaunė (Arbačiauskaitė, Korsakaitė 2000: 197).

3 pav.

Tikėtina, kad, atšaukus spaudos draudimą, tokių pavyzdžių būta ir daugiau, nes

4 pav.

vėl pradėjus leisti knygas, laikraščius, žurnalus atsirado ir iliustracijų poreikis³⁴. Elementoriuose, nors trumpieji pasakymai skelbti kone per visą jų istoriją, daugiau, regis, iliustruoti siužetiniai tautosakos kūrinėliai, dainos (Korsakaitė 2000: 105–138).

Peržvelgus lietuvių plakato istoriją iki XX a. vidurio, aptinkamas vienas kitas paremiškas posakis, pavyzdžiui, *Degtindaris – mirtis, naminė – pražūtis*, apie 1937 m. (4 pav.) (Galkus 1997: 126)³⁵.

Yra žodinių paliudijimų, kad XX a. I pusėje paremijos siuvinėtos tuomet madinguose sienų kilimėliuose, kuriuos kabindavo virtuvėje, prie lovos ir pan., tačiau muziejų fonduose tokių pavyzdžių rasti nepavyko³⁶.

XX–XXI a. sandūroje matyti keletas pagrindinių vaizdo ir teksto derinimo sričių: paremijos pritaikomos vaizdinėje reklamoje (žr. p. 72–74, 118–120), karikatūrose, komiksuose (pvz., Kirvaitis 1992), pasirenkamos fotografijų, vaizdų pavadinimais (<http://fotokudra.lt>; <http://www.demotyvacija.lt>), pritaikomos sveikinimo ir kitokiems atvirukams (<http://atvirukas.lt>). Vienas iš teksto ir vaizdo derinimo būdų – iliustruoti paremijų rinkiniai³⁷. Paremijų vizualumas pritaikomas edukacinėse programose³⁸. Polinkis vizualizuoti

³⁴ Apie kitų folkloro žanrų vaizdavimą nuo XX a. pradžios duomenų turima daugiau. XX a. I pusėje buvo iliustruojamos dainų rinktinės (D. Tarabildienė iliustravo B. Sruogos „100 liaudies baladžių“, A. Kučas – jo „Lietuvių liaudies dainų rinktinė“, 1949), tautosakiniais motyvais parašyti kūriniai (LDI: 290, 325), kurti tekstilės kūriniai (A. Mironaitės (1947), V. Daujoto (1957) rištiniai kilimai (LDI: 329).

³⁵ Šis posakis, kaip savarankiškas, kelis kartus pavartotas interneto komentaruose po to, kai 2011 m. transporto stotelių stenduose iškabintas šis ir kiti senų plakatų kolekcijos egzemplioriai.

³⁶ Teirautasi Nacionaliniame M. K. Čiurlionio dailės, Šiaulių „Aušros“ muziejuje, VDU Etnologijos ir folkloristikos katedroje.

³⁷ Vienas naujausių tokios rūšies leidinių – „Krontos“ leidinys „Iš patarlių aruodo“, kur patarlės bei priežodžiai iliustruoti vaikų piešiniais (*Iš patarlių aruodo*, sudarė Erika Unė Domarkienė, 2009, Vilnius).

³⁸ Vinco Mykolaičio memorialiniame bute-muziejuje vykdoma edukacinė programa „Atrask patarles iš naujo“ (Edukacinio užsiėmimo metu išdalijami lapai, kiekviename jų – piešinys ir keletas patarlių ar priežodžių. Moksleivis peržiūri gautus lapus ir kiekvienam piešiniui

paremiją matyti ir šiuolaikiniuose mokykliniuose vadovėliuose (žr. Sauka L. 1999: 124–125).

Apibendrinant paremijų vizualizavimo galimybes, ryškėja dvi paremijų

5 pav.

vizualinės raiškos rūšys: 1) teksto ir vaizdo derinimas, 2) tekstas kaip vaizdas (pats tekstas yra vaizduojamasis objektas). Žinoma, galimas pačios paremijos vaizdavimas, nepateikiant teksto (kaip P. Breigelio „Nyderlandų priežodžiuose“), tačiau tokių lietuviškų pavyzdžių nepavyko rasti.

Paremijos tekstas ir vaizdas derinamas keliais būdais: a) vaizdas atitinka paremijos tekstu reiškiamą idėją (5 pav., <http://www.demotyvacija.lt>);

b) vaizdas atitinka pažodiškai suprantamą paremijos tekstą; (6 pav., <http://www.demotyvacija.lt>);

6 pav.

c) paremiją ir vaizdą sieja įvaizdžiai, simboliai (7 pav., <http://www.demotyvacija.lt>).

pritaiko vieną tinkamą patarlę. Visi iš eilės piešinius rodo klasės draugams ir komentuoja pasirinktą patarlę. Moksleiviai dirba grupelėmis. Visoms grupelėms duodami skirtingi lapai su vis kitokiais piešiniais. Šitaip ugdomas kūrybinis mąstymas, diskusijos gebėjimai, šiuolaikiškai ir smagiai pateikiamos patarlės ir priežodžiai, aptariamas jų taikymas kasdienėje kalbos vartosenoje.

Edukacinė programa nemokama, užsakoma iš anksto telefonu arba el. paštu. Programos trukmė apie 40 min. Ji skirta 6–8 kl. moksleiviams ir visiems norintiems.), http://www.muziejai.lt/vilnius/putino_educacija.htm [žiūrėta 2011.08.17].

7 pav.

Kartais vaizduojamasis objektas yra grafinė paremijos teksto išraiška (žr. 87 p.).

4. Tradicinių paremių turinio ir formos raidos ypatumai – šiuolaikinių tendencijų prielaidos

Lietuvių paremiologai, tyrę senuosiuose raštuose užfiksuotų ir iki mūsų laikų gyvojoje tradicijoje išlikusių paremių interpretacijos skirtumus, paremijos tipą sudarančių variantų struktūrines-semantines ypatybes, lyginę lietuvių paremijas su jų atitikmenimis kitomis kalbomis, yra išvelgę keletą svarbių semantikos raidos tendencijų. Klasikinio lietuvių paremių repertuaro tyrimai rodo šias raidos tendencijas: 1) semantinio lauko siaurėjimą arba platėjimą; 2) meninio vaizdo demetaforizaciją; 3) antitezinių versijų atsiradimą; 4) komiško stiprėjimą; 5) išplėstinių versijų radimąsi arba paremių trumpėjimą; 6) kontaminuotų versijų radimąsi; 7) tendenciją patarlių poetinius vaizdus stiprinti garsinės sakinių organizacijos priemonėmis.

4.1. Semantinio lauko siaurėjimas ir platėjimas

Kaip rodo per ilgą laiką sukaupti papildomi duomenys apie paremių vartoseną, ne visados paremijos buvo suvokiamos vienodai. Vienu metu ta pati paremija vartota apibendrinta reikšme, kitu – taikyta tik tam tikrai sferai. Semantinio lauko kitimą, išlaikant meninį perkeltinės prasmės lygmenį, iliustruotų patarlė *Ilgą (ilgai) iešmą bedrožiant, šuo kepsnį pagaus (nuneš)*, kai senuosiuose raštuose skelbta patarlė aiškinta gana apibendrintai („kai ilgai trunka pasiruošimai, bus dar patiriama nuostolių“ MŽ I 95), XX a. įrašuose dažniau

perspėjama, kad besirengiantis vesti ilgai nedelstų, o naujausi paremijos užrašymai liudija, kad vėl grįžtama prie apibendrinimo: „kai ilgai kuičiasi prieš darbą darydami“, užr. 1995 m., LTR 6403(122); *Kol iešmą drožė, žąsis nuskrido* (pa.: taip pavadintas straipsnis, pasakojantis, kad ūkininkas pavėlavo pateikti prašymą ir nebegali nusipirkti po langais esančios žemės; „Ūkininko patarėjas“, iš: <http://www.delfi.lt>, 2010.05.13).

Galbūt kaip tam tikrą situacinės reikšmės susiaurinimą pagal situaciją galima interpretuoti situacinio posakio *Kosėk, nekosėk – vėdaro (sūrio, ragaišio) negausi* vieną iš aiškinimų. Komentarų užrašyta nedaug ir juose tiesiog nurodoma, jog taip sakoma kosinčiam. Randame ir išsamesnį aiškinimą: „Kartais, kada vienas mato kitą valgant, o jam neduoda, tai pradeda po truputį kosėti, lyg primindamas, kad duok ir man. Todėl kartais, kada ir nevalgant pradeda kas kosėti, ir pavartoja kitas tą posakį“ LTR 2047(155). Situacinis prasmės susiaurinimas būdingas antiparemioms, kai tradiciškai apibendrintai suprantama paremija pritaikoma konkrečiai situacijai iliustruoti (*Bijai traktoriaus – nelįsk į gatvę*).

4.2. Demetaforizacija

Palyginus senuosiuose raštuose užfiksuotos ir iki mūsų laikų gyvojoje tradicijoje išlikusios paremijos aiškinimus ir komentarus, kartais paaiškėja, kad tuomet ir dabar posakio prasmė interpretuota nevienodai. Kartais posakio idėja suprantama siauriau, kartais – plačiau, kartais prisideda papildomos konotacijos, kartais posakis suvokiamas visai priešingai. Viena iš tokio semantinio kitimo priežasčių galėtų būti posakio meninio vaizdo demetaforizacija (Kudirkienė 2007a: 16), kai tropo pagrindu sudarytos klasikinės paremijos, kurioms būdingas didelis atotrūkis tarp meninio vaizdo ir prasminio turinio, suvokiamos vis adekvačiau paremijos meniniam vaizdui, tai yra kai visas tekstas ar jo fragmentai ilgainiui suprantami kone tiesiogiai, tik apibendrintai. Pavyzdys galėtų būti tarptautinė paremija *Iš didelio debesio mažas lietus* (179 var.). Visi LPP I tome teikiami komentarai liudija, jog paremija suvokiama perkeltine reikšme – kai daug žadama, kalbama, o mažai padaroma,

kai ko nors labai baiminamasi, o be reikalo, ir pan. Kartotekoje yra keletas įrašų, kai antraštinei paremijai priešingas teiginys *Iš mažo debesio būva didelis lietus* pavartotas buitinėse situacijose, kalbant apie kylantį lietaus debesį, drėgną orą (LTR 4155/684/, LTR 4155/594/; taip pat Sauka D. 2007: 266). Paremijos *Toli nešant ir gaidys į aviną pavirsta* prasmė aiškinama, jog „toli nešant ir mažas daiktas pasunkėja“ (LTR 4084/198), „sunku pasidaro“ (LKŽ XIX 597), „ilgai ką nors dirbdamas žmogus labai pavargsta“ (LTR 5478/132). Tai, kad seniau šis posakis galbūt buvo suprantamas kitaip, galima įtarti iš to, kad LTt V tome jis skelbiamas skyrelyje „Apkalbos“ (LTt V Nr. 3704)³⁹, Elzos Kuokarės sudarytame rinkinyje „Latvių ir lietuvių patarlių paralelės“ skyrelyje „Smulkmena kalbose virsta dideliu daiktu“ (Kudirkienė 2007a: 16), tačiau tikro įrodymo, kad taip būta, kol kas nėra.

Demetaforizacijos procesu būtų galima aiškinti ir priešingos reikšmės atsiradimą patarlėje *Lobis budina, vargas migdina*. Pastarojo meto komentarai teigia, kad turtuolis, rūpindamasis dėl turto, negali ramiai miegoti, o J. Brodovskio rinkinyje aiškinama, kad turtas skatina veikti, o vargas prislegia (ten pat: 15).

4.3. Antitezinių versijų atsiradimas

Antitezinių versijų radimąsi reikėtų laikyti paremijų modernėjimo žyme. Priešingo turinio paremijų yra daugybė (palyginkim posakius *Be darbo nėra skarbo* ir *Darbas durnių myli*), paremijų žanro universalumas yra akivaizdus. Tačiau tradicinei paremijos minčiai antiteziški tekstai, sprendžiant iš tipologinių paremijų aprašų LPP, nepopuliarūs (plg. priežodžio *Geriau po seno barzda negu po jauno botagu* (75 var.) versijos *Geriau po jauno botagu negu po seno nagu* (1 var.) ir *Geriau po lazda negu po barzda* (1 var.)⁴⁰. Šiuolaikinėje vartosenoje antitezinės versijos gana dažnos (žr. 64 p.), taip pat ir paremijų perdirbiniais, antiparemijomis, neretai išreiškiama tradicinės patarlės minčiai priešinga idėja, tarsi apskritai polemizuojant su tradicine pasaulėžiūra.

³⁹ Rinkinyje LTR 3399, iš kurio į LTt V paimtas šis Plateliuose užrašytas tekstas, jokio komentaro nėra.

⁴⁰ Plg. taip pat talalinę *Pas senelį po barzda, / O pas jauną po lazda. / Su jaunikiu dienos šviesios, / O nuo senio nosis riečias* LTR 3939(54a).

4.4. Komiškumo stiprėjimas. Parodijavimo tradicija

Iš paremių vartosenos viešuosiuose kontekstuose ir iš itin populiarus paremių parodijavimo, perdirbimo, iškrypimo atrodytų, kad šių laikų visuomenėje tradicija yra įdomi tiek, kiek ji juokinga. Nereikėtų to absoliutinti, tačiau paremiologai seniai pripažino, kad paremijos „progresuoja komiškumo linkme“ (Grigas 2003: 91), o ir visas folkloras, nutrūkus ryšiams su sakralumu, pereina į pramogos bei estetinių poreikių realizavimo sritis (Ivanauskaitė 2003: 17). Tokį procesą paliudytų senų paremių humoristinių versijų atsiradimas, kur humoristinis komponentas perprasmina paremią, paverčia pokštavimo priemone (plg. patarlę *Pilvas – ne gromata* ir jos versiją *Pilvas – ne gromata, subinė – ne koštuvas* (Grigas 2003: 89). Šamojis, humoristinis pradas buvo ir yra tarsi atsvara kartais pernelyg rimtai, pamokslaujančiai patarlių išminčiai. Patarles sąlygiškai galėtume vadinti rimtuoju žanru, o priežodžiai – šnekos paįvairinimas, papokštavimas, pajuokavimas. Ypač priežodžių vaizdingomis samplaikomis, žodžių žaismu, garsiniais sąskambiais, ritmu atsikleidžia pačioje kalbos prigimtyje slypintis žodžio gaivalas (Sauka D. 2007: 273). W. Miederio manymu, akivaizdus liudijimas, kaip rimtos patarlės tampa pagrindu humorui, – velerizmai, kuriuose prie paremijos teksto priduriamas žmogaus ar gyvūno komentaras, neretai su obscenišku įvaizdžiu, įterpiantis paremijos teiginį į netikėtą situaciją ir taip tarsi viską apverčiantis aukštyn kojom (Mieder 2004a: 16). K. Grigo teigiama analogiškai: išplėstiniai variantai daugiausia būvę vartojami juokaujant, ir, pavyzdžiui, priežodis *Nevyk Dievo į medį* ne tik išpėjimo, bet ir pajuokavimo forma tapo tik vėlyvučiu gyvavimo laikotarpiu, susilpnėjus seniesiems tikėjimams, kuriais būtų galima logiškai motyvuoti priežodžio meninį vaizdą (Grigas 1976: 63–64). Be to, žodis *medis* nustotas vartoti reikšme „miškas“.

Lygiai pagal tokį modelį kuriama ir dalis modernių antiparemių. Lyginant tradicinių paremių humorą, šamojį, ironiją su dabartinės vartosenos (ir ypač su naujadaru) humoru, gal tik būtų galima išvelgti tradicinių paremių šamojį buvus subtilesnį, išmoningesnį, ne tokį įžeidų. Dabar rečiau tepaisoma turinio,

labiau žaidžiama su paremijos forma, neretai sąmojo efekto pasiekama vienu, kad paremija atsiranda jai tarsi nederančioje aplinkoje.

Patarlių parodijavimas – ne naujas reiškiny, tačiau pastaraisiais dviem dešimtmečiais patarlės iškraipomos ir parodijuojamos taip intensyviai, jog naujieji variantai kartais girdimi kur kas dažniau negu originalios patarlės (Litovkina 2004: 295).

4.5. Išplėstinių versijų atsiradimas ir paremijų trumpėjimas

Nors stabilumas, formos pastovumas nurodomas kaip skiriamasis paremijos bruožas, tai nėra absoliutus nekintamas dalykas: daugumai paremijų būdingas bent minimalus variavimas kurio nors laikotarpio vartosenoje, be to, kartais paremijų forma kinta pažvelgus diachroniniu pjūviu. K. Grigas monografijoje „Lietuvių patarlės“ (1976) atkreipė dėmesį į keletą patarlių formos raidos požymių. Visų pirma, tai išplėstinių versijų atsiradimas, pavyzdžiui, baltiško priežodžio *Nevyk Dievo į medį* versijos *Nevyk Dievo į medį, paskui neišprašysi; Nevyk Dievo į medį su botagu, paskui neišprašysi su pyragu*. Šitos versijos taip pat senos, žvelgiant iš mūsų dienų pozicijos; K. Grigas spėja jas gyvavus XIX a., o gal ir dar anksčiau, tačiau jos esančios vėlyvesnės už trumpąją versiją. Taip pat patarlė *Ten gerai, kur mūsų nėra* ir jos versija *Ten gerai, kur mūsų nėra, o kur aš su šikna, ten ir botagas su mazgu*.

Tradicinio teksto pailginimas įvairiais komentarais – vienas iš antiparemijų kūrimo būdų (į šią grupę pakliūva ir minėtieji velerizmai).

Šiuolaikinės paremijų vartosenos duomenys rodo ir priešingą pokyčių kryptį – posakiai trumpėja. Tai matyti daugelyje kalbų (Buttler 1989).

4.6. Kontaminuotų versijų radimasis

Klasikinių patarlių repertuare randame kontaminuotų versijų, jungiamų pagal semantinę analogiją: *Juoda duona – ne badas, stori marškiniai – ne nuogalė* LPP I Nr. 2910, B versija; *Su durnu du turgu, su pliku nēr ko peštis* LPP I Nr. 3085, versija D; *Kalk gelėži, kol karšta, lank medžią, kol jaunas* LMD III 191(139); *Kalk geleži, kol karštas, paskui neįveiksi, mokyk vaiką, kol mažas, paskui nepriveiksi* LTR 4258(3/22); *Anyta velnio pramanyta, marti kakle karti*

LTR 2729(74); *Jeį dvi gaspadinės, tai šuva visadu alkanas, jei dzvi nenkos (auklės), tai vaikas be nosies* LTR 3503(315).

Jungiant skirtingų paremių fragmentus mūsų laikais kuriamos antiparemijos.

4.7. Garsinės sakinių organizacijos priemonių gausėjimas

Pastebėta, jog modernėdamos paremijos įgyja papildomų meninių priemonių, kaip rašo K. Grigas, „padidinto garsų žaismingumo“ (Grigas 1976: 63): minėtoje išplėstinėje versijoje *Nevyk Dievo į medį su botagu, paskui neišprašysi su pyragu rimuojasi su botagu ir su pyragu*. Paremijoje *Ten gerai, kur mūsų nėra, o kur aš su šikna, ten ir botagas su mazgu* naujesnioji paremijos dalis yra dvinarė, įrėmintą būdinga konstrukcija *kur..., ten....*⁴¹. XX a. I pusėje per mokyklas išpopuliarėjo P. Armino-Trupinėlio sueiliuota paremijos *Kas nedirba, tas nevalgo* versija *Kas nedirba, mielas vaike, tam ir duonos duot nereikia*. S. Daukantas 1813 m. buvo parengęs specialiai sueiliuotų patarlių rinkinį, tačiau jis liko neišspausdintas. Sueiliuota dalis L. Ivinskio „Metskaitliuose“ skelbtų patarlių. Tačiau, pasak K. Grigo, liaudyje prigijusi tik viena kita (Grigas 1968: 25).

5. Funkcija

Tam, kad būtų galima aprašyti funkcinės šiuolaikinės paremių vartosenos ypatybes, norėtusi regėti aiškesnę tradicinių paremių funkcijų sistemą. Kadangi lietuvių paremiologai paremių funkcijų specialiai nėra tyrinėję,

⁴¹ Lietuvių patarlių eiliavimo pradai formavosi nepriklausomai nuo individualiosios literatūros eilėdaros sistemų. Jie išryškėjo anksčiau, negu atsirado lietuvių literatūra. Tai matyti iš senuosiuose raštuose skelbiamų patarlių tekstų. Patarlėms ir priežodžiams būdingas šnekamosios kalbos eiliavimo tipas, priklausantis nuo kalbos prozodijos ypatybių ir šnekamosios kalbos ritmo. XVII–XVIII a. eiliuotos patarlės dar nebuvo tokios madingos, kaip XIX–XX a. Naujesniuose rinkiniuose rimuotų ar ritmą turinčių patarlių tekstų procentais yra kur kas daugiau. O lyginant atskiras tos pačios patarlės redakcijas matyti, kad eiliuotieji variantai yra sukurti vėliau. Pavyzdžiui, *Nei šuo, nei kėdalė* LTt V Nr. 794 ir versija *Nei šuo, nei kėdalė, nei duonos bandelė* LTt V Nr. 795; *Koks tėvas, toks sūnus* LTt V Nr. 1385 ir versija *Koks mėnuo, toks laikas, koks tėvas, toks ir vaikas* LTt V Nr. 1383 ir pan. Eiliuotieji papildomi komponentai iš esmės nekeičia patarlės/priežodžio minties, jais tik sukuriama žaismingesnė forma, skambėjimu sustiprinamas vaizdo ir minties įtaigumas (Grigas 1976: 151–153).

nebandyta jų sisteminti bei klasifikuoti⁴², skirtingų lygmenų funkcijas atskirti siekiama (kiek tai yra įmanoma, turint omenyje paremių polifunkciškumą), taip pat būdingiausios tradicinių paremių funkcijos aprašomos pasitelkus atskiras lietuvių paremiologų išvalgas ir apibendrinus užsienio paremiologų, taip pat lingvistų, sociologų funkcijų tyrimų patirtį.

5.1. Paremių polifunkciškumas

Atkreiptinas dėmesys į viso paremių fondo dvilypumą, atsiradusį nuo pat rašto įsigalėjimo mūsų kultūroje: yra paremių tekstų sąrašai, rinkiniai, kartotekos, kuriais paremijos fiksuojamos, saugomos, platinamos, ir yra gyva, reali paremių vartoseną, neatsiejama nuo lingvistinio bei paralingvistinio konteksto, socialinės sąveikos. Kitaip tariant, paremijos apskritai (paremijos kaip semantinio turinio tekstai, fiksuoti semantikos aiškinimai, ir drauge mūsų žinojimas, ką paremija reiškia, ir mokėjimas ją vartoti) ir paremija kontekste, kai turime galvoje paremijos pavartojimo intenciją ir konkrečias paremijos funkcijas. Pasak latvių paremiologės E. Kuokarės, „įvaizdžių poetinė semantika <...> lemia kūrinio funkciją ir vartojimo amplitudę, sritį, apibūdina adresatą“ (Kokare 1980: 15). Laikantis nuostatos, kad daugeliui paremių būdingas semantinio turinio pastovumas, bendriausia turinio žymė (Grigas 2001: 108)⁴³, o realiai pavartota paremija realizuojasi įvairiais aspektais ir įgyja situacinę reikšmę, racionalu atrodo teigti, kad paremijos turi būdingąsias „vidines“ funkcijas (pedagoginę, didaktinę, patriotinę, psichoterapinę), o tam tikrose situacijose jos pasakomos siekiant konkrečių tikslų ir atlieka situacines funkcijas. Kaip folkloro žanras, paremijos atlieka folklorines funkcijas – tradicijos perdavimo, priklausymo bendruomenei, normatyvinę ir kt.

Tiek kalbant apie paremių visumą, tiek aptariant paremijas kontekste, esminiu bruožu reikėtų laikyti funkcinį paremių sinkretiškumą,

⁴² Funkcija humanitarinių mokslų suprantama kaip vaidmuo, paskirtis, tikslas. Kalbėdami apie paremių funkcijas, kaip ir apie šnekos funkcijas, omenyje turime paremių santykį su visuomene. Paremių funkcijas, jų paskirtį apibrėžiame visuomenės atžvilgiu. Trumpai užsienio paremių funkcijų tyrimus yra apžvelgusi Giedrė Buftenė (2007).

⁴³ Kontekstinių tyrimų šalininkai teigia, kad paremijos yra daugiareikšmės, kad vien iš teksto suvokiama reikšmė neturėtų būti laikoma „pamatine“ (Kirshenblatt-Gimblett 1973; Prahlad 1996).

polifunkciškumą⁴⁴. Paremių polifunkciškumą derėtų suprasti ir kaip skirtingų lygmenų funkcijų dermę (paremija vienu metu „veikia“ kaip kalbos elementas, kaip tradicinės kultūros reprezentantas, kaip retorikos priemonė, kaip socialinės sąveikos sprendimo įrankis), ir kaip kelias vieno lygmens, pavyzdžiui, visuomenines, paskirtis.

5.2. Bendrosios žanrinės funkcijos

Visam paremių fondui būdingos tradicijos saugojimo ir reprezentavimo, vienybės ir priklausymo bendruomenei teigimo funkcijos. Pasak suomių mokslininkės Outi Lauhakangas, paremijos, „kaip kultūriniai įrankiai, reprezentuoja tradiciją ir jos galią, sprendžiant konfliktus ir stiprinant vieningumo pojūtį“ (Lauhakangas 2007b: 207). Paremių tyrinėtojai mini bendrąją edukacinę paremių funkciją, suprasdami ją kaip mokymą „tinkamai“ pavartoti paremiją – dažniausiai omeny turimas bendras (*general*) auklėjamasis patarlių vaidmuo. Amerikiečių antropologės Ruth Finnegan nuomone, dažnesnė bendroji auklėjamoji paremių intencija, reiškiamą apibendrinamuoju pastebėjimu, kodėl žmonės taip elgiasi, kodėl turėtų taip elgtis arba kodėl nederėtų taip elgtis, o sąmoningai auklėjamaisiais tikslais patarlės vartojamos rečiau. Paremija – būdas mandagiai nepaklusti pranašesniui, kalbant pateikti nenuginčijamą argumentą. Drauge atliekama užslėpta pasaulėžiūros perteikimo funkcija, per tai analizuojami ir interpretuojami žmonės ir patirtis, per tai atpažįstamos tam tikros situacijos. Pasak R. Finnegan, auklėjamasis momentas pasireiškia veikiau tuo, jog parodoma, kad paremija yra pritaikoma tam tikrai *situacijai*, o ne tam, kad būtų pamokoma to, kas paremija reiškiamą (Finnegan 1970: 32–33). Mokslininkės paremių intencijos nusakymas iš dalies tinka kitų tyrėjų normatyvine vadinamai funkcijai apibūdinti. Normatyvinė, reguliuojamoji funkcija būdinga visam senajam folklorui – per ją reiškiami kolektyviniai vertinimai, jos žymi priklausymą bendruomenei. Jurga

⁴⁴ Visas folkloras yra polifunkcinis. Tautosakos kūrinys visados atliekamas keliomis intencijomis: informacine, pasaulėžiūrine, pedagogine, pramogine, psichologinio komforto teigimo, bendrumo pajautos (Sadauskienė 2006: 51).

Sadauskienė, tyrusi lietuvių didaktines dainas ir argumentuotai nusakiusi normatyvumo ir didaktizmo santykį, folklorinio teksto normatyvumą apibūdina taip:

Normatyvinio teksto turinį sudaro normatyvinės etikos ir praktinės filosofijos ar pasaulėžiūriniai teiginiai, kurie yra pateikiami kaip universalios tiesos ar taisyklės ir tiesioginė, ir perkeltinė prasme. Didaktizmas, jei jį apibrėžiame kaip tiesiogiai išsakomą pamokymą, informaciją, sudaro tik dalį viso normatyvinio turinio, kurį turi folklorinei ar literatūrinei tradicijai priklausantis tekstas. Tačiau normatyvus ir ne didaktinis tekstas. Daugybė informacijos apie verbalinės tradicijos vertes, normas slypi teksto struktūroje, poetinės retorinės raiškos ypatybėse, pagaliau, nusistovėjusiame kanone ar „bendrosiose vietose“, klišėse, pastoviuose motyvuose, objektų idealizavime ar parodijavime (Sadauskienė 2006: 34–35).

Jamesas Obelkevichius vartoja socialinės kontrolės sąvoką: pasak jo, paremijos paveikios ne tiek savo turiniu ir intencija, kiek tuo, jog yra socialios arba viešos savo veikimo būdu. Kontroliuojama per sutrikimą ir gėdos jausmą, o ne per kaltės pojūtį (Obelkevich 1994: 217).

Prie bendrųjų paremijų funkcijų priskirtume ir psichologinio komforto teigimo, psichoterapinę funkciją, pasireiškiančią per priklausymo tam tikrai bendruomenei teigimą. Konkrečiais atvejais paremijos sušvelnina tam tikros situacijos metu susidariusią įtampą, jomis paguodžiama (arba pasiguodžiama), raminama, jomis apmaldomas rūpestis (Taylor 1965; Abrahams 1972), teikiamas psichologinis komfortas (Kowalski 1990: 14 pagal Sadauskienė 2006: 31). J. Obelkevichius taip pat yra atkreipęs dėmesį į tuos atvejus, kada paremijomis nesprenžžiama jokia „ekstremali“ situacija, o tiesiog reiškiamas palankumas, džiaugiamasi socialumu, patikinama dėl bendrų vertybių. Tokioms intencijoms nusakyti autorius pasitelkia Bronislavo Malinowskio teikiamą *fatinės* funkcijos terminą⁴⁵ (Obelkevich 1994: 217).

Bronislava Kербelytė kaip svarbiausią paremijų paskirtį įvardija komunikatyvinę, nes paremijos „vartojamos kasdienėje kalboje tam, kad

⁴⁵ Šį terminą B. Malinowskis ėmė vartoti 1936 m., fatiniu bendravimu pavadinęs tokią šnekos rūšį, kur vienybės, bendrumo ryšiai kuriami vien keičiantis žodžiais, kur žodžiais sudaromas socialinis ryšys, o ne reiškiamas mintis. Tai jaukumo ir ramybės teikimas. Komunikacinio akto struktūroje fatinė funkcija atitinka kontaktą (Karaliūnas 1997: 152).

būtų glaustai ir suprantamais stereotipiniais vaizdais išsakomas vertinimas, primenama per daugelį amžių susiklosčiusi žmonių patirtis“ (Kerbelytė 2005: 182). Iš tiesų ši funkcija laikytina pačia bendriausia lingvistine-folklorine paremių funkcija, nes paremija yra pokalbio plačiąja prasme dalis, o kur vyksta koks nors pokalbis, kur yra adresantas ir adresatas, ten atliekama komunikatyvinė funkcija (Karaliūnas 1997: 132).

5.3. Paremių turinio ir formos sąlygojamos funkcijos: semantinė ir stilistinė

Įprastai pristatant lietuvių paremijas aprašomuoju būdu nusakoma, kas jomis „daroma“: „patarlėmis ko nors pamokoma ar patariama (*Būk girtinas, bet nesigirk*), perspėjama (*Kas kitam kilpas spendžia, pats įkliūva*), apibendrinami įvairūs reiškiniai ar daromos išvados (*Laiko dantys aštrūs: laikas ir kalnus sugraužia; Iš didelio debesio mažas lietus*). Priežodžiais <...> vaizdingai apibūdinami atskiri konkretūs daiktai, reiškiniai ar situacijos“ (Grigas 1968: 9). Apibendrinamasis pobūdis ir didaktinė paskirtis nurodomi kaip išskirtiniai patarlės požymiai (ten pat: 22).

Lyginamajame tyrime „Lietuvių patarlės“ K. Grigas konkrečiai nurodė dvi lietuvių patarlių bei priežodžių funkcijas – semantinę ir stilistinę (Grigas 1976: 8).

Semantinė K. Grigo pavadinta paremių funkcija, suprustume, apima visas su paremijos turiniu susijusias funkcijas. Nors užsienio paremiologų darbuose paremių funkcijos nusakomos gana įvairiai, daugumos išskiriamos panašios funkcijų grupės. Archerio Tayloro žodžiais, paremių žanro tikslas – padėti spręsti gyvenimiškas problemas: jos apibendrina situaciją (*summarize a situation*), vertina (*passé a judgement*) ir siūlo išeitį (*offer a course of action*). Kaip šalutinę funkciją A. Tayloras nurodė guodimą / ramimą, susidūrus su didesniais ar mažesniais sunkumais (Taylor 1965: 7). Panašiai paremių funkcijų skalę nusako Arvo Krikmannas: teigimas – vertinimas – nurodymas (Крикманн 1978: 94)⁴⁶. Pasak jo, „kasdienėje paremių vartosenoje paprastai

⁴⁶ Kaip tokios skalės atitikmenis A. Krikmannas nurodo minėtuosius A. Tayloro teiginius, taip pat tris iš šešių Romano Jakobsono išvardytų kalbos požymių (referentinė (denotatyvinė,

siekiami kokių nors praktinių, pragmatinių tikslų: paremijomis grindžiami teiginiai, prognozuojama, abejojama, priekaištaujama, dėl ko nors teisinamasi ar atsiprašoma, guodžiama, tyčiojama ar piktdžiugaujama, ko nors pageidaujama, leidžiama, liepiama, draudžiama ir t. t.“ (ten pat). Hedo Jason teigimu, patarlėmis siekiama pamokyti pašnekovą ar jam patarti, kritikuoti jo elgesį, perspėti apie gresiantį pavojų (Jason 1971: 617, 618).

Taigi, atsižvelgdami į paremijos turinį, galėtume skirti teigiamąją-apibendrinamąją, t. y. reprezentatyvinę-referentinę (*Kai nematai, širdies neskauda; Gera naujiena pėsčia vaikščioja, bloga – raita jodinėja; Bėda sirgti, kai niekas neskauda; Kieno valia, to ir galia*), vertinamąją, t. y. ekspresyvinę-emotyvinę (*Prastam šokėjui ir pautai maišo; Gera audėja ir tvoroje išaudžia; Skubos darbas šuniui; Šuo vaikus greitai dirba, tik ilgai žabali būva*) ir nurodomąją, t. y. apeliatyvinę-impresyvinę, funkcijas⁴⁷ (*Eketėn patekęs kailinių nesigailėk; Neik su velniu obuoliauti: paliksi be obuolių ir be maišelio; Nedera jaunam arkliui didžios naštos dėti; Kalk geležį, kol karšta, paskui neįveiksi, mokyk vaiką, kol mažas, paskui nepriveiksi*).

Reprezentatyvinė-referentinė funkcija būdinga paremijoms, tiesioginiais sakiniais perteikiančioms gyvenimo išmintį, patirtį, gyvenimo dėsnių suvokimą. Ši funkcija neretai susipina su ekspresyvine-emotyvine, nes posakiu dažnai ne tik apibendrinama, vaizduojama tikrovė, perteikiama pasaulėžiūra, bet ir reiškiamas vertinimas.

Ekspresyvinė-emotyvinė funkcija perteikia adresanto požiūrį, vertybinę skalę, nuostatą. Adresantas, kalbant apie paremijas, suprantamas ne kaip individas, o kaip kolektyvas, o vertinimas nėra asmeninis – tai visuotinių vertinimų išraiška. Vienais posakiais aukštinama, kitais niekinama, vienur giriama, kitur peikiama. Pasaulėžiūrinę vertinamąją funkciją atlieka posakiai

kognityvinė) funkcija, emotyvinė (ekspresyvinė) funkcija, konatyvinė funkcija), Charleso Morriso įvardytas pragmatinių požymių rūšis ir Roberto Baleso šnekos aktų klasifikacijos B dalį (Крикманн 1978: 94).

⁴⁷ Pavadinimai *reprezentatyvinė-referentinė, ekspresyvinė-emotyvinė* ir *apeliatyvinė-impresyvinė* perimti iš verbalinės komunikacijos modelių terminijos (Karlo Bühlerio, Romano Jakobsono ir kt.) (Karaliūnas 1997:124–151).

apie darbą (*Juodoj žemėj balta duona auga*), tėvynę, motiną (*Motinos dūžis – sviesto gniūžis; Motinos ranka glosto, pamotės peša*), moterį (*Tiek tereikalinga, kiek mergai mokslas; Geriau be galvos negu be šlovės; Sutikai mergą, šunį, piemenį ir duok*) ir pan.

Apeliatyvinė-impresyvinė funkcija būdinga paremijoms, kuriomis siekiama, tiesiogiai arba netiesiogiai, paveikti adresatą. Apeliatyvinio pobūdžio paremijos dažniausiai vartojamos didaktine intencija. Didaktiškumas būdingas nemenkai daliai paremijų: jomis liepiama, pamokoma, sugėdinama, sudraudžiama (*Lenk medį, kol jaunas; Kas nedirba, tas nevalgo; Graži kalba gerų darbų neatstoja; Savo ydas svarstyk, o svetimo pamiršk*). Didaktinė funkcija neretai įvardijama kaip viena svarbiausių tradicinių patarlių (šiuo atveju patarles atskiriant nuo priežodžių) funkcijų, o drauge ir būdingu požymiu. Didaktiškumas – tarsi savotiškas tradicinės patarlės ženklas, pavyzdžiui, jos netgi apibrėžiamos kaip moraliniai ir doroviniai imperatyvai, „didaktiniai išminties krislai“ (Mieder B., Mieder W. 1994: 310). Aiškiai didaktinio pobūdžio yra paremijos apie darbštumą (*Dirbti netingėsi – bado neregėsi*), tikėjimą (*Be Dievo pradėjęs, nesitikėk, kad baigsi*), girtuokliavimą (*Iš girtybės kilsta visos nedorybės*), melavimą (*Su melu netoli tenueisi*). Nuo įkyraus didaktiškumo apsaugo paremijos estetiškumas, stilistinės ypatybės. Atvirai, prikišamai didaktiškų paremijų, kurios būtų vartojamos emociškai slegiančiais tikslais drausti, barti, nėra labai daug. Tai svetima pačiai paremijos prigimčiai – sociologų terminais kalbant, „spręsti“ esamą situaciją, sušvelninti socialinės sąveikos metu susidariusią įtampą. Didaktinė intencija ryškiausia, kai vartojama liepiamoji nuosaka (*Vadu vaduok, bet nemeluok; Nekirsk šakos, ant kurios pats sėdi; Nežiūrėk per aukštai, kad akių neprisikrėstum*), būsimąjo laiko antrasis asmuo (*Nedirbsi – neturėsi*), kreipinys (*Kas nedirba, mielas vaike, tam ir duonos duot nereikia*), paralelinės sintaksinės struktūros „kas..., tas...“ (*Kas aukštai kelias, tas žemai tupia; Kas tėvo motinos neklauso, tas klausys šuns skūros barškančios*), „jei..., tai...“ (*Jei dirbsi, nebadausi, jei tingėsi – galą gausi; Jeigu jaunatvėje tingėsi, tai senatvėje duonos neturėsi*).

Apeliatyvinio pobūdžio paremijos pasitelkiamos ne tik didaktiniais sumetimais, bet siekiant kitaip paveikti adresatą – paskatinti ką nors daryti ar, atvirkščiai, atkalbėti nuo kokių nors veiksmų, sugėdinti arba padrašinti.

Stilistinė paremijų paskirtis ne mažiau svarbi už semantinę, nes patarlė tai, kas šnekamojoje kalboje „dėstoma, įrodinėjama, teigiama ar neigiama laisvos formos žodžių junginiais, apibendrina ir pakelia į meninės kalbos lygmenį“ (Grigas 2001: 103). O. Lauhakangas išskiria *linksmينو* funkciją (Lauhakangas 2007b: 211). Veikiausiai mokslininkės omenyje turėti humoristinio turinio posakiai, pokštai, juokavimai, situaciniai pasakymai, kuriais pagyvinama kalba, paskaidrinama nuotaika. Lietuvių tradicinėje kaimo bendruomenėje paremijas, tiksliau, patarles, vartoti vien pramogai nebuvo įprasta, žanro „rimtumą“ patvirtina ir kitų tautų paremijų tyrimai. Nemenkas ironiškų paremijų klodas perteikia „sveiką nuovoką“, ironišką žvilgsnį į perdėtą vertybių idealizavimą (*Geram žmogui ir šūdo negaila; Negeria, tik su duona dažo; Geras: pro miegantį gali su pagaliu praeiti*).

Estetinė-stilistinė funkcija reiškiasi per paremijos išskirtinumą, palyginti su „paprastais“ kalbos elementais, – poetinius vaizdus ir formos ypatybes (sintaksinę struktūrą, ritmą, rimą, aliteraciją ir pan.). Estetinė-stilistinė funkcija itin ryški, kai paremijos vartojamos tik dėl poetikos grožio – kaip kalbos puošmena ar paįvairinimas (Jason 1971: 617, 618; Finnegan 1970: 33). Tokį išimtinai stilistinę paremijų vartojimo tikslą, atskirdama nuo visų kitų utilitarinių intencijų, R. Finnegan įvardijo kaip grynai literatūrinę paremijų vartosenos aspektą (Finnegan 1970: 33). Beveik vien estetiniais sumetimais kartais vartojamos ir lietuvių paremijos – kalambūriški posakiai (Grigas 1976: 267), kai kurie priežodžiai, situaciniai pasakymai.

5.4. Konteksto sąlygojamos funkcijos

Konkrečioje situacijoje paremija gali atlikti ne tik semantikos sąlygojamas funkcijas, bet ir papildomų verbalinio bei socialinio konteksto nulemtų funkcijų. Pavyzdžiui, apibendrinamojo pobūdžio posakiu *Nėra tu nameliu, kad nebūtų dūmeliu* LTR 6588(74), užr. 1998 m. (juo pateikėja baigė ilgą

pasakojimą apie nesutarimus su sūnaus šeima ir ją apvogusią anūkę), reiškiančiu, kad kiekvienoje šeimoje pasitaiko nesutarimų, išreiškiamas apgailėstavimas ir drauge – savos šeimos pateisinimas, juo pasiguodžiama ir tarsi sušvelninama patirta nuoskauda.

Kontekstinių tyrimų šalininkai teigia, kad kontekste paremijos veikia kaip socialinės strategijos, o jų funkcijos, kaip ir reikšmė, išryškėja tik paremijoms atsidūrus kontekste (Mieder 2004a: 134). Kennetho Burke's 1941 m. pateikta teorija, kaip paremijos vartojamos komunikacijos procese, nemenkai paveikė vėlesnius tyrimus (Abrahams 1968, 1972; Seitel 1969; Kirschenblatt-Gimblett 1973; Briggs 1985; Prahlad 1996; Winick 1998, 2003).

Iš XX a. pabaigos kontekstinių tyrimų minėtina afrikiečių bei amerikiečių patarlėms skirta Sw. Anando Prahlado monografija (1996). Joje tiriamos patarlių funkcijos ir reikšmės įvairiuose kontekstuose. Kontekstinio tyrimo esmė ta, kad dėmesys telkiamas ne į patį paremijos tekstą, o į jos pavartojimo kontekstą: pavartojimo kontekstas – šnekos aktas – laikomas prasmę turinčia visuma (Prahlad 1996: 3–4). Sw. A. Prahladas savo monografijoje, be kitų problemų, domisi ir tuo, kaip kultūrinės ir socialinės jėgos veikia patarlės reikšmę, vartojimą (angl. *application*) ir interpretaciją. Pavyzdžiui, kaip interkultūrinė sąveika veikia patarliškų šnekos aktų atlikimą ir prasmę (ten pat: 5). Kaip teigia pats autorius, atkartodamas kito kontekstualisto K. Yankah žodžius, jo tyrimas peržengia tradicinės folkloristikos ribas, nusitęsia į lingvistiką, diskurso analizę, šnekos aktų teoriją, antropologiją, literatūros kritiką ir komunikacijos studijas (ten pat). Sw. A. Prahladas gana kategoriškai teigia, jog negali būti teisingos patarlės interpretacijos (aiškinimo), nes prasmę patarlė įgyja kontekste (ten pat: 12–13). Pripažįstant kontekstinių tyrimų svarbą šiuolaikinės (ar kokio nors laikotarpio) paremijų vartosenos aprašymui, pritariant išvalgoms apie kūrybiškumo elementą⁴⁸ bei aplinkinių veiksnių, tarkim, kultūrinės aplinkos, poveikį vartojant paremijas, vis dėlto Sw. A. Prahlado požiūris atrodo perdėm kategoriškas. Kaip ir Barbaros

⁴⁸ Sw. A. Prahladas ragina atkreipti dėmesį į patarlės šnekos akto meniškumą, į estetinę dimensiją – ir asmeninę, ir kultūrinę (Prahlad 1996: 14).

Kirshenblatt-Gimblett pastangos paneigti, jog konkreiti patarlė turi vieną pagrindinę reikšmę. Jos teigimu, „patarlės reikšmė“ atsiranda pavartojus patarlę tam tikrame kontekste, ir labiausiai turėtų rūpėti ne patarlės reikšmė kaip tokia, o patarlės pavartojimo reikšmės (Kirshenblatt-Gimblett 1973: 825). Kaip minėta aptariant paremių polifunkciškumo problemą, aprašant šiuolaikinių lietuvių paremių raiškas rūpi ir konkretaus pavartojimo reikšmė, t. y. konkrečiame kontekste pavartotos paremijos reikšmė, ir paremijos bendroji reikšmė. Šiuo atveju norėtusi pritarti K. Grigo argumentuotam teiginiui, jog daugeliui patarlių vis dėlto yra būdingas semantinio turinio pastovumas (Grigas 2001: 108). Argumentų gilintis į paremijos semantiką per patarlės tekstą randame kalbininko Nealo R. Norricko studijoje „How Proverbs Mean: Semantic Studies in English Proverbs“ (1985). „Argumentas tyrinėti patarles kaip tekstus, o ne patarles tekstuose ar sąveikose (angl. *interactions*) paprasčiausiai yra tas, kad patarlės gali būti vartojamos ir yra vartojamos (angl. *occur*) kaip tekstai. <...> Net tuomet, kai patarlės pavartojamos kaip sudėtinė didesnio sakinio ar rašytinio teksto dalis, savarankiška patarlės reikšmė yra svarbiausia, nustatant jos semantinį indėlį į tekstą kaip visumą“ (Norrick 1985: 5 pagal Prahlad 1996: 17).

Iš pačių naujausių minėtini Jelenos Žigarinos (Жигарина 2006), Outi Lauhakangas paremių funkcijų tyrimai. O. Lauhakangas, pasitelkusi socialinės psichologijos metodologiją, tyrė patarlių funkcijas socialinių sąveikų (interakcijų) metu (Lauhakangas 2007a, 2007b).

Autorė, atkreipdama dėmesį į paremių ir liaudies naratyvų funkcionavimo panašumą, pabrėžia patarlių „naratyvinę galią“ socialiniuose kontekstuose. Susistemiusi paremių funkcijas, O. Lauhakangas išskyrė tris interpretacines paradigmas: *tradicijos galia*, *konfliktų sprendimas*, *vieningumo pojūtis* (Lauhakangas 2007b: 209). Jos tyrimo rezultatai parodė, kad jokia paremija negali būti kaip specifinis ženklas priskirta kokiam nors situacijai ar emocijai. Reikšmės aiškinimas priklauso nuo to, kaip žmonės paremią vartoja (ten pat: 210). Aiškindamasi, kaip patarliška kalba atlieka savo funkcijas, mokslininkė priėjo išvadą, kad patarlės veikia panašiai kaip humoristiniai komentarai (tam, kad patrauktų dėmesį, paremijos turi daugiau ar mažiau sutrikdyti šnekos ar

mąstymo tėkmę), kai atsakomybė interpretuoti paliekama klausytojui – tai jis turi nuspręsti, kaip rimtai derėtų reaguoti (ten pat: 211).

Paremių funkcijas O. Lauhakangas nusako per vadinamuosius septynis paradoksus. Esą paradoksali paremių vartoseną (savo turiniu prieštaringos paremijos, to paties posakio pavartojimas priešingomis reikšmėmis) paremiologų aptarta daugybę kartų. Reikia turėti omenyje, kad savo turiniu prieštaringos paremijos natūralioje aplinkoje neatsiduria greta (nebent vyktų jų dvikova), jos pasakomos kilus konkrečiam poreikiui ir toje konkrečioje situacijoje yra „teisingos“. Paradoksali vartosenos išpūdis kyla galbūt dėl to, kad šneka, kurioje paremija pavartota, atlieka keletą skirtingų lygmenų funkcijų tuo pat metu (Lauhakangas 2007a: 82). Pasak autorės, paremių vartosenos paradoksalumas yra tas, kad: 1) paremijos išreiškia nuspėjamumą, nes jos – pažįstamas „tradicijos balsas“, antra vertus, naujos situacijos jų vartosenai ir interpretacijai suteikia visiškai netikėtų aspektų; 2) patarlės suteikia saugumo jausmą, nes galima pasitelkti autoritetingas, tradicijos patikrintas „tiesas“, antra vertus, kartais rizikinga įterpti paremią į šneka, nes ji gali neatitikti įprastinės mąstysenos ar sprendimų; 3) paremija paveiki dėl savo visuotinumą – tai „trečiojo asmens“ balsas, – ja socialinės sąveikos situacijai suteikiama objektyvumo ir neutralumo, antra vertus, jos įtaigumą nulemia asmeninis santykis su posakiu, t. y. kaip gerai jis pažįstamas; 4) paremijomis paprastai remiama socialinė hierarchija ir kontrolė, antra vertus, kitame kontekste jomis gali būti sprendžiamos dėl valdžios ir galios kilusios problemos, ginamasi suirus socialinei hierarchijai; 5) paremijomis (neretai humoristiniu aspektu) sumažinama socialinės sąveikos įtampa, tačiau visiškai taip pat jomis įtampa galima ir sukelti, pavyzdžiui, teigiant kokius nors stereotipus; 6) paremijomis gali būti reiškiamas vienybė, priklausymas bendruomenei, o antra vertus, tai gali būti atsiskyrimo, segregacijos, nepritarimo visuotinėms normoms išraiška; 7) paremijomis kalba (gimtąja kalba, tarme, tam tikros socialinės grupės, subkultūros šneka) stiprinamas bendruomenės identitetas, o antra vertus, teigiamas internacionalumas, nes daugelio tautų paremijos yra tapačių įvaizdžių, tokio paties ar panašaus semantinio turinio, galų gale visur yra panašiai vartojamos (ten pat: 82–84)⁴⁹.

⁴⁹ Vieną iš paremių vartosenos paradoksų komentuoja Tatjana Nikolajeva, kai visuotinė žmonių baimė patirti socialinę izoliaciją garantuoja sėkmingą savo nuomonės įteigimą komunikantui paremiologinės situacijos metu, nes kalbantysis sukuria iliuziją, kad remiasi daugybės žmonių patirtimi; pašnekovui teigiama „aš galvoju kaip visi“, o iš tikrųjų siekiama įteigti „visi galvoja kaip aš“, ir tokiu būdu pašnekovas nori nenori verčiamas prisidėti prie daugumos nuomonės (Николаева 1995: 312, 313 pagal Buftenė 2007).

Apibendrinus skirtingų lygmenų paremių funkcijas ryškėja sąlygiška jų schema.

Pati bendriausia paremių, kaip kalbos elementų, atliekama funkcija – komunikatyvinė.

Kaip folkloro žanras paremijos atlieka kelių pagrindinių paradigų funkcijas: tradicijos teigimo (tradicijos saugojimo ir perdavimo; tradicijos galios ir autoriteto teigimo; mokymo vartoti); normatyvinę (kolektyvinio vertinimo; pasaulėžiūros teigimo); vienybės pajautos (priklausymo bendruomenei; psichologinio komforto teigimo).

Priklausomai nuo turinio ir raiškos paremijos atlieka teigiamąją-apibendrinamąją (pasaulėžiūrinę), vertinamąją (giriamąją, peikiamąją) ir nurodomąją (pedagoginę, didaktinę) funkcijas. Stilistinė funkcija būdinga visoms paremijoms, tik, priklausomai nuo pačios paremijos ir jos pavartojimo aplinkybių, būna ne vienodai ryški.

Konkrečių socialinių sąveikų metu paremijos atlieka bendrąją konfliktų sprendimo funkciją. Pavartojimo tikslas bei aplinkybės nulemia konkrečias kontekstines paremijos funkcijas.

II. TRADICINĖS PAREMIJOS

1. Tradicinių paremių taikymo galimybės šiuolaikiniuose kontekstuose

Iš sukauptų duomenų matyti, kad XX–XXI a. sandūros tradicinių paremių vartoseną yra dvejopa: kanoninė, t. y. atitinkamose situacijose vartojami tradiciniai nemodifikuoti tekstai (jų forma nėra niekaip žymiai pakitusi, nors galimas įprastas paremių variavimas; jie suprantami tradicijos nulemta reikšme; jie atlieka tradicinei vartosenai būdingas funkcijas), ir kūrybiškoji⁵⁰ (laisvoji), kai tradicinis tekstas transformuojamas. Tradicinių paremių transformavimo laipsnis labai nevienodas – nuo nežymių pokyčių, kuriuos priskiriame įprastam kanoninės vartosenos paremių variavimui, subtilaus modifikavimo, nepridedant naujų struktūrinių elementų (aliuzija į paremią, paremijos perfrazavimas) iki kardinalių formos bei turinio pokyčių, kai tradicinė paremija perkuriama į antiparemią.

Pats ryškiausias ir akivaizdžiausias senojo folkloro tradicijos tęstinumo liudijimas – tradicinės paremijos tradiciniuose šnekamosios kalbos kontekstuose. Apie tokią tebegyvą paremių vartoseną galima spręsti iš pastaraisiais dešimtmečiais lauko tyrimų metu surinktų duomenų (1990–2009 m. sukauptuose LLTI Tautosakos archyvo rinkiniuose yra per 36 000 patarlių bei priežodžių), taip pat asmeninių paremiologinės medžiagos archyvų. Vis dėlto šnekamoji kalba tėra viena iš daugybės sričių, kur šiuolaikinėje visuomenėje vartojamos paremijos. Tai patvirtina ir sukaupti lietuviški duomenys, ir užsienio tyrėjų darbai.

⁵⁰ Kūrybišką paremių taikymą galima suprasti ir plačiąja prasme – tai mokėjimas reikiamu momentu pasakyti tinkamą paremią. Būtent šitai kaip vieną iš paremių vartosenos kūrybiškumo apraiškų įvardija K. Yankah, aprašęs kūrybišką paremių vartojimą Ganoje akanų kalba. Kitos jo išskirtos kūrybiško paremių vartojimo rūšys – naujų paremių kūrimas, imituojant tradicines, ir tradicinių paremių taikymas, jas perdirbus (Yankah 1986). A. Konstantinova, tyrusi komunikatyvines-pragmatines anglų paremių galimybes, atskyrė įprastinį paremių vartojimą, kai jos vartojamos tradicine forma, ir kūrybiškąjį, kuriam priklauso: 1) okazinės semantinės bei struktūrinės transformacijos; 2) individualūs autoriniai posakiai, sukurti imituojant egzistuojančias paremijas; ir 3) antiparemijos (Konstantinova 2009).

Paremijų perėjimą iš šnekamosios kalbos į kone visus šiuolaikinės komunikacijos lygmenis (sritis) laikytume vienu iš svarbiausių šių dienų paremijų vartosenos požymių. Renkant duomenis šiam tyrimui ir norėta parodyti, kaip plačiai paremijos vartojamos šiuolaikinės visuomenės, atsekti kuo daugiau įmanomų vartojimo sričių ir pademonstruoti kuo įvairesnių pavartojimo kontekstų. Nors anaipol nesiekta nustatyti paremiologinį minimumą⁵¹, vis dėlto iš surinktų duomenų, iš sudaryto „Antiparemijų žodynėlio“, kur tipologinis lizdas formuojamas tradicinės paremijos pagrindu, galima susidaryti apytikrą šiuolaikinio lietuvių pareminio fondo vaizdą⁵². Viešojoje erdvėje dažniausiai vartojamos nuo seno populiarios paremijos,

⁵¹ Paremiologinis minimumas – tai sąrašas paremių, realiai tebegyvuojančių tiriamuoju laikotarpiu. Jam nustatyti pasitelkiami demografiniai tyrimo metodai: demoskopinis, t. y. visuomenės nuomonės, tyrimas, anketos, taikomos sudėtingos statistinės analizės (Mieder 2004: 127). Dar XX a. aštuntojo dešimtmečio pradžioje nustatyti paremiologinį minimumą siūlė vienas žymiausių paremiologijos teoretikų Grigorijus Permiakovas. 1970 m. per paremiologinį eksperimentą Maskvoje G. Permiakovas nustatė, kad nuolatos, t. y. natūraliai, maskviečiai vartoja maždaug pusantro tūkstančio frazeologinių vienetų. Iš jų „tikrųjų“ patarlių per pustrėčio šimto, o visa kita – kitų trumpųjų pasakymų žanrų pavyzdžiai. Iš pateikto sąrašo, beje, ryškėja viena bendra tautosakos funkcionavimo raidos tendencija: neretai ilgas liaudies pasakojimas virsta trumpomis frazeologinėmis nuotrupomis (aliuzijomis) (Пермяков 1971). Per 1991–1992 m. Vengrijoje vykdytą sociolingvistinį tyrimą bandyta nustatyti, kiek paremių ir kokios tėbėra visuotinai vartojamos Vengrijoje, taip pat tirta, nuo ko priklauso paremių žinojimas. Tam reikalui kaupti duomenys apie vartotojų amžių, išsilavinimą, lytį ir kt. (daugiau apie paremiologinį eksperimentą Vengrijoje žr. Litovkina 1996). Nustačius tautos paremiologinį minimumą, atsiveria naujų paremių tyrimo galimybių – sociolingvistinė perspektyva, skirtingų tautų paremiologinių fondų lyginimas, be to, gerai žinomos paremijos reikalingos mokant kalbos, kultūros, literatūros (ten pat: 175). Savo paremiologinius minimumus nustatę turi anglai, vokiečiai, kroatai, čekai. Dalį minimumo sąrašo sudaro visoms Europos tautoms žinomos klasikinės, biblinės, iš vidurinių amžių atėjusios patarlės. Kitą dalį sudaro vadinamosios nacionalinės patarlės (Mieder 2004: 128). G. Permiakovas yra atkreipęs dėmesį ir į tai, jog paremiologinio minimumo reikia, norint suprasti šiuolaikinių paremių modifikacijas, pavyzdžiui, šiuolaikinėje žiniasklaidoje (Permiakov 1989: 98).

⁵² Dešimt dažniausiai perdirbamų tradicinių paremių:

Dovanotam arkliui į dantis nežiūri – (34 perdirbiniai)

Nėra to blogo, kad neišeitų į gera – (24)

Vilką penėk, jis vis miškan žiūri – (20)

Nekask duobės kitam – pats įkrisi – (19)

Ne viskas auksas, kas auksu žiba – (16)

Neatidėk rytdienai to, ką gali padaryti šiandien – (15)

Juokiasi tas, kas juokiasi paskutinis – (13)

Blogam šokėjui ir pautai maišo – (12)

Juo toliau į mišką, juo daugiau medžių – (12)

Dešimt (septynis, devynis...) kartų matuok, vieną kartą pjauk – (11).

kurių užrašymų LLTI Patarlių ir priežodžių kartotekoje sukaupta ne po vieną dešimtį. Neretai tai – tarptautinės paremijos. Apytikrių duomenų apie paremijų populiarumą galima gauti pasitelkus internetinę paiešką:

1. *Nėra to blogo, kad neišeitų į gera/gerą* – (645 000 *Google.lt* radinių)
2. *Ne viskas/visa auksas, kas auksu žiba* – (133 860)
3. *Juokiasi tas, kas juokiasi paskutinis* – (90 600)
4. *Kuo toliau į mišką, tuo daugiau medžių* – (82 500)
5. *Draugą nelaimėje pažinsi* – (76 500)
6. *Nekask duobės kitam, nes pats įkrisi* – (63 900)
7. *Lenk medį, kol jaunas* – (56 000)
8. *Obuolys nuo obels netoli rieda* – (50 400)
9. *Geriau vieną kartą pamatyti, nei dešimt kartų išgirsti* – (19 900)
10. *Dovanotam arkliui į dantis nežiūri* – (16 300)

(Patikrinta dešimties dažniausiai perdirbamų tradicinių paremijų vartoseną internete. Duomenys pateikti pagal *Google.lt* radinių skaičių 2012.03.03. Ieškota tikslios čia nurodytos populiariausio tradicinės premijos varianto formos.)⁵³

1.1. Tradicinė raiška

Užfiksuoti pavyzdžiai liudija, kad šiuolaikinei visuomenei vis dar priimtina tradicinė paremijų vartoseną, kuomet išlaikoma nepakitusi paremijos forma ir jos turinys. Kaip seniau, taip ir dabar pastebimos tam tikros varijavimo tendencijos – paremijos teksto trumpinimas, ilginimas, sinonimiškos leksikos bei sintaksinis varijavimas, taip pat semantikos varijavimas, priklausomai nuo konteksto, antitezinių versijų radimasis. Pastarasis reiškinys laikytinas ryškiu paremijų modernėjimo bruožu ir išskirtine šiuolaikinės paremijų vartosenos žyme.

Dabar viešojoje erdvėje vartojamos tradicinės paremijos savo forma šiek tiek skiriasi nuo tų, kurios kaip tipiškos skelbiamos paremijų sąvaduose. Įsigalėjusios paprastesnės sintaksinės konstrukcijos (vietoje *Vilką penėk, jis vis*

⁵³ Šiek tiek duomenų apie tai, kokios tradicinės paremijos dažniau vartojamos viešojoje erdvėje, randame lietuvių frazeologų tyrimuose. Pavyzdžiui, paremijos rinktos iš panoraminių kryžiažodžių. Po kelis kartus pavartotos šios paremijos: *Pigią mėsą šunys ėda; Moki žodį, žinai kelią; Juokiasi puodas, kad katilas juodas; Šuns balsas į dangų neina; Savoj šaly pranašu nebūsi; Bėda bėdą veja; Šuo ir kariamas pripranta; Ar vienas šuo margas; Dėl tos skylės visi tylės; Nėra namų be dūmų; Balon puolęs sausas nekelsi; Su siūlu atrasi kamuolį; Arti bažnyčia, toli Dievas; Kad katės, lotų šunų nereiktų* (Marcinkevičienė 2001: 89)

miškan žiūri vartojama *Kiek vilką bemaitinsi, jis vis tiek į mišką žiūri*; vietoj *Juo toliau į mišką, juo daugiau medžių* vartojama *Kuo toliau į mišką, tuo daugiau medžių*, vietoj *Bevalgant atsiranda apetitas* vartojama *Apetitas atsiranda bevalgant*), įprastesnės gramatinės formos (*į mišką* vietoj *miškan*, *pamatyti* vietoj *pamatyk* (*Geriau vieną kartą pamatyti, negu šimtą kartų išgirsti* vietoj *Geriau vieną kartą pamatyk, negu dešimt kartų girdėk*), įprastesnė ir paprastesnė norminė leksika (*karas* vietoj *vaina*, *karys* vietoj *kareivis*, *kvailys* vietoj *durnius*, *baidytas* vietoj *gąsdintas* ir pan.).

1.1.1. Trumpinimas (nutylėjimas)

Gana dažnas paremių šiuolaikinio pavartojimo būdas – teksto trumpinimas, nutylėjimas, kada pasakoma tik dalis paremijos, dažniausiai pradžia:

Visur gerai, bet... /*Visur gerai, namie geriausia*/ (pa.: publikacijos, kurioje svarstoma, kur geriau(sia) gyventi, pavadinimas), „Pirmadienis“, 1997.05.5–11, p. 18, LTR 6481(133);

Neturėjo boba bėdos... /*Neturėjo boba bėdos – nusipirko paršą*/ (kont.: – Kas šitos jaunos ledi? – pagaliau paklausiau. – Tavo žmonos, valdove, – ramiausiai atsakė Fairiba. – Žmonos?! – išgąstingai perklausiau. – Tai jau tikrai: neturėjo...), M. Frajus. Paprasti stebuklingi daiktai, vertė D. Saukaitytė, V., 2006, p. 84;

Darbas ne vilkas... /*Darbas ne vilkas – į mišką nepabėgs*/ (pa.: užrašas po nuotrauka, kurioje ugniagesiai užkandžiauja, o fone gaisras), <http://www.cha.lt/2006/10/17> (žr. 88 p.);

Iš didelio rašto... /*Iš didelio rašto išėjo iš krašto*/ (kont.: Bėda, kad Lietuvoje kurdami socialines reklamas nemoka perduoti žinutės. Socialinė reklama yra viena sudėtingiausių reklamų, jas sukurti taip, kad jos pasiektų savo tikslą, yra labai sunku. Tačiau čia panašu, kad: 1) iš didelio rašto... arba 2) per 5 minutes...), <http://images.google.lt>, 2007.12.25;

Ką pasėsi... /*Ką pasėsi, ta ir pjausi*/ (kont.: Kaune duris atvėrė žemės ūkio paroda „Ką pasėsi“), <http://www.delfi.lt>, 2009;

Ruošk roges vasarą /*Taisyk ratus žiemą, o roges vasarą*/, <http://www.lietuva.lu/drp/>, 2008.12.06 (dėl konteksto žr. 86 p.);

Obuolys nuo obels /*Obuolys nuo obels netoli rieda*/ (pa.: skilties apie politiko A. Šedžiaus tėvą pavadinimas), G. Dabašinskas. Koks gandras atnešė A. Šedžių?, „Valstybė“, 2011.01, Nr. 1(45), p. 97;

Obuolys nuo obels... (pa.: straipsnio pavadinimas; kont.: Kazimiera ir Gediminas: obuolys nuo obels...), <http://racas.lt>, 2007.12.09;

Iš šūdo sviestą... (kont.: Padangių virtuožas Jurgis Kairys, paklaustas apie R. Pakso skrydį, nepagailėjo jam skaudžių replikų. Štai kelios iš jų... „Jei taip žemaitiškai sakant – iš šūdo <...>! Nes jie patys sako, kad tapšnoja“), <http://www.delfi.lt>, 2006.06.09;

Nesakyk „op“ /Griovio neperšokęs, nesakyk „op“/, V. V. Landsbergis. Rudnosiuko istorijos, p. 100;

Vardan tos /Vardan tos Lietuvos/ (kont.: PS – atsiprašau už karščiavimąsi, bet geriau pasakyti, nei nuryti. Vardan tos), <http://blog.maistobankas.lt>, 2010.10.02;

Devynis kartus atmatuok... /Devynis kartus atmatuok, dešimtą pjauk/ (pa.: straipsnio antraštė), LA, 1997.04.24.

Pateikto paremijos fragmento pakanka, kad ji būtų atpažinta. Kai kuriais atvejais likusią leksinę-semantinę spragą užpildo kontekstas. Tokia vartoseną artima kitam paremijų vartojimo būdai – aliuzijai į paremiją. Abiem atvejais pasikliaujama adresato išprusimu, „žinojimu“, tik šiuo atveju „sufleravimas“ akivaizdesnis.

Antiparemijų trumpinant tradicinės paremijos tekstą sukurtos vos kelios (žr. 123 p.).

1.1.2. Ilginimas

Paremijos teksto ilgėjimas, išplėtinių versijų radinasis – vienas iš paremijų ilgalaikės kaitos bruožų. Šiam tyrimui surinktos išplėtinės paremijos aprašytos skyriuje „Antiparemijos“, p. 114–123, mat daugeliu atvejų itin ryškus parodijavimo aspektas ir konfrontacija su tradicine idėja. Tradicinei vartosenai artimesnės išplėtos versijos, kai paremijos idėjai neprieštaraujama, ji papildoma:

Tyla – gera byla, ir širdžiai ramiau (pa.: teigiama, jog lietuviai nelinkę kalbėti apie opius dalykus), Lietuvos radijas, „Ryto garsai“, 1999.01.06, LTR 6593(162)⁵⁴.

1.1.3. Sintaksinis varijavimas. Leksinis varijavimas

Dabartinėje vartosenoje, kaip ir seniau, esama sintaksinio variavimo:

Perkėloje arklių niekas nekeičia (pa.: straipsnio pavadinimas; kont.: I. Degutienė apie A. Šemetą: perkėloje ...), 2009.03.24, <http://www.delfi.lt>;

Dirbant apgalvotai, perkėloje keisti arklių neprireikia (pa.: straipsnio pavadinimas), <http://www.alunta.lt>, [žiūrėta 2010.07.20];

⁵⁴ Šios išplėtinės versijos variantas *Tyla – gera byla, ir dūšiai ramiau* užrašytas 1981–1982 m., LTR 5311(484).

Perkėloje arkliai yra nekeičiami (pa.: komentaras dėl pakeisto krepšinio komandos trenerio; kont.: Kas kas, o toks kaip p. Romanovas turi žinoti – perkėloje...), <http://kauno.diena.lt>, 2010.05.13;

Arkliai perkėloje nekeičiami (kont.: ...nekeičiami, nes jie NUŠAUNAMI, jeigu tampa netinkamais (susižeidę arba užsikapriziję) vežimą traukti. Nušunami tam, kad visą kinkinį ir krovinį nepražudytų!), <http://www.balsas.lt>, 2010.01.08;

Nesu linkęs perkėloje keisti arklių (kont.: Metas išgirsti ir pono Gedimino nuomonę – juk retenybė, kad tėvas visą savo verslą pasuktų sūnaus karjerai kurti. „Visi mes šeimoje susieti ne tik giminystės, bet ir verslo saitais, – atitaria Gediminas Gutkauskas, įsikūręs senelių žemėje, iš kurios šeima buvo išdraskyta po Karagandos ir Archangelsko lagerius. – Negalėtume produktyviai funkcionuoti atskirai. Na, o aš nesu linkęs perkėloje keisti arklių – matau šviesą tunelio gale, todėl kantriai judu pirmyn“), <http://versusteritorija.eversus.lt>, 2010.07.07.

Ypatingesnis varijavimo atvejis – tradicinio paremijos teiginio pavertimas klausimu, kuomet, suabejojus tradicinės paremijos idėja, priartėjama prie antitezinių versijų:

Dovanotam arkliui į dantis nežiūri? (kont.: ...nežiūri? Lietuvos derybos dėl Europos Sąjungos 2007–2013 metų biudžeto), „Politologija“, 2007.4; Nr. 48, <http://www.leidykla.eu/fileadmin/Politologija/48/23–86.pdf>;

Ar viltis – durnių motina? (pa.: straipsnio apie viltį žmonių santykiuose pavadinimas; kont.: O. Lapinas. Ar viltis – durnių motina?), <http://gyvenimas.delfi.lt/>, 2010.09.15;

Šiluma kaulų nelaužo? (pa.: straipsnio pavadinimas; kont.: Mokymasis nepakeliamame karštyje – šiluma...), <http://pilietis.delfi.lt>, 2011.06.15.

Galimas leksinis varijavimas, kai tradicinė leksika keičiama ne tokia įprasta:

Perka arkliuką tamsiame maiše (pa.: konservatorius N. Puteikis apie kandidatę į prezidentus D. Grybauskaitę; kont.: Dienos citata. Visa Lietuva perka...), VD, 2009.03.09, Nr. 55(409), p. 1.

1.1.4. Antitezinės versijos

Antitezė tradicinei paremijai šiuolaikinėje vartosenoje itin dažna. Ji būdinga daugumai įvairiais būdais sukurtų antiparemijų. Prieštaravimas tradicinės paremijos idėjai gali būti sukuriamas visokiomis priemonėmis, tačiau jei tradicinė paremija keičiama labai daug, ji jau laikytina antiparemija. Todėl antitezinės tradicinių paremijų versijos dažniausiai yra tik su minimaliais morfofonetiniais pakeitimais:

Ir vienas lauke karys (pa.: straipsnio apie gyvūnų prieglaudą pavadinimas; kont.: ...karys. Ieškome savanorių Jurbarke), http://www.lese.lt/lt/organizacijos_naujienos/news.6094, [žiūrėta 2011.08.20];

Nepagirtas tarp moterų, J. Mikelinškas. Nepagirtas tarp moterų, V., 1993;

Ir dovanojamo arklio dantis ne pro šalį patikrinti, Lietuvos radijas, „Spaudos apžvalga“, 1997.07.03, LTR 6481(72);

Pažiūrėkim dovanotam arkliui į dantis (pa.: straipsnio pavadinimas; kont.: Ar visada galima džiaugtis dovana? Tai, matyt, priklauso nuo dovanotojo intencijų bei skonio.“ <...> „Manau, kad verta dovanotąją kolekciją rimtai peržiūrėti. Įvertinti ją turėtų meno ekspertai. Ir jei miestui dovanota, tai tegu miestas patalpas suranda, tinkamai šią dovaną išeksponuoja ir prižiūri. M. K. Čiurlionio dailės muziejaus direktorius O. Daugelis dabar ją laikinai priglaudė, tai linkėčiau, kad tas „laikiniai“ nesitęstų amžinai, o greičiau vėl į galeriją sugrįžtų esminės kolekcijos. Ir dar. Nesinorėtų, kad tas „dovanotas arklys“ taptų Trojos arkliu. Tada miesto visuomenei Kauno Paveikslų galeriją, o gal jau A. Miškinio vardu pavadintą kolekciją užtektų aplankyti vieną kartą gyvenime), tapytoja A. Barzdukaitė-Vaitkūnienė, www.kamane.lt, 2007.03.15;

Ne visada žvirblis rankoj geriau nei briedis lankoj (kont.: Kai vaikštau su vaikinui mieste, susikabinam rankom, bet jei jis pamato gražią merginą, jis mane paleidžia... Kaip to išvengti? <...> Žvyras: Rinkis pasivaikščiojimams senelių namų kiemą. Garantuojame, vaikščios taip įsikibęs, kad ranka nutirps! Vyrų išvada: ne visada...), „Maxi panelė“, 2007.01, p. 19;

Tyla – ne visada gera byla (pa.: straipsnio pavadinimas), VL, 1997.05.23, LTR 648(171);
Tylėjimas nėra gera byla (kont.: Yra dar Arūnas Žebriūnas, švenčiantis aštuoniasdešimtmetį, bet jį retai minime, o tylėjimas nėra...), S. Valiulis, LM, 2010.07.30, p. 18.

1.1.5. Kontekstinė semantika

Priklausomai nuo kontekstinės aplinkos ir situacijos vienu atveju paremija gali būti pavartota ir suvokiama tradiciškai, t. y. perkeltine reikšme, kitu – tiesiogine. Pavyzdžiui, paremija *Tyla – gera byla* tradiciškai suprantama „išmintingiau patylėti“ („Geriau kad kas ir nepatinka nutilėt“ LTR 4747/276):

Migracija. Ar visada „tyla – gera byla“? (pa.: straipsnio pavadinimas: „D. Paukštė: Migracija. Ar visada „tyla – gera byla“?“, kont.: Lietuva pasauliniame migracijos kontekste ryškiai brėžia savo individualią – plaukimo prieš srovę (emigracijos arba gyventojų praradimo prasme) – kreivę. Ar ir toliau pasaulinės ekonominės krizės

sąlygomis galime būti „ramūs kaip belgai“, ar privalome imtis kokių nors veiksmų?), <http://www.delfi.lt>, 2009.04.10;

Argi tokia tylą – ne bloga byla? (kont.: ...patarti žemdirbiams derėjo ir ataskaitiniame susirinkime dalyvavusiam rajono žemės ūkio valdybos atstovui. Deja, ir jis patylėjo. Argi tokia tylą...), VL, 1997.05.13.

Ta pati paremija gali virsti situaciniu pasakymu, kai juo reaguojama į konkretų žodį, šiuo atveju žodį „tylą“:

Tyla gera byla (kont.: – Tylios naktys, viskas taip toli, – pasakė Ketė Hegstriom. – Argi jums nepatiktų? – Patiktų. Bet gal neišsverčiau. – Kodėl? – Tyla gera byla tik tada, kai pats esi ramus), E. M. Remarkas. Triumfo arka, V., 1993, p. 171.

Galima daryti prielaidą, kad dabar labiau negu anksčiau įmanomas perkeltinės reikšmės paremijos pavartojimas tiesiogine reikšme. Tai sietina su bendromis paremių demetaforizacijos ir semantinio lauko siaurėjimo tendencijomis.

1.2. Aliuzija⁵⁵

Aliuzija į paremią, palyginti su tradicinėmis tradiciškai vartojamomis paremijomis, tyrėjų laikoma „kūrybiško paremių taikymo“ būdu (Konstantinova 2009: 175). Pasak A. Konstantinovas, tai subtilus paremių vartojimo būdas. „Visų pirma, autorius turi turėti kalbinių įgūdžių, kad sugebėtų paslėpti patarlą ar posakį. Antra, pasitelkti aliuziją yra šiek tiek rizikinga, nes teisingas jos iššifravimas priklauso nuo skaitytojo gebėjimo ją pažinti ir nuo to, ar jis žino, apie ką užsimenama“ (ten pat). Aliuziją A. Konstantinova aptaria ne prie tradicinių paremių. Aliuzija esanti vienas iš individualių autorinių tradicinių paremių pagrindu sukurtų posakių kūrimo būdų (Konstantinova 2009). Iš tiesų dera atskirti aliuziją į paremią kaip retorinę priemonę, kai neįvyksta didelių transformacijų (pvz., *Ne apie dovanotą arklį kalbama*), ir aliuziją kaip antiparemių kūrimo būdą, kai jis derinamas su kitais būdais, ir paremijos patiria ryškių struktūrinių ar semantinių transformacijų.

⁵⁵ Retorikoje aliuzija laikoma kompozicine teksto kūrimo priemone – „plačiai žinomo autoriaus pasakymo“, „sparnuoto posakio“, eilėraščio eilutės, Biblijos išminties, psalmės, maldos ar antikos autorių citatos, įvykio, vaizdo užuomina, aktualiai susieta su pasakojamuoju dalyku, įvykiu, vaizdu ar charakterizuojamu asmeniu (Koženiausienė 1999: 158).

Aliuzija gali būti įvairaus sudėtingumo. Jos sudėtingumo lygį labiausiai sąlygoja du veiksniai: adresanto kalbinė kultūrinė kompetencija, lemianti gebėjimą sukurti aliuziją, ir jo žinojimas (ar spėjimas) apie adresato kalbinę kultūrinę kompetenciją, lemiančią gebėjimą suprasti aliuziją.

Aliuzija sukuriama, į tam tikrą kontekstą įkeliant tradicinės paremijos **įvaizdį**:

Kai „dovanotas arklys“ šaiposi (pa.: straipsnio apie nereikalingas Kalėdų dovanas pavadinimas), <http://www.diena.lt>, 2008.12.29;

Ne apie dovanotą arklį kalbama (pa.: atsakymas komentarui: „Dovanotam arkliui į dantis nežiūrima, nors tai ir būtų *apple*“), <http://www.vdu.lt>, 2010.10.11;

Tegu meno „turistai“ ateina prie kalno, ne kalnas prie jų (kont.: Palikite Čiurlionį ramybėje! Kaune! <...> Tegū...), J. Mekas. Laiškai iš niekur, V., 1997, p. 23, LTR 6481(363);

Gali iš kiekvieno sakinio priskaldyti vežimą (kont.: Šitaip gudraudamas, gali...), E. Cinzas. Raudonojo arklio vasara, V., 2008, p. 196;

Dovanotas arklys, A. Barzdukaitė-Vaitkūnienė, www.kamane.lt, 2007.03.15 (dėl konteksto žr. *Pažiūrėkim dovanotam arkliui į dantis*, p. 65);

Dovanoto arklio dantys (pa.: straipsnio apie Kalėdų dovanas pavadinimas: „Tautvydas Kontrimavičius: Dovanoto arklio dantys“), <http://www.bernardinai.lt>, 2010.01.02;

Lyg katė maiše (pa.: straipsnio pavadinimas: „Maža kaina ir erdvės galimybės viliojantys loftai – lyg katė maiše“; kont.: Šie būstai vartotojus vilioja mažesne kaina bei neribotomis erdvės galimybėmis, tačiau abejonių kelia dėl saugumo gyventojų sveikatai), <http://verslas.delfi.lt>, 2011.02.13;

Politikai įvaldė „katės maiše“ triuką (pa.: straipsnio pavadinimas; kont.: Daliai politikų springstant nuo pažadų dalijimo prieš artėjančius savivaldos rinkimus, kita dalis atsiveria siena ir aiškina, jog rinkėjai turi rinktis ne daug kalbančius, bet dirbančius politikus. Prieš praėjusius Seimo rinkimus tokią taktiką įvaldė „prisikėlėlių“ vedlys Arūnas Valinskas, šįkart „katė maiše“ nusprendė tapti socialdemokratė Greta Šapkaitė-Valuckienė), <http://www.delfi.lt>, 2011.02.11;

Siūlote katę maiše (kont.: Kas Jūsų ministrai? „Mes turime žmones, bet nesakysime. 12 iš 13 turimų yra ne mūsų partijos nariai“. Siūlote katę maiše, ponas Arūnai... Tai nors pasakytumėte iš kur tas maišas. Gal iš Ozo gatvės?), <http://www.delfi.lt/news>;

Išsirinkome katę ne iš to maišo (pa.: straipsnio pavadinimas: „Rinkimai: išsirinkome ...“), <http://pilietis.delfi.lt>, 2011.03.03.

Katės maiše įvaizdis, skirtingai negu *dovanotas arklys*, yra įgijęs frazeologinio savarankiškumo.

Asociacijų su tradiciniu tekstu kyla dėl paminėto žodžio, **ž o d ž i ų j u n g i n i o**:

Esate iš tų šokėjų, kuriems kažkas trukdo (pa.: straipsnio pavadinimas: „A.Valinskas apie A. Ramanausko šokį: esate iš tų šokėjų...“), <http://pramogos.delfi.lt>, 2011.04.01.

Kartais užuomina esti visai menka, bet tuo didesnis malonumas ją iššifravus:

Kai šoki lėtai, niekas nemaišo..., <http://www.sveikinimai.com>;

Kas gaudo R. Žilinsko naudą? (pa.: straipsnio pavadinimas; kont.: Jei „krikščionis“ Rokas Žilinskas dėl apkaltos netektų Seimo nario mandato, jo vietą parlamente galėtų užimti kailių karaliumi tituluojamas verslininkas arba ministrienė), <http://www.delfi.lt>, 2011.02.10.

Pateikiamas s u t r a u k t a s paremijos tekstas:

Gerai ir žvirblis saujoje (pa.: skilties pavadinimas), <http://verslas.delfi.lt>, 2011.02.18;

Laimėjo trečias (kont.: Netgi tokioje beviltiška atrodančioje realybėje galima būtų susėsti visiems buvusiems ir esamiems prezidentams, Seimo Pirmininkui, pasikviesti keletą autoritetingų, visuomenės pasitikėjimą turinčių žmonių (tarkim, tokių kaip Justinas Marcinkevičius, Algimantas Čekuolis, Vytautas Sirvydis ir pan.) ir pradėti ieškoti kompromiso. Antraip visa tai primena pasaką apie du ožius, besibadančius ant lieptelio. Baigėsi ji kaip visada – laimėjo trečias. Tikriausiai koks nors upelyje gyvenęs ryklys ar piranija), <http://kauno.diena.lt>, 2003.12.27;

Trys katės viename maiše (pa.: mergina, jos senelė ir pamotė; kont.: Sergėk Dieve! Trys...), E. Cinzas. Trys liūdesio dienos, V., 2008, p. 35.

Paremija pateikiama n u s a k o m o j u b ū d u:

Patarlė apie gerus norus ir kelia į pragarą (kont.: Ir visa tai visada, žinoma, geranoriška (nieko blogo juk nenori, tik gero norėdami), bet jei yra viena teisinga ir išmoktina patarlė lietuvių kalboje, tai patarlė apie gerus...), A. Užkalnis. Lietuvos atsisveikinimas su vaikyste, geriausias pokytis, <http://www.lrytas.lt>, 2011.02.12;

Posakis, raginantis nežiūrėti į dovanojamo arklio dantis (kont.: Iki blizgesio nuzulintas senas posakis, raginantis nežiūrėti į dovanojamo arklio dantis, šiemet prieš šventes tampa auksine taisykle, padedančia atsispirti patrauklioms, bet apgaulingoms ir bedvasėms vilionėms), <http://www.bernardinai.lt>, 2010.01.02;

Bet čia amžinas žvirblis ir briedžio klausimas? (pa.: komentaras po straipsnio apie mokytojų atlyginimo didinimą „Galutinio susitarimo pasiekti nepavyko. Protesto akcijų neatsisakoma“; kont.: Mano nuomonė – nėra ypatingo džiugesio ar šokinėjimo iš laimės. Visada norisi daugiau. Neprieštarausiu ir nuomonei, kad prie to, kas derybininkų pasiekta,

prisidėjo ir bendras protestų fonas. Tik truputį suabejosi, ar verta pulti ant barikadų? Bet čia amžinas ...? Senovės lietuviai ir žemaičiai sakydavo: geriau žvirblis rankoj nei briedis lankoj. Čia glūdi esminis konferencijos delegatų apsisprendimo reikalas. Ar „jamam“, kas yra, ar rizikuojam likti prie suskilusios geldos?), <http://www.svietimoprofsajunga.lt>, 2008.02.21.

2011-01-28 22:51

KARIKATŪRA (92) Prie durų (konkursas)

K.K.Šiaulytis, 1981

8 pav.

Kartais aliuzija kyla iš vaizdo ir teksto santykio. Vizualiai pateikus paremiją arba kokį nors itin žinomą jos simbolį, adresantas gali tikėtis, jog adresatas supras, ką jis turėjo omenyje. Dailininkas Kęstutis Šiaulytis, paskelbęs komentarų savo sukurtoms karikatūroms konkursą,

karikatūrai „Prie durų“ (8 pav.) sulaukė tokių komentarų:

– Taaaip... Seniai nemačiau Jurgio, J. Vaiškūnas, 2011.01.31;

Pagal kėdę(!) ir kepurė... mmmh... ar atvirksčiai?, D., 2011.02.01,

<http://kazyskestutissiaulytis.blogas.lt/karikatura-92-prie-duru-konkursas-1407.html>.

Šiuo atveju nupiešta skrybėlė abiem komentuotojams asocijavosi su paremija *Pagal Jurgį ir kepurė*, tik kiekvienas situaciją interpretavo skirtingai.

1.3. Perfrazavimas⁵⁶

Skiriant retorinę figūrą perifrazę ir perfrazavimą, kaip paremijų transformavimo būdą, paremijų perifrazę tikslinga aprašyti prie tradicinių paremijų. Tikrosios perifrazės pavartojimo atvejų pavyko užfiksuoti vos keletą:

Apie meilę, kuri per 75 metus ne tik nesurūdijo, bet sustiprėjo /plg. Sena meilė nerūdija/ (pa.: straipsnio pavadinimas), LA, 1997.04.23, p. 8, LTR 6481(108).

Nemažai paremijų perifrazių esama grožinėje literatūroje, ypač poezijoje:

⁵⁶ Perfrazavimas – žinomos minties ar posakio pasakymas kitais žodžiais.

Kaip vanduo nuo kisieliaus (kont.: O už aštuonių jūrų, aštuonių kalnų gyveno pats vėžliausias pasaulyje meškiukas. Jo vardas buvo Vėžnosiukas ir Rudnosiukui jis buvo kaip vanduo nuo kisieliaus), V. V. Landsbergis. Rudnosiuko istorijos, p. 69.

Draugaudamas su panašiais gali tapti kvailiu, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788);

Dovanotas arklis, tau nežiūrint, parodo dantis (kont.: Išimtis iš taisyklės, kai liūtas nepaveja stirnų, / kai bičiulis tau ištiesia žiedą, kurį jau mūvėjo. / Netekties kupini papildai tavo sielai maistingai – / dovanotas arklis...),

<http://www.rasyk.lt/kuriniai/103483.html>.

Pastarajame pavyzdyje iš tradicinio posakio leksikos sukurtas visiškai naujas turinys.

1.4. Paremija kaip teksto kūrimo priemonė

Paremija konteksto atkarpoje paprastai tampa prasminiu, stilistiniu, intonaciniu akcentu ir taip atlieka teksto organizavimo funkciją. Paremija gali tapti viso didesnio, baigtinio teksto ašimi, tekstas gali būti formuojamas iš skirtingų paremių su tolesniu jų interpretavimu, galiausiai iš paremių gali būti kuriamas ištisinis tekstas.

1.4.1. Improvizacija paremijos tema

Vienas šiuolaikinių paremijos vartojimo būdų – pakartotinis (tęstinis) žaidimas jos forma ir semantika. Turimi keli tokios improvizacijos paremijos tema ar tekstu pavyzdžiai – iš grožinės literatūros. Paremija gali būti konstrukcine teksto ašimi, savotišku centru, aplink kurį kuriamas tekstas. V. V. Landsbergio „Rudnosiuko istorijose“ yra daug žaidimo paremijomis pavyzdžių, pavyzdžiui, žaidžiama tiesioginės ir perkeltinės reikšmės kaitaliojimu bei asociacijomis visame tekste:

Eina Rudnosiukas dainuodamas ir jau visiškai netoli savo namų netikėtai sutinka labai blogą kompaniją, o ši, vos tik jį pamačiusi, tuoj sušunka:

– Einam iš kelio!

Bet Rudnosiukas nėjo iš kelio. Tada bloga kompanija sušuko vėl:

– Ei tu, metam kelią dėl takelio!

Tačiau Rudnosiukas nemetė kelio dėl takelio. Jis parėjo namo, betgi žiūri, kad jo namuose įsikūręs šeiminkauja tautosakininkas Asilas su šeimyna. Tada Rudnosiukas nuėjo po krūmu ir kaip pasiklojo, taip išmiegojo (V. V. Landsbergis. Rudnosiuko istorijos, p. 106–107).

Stilistinio efekto pasiekama, pavartojus homonimus – tikrinį ir bendrinį žodį:

O uodas Bamba šią istoriją visiems pasakodavo ir be galo juokdavosi. Tačiau uodas buvo melagis ir visiems sakydavo, kad ministrą vabalu pavertė ne ragana, o jis pats. <...> Tačiau kaip parodė tolesnis gyvenimas – aukščiau savo bambos neiššoksi... Štai keliavo vieną dieną uodas Bamba kažkur asmeniniais reikalais (berods į Musninkus), tačiau bevažiuojant per tiltą, tiltelis sulūžo, uodelis įgriuvo ir prigėrė... (V. V. Landsbergis. Rudnosiuko istorijos, p. 72).

Toliau pateikiamame pavyzdyje atskirai paimtus paremijos *Gera pradžia – pusė darbo* perdirbinius formaliai derėtų aptarti antiparemių skyrelyje, tačiau tik pateikiant visą tekstą matyti stilistinė paremių pavartojimo paskirtis – varijuojantis paremijos tekstas tampa grožinio teksto ašimi:

Trys rytai

Eglė Ramoškaitė

Pirma pastraipa: apie tai, kaip pabudusi nutariau, kad pabudimas yra vienos baisesnių sekundžių paroje. Pirmosios naujos dienos sekundės panašios į skendimą: galvoje tuščia, akys aptrauktos vis dar blėstančių sapnų tinkleliu, lūpų praverti nesinori, nes baiminiesi, kad atodūsis arba išgąsdins net ir patį siaubą, arba pažadins artėjantį potvynį ir tu jau niekada nebebūsi tokia, kokia buvai, kokia įsivaizduoji, kad esi, kokia būtum buvusi, jei tik nebūtum tąkart pravėrusi dviejų linijų, horizontaliai nusidriekusių per pusę tavo veido, atveriančių kelią į požemį, iš kurio veržiasi įvairaus pobūdžio velniai. Po tų kelių sekundžių ateina kelios kitos ir užbombarduoja smegenis įvairiais signalais: signalas „ei“, signalas „oi“, signalas „o jėzus“, signalas „kur aš esu“ ir viską vainikuojantis signalas „kas guli šalia“. Gerai išsitreniravau pasąmonę ir jau sugebu antras kelias sekundes mintyse sau ištarti „aik gi tu“, drąsiai atmerkti bent vieną akį ir susidurti su iš kito burnos sklindančiais demonais, kurie kartu su manim pabunda (konvulsiškai besitraukantys mano raumenys išdavikiškai išduoda mano esatį dar neaišku kieno lovoje) ir paspaudžia rankas maniesiems. Tik jiems besisveikinant suvokiu, kieno ranka visą naktį buvo nepatogiai užmesta man ant nugaros. Užmerkiu prieš tai atmerktą akį, tačiau prieš tai buvę vaizdiniai nebegrižta, spėlioti ir kurti įvairiausias teorijas nebelieka prasmės, nes apgaudinėti save yra labiausiai nemėgstamas mano užsiėmimas. Nepraėjo nė minutė naujai išaušusios dienos, o aš jau patyriau tokį moralinį krachą, po kurio likusi dienos dalis nebegali būti net pusėtina. Kad gera pradžia – pusė darbo, o aš darbo neturiu.

Antra pastraipa: apie tai, kaip rytas niekaip neišėjo man iš galvos. Kadangi neturiu darbo, nereikėjo rūpintis daugeliu dalykų, o kadangi buvau tąkart nerūpestinga, tiesiai patraukiau į ne visai artimiausią barą ir užsisakiau degtinės. Tiesa, ne iš karto, nes pirmas tinkamas veiksmas atėjus devintą ryto į barą yra išsitraukti sąsiuvinį, rašiklį ir nutaisius mėšlą miną žiūrėti į tolį. Menininkas, matyt, yra vienintelis žmogus, kuris, atėjęs į barą ar net į restoraną devintą ryto ir užsisakęs degtinės, nebus pasmerktas. Taip aplinkos nepasmerkta sėdėjau žiūrėdama į kelis purvo pėdsakus gelsvoje sienoje ir mėšliau apie nelabai seniai paliktas tokios pat spalvos sienas su tokiais pat purvo pėdsakais ant jų. Purvas visas vienodas, nėra svarbu, kokio dydžio batais pėduotas. Nežinau, ar mintyse, ar iš tiesų ant baro sienos esanti dėmė įgavo taryt matyto veido formą: netaisyklinga nosis, nevienodu atstumu nuo jos nutolusios užmerktos akys, prasiverianti burna. Galiu prisiekti, kad jaučiau to purvo alsavimą man į kaklą. Išgėriau dar degtinės ir nukreipiau žvilgsnį į kitą sieną, kurioje purvo dėmės ėmė jungtis viena su kita sudarydamos pavidalą žmogaus, kuris visą naktį praleido šalia mano sapno. Virš jo galvos ima ryškėti kitas pavidalas, moteriškas, tikiuosi, ne mano, ir susiriesdamas sudaro kažką panašaus į aureolę, bet, kadangi nesu tikinti, pamanyčiau, kad tai tiesiog susirietęs moters kūnas. Pagalvoju, kad bent virš galvos, o ne po kojomis. Purvo dėmės toliau vinguriuoja sienoje, o aš, gerdama dabar jau beskonį gėrimą, seku kiekvieną pokytį sienoje ir laukiu, į ką pavirs dėmės dabar.

Jau kone susidomėjusi. Bet kam yra pradžia, tam yra ir pabaiga, nes atėjusi padavėja pasižiūri į mano akis patraukusią purviną sieną, prieina prie manęs, atsiprašo už netvarką ir ima ją valyti. Ką padarysi: kokia pradžia, tokia ir pusė darbo, kad ir kas tai būtų.

Trečia pastraipa: apie tai, kaip pirmas rytas išėjo iš mano galvos. Kiek po dešimtos ryto pasiekiau savo buto duris. Durys buvo tokios kaip visad, atrakinus jas paaiškėjo, kad nieko nepavogta, visi rūbai ten, kur jie ir buvo išmėtyti, indai neplauti, žodžiu, viskas visiškai tokioje padėtyje, kaip ir palikau, tad reikia atsikratyti nuomonės, kad jei jau bloga pradžia, tai visa kita irgi bus blogai. Vadinasi, kitų asmenų veiksmų mano nelabai geras rytas nepaveikė ir jokia Ronja su bendrais nenuitarė mano nesėkmingos dienos padaryti dar nesėkmingesnės. Šiek tiek geriau nusiteikusi atsisėdau virtuvėje ir atsidariau butelį. Čia nebereikėjo žiūrėti į sienas, nes pažinojau kiekvieną tašką ant jų ir žinojau, kad jos turbūt vienintelės šioje visatoje niekad manęs neišduos ir neims kuždėti mano nuodėmių net ir man pačiai.

Pabudau nuo telefono skambėjimo. Visu garsu plėšė „ding ding ding ding“. Žadintuvas. Pirmosios pabudimo sekundės buvo praleistos ieškant telefono ir stengiantis išjungti žadintuvą, kuris pranašavo vienuoliktą valandą ryto. Gerai nesuvokdama, kodėl užmigau virtuvėje ir ką mano rankoje veikia stiklinė, palikau ją toliau miegoti ant stalo ir nuėjau į savo kambarį. Jame mane visiškai išbudino iš lovos besistojantis pavidalas. Tas pats pavidalas, regėtas bare. Surinkau nuo žemės išmėtytus jo drabužius, įdaviau jam į rankas ir parkritau į lovą.

Nubudusi jau trečią kartą per vieną rytą, patyrusi skendimo kančias, atmerkiau abi akis, nieko nelaukusi apkabinau nuogus kažkieno kito pečius ir prisiglaudžiau. Užsimerkiau ir atsidaviau sekundėms. Nežinojau, kur esu, ir man tai nerūpėjo, tik mačiau, kad jo plaukai buvo anaip tol ne purvo spalvos (ŠA, 2011.05.27, Nr. 20(1038)).

1.4.2. Paremijos interpretacija

Vienas iš paremijų vartojimo būdų viešojoje erdvėje – tradicinės paremijos citavimas, toliau aptariant, ar paremijos teigiama „tiesa“ tebėra priimtina. Pateikiamame fragmente minčių grandinę pradėjus paremijos teiginiu, toliau sakoma, kad paremijos idėja šiuolaikinei realybei netinka ir aprašoma konkreti tos kitokios realybės situacija. Vis dėlto paremijos „tiesa“ išlieka kaip siekiamybė, norma, kurios turėtų būti paisoma:

Melagio ir tiesą kalbant niekas neklauso, – byloja lietuvių liaudės patarlė. Deja, laikui bėgant, keičiasi žmonių supratimas, tad patarlės nebeatitinka tikrovės. Prisižadėjusių, bet pažadų nevykdančių politikų ir toliau klausomasi. Švietimo ministras žadėjo neskriausti pedagogų, nebemažinti atlyginimų daugiau, negu įrašyta garsiajame Nacionaliniame susitarime. Bet..., <http://www.lsdpl.lt>, 2009.12.02.

Kartais visas tekstas skiriamas paremijai ir apskritai paremijų idėjai, nuostatai aiškinti – šiuo atveju tai „išvirkščias“ aiškinimas, akivaizdžiai rodantis, kaip nuo tradicinių paremijų pereinama prie antiparemijų:

Kas nedirba, tas nevalgo

„Kas nedirba, tas nevalgo“, – sako lietuvių liaudies patarlė. Iš tam tikro taško žiūrint, tai netgi yra tiesa. Tačiau ar susimąstėte kada nors, kad tai tik vienas vienintelis taškas, o

Mamulė Visata sudaryta iš milijonų, milijardų, begalybės taškų... Iš jų visų žiūrint į šitą patį dalyką gauname visai priešingus rezultatus. Tad kodėl žiūrim taip vienašališkai? Kas verčia mus žiūrėti į šį reiškinį tik iš vieno taško? Kodėl didžioji dauguma žmonių žiūri būtent iš šio taško?

Pabandykim pažiūrėti į šį reiškinį iš kitos pusės...

„Kto niraботajet, tot jest. Učisj student“, – štai garsi frazė iš sovietinio filmo apie Šuriką ir jo nuotykius. Nuostabus požiūrio taškas!

„Kas nedirba, tas nevalgo.“ Bet argi įmanoma dirbant valgyti? Akivaizdu, kad patogiausia valgyti yra ne dirbant, o tuo metu, kai nedirbi. Todėl vėlgi turėtume sakyti: „kas nedirba, tas valgo, o kas dirba, tas yra užimtas ir šiuo metu negali valgyti. Kai baigs dirbti, tai ir pradės valgyti.“

„Darbininkai – už darbo, tinginiai – už šaukšto“, – sako lietuvių liaudis. Va vėlgi sakoma, kad darbininkai dirba, o valgo visai kiti žmonės. Ir tai sakoma žiūrint iš gilios lietuvių liaudies patirties taško!

„Darbutis gauna darbą, o šnekutis šnekta.“ Vėlgi citatą paėmiau iš lietuvių liaudies patarlių ir priežodžių knygos. Vėl matom, kad, pagal tą pačią logiką, valgo ne darbininkai, o valgytojai.

Na, palikim patarles ir liaudies išmintį, eikim tiesiai prie žmogaus ir pažiūrėkim, kokie žmonės valgo, o kokie dirba.

Štai gimsta vaikas, prasideda jo gyvenimas. Iš karto jis pradeda valgyti. Bet kada jis pradės dirbti? Ir nedirba jis iki 16–18 metų. Ir jiems dirbti netgi draudžiama įstatymais! O kiek jis suvalgo per tuos 18 metų? Na, aišku, nuo 18 iki 60 metų žmogus dirba. Darbo metu, aišku, nepavalgysi, bet kai būna pietų pertrauka, tai jis pavalgo, taip pat pavalgo po darbo arba prieš darbą, arba per atostogas... Na, bet dirbant tai retai kas valgo... Sutikim... O po to ateina senatvė ir pensija. Ir ji trunka kiek? Na, sakykim 20–30 metų. Na, vieniems mažiau, kitiems daugiau, bet kaip beskaičiuosi, tai žmogus dirba apie 40 metų, tačiau ir nedirba apie 40 metų. Sakau jums: „Vaikai ir seneliai nedirba, o valgo.“

Prie vaikų, senelių, ligonių, bomžų, elgetų, darbo biržose stovinčių ir kitų bedarbių, turėtume pridėti dar veltėdžius ir tinginius. Visi jie valgo, gyvena... ir kai kurie būna netgi labai labai laimingi!

Didžiulė masė žmonių pasaulyje nedirba, o valgo! Ar neverta susimąstyti? Kas sugalvojo tokią patarlę (žr. kitą straipsnį)?

Sakysit, nekokia kompanija: bomžai, elgetos, ligoniai. Na, bet čia aš pateikiau tik pačius akivaizdžiausius pavyzdžius, o kiek yra nedirbančių, tačiau labai kultūringų ir aukšto luomo žmonių? O galiausiai, atkreipkime dėmesį į vaikus.

Vaikai apskritai yra mūsų džiaugsmas, iš ko mes turėtume mokytis. Jie nedirba, niekada nedirba, o valgo nuolatos!, <http://tingiu.wordpress.com>, 2009.06.08.

1.4.3. Vientiso teksto kūrimas

Kartais jungiant savarankiškas paremijas konstruojamas ištisinis rišlus tekstas:

Jei esi stiprus kaip lokys; dirbi kaip jautis; darbe sukiesi kaip bitė; namo grįžti nusikalęs kaip šuo, tai gal tau laikas nueiti pasitikrinti pas veterinarą, ar tu kartais ne asilas..., gauta el. paštu, 2010.03.25.

Jungiamos paremijos gali būti išplėtojamoms, modifikuojamos, atsiranda jungiamųjų detalių:

Atleisk. Sakoma, tylėjimas auksas, o kalbėjimas – sidabras. Taip būna tada, kai velnias tampo už liežuvio ir ragina kalbėti visokius negražius dalykus apie kolegas ir konkurentus. Ir šiaip nederančius dalykus. Tada velnias pavirsta į žvirblį ir išskrenda, o

grižta drebančiom kėdėm, gerom skaudžiom pamokom ir laida „Atleisk“.

<http://www.delfi.lt/archive/index.phd?id=3071373>, 2003.10.29;

Puikus ištisinio vien iš paremių, tiksliau – jų perifrazių bei aliuzijų, sudarytas tekstas – Keistuolių teatro dainoje „Tuk tuk tuk į medį tris kartus“:

*Aš niekada nekasiau kitam duobės,
Bijojau vilko ir į mišką nėjau.
Nors tiesiai toliau □ aplink greičiau,
Aš neskubėdavau ir būdavau pirmas.
Niekada negirdavau dienos be vakaro,
O protingesnis būdavau ryte.
Šiukštu nešokdavau aukščiau bambos,
Tik tylėdavau, nes tylą □ gera byla.
Aš niekada nespjaudavau į šulinį
Ir nekaltindavau veidrodžių.
Nevalgiau duonos, kad ji neverktų,
Ir niekad nesijuokdavau iš katilo.
Į bažnyčių nėjau, kad nemuštų.
Kieno vežime sėdėjau, to giesmės giedojau.
Su kuo sutapau, toks ir pats tapau,
Ilgas plaukas trumpas protas.*
<http://dainutekstai.lt>

2. Vartojimo sritys ir funkciniai ypatumai

Šiuolaikiniame pasaulyje paremijos įmanomos kone visose komunikacinėse situacijose, pradedant šnekamąja kalba, publicistine bei politine retorika ir baigiant šūkais reklaminiuose plakatuose bei užrašais ant marškinėlių ar buitinių daiktų. Naujos vartojimo sritys veikia paremių funkcijas. Vienokiu tikslu paremija pavartojama buitinėje situacijoje, kitu – politiko kalboje, dar kitu – humoristinėje televizijos laidoje ar bulvarinio pobūdžio leidinyje. Vis dėlto daugeliu atvejų viešojoje erdvėje svarbiausia yra atkreipti adresato dėmesį, o pranešimas, „žinia“ gali būti perduoti ir kitais būdais (pvz., straipsnio tekstu, reklaminiu vaizdu). Paremijomis gali būti patariama, įspėjama, „pranašaujama“, analitiškai apibendrinama, taigi neretai jos atlieka tas pačias funkcijas kaip tradicinėje aplinkoje. Skirtumas tas, kad šiuolaikinėje komunikacijoje neretai problema apibendrinama ar autoriaus požiūris reiškiamas ironiškai (McKenna 1996: 215).

Šiuolaikinėje vartosenoje tradicinės paremijos, kaip ir jų perdirbiniai bei naujosios paremijos, atlieka bendrąją komunikatyvinę funkciją. Taip pat

nenunykusios ir jų bendrosios žanrinės funkcijos – tradicijos saugojimo ir perdavimo, vienybės pajautos ir kitos. Kartais kaip tik dėl savo žanrinių funkcijų tradicinės paremijos yra tokios parankios kai kuriose vartojimo srityse, pavyzdžiui, publicistikoje, reklamoje.

Atkreiptinas dėmesys į pažintinę-educacinę paremijų funkciją, kuri dabartinėje visuomenėje reiškiasi kiek kitu aspektu negu tradicinėje žodinėje bendruomenėje: paremijoms tenka užduotis sąmoningai reprezentuoti tradicinę liaudies kūrybą. Tokią reprezentacinę funkciją paremijos įgijo su raštijos ir ypač raštingumo įsigalėjimu. Dabartinė paremijų skelbimo situacija netgi šiek tiek primena XIX a. ir XX a. pradžią, kai lietuvių tautosaka buvo žavimasi ir kai ji tapo vertybe pati savaime. Kaip anuomet, taip ir dabar populiariu skelbti paremijas įvairiuose kalendoriuose (taip pat ir internetiniuose: <http://www.day.lt>) – kai kur po kelias, kai kur kaip dienos sentenciją⁵⁷. Paremijos specialiai skelbiamos mokykliniuose vadovėliuose, įtraukiamos į kryžiažodžius, įvairias varžytuves bei viktorinas, netgi rengiami paremijų konkursai. Kaip XX a. pradžios elementoriuose skelbtos paremijos papildydavo anuometinių mokinių paremijų fondą, taip ir nūdienos žmogus jų mokosi ir išmoksta. Kartais tai gali būti vienintelis būdas, nes nebėra galimybių paremijas perimti „iš lūpų į lūpas“ iš savo šeimos, bendruomenės narių.

2.1. Paremijos šnekamojoje kalboje

Kalbant apie šiuolaikinę paremijų vartoseną šnekamojoje kalboje, tenka gerokai praplėsti šnekamosios kalbos sąvoką. Visų pirma dabar tai ne vien sakinys sklaidos būdas, ne vien buitinis gyvų komunikacijos akto dalyvių dialogas. Šnekamosios kalbos atitikmenų yra įvairiose paremijų gyvavimo srityse: tai šnekamosios kalbos dialogus perteikiančios prozos atkarpos, draminiai, kino, televizijos filmų momentai. Čia paremijų vartoseną

⁵⁷ Tikėtina, jog omenyje turimas tokio „produkto“ vartotojas – vyresnės kartos žmogus, kuriam tradicinė liaudies kūryba yra dar gana sava ir artima; taigi šiuo atveju paremija suveikia kaip reklama ir ji pavartojama siekiant pritraukti vartotoją, sudaryti artumo, pažįstamos aplinkos išpūdį. Tokią dieną skirtą paremiją galima interpretuoti kaip dienos šūkį, atliekantį nominatyvinę / idėjinę funkciją.

imituojama natūraliai žmogiškai aplinkai sukurti. Įvairūs asmeniniai pasisakymai, tarkim, interneto svetainių lankytojų komentarai, reportažų ekspromptai – natūralios vartosenos pavyzdžiai.

Tradicinių paremių vartoseną šiuolaikinėje šnekamojoje kalboje bei šnekamajai kalbai analogiškuose kontekstuose nėra žymiai pakitusi. Vyresnių žmonių, ypač kaimo, kalboje jos tebevartojamos pagal „senosios“ vartosenos kanonus ir išlaikant įprastas paremių funkcijas: apibendrinama, perteikiama gyvenimo patirtis:

Aš išbuvus ir po arkliu, ir an arklio LTR 6447(983/7), Šalčininkų r., 1995;

Ant kieno vežimo sėdi, tam ir dainų dainuok LTR 6447(983/25), Šalčininkų r., 1995;

perspėjama, draudžiama:

Negal spjaut į vondenį, sak, po smert rėks išgert LTR 6448(577), Plungės r., 1996;

įvertinama:

Čia tau ne ant žydelkos myžt (pa.: „čia tau ne niekai“), Vilnius, 2010;

pasigiriama:

Kai karvės geros, išperka ant vietos, nereikia niekur vežt (pa.: moteris pasakė apie dukteris, ištekėjusias už kaimynų sūnų), užr. Švenčionių r., 2010.

Miestiečių dažniau vartojamos populiariosios, tarptautinės paremijos. Jos vartojamos įprastine forma arba perfrazuojamos, pavyzdžiui, biblinės patarlės perifrāze reiškiamas ne tik apibendrinimas, bet ir ganėtinai primygtinai siūloma imtis aktyvių veiksmų, taip pat reiškiamas apmaudas, kad yra ne taip, kaip turėtų būti:

Jei nesibelsi, nebus atidaryta (pa.: iš privataus elektroninio susirašinėjimo, jog geruoju honoraro leidykla nesumoka, tenka reikalauti), Vilnius, 2010.

Kitu posakiu pasakoma, kad nėra tvarkos – atsakingų daug, o rezultato jokio; drauge išreiškiamas nusivylimas ar net pasipiktinimas:

Kairė nežino, ką daro dešinė (pa.: pasakyta apie atsakingus už projektus), šnek., Vilnius, 2010.

Atkreiptinas dėmesys į tai, jog paremijas ir šiais laikais vartoja ne tik vyresni žmonės, bet ir jaunimas. Racionalią, nuosaikią gyvenimo išmintį perteikiančiu posakiu pasiguodžiama negavus to, ko norėta:

Geriau žvirblis rankoj negu briedis lankoj (pa.: nugirsta troleibuse. Du jaunuoliai šnekasi, ar pavyko įstoti į tą aukštąją, kur norėjo. Vienam nepavyko į universitetą, todėl įstojo į kolegiją), šnek., Vilnius, 2005.

Reiškiamas vertinimas, nuostata:

Geriau baisus galas nei begalinė baimė, šnek., 2002, (ptk. studentė, 19 m.).

Reiškiamą kritika:

Juokiasi puodas, kad katilas juodas (pa.: anūkės žodžiai apie močiutę, apkūnią moterį, kuri jaunesnei giminaitei pasakė, kad jos pilvas nukaręs – „gal besilaukianti“), šnek., Vilnius, 2010, (ptk. mergina, 19 m.).

Naujų funkcinių atspalvių gali atsirasti dėl pakitusio santykio su tradicija – tradicine tautosaka, „senolių išmintimi“. Pavyzdžiui, ginče su vyresniu ir didesnę autoritetą turinčiu žmogumi jaunuolio pavartota paremija įgyja dar svaresnio argumento statusą, nes liudija tradicijos išmanymą. Tai atsakas „priešininko“ ginklu. Drauge nuskamba ironijos ir savotiško maišto gaida:

Nepagautas ne vagis (pa.: sako mokinys lietuvių kalbos mokytojai, kuri kaltina jį nusirašius darbą), šnek., Vilnius, 2005.

Panašių pavyzdžių randame šnekamąją kalbą atitinkančiose situacijose. Gerai žinomu posakiu *Bijai vilko, neik į mišką* vienu atveju padrašinama, raginama rizikuoti:

(kont.: – O jeigu atsitiks nelaimė? – Bijai <...>, sako lietuviai. Nėra chirurgo, kuriam tokia nelaimė neslėgtų sąžinės), E. Cinzas. *Raudonojo arklio vasara*, p. 86.

Kitu atveju pagrindžiama drąsa:

(pa.: taip jauna Lietuvos krepšininke atsako klausiamo, ar nebaisu buvo nepatyrusiai žaisti tarptautinėse varžybose), LTV, „Panorama“, 2001.

Nereikalingumas nusakomas palyginimu *Reikalingas kaip avinui penkta koja*, juo ironizuojama ir išsakoma nuoskauda:

(kont.: – O dabar grįžk pas mamą, tikriausiai būsi jai reikalingas. – Berniukas nustebo dėl mano naivumo. – Aš reikalingas jiems kaip...), E. Cinzas. *Raudonojo arklio vasara*, p. 31.

Kartais paremijos tradiciškai vartojamos interneto komentaruose, pavyzdžiui, jomis reiškiamas ironiškas apibendrinimas ir kritika:

Kaip yla iš maišo, išlenda (kont.: Už visko kyšo švietimo reformos baimė, kuri, kaip yla <...> interviu pabaigoje. Fu...), <http://www.delfi.lt>.

Paremija šnekamojoje kalboje pasirenkama vietoj paprasto teiginio dėl didesnio svarumo – stilistinio ir semantinio-funkcinio. Vienu vaizdinguoju posakiu pavartojimo metu išreiškiama daug įvairių semantinių-funkcinių aspektų.

2.2. Tradicinės paremijos publicistikoje

Šnekamoji kalba ir jai analogiški komunikaciniai kontekstai – tik nedidelė šiuolaikinės paremijų vartosenos sritis. Ir tradicinės formos posakiai, ir jų perdirbiniai kuo įvairiausiai pritaikomi, išnaudojami šiuolaikinių žiniasklaidos priemonių. Šiuolaikinės tautosakos tyrėjų manymu, žiniasklaidos suklestėjimas nesunaikino folkloro, bet kaip tik išplėtė jo sklaidą (Tatira 2001: 230), išlaisvino jį iš vadinamųjų žemųjų visuomenės sluoksnių izoliacijos (Dégh 1994: 2). Kaip minėta šio darbo skyriuje „Šiuolaikiniai kontekstai ir paremijų sklaidos pokyčiai“ (p. 31), pasaulinėje paremiologijoje tokie netradiciniai paremijų kontekstai tyrėjų susidomėjimo sulaukė maždaug nuo XX a. aštuntojo dešimtmečio.

Itin gausiai ir išmoningai paremijos vartojamos publicistikoje – dienraščiuose, savaitraščiuose bei interneto informaciniuose portaluose. Aptariant paremijų funkcijas šioje sferoje, atkreiptinas dėmesys, kurioje publicistinio teksto vietoje paremija pavartota: pavadinime, teksto pradžioje, pabaigoje ar pačiame tekste. Paremija publicistiniame tekste atsiranda ne šiaip sau – tai puikus būdas patraukti dėmesį. Manoma, kad dėl paremijos skaitytojas lengviau įsimins straipsnį, o drauge ir jį rašiusįjį (Järv 1999: 93).

Pavadinimui pasirinkta paremija formaliai atlieka *n o m i n a t y v i n ę* funkciją. Šią paremijų funkciją įvardytume kaip naują šiuolaikinės paremijų vartosenos bruožą, ji būdinga ne vien paremijų vartosenai publicistikoje – paremijos tekstas, pavyzdžiui, gali būti pasirinktas renginiui, akcijai pavadinti:

Žemės ūkio paroda *Ką pasėsi... 2009*, Kaunas, 2009, pagal <http://www.delfi.lt>;

Akcija *Savam krašte ir tvoros žydi*, Kaunas, lopšelis-darželis „Klevelis“, 2011, pagal <http://www.ikimokyklinis.lt>.

Kiekvienu atveju paremija priklausomai nuo savo turinio ir viso teksto turinio atlieka keletą kitų funkcijų, pavyzdžiui, atspindi temą, vertybines nuostatas, ideologiją, konstatuoja, perteikia abejonę, ironizuoja:

Posėdis: Iš didelio debesies mažas lietus (kont.: Lietus buvo toks silpnas, kad Rusijos prezidentui Dmitrijui Medvedevui net neprireikė skėčio), LŽ, 2008.09.4, p. 4, LTR 7722; *2008 metai: „Negirk dienos be vakaro“* (pa.: straipsnio apie praėjusius finansinius metus, pradėtus iliuzijomis, kurios neišsipildė, antraštė), LŽ, 2008.12.29, p. 18;

Kur du pešasi, trečias laimi (pa.: straipsnio apie rinkimų kampaniją antraštė; kont.: ...amerikiečiai nepatenkinti H. Clinton ir B. Obamos elgesiu. „Jeigu jie ir toliau barsis tarpusavyje, o ne susitelks į savo programas, pralaimės rinkimus respublikonams. Kur du <...>. H. Clinton ir B. Obamos fone J. Edvardas atrodė kaip sveikai mąstantis žmogus ir atsakingas politikas...“), LŽ, 2008.01.23, p. 6;

Kai nori muštis, vėzdą visuomet rasi, J. Laučiūtė, LŽ, 2009.08.28, p. 4;

Kaip šaukia – taip atsiliepia (kont.: ...tradicinis dviejų skirtingų barikadų pusių priešiškus – tarp politikų ir žurnalistų – peraugo į atvirą antipatiją ir net tarpusavio ižeidinėjimus), LŽ, 2008.08.15, p. 1.

Straipsnio pavadinimu, kuriame yra paremija, gali būti reiškiamas paraginimas ir jis gali nuskambėti labai didaktiškai:

Talka: kas nedirba, mielas vaike, tam ir valgyt duot nereikia (pa.: straipsnelio apie talką pavadinimas; jame rašoma apie numatomą talką, renginyje populiarią ekologiška žvejybą, kulinarinį paveldą, poreikį grįžti prie tradicinės mitybos įpročių; galima būsią pasimokyti lietuvių liaudies šokių bei ratelių), <http://gatve.delfi.lt>, 2009.09.17.

Antraštės tikslas – patraukti dėmesį ir suintriguoti skaitytoją. Paremijos tekstas pasitelkiamas kaip kažkas „visuotinai pažįstama“. Be to, paremija savo meniniu vaizdu ir formos ypatybėmis daug patrauklesnė už paprastą sakinį. Ji publicistiniame tekste atsiranda kaip pagalbini priemonė idėjai išreikšti ir jai skirta atlikti poveikio funkciją (Bitinienė 2007: 24).

Kartais paremija pasirenkama įžangine fraze ir nuo jos plėtojama straipsnio idėja:

Net ir mažas akmenėlis didelį vežimą išverčia (kont.: ...išverčia. Taip ir lėtinis prostatitas – maža liga, ne mirtina, tačiau galinti sukelti rūpesčių net ir labai dideliems vyrams), www.delfi.lt/news, 2009.05.23;

Net ir mažas akmenėlis didelį vežimą išverčia (kont.: Liaudies patarlė byloja, kad net ir mažas <...>. Tuo įsitikino daugiafunkcio Guggenheimo-Ermitažo meno centro projekto

Vilniuje planuotojai, kai tarsi perkūnas iš giedro dangaus paaiškėjo tyčia ar netyčia pamišta aplinkybė), „Statyba ir architektūra“, <http://www.sa.lt>, 2010. 09.13;

Pagal rūbus sutinka, pagal protą palydi (pa.: įžanginė frazė; kandaus tono straipsnelis iliustruojamas nuotraukomis su netinkamai apsirengusiais treneriais; kont.: ...palydi. Į šį posakį spjovė kai kurie pasaulio krepšinio čempionate Turkijoje dalyvaujančių rinktinių treneriai. Prie komandų vairo stovintys vyrai turėtų kelti pagarbą ne tik žaidėjams, bet ir krepšinio aistruoliams. Tačiau kai kurių rinktinių vairininkai savo apranga kelia tik šypsni), LRT priedas „Gyvenimo būdas“, 2010.09.11, p. 3;

Nėra namų be dūmų (pa.: anketos „Ar tvirta jūsų santuoka“ pirmasis sakiny; kont.: ...dūmų. Vieni, ant artimiausio žmogaus išlieję pykčio laviną ar savyje užgniaužę nuoskaudas, trenkia durimis ar išeina. Kiti išmoka sunkumus įveikti drauge), LRT priedas „Gyvenimo būdas“, 2010.09.11, p. 21.

Galimas kelių paremių derinimas, viena paremija paneigiant kitą – atkreiptinas dėmesys, kad įprastinei, tradicinei vartosenai tai nebūdinga:

Dovanotam arkliui į dantis nežiūrima, sako liaudies išmintis, bet, kai kartais visgi išdrįsti pažvelgti į juos, supranti, jog *nemokamas sūris būna tik pelėkautuose* (pa.: apie lietuvišką *Woodstock 2005*; kont.: ...pelėkautuose. Bet ir tai už du butelius alaus arba į snukį... Ka tu čia nusišneki, – klausiate? Aiškinu: dovanotam...), <http://www.ferrum.lt/f/rep/112>, 2005.08.16.

Straipsnio pabaigoje pavartota paremija paprastai reiškiamas apibendrinimas, išvada. Iš estiškų laikraščių paremijas rinkęs Risto Järvas pastebėjo, kad geriausiai prisimenama pasakojimo pradžia ir pabaiga – psichologų tai vadinama pradiniu efektu ir baigmės efektu. Pasak jo, tai, kad paremija vartojama teksto pradžioje ar pabaigoje, rodo autoriaus norą (gal net nesąmoningą), kad jį išsimintų. Įvadinė paremija „parodo bendrą pasakojimo toną arba užbaigia [jį] išpūdinga finaline gaida“ (Järv 1999: 93–94). Paremijos atsiradimą verbalinio teksto pradžioje, atrodo, derėtų laikyti šiuolaikinės vartosenos bruožu, nes tradicinei vartosenai kur kas būdingiau pasitelkti paremiją kaip išvadą, apibendrinimą ar argumentą dialogo pabaigoje. R. Järvo manymu, tokia vartoseną yra „santykinai „nefolklorinė“, nes paremijos pavartojimas šiuo atveju yra ne spontaniška reakcija į situaciją, o apgalvotas veiksmas, nulemtas utilitarinio publicistikos pobūdžio“ (ten pat: 94). Antra vertus, paremija teksto pradžioje yra reakcija į tam tikrą situaciją (taip

vartojami kai kurie tradiciniai priežodžiai, situaciniai pasakymai), kurią autorius nori adresatui (skaitytojui) pristatyti, tiesiog skaitytojas apie ją iš anksto nežino.

Nors tyrinėtojų pastebėta, kad didaktinė paremiųjų funkcija darosi ne tokia svarbi, vis dėlto ji nenunykus, ir netgi antiparemiijos, ypač atspindinčios socialines realijas, gali tapti jei ne didaktiniais, tai bent moralizuojančiais teiginiais (Mieder, Litovkina 1999: 3). Mūsų dienomis vartojamų tradicinių paremiųjų primygtinis perspėjimas kartais yra gana ryškus, sustiprintas ironijos, satyros, kaip antai šiuose posakiuose:

Su kuo sutapsi, toks ir pats tapsi. Kokie tavo draugai, toks ir tu. Prisivirei košės – išsrėbk. Kaip pasiklosi, taip išmiegos (kont.: Ar jums šitos lietuviškos patarlės nieko nesako? Naivu būtų manyti, kad R. Paksas, sėsdamas prie stalo su J. Borisovu aptarti rinkimų kampanijos finansavimo, nesuvokė, jog pažadų savo rėmėjui teks laikytis ir, jei nesilaikys, jis bus šantažuojamas), LRt, <http://www.lrytas.lt>, 2003.11.7;

Nespjauk į šulinį, nes teks iš jo gerti (kont.: „Nespjauk <...>“ – tai pasakytina apie mus visus, dažniau linkusius Lietuvoje pastebėti bei viešumon iškelti tai, kas bloga, nepastebint to, kas gera), <http://kauno.diena.lt>, 2003.12.27;

Ką pasėsi, tą ir pjausi (kont.: Dar sakoma: „Ką <...>“. Šie žodžiai bylotų apie kiekvieno piliečio moralinę atsakomybę šioje Prezidentūros pjūtyje. Nes, vienaip ar kitaip, visi – savo pykčiu, tingėjimu, kerštingumu, abejingumu – prisidėjome prie tokios Lietuvos, kokią turime), <http://kauno.diena.lt>, 2003.12.23;

Kur du pešasi, trečias laimi (kont.: Liaudies išmintis galėtų mums pateikti daug atsakymų į įvairius šiandien mums rūpimus klausimus. Tarkim, yra tokia patarlė „Kur du <...>“. Įdomu, kas laimi, kai pešasi Prezidentas Rolandas Paksas su Seimu? Turbūt nedaug atsirastų manančiųjų, kad laimi Lietuva. Gana drąsiai būtų galima teigti, kad tas laimintysis trečias yra nelietuviškos kilmės. Gal rusiškos, gal dar kokios), <http://kauno.diena.lt>, 2003.12.23.

Žiniasklaidoje, kaip ir šnekamojoje kalboje, paremiijos kartais pateikiamos su įvadinėmis frazėmis:

Žemaičiai sako: „Š... lenki ne iš baimės, bet iš smarvės“ (kont.: Nebūčiau rašęs apie tą „Krantą“ laidą – žemaičiai sako: „Š... lenki <...>“. Bet visi matom, kad tai ne šiaip sau „Krantas“), K. Saja, LA, 1997.05.10, LTR 6481(91);

Yra sena lietuvių patarlė, kad visiems savo darbais neįtiksi, LA, 1997.07.30, p. 5, LTR 6481(98);

Anksčiau žmonės sakydavo, kad obuoliai nuo alksnių nekrinta (kont.: ...nekrinta. V. Landsbergio senelis Gabrielius buvo V. Kudirkos bendražygis, lietuvių teatro pradininkas), K. Saja, LA, 1997.12.04, p. 5, LTR 6481(103).

Publicistikoje, kaip matyti, išnaudojama daug funkcinių-semantinių tradicinių paremių aspektų, tačiau svarbiausia yra paremijos atpažįstamumas (per jį realizuojasi bendrosios žanrinės funkcijos) ir stilistinis išskirtinumas, kuriuo siekiama atkreipti adresato dėmesį.

2.3. Tradicinės paremijos politinėje retorikoje

Politikai savo kalbose paremijas vartoja dėl kelių priežasčių. Visų pirma jomis siekiama patraukti dėmesį ir sudominti. Per vaizdingą posakį atsimenama tai, kas buvo kalbėta, o drauge įsimenamas ir pats kalbėtojas (Järv 1999: 77–79). Politikai išnaudoja bendrąsias žanrines paremių funkcijas – tradicijos saugojimo ir priklausymo bendruomenei. Politiko kalboje paremija atsiduria viešojo kalbėjimo lygmenyje ir tikslingai įtraukta į viešąjį tekstą perima jo funkcijas. Jas lemia ir politiko kalbos tikslas: tarkim, rinkiminių kalbų itin ryški apeliatyvinė funkcija, o įvairių švenčių proga sakomomis kalbomis neretai norima įtikti klausytojui, stengiamasi, kad klausyti būtų smagu. Buitinio, bulvarinio lygio politikų kalbose bei interviu paremijomis neretai demonstruojamas šmaikštumas, išsisukama nuo nepatogių atsakymų. Paremijas, kaip paveikią retorikos priemonę, savo kalbose bei raštuose vartojo ir vartoja politikai visame pasaulyje (Mieder 2005b, 2009b).

Aukščiausio lygio lietuvių politinėje retorikoje paremijos itin retos. Antai lietuvių prezidentų inauguracinėse kalbose nebuvo pavartota nė vienos paremijos, daugelio politikų oficialioji politinė retorika taip pat itin dalykiška. Taigi lietuvių paremių atveju veikiau tiktų kalbėti apie politikų vartojamas paremijas, o ne apie paremijas politinėje retorikoje. Paremijomis, jų perifrāzėmis bei kitokiais vaizdingais posakiais savo kalbas dažniau paįvairina kontraversišškai vertinami politikai.

Laura Butkutė yra rinkusi ir aprašiusi frazeologinių junginių vartoseną Seimo posėdžiuose (Butkutė 2009). Drauge su frazeologiniais junginiais ji užfiksavo ir keletą Seimo narių pavartotų paremių:

Kur šuo pakastas (kon.: Ir todėl litas, nes labai protinga miško politika buvo, ketvirtadaliu padengtas auksu. Šitą mes visi labai gerai žinom. Bet vis dėlto, kur šuo pakastas ir kodėl dzūkai šiandien yra savotiškai teisūs? Jie yra teisūs – štai kur);

Kaip pilypai iš kanapių išlenda (kont.: Dabar kaip <...> ir pradeda aiškinti nebūtus dalykus. Atrodo, kad jie neįsigilinę, kas Seime priimama, kokiais klausimais);

Kaišiodami į ratus pagalius (kont.: ...pagalius, toli nenuvažiuosim, ypač kai ratuose pagalių vis daugėja, o vežimą tempti beveik nebėra kam);

Sviestu košės nepagadinsi (kont.: Čia, gerbiamieji kolegos, aš tik metaforiškai pasakysiu: vėl yra „sviestu <...>“. Košė ir be sviesto kartais gera, bet su sviestu geresnė. Mieli kolegos, pranešėjas išdėstė savo poziciją);

Sviestu košės būtume nepagadinę (kont.: Aš jau beveik pakartosiu tai, ką ir Pirmininkas sakė, kad sviestu <...>. Dabar, matyt, ta košė kai kur bus ne visai skani. Todėl aš susilaikysiu dėl tokio įstatymo);

Gal sviestu košės nepagadinsim? (kont.: Jeigu jų nereikėtų laikyti. PIRMININKAS. Bet gal sviestu <...>? E. JARAŠIŪNAS. Kad labai dažnai mes... Iššina, kad ne košė svieste, bet sviestas košėje. PIRMININKAS. Vadinasi, turime pakankamai sviesto);

Karavanas eina, šunys loja (kont.: Ruošiasi kolegė E. Kunevičienė. K. ANTANAVIČIUS. Ponai Seimo nariai! Vėl lapkritis ir vėl, galima sakyti, eilinis karavanas <...>. Na, dar truputį pabūsiu šuneliu. Ką darysi, pakliuom į tokią būdą, deja, tas karavanas griūva. Kad negriūtų karavanas, tai tegul pasikaria, tie šunys dar palos);

Geriau žvirblis rankoje, negu karvelis ant stogo (kont.: Jie svarstymo eigoje buvo sumenkinti. Tačiau aš vis tiek balsavau už juos, kadangi geriau <...>. Bet atėjo laikas, keičiasi mūsų Lietuvos situacija, keičiasi vaizdas ir pasaulyje);

Pareiškimas ne žvirblis, jis jau išskrido ir čia jau negriš (kont.: PIRMININKĖ. Prašau. R. RUDZYS. Mano balsas irgi neįskaitytas, tačiau gerbiamojo J. Tumelio pareiškimas ne žvirblis, <...>. Ar verta gaišti laiką dėl visų šitų aiškinimų, kaip aš balsavau ir kaip jūs).

Visi pateiktieji pavyzdžiai yra būtino šnekėjimo lygmens ir kai kuriais atvejais paremijos pavartojimas interpretuotinas tiesiog kaip politiko noras „pasirodyti“. Kartais jos tampa tik kalbos puošmena, t. y. pasitelkiamos vien stilistiniais sumetimais. Matyti politikų polinkis tuščiažodžiauti – vartant paremijos tekstą ir mintį ilgai nepasakoma nieko konkretaus – ir taip iškreipiama esminė paremijos savybė pasakyti taupiai ir taikliai. Politikų paremijų vartosenoje atskleidžia individualumo-visuotinumų paradoksas: viena

vertus, politikai įvairesne kalba demonstruoja savo originalumą, antra vertus, slepiasi už paremių kaip visuotinės, bendros nuomonės.

Akivaizdu, kad lietuvių paremijos nelaikomos itin įtaigiomis, jos neturi tos retorinės įtaigos, argumento galios, kurią akcentuoja užsienio paremiologai, tiriantys paremių vartoseną politinėje retorikoje. Tai, kad paremių nevirtoja aukščiausieji valstybės politikai, galbūt sietina ir su jų kilme, išsilavinimu, taip pat asmens bruožais. Be to, tikėtina, kad vartotojo sąmonėje išlikusi nuostata, jog paremijos – buitinio stiliaus elementai.

2.4. Paremijos reklamoje

Pasak W. Miederio, paremijos ir apskritai folkloras reklamoje – puikus tradicinių dalykų ir inovacijos dermės pavyzdys. Reklamai aktualu paveikti kuo daugiau įvairių socialinių grupių žmonių, ir tai neretai daroma pasitelkiant įvairius tautosakos elementus. Reklama, kurioje yra folklorinių motyvų, atrodo pažįstama, ji vilioja vartotoją reklamuojamą dalyką priimti kaip patikrintą laiko (Mieder B., Mieder W. 1994: 310). Pasak Maxo Lüthi, „vaizdingu posakiu tikima labiau negu tiesioginiu teiginiu, liaudies išmintimi labiau negu individualiais žodžiais“ (*pagal Röhrich 1994: 40*). Paremija atitinka reklamai keliamą reikalavimą kalbėti paprastai ir efektyviai, t. y. savo forma paprastai ji esti trumpa ir neįmantri, o drauge vartotojui įkvepia pasitikėjimo, nes pažadina teigiamą „tradicijos“ jausmą (ten pat). Paremijomis kalba daugelio autoritetas, ir tuo sumaniai naudojasi reklamų kūrėjai. Tyrinėtojų nuomone, pasitelkdami paremijas, reklamos kūrėjai kuria intymumo pojūtį, tarsi priartėja prie adresato. Kuriam iliuzija, kad adresantas (reklama, reklamos kūrėjas) yra vienas iš mūsų. Per artumo pojūtį siekiama įgyti vartotojo pasitikėjimą (Tatira 2001: 231; Järv 1999: 79). Paremijomis teigiant patikimumo ir visuotinio jausmą, išnaudojama svarbiausia folklorinė paremių funkcija. Folklorinė funkcija ypač ryški, kai reklamai kurti pasitelkiamos tradicinės paremijos.

Lietuvių reklamos kūrėjai, regis, paremių neišnaudoja taip aktyviai, kaip, tarkim, amerikiečiai ar vokiečiai. Vis dėlto tokių pavyzdžių esama. Paremijos pavartojimo intencija priklauso nuo reklamos paskirties: reklamos tekstas gali

būti informacinio, įtikinamojo, skatinamojo pobūdžio, bet apskritai visa reklama siekia įtikinti ir paveikti adresatą. Tikslinga atskirai aptarti paremijų taikymą socialinėje ir komercinėje reklamoje. Socialinės reklamos tikslai – auklėjamieji, šviečiamieji, komercinės – grynai utilitariniai. Socialinėje reklamoje gali būti maksimaliai išnaudota paremijos didaktinė galia. Paremija pavartojama didaktine intencija, ir tam tikslui pasitelkiama nebūtinai savo turiniu didaktiška paremija. Komercinėje reklamoje svarbiausia atkreipti vartotojo dėmesį, sudominti jį ir įtikinti daikto, paslaugos kokybe, išskirtinumu bei reikalingumu. Paremijos, tradicinės ir jų perdirbiniai, pasitelkiamos reklamuoti konkretiems objektams, paslaugoms, įmonėms.

Tinklapyje „iknyga.lt“ logotipu (9 pav.) pasirinkta tradicinė paremija atlieka nominatyvinę-reprezentacinę, prekės ženklo funkciją. Tradicinė paremija

9 pav.

išlaikiusi savo semantines funkcijas: apibendrinimu teigiama pagarba rašytiniam žodžiui, o drauge pabrėžiama pragmatinė mintis, kad mokėdamas skaityti ir rašyti gyvenime nepražūsi. Apibendrinamoji

funkcija dera su didaktine, o pavartojimo intencija – apeliatyvinė: norima paveikti vartotoją, tiesa, ne tiesmukai ir primygtinai, o primenant akivaizdžią reklamuojamo objekto naudą.

Panašiai internetinių žodynų reklamoje panaudota paremija *Žinai žodį – rasi kelią!* Čia paremija pradedamas pristatomasis svetainės aprašas, o paskutinis sakinytis – reklaminė paremijos interpretacija. Šiuo atveju paremijos idėja pateikiama kaip siektinas tikslas, o reklamuojamo objekto kūrėjai žada padėti to tikslo pasiekti, taigi paremija vienija visą reklamos tekstą:

Žinai žodį – rasi kelią! – sako liaudies išmintis.

Šioje svetainėje jūs galite naudotis internetiniais žodynais.

Kiekvienas svetainės lankytojas kasdien gali nemokamai išsiversti keletą žodžių.

<...>

Mes padėsime jums surasti žodį ir nuoširdžiai tikimės, kad surasite kelią į savo sėkmę.

<http://www.fotonija.lt/edictionaries/>

Tradicinės vertybės primenamos bankų reklamose; antai „Snoras“ kaupiamuosius indėlius su geromis palūkanomis per radiją ir televiziją reklamuoja (2011 m.) paremija *Taupumas žmogų puošia*.

Nors reklamai paremijos parankios kaip tik dėl savo trumpumo, vis dėlto kartais jos išplėtojamos. Akių ligų gydymo centras „Senoji pelėda“ internete pristato šitaip (10 pav., <http://www.senojipeleda.lt/>):

**Akių ligų kabinetas
Optika "Pelėda"**
Naujoji g. 10-1, Alytus
Tel.: 8-315-72214 ,
Fax.: 8-315-72213

**Akių ligų kabinetas
Optika "Pelėda"**
Rotušės a. 16-30, Alytus

**Akių ligų kabinetas
Optika "Pelėda"**
Čiurlionio g. 38, Druskininkai
Tel.: 8-313-51203

**Glaukomos centras
Optika "Pelėda"**
Basanavičiaus g. 31-2, Vilnius
Tel.: 8-5-2652645 ,
Fax.: 8-5-2652645

10 pav.

Reklamai čia panaudojamas ne paremijos pranešimas, o meninį vaizdą formuojanti matymo sąvoka – iš jos toliau konstruojamas reklaminis tekstas. Tai įžanginė teksto frazė.

Reklamai, o šiuo konkrečiu atveju renginio skelbimui, paremija paranki kaip argumentas – ja pagrindžiamas ankstyvas rengimasis šventei:

Kalėdų šventė Liuksemburge, arba ruošk roges vasarą (rudeni) (kont.: Sveiki, skubame pranešti, kad jau yra žinoma, kad kalėdinė lietuvių šventė Liuksemburge vyks gruodžio 6 d. (laikas ankstyvas, idant visi Kalėdų atostogų metu išvykstantys galėtų sudalyvauti) MARX bare. <...> Liuksemburgo lietuvių bendruomenės valdyba), <http://www.lietuva.lu>.

Vaizdinėje reklamoje gali būti išnaudota paremijos grafinė raiška, kaip tai padaryta labdaros organizacijos „Maisto bankas“ plakate (11 pav.). Derinant šriftų dydį ir spalvą kuriamas savotiškas dialogas, kurio pagrindinis teiginys – tradicinė paremija. Klausimas, kuriuo siūloma suabejoti paremijos „tiesa“,

pateikiamas ne tokiu ryškiu šriftu ir neįprastoje vietoje – ne po paremijos, o prieš ją. Tikėtina, jog taip socialinės reklamos plakate užkoduotas raginimas elgtis priešingai, negu sako tradicinė paremija, yra paveikesnis. Paremija gali būti suprasta ir tiesiogine reikšme (dėl „Maisto banko“ logotipo), ir perkeltine (turint omenyje pagalbą plačiaja prasme) (<http://www.propaganda.lt/key/spauda/48>):

11 pav.

Toki paremijos panaudojimą reklamai laikytume itin vykusiu, nes maksimaliai išnaudotas paremijos formos taupumo ir turinio taiklumo santykis. Svarbiausias reklamos tikslas – paveikti. Paremija pasitelkiama kaip priemonė tam tikslui pasiekti. Svarbiausios paremijos funkcijos reklaminiame tekste – atstovauti tradicijai kaip patikimumo garantui ir patraukti adresato dėmesį. Kartais paremija esti pagrindinis, o ne šalutinis reklamos elementas.

2.5. Tradicinės paremijos pramogai

Nors į pramogos sferą kur kas akivaizdžiau pasislinkusios antiparemijos, netikėto šmaikštumo pasiekiami ir išmaniai pritaikius tradicinį tekstą, pavyzdžiui, ant kavos ar arbatos puodelio su vilko paveikslėliu užrašius *Darbas – ne vilkas* arba suderinus tekstą ir vaizdą (12 pav., http://www.cha.lt/2006/10/17/darbas_ne_vilkas.html):

12 pav.

Daug šmaikščių paremių ir vaizdų derinimo pavyzdžių www.demotyvacija.lt. Ko gero, pramogų sričiai derėtų priskirti ir tokius tradicinių paremių pritaikymo atvejus, kai jos įtraukiamos į įvairius konkursus, varžytuves, žaidimus. Tiesa, neretai toks pramoginis paremių vartojimas derinamas su edukacija.

Tradicinės paremijos XX–XXI a. sandūros visuomenėje vartojamos vis dar gausiai, tiesa, seniau būdingas sintaksines konstrukcijas, gramatines formas bei leksiką keičia paprastesnė sintaksė, gramatika ir leksika. Ne rečiau, o, tikėtina, netgi dažniau tradicinės paremijos vartojamos net tik supaprastintos, bet ir bent kiek modifikuotos – šiuolaikinėje vartosenoje akivaizdi tendencija paremijas taikyti kūrybiškai.

Kiekviena paremija, ir konkrečiu pavartojimo atveju, ir apskritai, dėl polifunkcinės prigimties atlieka ne po vieną funkciją. Kurios funkcijos ryškesnės, kurios periferinės, priklauso nuo srities, kurioje paremija pavartota, taip pat nuo konkrečių pavartojimo aplinkybių ir intencijų.

Šnekamojoje kalboje ir jai analogiškuose kontekstuose funkcinio požiūriu tradicinių paremių vartoseną nėra žymiai pakitusi, tik sumenkėjusi jų didaktinė vertė, argumento svaris. Publicistikoje ir reklamoje paremija dažniausiai pasitelkiama kaip priemonė adresato dėmesiui atkreipti, tačiau taip pat šioms sferoms labai svarbi tradicijos reprezentavimo funkcija. Oficialiojoje lietuvių politinėje retorikoje paremijos beveik nevartojamos, o politikų viešojoje erdvėje vartojamos paremijos dažniausiai sakomos norint pasipuikuoti, tuščiažodžiaujant ar vengiant sakyti savo nuomonę. Tradicinių paremių atėjimas į pramogų sritį – šių laikų paremių vartosenos bruožas.

III. ANTIPAREMIJOS

XX a. pabaigos–XXI a. pradžios laikotarpis paremių vartosenos požiūriu yra ypatingas, nes tokio paremių modifikavimo masto per visą lietuvių paremių raidos istoriją veikiausiai nėra buvę. Šio reiškinio suaktyvėjimas posovietinėse visuomenėse siejamas su kalbos demokratėjimu, cenzūros panaikinimu ir stiprėjančia jaunimo kalbos įtaka (Вальтер, Мокиенко 2007). Antiparemių populiarumą, jų kūrimo aktyvumą būtų galima paaiškinti tuo, jog tam natūraliai atėjo laikas: paremių žanras, kaip retas kuris kitas folkloro žanras, taikosi prie kintančios kalbinės, socialinės, politinės, kultūrinės aplinkos. Pasak A. Reznikovo, vienas iš būdingų antiparemių požymių – moderniuoju laikų realijos. Jos negalėjusios atsirasti anksčiau (Reznikov 2009: 7)⁵⁸. Tradicinių paremių parodijavimo mastas taip pat sietinas su požiūriu į tradicinį folklorą apskritai. Akivaizdu, kad tradiciniai dalykai seniai nebėra ta sritis, į kuria nevalia niekaip kėsintis. Antra vertus, ryšys su tradicija, sąmoningas ar nesąmoningas, tebėra stiprus, todėl į antiparemių kūrimą galima žvelgti kaip į naujų raiškų paiešką, originalumo siekimą, individo saviraiškos būdą.

Pristatant lietuvių antiparemių atrodą prasminga jas aprašyti keliais aspektais: išskirti formalius struktūrinius perdirbimo modelius, nustatyti, kokios semantinės priemonės pasitelkiamos, aprašyti semantines antiparemių ypatybes, lyginant su pamatinėmis paremiomis, nustatyti antiparemių vartojimo sritis ir aprašyti jų funkcinius ypatumus. Taip pat siekiama parodyti antiparemių kūrimo reiškinio tarptautinį pobūdį, konkrečiais faktais pagrįsti tarpkultūrinius ryšius, kitų kultūrų – labiausiai rusų ir anglakalbių – įtaką šiuolaikiniam lietuvių paremių fondui.

Aprašant antiparemių semantiką ir funkcionavimą, matyti nevienodi paremių perdirbimo motyvai ir nevienodai stipri sąsaja su pamatiniu posakiu: vienu

⁵⁸ Vis dėlto neatsargu būtų teigti, jog antiparemių kūrimas – išimtinai mūsų laikų reiškinys. Kadangi ilgą laiką „atsitiktiniai“ paremių variantai būdavo atmetami kaip nevertingi, vargu ar bepavyktų atsekti šio reiškinio raidą. Kadangi antiparemių itin susijusios su socialine aplinka, gyvenimo realijomis, galbūt galėtume kalbėti apie skirtingų laikotarpių antiparemių. Įdomus būtų paremių „atėjimo“ į periodinę spaudą tyrimas.

atveju tradicinis tekstas yra perdirbamas tam, kad būtų iliustruota tam tikra aktualija, t. y. siekiant tam tikro pragmatinio tikslo (šiuo atveju pats perdirbimo veiksmas nėra tikslas, o tik priemonė), kitu – paremių perdirbimas yra savitikslis. Situaciją iliustruojančios paremijos neatsiejamos nuo pavartojimo konteksto, akivaizdus jų ryšys su aprašoma konkrečia situacija, socialine, politine, kultūrine aplinka. Šio tipo antiparemijos dažniausiai išlaiko bendriausią pamatinės paremijos reikšmę, tik ją aktualizuoja, konkretizuoja priklausomai nuo aprašomos situacijos. Šios paremijos laikytinos pamatinės (klasikinės) paremijos variantais. Įprastos jų vartojimo sritys – šnekamoji kalba ir publicistika. Kartais tokiomis antiparemiomis reiškiamos itin svarbios socialinės problemos. Antiparemijos daugeliu atvejų yra paveikesnės ir patrauklesnės ne tik už paprastą teiginį, bet ir už tradicines paremijas, nes: 1) patraukia dėmesį savo kitoniškumu; 2) dažnai yra komiškos (satyrinės), taigi nenuobodžios; 3) iliustruoja reikiamą situaciją, tačiau išlaiko visuotinumą ir bendrumo pojūtį; 4) yra šmaikščios ir dėl to neturėtų pašnekovo skaudinti. Pasak Tatjanos Valdajevos, antiparemiomis suardomas „kasdienės kalbos automatizmas“ (Valdaeva 2003: 383). Kalbant apie stilistinę paremių vaidmenį, antiparemijos atsiranda pakopa aukščiau už tradicines: tradicinė paremija savo ruožtu yra išskirtinė šnekos sraute, o antiparemija dar „išskirtinesnė“.

Savitikslis tradicinio teksto perdirbimas yra kūrybinis pramoginis procesas: iškraipant tradicinį tekstą siekiama šmaikštumo, kartais prieštaraujama tradicinei idėjai, stengiamasi sukurti naują semantinį turinį. Dalis tokių antiparemių – žinomų autorių kūriniai, kitos – liaudies kūryba, skelbiama interneto svetainėse, specialiose laikraščių bei žurnalų skiltyse. Šios antiparemijos savarankiškesnės, palyginti su antiparemiomis-variantais, o labiausiai vykusios virsta savarankiškomis paremiomis.

1. Antiparemių kūrimo modeliai

Lietuvių antiparemijos kuriamos pasitelkus struktūrinius modelius ir semantines perdirbimo priemones. Struktūriniu perdirbimo modeliu laikomas toks būdas, kuriuo išoriškai pakeičiama pamatinės paremijos forma: tekstas

pakeičiamas (keitimo, arba substitucijos, modelis), sutrumpinamas (atėmimo modelis), pailginamas (pridėjimo modelis), jungiami skirtingų tekstų fragmentai (kontaminacija). Semantinėmis priemonėmis laikoma žodžių daugiareikšmiškumu ir homonimiškumu pagrįstas žodžių žaismas, tradicinių paremių ir antiparemių ar jų fragmentų paronimiškumas bei kontekstinis sinonimiškumas, dviguba semantinė aktualizacija. Neretai struktūriniai pokyčiai ir semantinės priemonės yra derinami. Kai kurie antiparemių tyrėjai kaip vieną iš antiparemių kūrimo priemonių mini netikėtumo principą ir laiko jį esant daugelio (Reznikov 2009: 124) ar net visų (Valdaeva 2003: 383) antiparemių sukūrimo pagrindu.

Šiame darbe antiparemių darybos apžvalga pateikiama pagal struktūrinių modelių schemą, joje pristatant ir semantines perdirbimo priemones bei aptariant antiparemių turinio pokyčius. Tokia schema pasirinkta apibendrinus užsienio paremiologų antiparemių tyrimus ir atsižvelgiant į turimus lietuviškus duomenis. Pristatant darybinius modelius, šalia teikiama populiariausia tradicinės paremijos versija (LPPe duomenimis), kad matytųsi tradicinės paremijos ir antiparemijos santykis.

1.1. Keitimas (substitucija)

Sugrupavus turimus duomenis, paaiškėjo, kad pasitelkus kurį nors iš keitimo mechanizmų sukurta dauguma lietuviškų antiparemių. Pokyčių esama įvairių – nuo vienos fonemos keitimo iki visiškai pakeisto teksto, kai išlieka tik asociatyvinio lygmens ryšys su pamatiniu tekstu. Dažniausiai antiparemijos kuriamos keičiant pamatinio posakio leksiką. Fonetinio lygmens pokyčiai itin reti, tačiau labai įdomūs. Tai, kaip ir žodžio polisemijos išnaudojimas, – patys subtiliausi, „tautiškiausi“, labiausiai kalbinės nuojautos reikalaujantys antiparemių kūrimo būdai.

1.1.1. Fonetinis keitimas

Fonetinės substitucijos būdu sukurtos antiparemiškos (18 pavyzdžių) yra paronimiškos su pamatine paremija⁵⁹.

Fonetinis keitimas gali būti minimalus, kai keičiama viena, ar didesnis, kai keičiamos kelios fonemos. Kuo didesnis žodžių skirtumas, tuo, tikėtina, didesnė semantinė pakitimo motyvacija:

Atėjau, pamačiau, negalėjau /Atėjau, pamačiau, nugalėjau, lot. *Veni, vidi, vici!*, V. V. Landsbergis. Rudnosiuko istorijos, p. 132;

Geriau vėliau negu niekam /Geriau vėliau negu niekad/, <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004;

Juokiasi tas, kas tuokiasi paskutinis /Juokiasi tas, kas juokiasi paskutinis/, A. Šiuša, ŠA, 2004, Nr. 703;

Kad ir kiek vilką maitink, vis tiek į mešką žiūri /Vilką penėk, jis vis miškan žiūri/, A. Šiuša, ŠA, 2004, Nr. 703;

Ne piniguose baimė /Ne piniguose laimė/, A. Šiuša, ŠA, 2008, Nr. 876;

Ranka ranką pjauna /Ranka ranką plauna/, A. Šiuša, ŠA, 2008, Nr. 876;

Septynios auklės – vaikas be chalvos /Tarp dviejų auklių vaikas be galvos/, A. Šiuša, ŠA, 2006, Nr. 782;

Tu – man, aš – sau /Tu man, aš tau/, <http://humoras.mikasbinkis.lt>;

Viltis niršta paskutinė /Viltis miršta paskutinė/, A. Šiuša, ŠA, 2007, Nr. 865;

Visur gerai, kur Jūsų nėra /Ten gera, kur mūsų nėra/, <http://www.sveikinimai.com>;⁶⁰

Atitiko kirvis protą /Atitiko kirvis kotą/, A. Šiuša, ŠA, 2007, Nr. 865;

Apendicitas ateina bevalgant /Apetitas ateina bevalgant/, A. Šiuša, ŠA, 2003, Nr. 655⁶¹;

Aukščiau bobos neiššoksi /Aukščiau bambos neiššoksi/, A. Šiuša, ŠA, 2007, Nr. 860;

In vino caritas /In vino veritas/, A. Šiuša, ŠA, 2007, Nr. 860;

⁵⁹ A. Reznikovas mini antiparemių homofoniškumą ir kur kas dažniau paronimiškumą. Pavyzdžiui, homofoniškomis laiko *Куй железю, пока Горбачев* ir *Куй железю, пока горяче* (Reznikov 2009: 7), *Поживем – увидим* ir *Пожуем – увидим* (ten pat: 14); paronimiškomis – *Язык до Киева доведет* ir *Язык до киллера доведет* (ten pat: 26); *Бытие определяет сознание* ir *Путь определяет сознание* (ten pat: 39). Lietuvių leksikologijoje homofonais laikomi tik tokios poros kaip *segti – sekti, vogti – vokti*, ir jų yra nedaug (Jakaitienė 2009: 104), paronimais – panašiai skambantys skirtingų reikšmių žodžiai.

⁶⁰ Tokiu pačiu principu perdirbamos net tik paremiškos, bet ir kitokie apstabarėję posakiai, pavyzdžiui, *Saugokite pinigus taupomuosiuose baksuose* /Saugokite pinigus taupomuosiuose bankuose/, <http://www.omni.lt>, 2004. Šis perdirbinys veikiausiai perimtas iš rusų kalbos, plg. *Храните деньги в сберегательных баках* (Reznikov 2009: 9).

⁶¹ Analogiškoje rusų antiparemijoje „apetitas“ keičiamas dar panašiau skambančiu „hepatitu“: *Гепатит приходит во время еды* (Reznikov 2009: 139).

Nuo meilės iki neapykantos vienas žvilgsnis /Nuo meilės piktumas per vieną žingsnį (Nuo meilės iki neapykantos vienas žingsnis)/, A. Šiuša, ŠA, 2004, Nr. 713;

Šaukštas deguto visą medaus stiklinę sugadina /Šaukštas deguto statinę medaus pagadina/, A. Šiuša, ŠA, 2003, Nr. 639.

Kartu su struktūrinėmis perdirbimo priemonėmis naudojamos ir semantinės. Kuriant antiparemią *Nėra to blogo, ko neišeitų išgert* (pa.: internauto šūkis, <http://www.ferrum.lt>, 2007), išnaudotas žodžio *išeiti* daugiareikšmiškumas – „išvirsti, pasidaryti kuo“ pamatinėje paremijoje ir „pavykti, pasisekti“ perdirbinyje, o junginys *į gera* pakeistas jam paronimišku žodžiu *išgert*.

Pakeitus vieną ar kelias fonemas, pasikeičia žodis, o drauge – viso posakio reikšmė. Šitoks paremių perkūrimo modelis analogiškas leksinio lygmens substitucijai, kai keičiamas tik vienas žodis. Fonetinės substitucijos pokyčiai mažesni, subtilesni, o antiparemijos žodis yra paronimiškas pamatinio posakio žodžiui.

Visos pagal šį modelį sukurtos paremijos yra autorinės. Šiuo atveju perkūrimo tikslas – parodyti savo kūrybinius sugebėjimus ir taip išsdingai modifikuoti pamatinį tekstą, kad perdirbinys būtų ir prasmingas, ir sąmojingas. Kai kurie perdirbiniai itin vykę, pavyzdžiui, posakiu *Ranka ranką pjauna* reiškiamas jau ne abipusės pagalbos, o kenkimo idėja, posakiu *Tu – man, aš – sau* nusakomi ne mainai, pagalba, o egoistinė, savanaudiška nuostata. Šiose antiparemiuose galima išvelgti ironišką požiūrį į tradicinėmis paremijomis teigiamas vertybes. Kai kuriose šios grupės antiparemiuose galima įtarti atsiradus seksualinę potekstę (*Geriau vėliau, negu niekam*); tai kartais paaškėja atradus daugiau variantų ar kontekstinio pavartojimo atvejų (žr. toliau). Kitur bendriausia pamatinės paremijos mintis išlieka, bet jai suteikiama papildomų reikšminių atspalvių, susiaurinama situacija (*Juokiasi tas, kas tuokiasi paskutinis, Nuo meilės iki neapykantos vienas žvilgsnis*).

Fonetinė substitucija kartais derinama su kitokiais antiparemių kūrimo modeliais. Vienas iš atvejų – fonetinė substitucija derinama teksto pabaigos keitimu:

Mano papai buvo du, vienas dingo... hmm... vėžys /Mano **batai** buvo du, vienas dingo – nerandu, Kostas Kubilinskas/, <http://www.ferrum.lt>, 2008.04.30, [žiūrėta 2010.08.30].

Fonetinė substitucija derinama su pridėjimu:

Geriau vėliau, negu niekam!!!! (senmergės devizas) /Geriau vėliau negu niekad/ (kont.: Svetainių parduotuvė. Geriau vėliau <...>. Skirta mums, tik dabar sukūrusiems savo Facebook), <http://www.facebook.com>, 2011.05.11 (plg. *Geriau blogiau negu niekada (merginos žodžiai)*, p. 110);

Tabako reklama vaikų darželyje: „Nėra mamų be dūmų“ /Nėra **namų** be dūmų/, A. Šiuša, ŠA, 2003, Nr. 635.

Antiparemiroje kuriamas visai kitas vaizdas, palyginti su pamatine paremija. Pastarasis pavyzdys įdomus dar ir tuo, jog pakeitus žodį *namų* žodžiu *mamų*, pasikeičia *dūmų* reikšmė: pamatinės paremijos dūmai reiškia „nesutarimus“, antiparemiijoje – „rūkymą“.

1.1.2. Gramatinis keitimas

Kiekybiškai nuo fonetinio nedaug tesiskiria gramatinio lygmens pokyčiai. Šiuo atveju keičiamos darybinė žodžio struktūra arba gramatinės žodžio funkcijos, gramatiniai požymiai – nuosaka, laikas, linksnis, giminė ir kt. – ir dėl to nežymiai pakinta jo forma (10 pavyzdžių).

Pamatinio posakio žodžio **priešdėlį** pakeitus priešingos reikšmės priešdėliu, antiparemija įgyja priešingą reikšmę:

Belskitės, ir bus uždaryta! /Kas beldžia, tam atidaro (Belskis, ir bus atidaryta)/, A. Šiuša, ŠA, 2006, Nr. 782;

Eisit pro šalį – praiekit /Eisit pro šalį – užiekit/, <http://www.omni.lt>, 2004.

Pakeitus priešdėlį, o drauge įvardžio linksnį arba vieną kalbos dalį kita (padalyvį sangražiniu veiksmažodžiu), pasikeičia sintaksinės žodžių funkcijos ir visa pasakymo reikšmė:

*Kas nedirba – **ta** suvalgo...* /Kas nedirba, **tas** nevalgo/, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2007;

Štai kur šuo prasikasė /Štai kur šuo pakastas/, <http://www.omni.lt>, 2004.

Pakeitus daiktavardžio **giminę**, perdirbinio reikšmė pakinta nežymiai: viena vertus, posakis pritaikomas konkrečiai situacijai ir jo reikšmė aktualizuojama, tačiau išlaikomas ir pamatinio posakio universalumas:

Varnas varnai akies nekerta /Varnas varnui akies nekerta/ (pa.: straipsnio apie ministrą Palaitį ir jo pavaduotoją moterį antraštė), LŽ, 2011.09.30, p. 1.

Antiparemiijoje pakeitus **nuosaką** ir **laipsnį**, nebelieka pamatinei paremijai būdingo imperatyvo bei didaktiškumo ir pasikeičia posakio reikšmė: antiparemiijoje ne darbas aukštinamas, o „tinginio filosofija“:

Mažai kalbėsi, daug dirbsi /Mažiau kalbėk, daugiau daryk/, A. Šiuša, ŠA, 2006, Nr. 796.

Pakeitus **jungtuką** kitu jungtuku arba dalelyte, pakinta ir posakio reikšmė:

Geriau vėliau arba niekada /Geriau vėliau negu niekad/, <http://www.ferrum.lt>, 2008;⁶²

Nepagautas, o vagis /Nepagautas – ne vagis/, šnek., Vilnius, 2002.

Retais atvejais morfologinė substitucija derinama su kitais paremijų kūrimo būdais, pavyzdžiui, leksine substitucija:

Boba už ratų – ratai griovy /Boba iš ratų – ratams *lengviau*/ (kont.: Ne vienam kiekvienam žaidusiam šį žaidimą galėčiau drąsiai pažiūrėti į akis ir pasakyti: „Vyras kaip olandiškas sūris. Boba...“), <http://www.games.lt>, 2006.05.31.

1.1.3. Leksinis keitimas

Leksinio lygmens keitimas – vienas populiariausių ir lietuvių, ir kitų kalbų antiparemijų darybos modelių. Tai, palyginti su fonetinio lygmens substitucija, paprastesnis, bet veiksmingas būdas.

Keičiamas vienas tradicinio posakio žodis

Turima 238 pavyzdžiai, kuomet perdirbant tradicinę paremija keičiamas tik vienas jos žodis. Dažniausiai antiparemiijoje jį atitinka taip pat vienas žodis (210), rečiau du (18) arba trys ir daugiau (10). Neretai tokie leksinio lygmens pokyčiai derinami su kitais perdirbimo mechanizmais (46).

Kartais pamatinio teksto žodis keičiamas labai panašiai skambančiu žodžiu, t. y. paronimu⁶³, pavyzdžiui:

Dainuojančiam arkliui niekas į dantis nežiūri /Dovanotam arkliui į dantis nežiūri/ (pa.: apie su stipriu akcentu lietuviškai dainuojančias ilgai Amerikoje gyvenusias ponias; kont.:

⁶² Plg. populiarių posakį „Dabar arba niekada“, kuriuo dabartinėje vartosenoje reiškiamas ryžtas veikti (LLTI Patarlių ir priežodžių kartotekoje šis posakis neužfiksuotas ir laikytinas nauja paremija (plg. angl. *Now or never*). Galbūt antiparemija *Geriau vėliau arba niekada* atsirado sujungus šiuos du pamatinius posakius.

⁶³ A. Litovkina tokią substituciją vadina paronomaziniu žodžių žaismu (angl. *paronomastic pun*) (Litovkina [ir kt.] 2008: 251).

Tikrą lietuvių šiurpina jų tarsena. Tačiau dainuojančiam...), S. Valiulis, LM, 2007.08.31, p. 10;

Čia Lietuva, čia litais lyja /Čia Lietuva, čia lietūs lyja, Eduardas Mieželaitis/ (pa.: loterijos „Milijonierius“ reklamos dalis), Baltijos TV; (pa.: komentaras po straipsnio „Dėl sunkių sužalojimų mirusio kauniečio užpuolikai liks nenubausti?“; kont.: Nei juos nuteis, nei ką, juk čia ne pirmas kartas. Svarbiausia, kad gautų „nešvarų“ advokatą, ir viskas okei. Juk čia Lietuva...), <http://www.zebra.lt>, 2012.02.05; (pa.: komentaras po straipsnio „Meilė krepšiniui bus matuojama ir litais“ (apie dideles bilietų kainas į krepšinio čempionatą Kaune 2011 m.); kont.: Kainos per didelės <...>. Suprantu, čia LIETUVA, <...>, bet vis dėlto dėl bilietų kainų truputį perlenkė), <http://m.lrytas.lt>, 2011.02.02; (pa.: komentaras po straipsnio „Vokietijos visuomenę žavėjusią kaukę politikas nusiplėšė pats“; kont.: Palyginus su mūsų runkeliais, šis žmogus yra dieviško tyrumo! <...> Bet čia Lietuva, <...>. Bufetininkei net ir šiandien nereikia įrodyti, su koku aparatu atsispausdino dešimtis milijonų... Kultūrniamio vadas Kevišas ir šimtai kitų... Čia Lietuva! <...>. Čia Glamūrinė tyliai pelija...), <http://m.lrytas.lt>, 2012.01.07.

Pastarosios antiparemijos užfiksuotas ne vienas pavartojimo atvejis, taigi veikiausiai stebime virtimo savarankišku pastoviuoju posakiu procesą. Reklaminiame tekste antiparemija yra teigiamos konotacijos – tai pažadas, jog „yra daug, visiems užteks“, o internetiniuose komentaruose antiparemija vartojama itin ironiškai.

Labai dažnai keičiamas svarbiausias arba vienas iš svarbiausių meninių vaizdą formuojančių **daiktavardžių**. Dažniausiai jis keičiamas daiktavardžiu:

Alus gydo visas žaizdas /Laikas gydo žaizdas/, <http://www.cha.lt>, [žiūrėta 2009];

Žiūri kaip kalvis į naujus vartus /Žiūri kaip karvė (avinas) į naujus vartus/, Veliunos apyl., 1972, LTR 5599(106);

Dievas davė dantis, duos ir kompensaciją /Dievas davė dantis, Dievas duos ir duonos/, Lietuvos radijas, laida žemdirbiams, 2006;

Diržu proto neįkrėsi /Šaukštu proto neįkrėsi/, socialinė reklama, Vilnius, 2008;

Atitiko kirvis galvą /Atitiko kirvis kota/, V. V. Landsbergis. Rudnosiuko istorijos, p. 132;

Geras asfaltas ant kelio nesimėto /Geras daiktas ant kelio nesimėto/, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2007;

Gero aktorius turi būti daug /Gero žmogaus turi būti daug/ (pa.: straipsnio antraštė: „Naujos Holivudo taisyklės: gero aktorius turi būti daug!“; kont.: Šio pavasario ir vasaros kino premjeras išanalizavęs leidinys „The Independent“ daro išvadą, kad vyrams

aktoriams ši sezoną dažniausiai parenkami įmitusių herojų vaidmenys),
<http://www.15min.lt>, 2009.05.01;

Gero jogurto turi būti daug, TV, RIMI reklama, 2003;

Kur du pešasi, trečias nesipeša /Kur du pešasi, trečias laimi; Kur du pešasi, trečias nelįsk/,
V. V. Landsbergis. Rudnosiuko istorijos, p. 132.

Visuose pateiktuose pavyzdžiuose paremijos ir antiparemijos leksemos yra lygiavertės sintaksiniu požiūriu, t. y. veiksnys keičiamas veiksmu, papildinys papildiniu ir pan.

Neretai naujoji leksema yra sinonimiška pamatinio posakio leksemai, t. y. tampa jos kontekstiniu sinonimu⁶⁴. Kai kuriais atvejais kontekstiniam sinonimui antiparemijoje perkeliama tradicinio posakio konotacija, ypač jei jo meninis vaizdas sukurtas pasitelkus būdingą folklorinį įvaizdį – kvailio, šuns, kiaulės, vilko ir pan., lietuvių paremijose turintį pastovią peikiamąją reikšmę:

Du broliai protingi, trečias chemikas /Gyveno trys broliai: du buvo protingi, trečias kvailys/, šnek., Vinius, 2006;

Du protingi, trečias filologas, šnek., Vilnius, 2002;

Gyveno anuomet pasauly trys broliai / Du buvo protingi, / O trečias – poetas,
<http://www.dainos.net>, [žiūrėta 2011];

Bankininkų balsas į dangų neina /Šuns balsas į dangų neina, LŽ, 2008.10.15, p. 24;

Macijausko balsas į dangų neina, l.rytas.lt, 2006.09.26;

Studento balsas į dangų neina, šnek., Vilnius, 2002;

Taip pat plg. *Nei mano, nei jūsų balsas į dangų neina* (p. 103); *Mūsų [inteligentijos] balsas į prezidentūrą neina* (p. 107).

Palyginti naujoje paremijoje *Šuo – geriausias žmogaus draugas* leksema *šuo* neturi neigiamos konotacijos, tačiau tam tikrame kontekste posakis gali reikšti, jog šuo žmogui geresnis draugas už žmogų – tokiu atveju išvelgtume švelniai ironišką apgailestavimą. Šiam posakiui sinonimiškas perdirbinys:

Geriausias žmogaus draugas – tai internetas, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010];

taip pat plg. *Televizorius – žmogaus draugas...* (p. 110).

⁶⁴ Kontekstiniai sinonimai – žodžiai, sinonimais tampantys tik tam tikrame kontekste (pvz., kai tradicinės patarlės žodis pakeičiamas kitu ir jis įgyja sinonimišką reikšmę, nors šiaip jau tie žodžiai nėra sinonimai (Reznikov 2009: 110).

O štai šiuose pavyzdžiuose antiparemijs leksema akivaizdžiai perėmusi tradicinei vartosenai būdingą neigiamą šuns įvaizdžio konotaciją, ir antiparemija įgyja pašaipos, niekinamo vertinimo atspalvį:

Geriausias žmogaus draugas – moteris /Šuo – geriausias žmogaus draugas/, <http://newjeega.webs.com>;

Moterys – žmogaus draugas!, (pa.: taip pavadintas rinkinys nuotraukų, kuriose vyras – „ponas“, moteris – „vergė“);

Blondinė – geriausias žmogaus draugas, šnek., Vilnius, 2002;

Gydytojas – geriausias žmogaus draugas, (pa.: anekdotų apie gydytojus skilties antraštė), <http://www.bernardinai.lt>, 2010.01.27.

Galimas ir kitokišs, nebūtinai akivaizdžiai neigiamos konotacijos perkėlimas, pavyzdžiui, šiuolaikinius politinius veikėjus prilyginant tradicinių paremių dievui ir suteikiant antiparemijai ironijos:

Dangus aukštai, o Sakalas toli /Dievas aukštai, karalius toli/, „Ekstra“, 2003;

Davė Uspaskichas dantis, duos ir duonos /Dievas davė dantis, Dievas duos ir duonos/, LNK, DvŽ, 2004.

Naujuoju žodžiu įvardijami konkretūs asmenys, objektai ir taip paremija susiejama su konkrečiu atveju, svarbia situacija. Pamatinio posakio bendroji reikšmė išlaikoma, tačiau susiaurinama, aktualizuojama. Tokios „aktualizuotos“ antiparemijs neretai būna trumpalaikės: jos šmaikščios ir veiksmingos tol, kol aišku, apie ką kalbama. Tarkim, antiparemija *Dangus aukštai, o Sakalas toli* maksimaliai paveiki tol, kol adresatas žino, kas yra „Sakalas“.

Dalies antiparemijų, dažniausiai satyrinių, politinių, socialinių, pats ryškiausias bruožas – jų aktualumas, sąsaja su konkrečia visuomeninio gyvenimo situacija, ir drauge trumpalaikiškumas.

Itin retai daiktavardis keičiamas kita kalbos dalimi:

Draugą pažinsi valgydamas /Draugą pažinsi nelaimėje/, <http://www.zizirskiene.lt>, [žiūrėta 2010];

Moki šokti – žinai kelią /Moki žodį, žinai kelią/, S. Valiulis, LM, 2006.11.17, p. 10.

Pastarajame pavyzdyje žodžiai *žodį* ir *šokti* – ne tik kontekstiniai sinonimai, bet ir paronimai.

Neretai perdirbant tradicinę paremiją keičiamas **veiksmožodis** – paprastai taip pat veiksmožodžiu. Vos keli pavyzdžiai – kontekstinės antiparemijos, t. y. tokios, kuriomis iliustruojama kokia nors šiuolaikinio gyvenimo aktualija:

Devynis kartus atmatuok, dešimtą □ skolink /, Devynis kartus matuok, vieną kartą pjauk/, Lietuvos radijas, „Savaitės komentaras“, 2002;

Duoda – imk, muša – balsuok /Kai duoda – imk, kai muša – bėk/, LNK, DvŽ, 2002.

Kitos antiparemijos – vadinamųjų pokštų kategorijos posakiai, tiesa, kai kurie gana ciniški:

Daug gyvensi □ greit pasensi /Daug žinosi, greit pasensi/, <http://mindera.lt>;

Dovanotam arkliui dantų neišmušinėja /Dovanotam arkliui į dantis nežiūri/, <http://mindera.lt>;

Belskite. Ir jus iškas /Kas beldžia, tam atidaro/, <http://www.mintysposakiai.lt/?id=perlai>;

Juokiasi tas, kuris šauna paskutinis /Juokiasi tas, kas juokiasi paskutinis/, <http://cl1.balsas.lt/naujiena>, 2004;

Kas nedirba, tas geria /Kas nedirba, tas nevalgo/, <http://mindera.lt>;

Atėjau, pamačiau, pabėgau /Atėjau, pamačiau, nugalėjau/, radijo stotis „M-1“, 2002;

Atėjau, pamačiau, nesusilaikiau, internetas, 2002.

Yra ir individualiosios kūrybos pavyzdžių:

Kur du pešasi, trečias nesipeša /Kur du pešasi, trečias laimi/, V. V. Landsbergis. Rudnosiuko istorijos, p. 132;

Ką pasėjai, neberasi /Ką pasėsi, tą ir pjausi/, (pa.: dainos fragmentas; kont.: Greit išmirs jau vyrų rasė, ką pasėjai, neberasi), muzikos grupė „Skylė“, 2010.

Retais atvejais keičiamos kitos kalbos dalys:

Neskubėk ir būsi bebras /Neskubėk ir būsi pirmas/, (pa.: straipsnio pavadinimas; straipsnyje minimas statybininko šalmas su tokiu užrašu), „Nemunas“, 2008.07.24–30, Nr. 28-29.

Demokratijos arklys visuomet liesas... /Bendras arklys visados liesas/, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2006;

Lenk medį, kol nulūš /Lenk medį, kol jaunas/, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2004.11.23.

Taigi, vieną žodį keičiant vienu žodžiu, keičiamasis elementas dažniausiai išlieka tos pačios kalbos dalies.

Skoliniai. Iš šio modelio antiparemių išsiskiria pluoštas antiparemių, kurios jau veikiausiai perdirtos yra pasiskolintos iš rusų kalbos:

Išrenk ir valdyk! /Skaldyk ir valdyk/, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010];

Sava Nataša arčiau kūno /Savi marškiniai vis arčiau kūno/,

<http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010];

Skola procentais graži, <http://c11.balsas.lt/naujiena>, 2004;

Skolas procentai puošia, <http://www.zizirskiene.lt>, [žiūrėta 2010], plg. rus. paremija

Долг платежом красен; antiparemija *Долг процентом красен*, Reznikov 2009: 19;

Skola mokėjimu baisi, plg. rus. antiparemija *Долг утюгом страше*, Reznikov 2009: 19.

A. Litovkina aprašo rusų antiparemiją *Раздевай и властвуй /Разделяй и властвуй/* (Litovkina 2008: 252). Rusų antiparemijoje pamatinio posakio žodis yra keičiamas labai panašiai skambančiu žodžiu (*раздевай – разделяй*). Lietuvių *išrenk* stilistiškai visai nereikšmingas, o visas antiparemijos sąmojis tėra seksualinė potekstė. A. Reznikovas aptaria antiparemiją *Своя Наташка ближе к телу /Своя рубашка ближе к телу/* (Reznikov 2009: 33). Rusų *Наташка – рубашка* rimuojasi, lietuvių *Nataša – marškiniai* nei semantiškai, ne fonetiškai nesusiję. Įdomesnis ir „lietuviškesnis“ variantas *Sava Marytė arčiau kūno*, <http://www.zizirskiene.lt>, [žiūrėta 2010] (plg. frazeologizmą *per Marytės plauką*, erzinimą *Maryt, kas tavo matyt*).

Yra ir lietuviškų vykusių pavyzdžių, kuomet žodis keičiamas rimo siejamu žodžiu:

Jei bobutė būtų su ūsais, tai ji būtų troleibusas /Kad dėdienė pautus turėtų, būtų dėdė;
var.: Kad teta būtų su ūsais, tai būtų dėdė/, <http://www.ferrum.lt>, 2008.06.01.

Vieną pamatinės paremijos žodį keičiant **dviem** žodžiais taikomi du struktūriniai antiparemijų kūrimo modeliai: keitimas ir pridėjimas. Tai daroma keliais būdais. Pamatinio posakio žodis pakeičiamas žodžių junginiu. Kartais antiparemijoje prie pamatinės paremijos žodžio tiesiog pridedamas pažymins – aiškinamasis, konkretizuojantis žodis:

Genys yra margas, o literatūrinis gyvenimas dar margesnis /Genys margas, o gyvenimas [žmogaus] dar margesnis/, L. Jonušys, ŠA, 2010.01.15, Nr. 972.

Kitais atvejais pamatinės paremijos žodį pakeičia naujų žodžių junginys, neretai kontekstinis sinonimas pamatinės paremijos žodžiui, kuriuo reiškiamas nuoroda į tam tikrą situaciją arba aktualiją:

Aukščiau prezidento kėdės neiššoksi /Aukščiau bambos neiššoksi/,
www.mamutai.puslapiai.lt, [žiūrėta 2004];

Durną pelę ir bažnyčioj muša /Kvailį ir bažnyčioj muša/, LNK, DvŽ, 2003;

Iš telefoninių pokalbių žodžių neišmesi /Iš dainos žodžio neišmesi/, LNK, DvŽ, 2003;
Lenksim medį, kol VU studijuoja /Lenk medį, kol jaunas/ (pa.: iš VU dainų ir šokių ansamblio choro skelbimo), VU Filologijos fakulteto skelbimų lenta, 2009;
Nėra to blogo patarimo, kuris neišeitų į gera /Nėra to blogo, kad neišeitų į gera/ (pa.: viena iš straipsnio anonsavimo frazių), „Laima“, Nr. 2, 2003.

Antiparemiškos ir tradicinės paremiškos reikšmės skirtumas gali būti visai nežymus („gera“ tradicinėje paremiškoje ir „nebloga, pusėtina“ antiparemiškoje) ir veikia svarbus tik stilistiškai, nes antiparemiškoje pavartotas frazeologizmas *pusė velnio*:

Nėra to blogo, kas neišeitų į pusę velnio /Nėra to blogo, kad neišeitų į gera/, <http://www.ferrum.lt>, 2008.

Perdirbant paremiškas pagal šį modelį, kartais sukuriamas antitezė pamatinei paremiškai:

Geriau vėliau negu visam laikui /Geriau vėliau negu niekad/, <http://www.zizirskiene.lt>, [žiūrėta 2010];

Kur trumpa, ten labai gera /Kur trumpa, ten trūksta/ (pa.: apie kamerinį chorą „Brevis“), Lietuvos radijas, „Kultūros spąstai“, 2000.12.04.

Pamatinės paremiškos žodį pakeitus žodžių junginiu, sukuriamas netikėtumo išpūdis, posakis įgyja kitą reikšmę:

Atėjo, pamatė ir... nutarė nesusidėti /Atėjau, pamačiau, nugalėjau/, šnek., Vilnius, 2002;
Davė Dievas dantis, duos ir belarusą stomatologą /Dievas davė dantis, Dievas duos ir duonos/ (pa.: humoristinis siužetas, kad lietuviai dantų važiuoja taisyti į Baltarusiją; kont.: Kaip jūs, litovcų, patarlė sako: „Davė Dievas...“), LNK, DvŽ, 2010.10.05.

Pamatinio posakio žodis gali būti pakeistas kitu žodžiu su dalelyte:

Juokiasi tas, kuris juokiasi kaip arklys /Juokiasi tas, kas juokiasi paskutinis/, <http://www.zizirskiene.lt>, [žiūrėta 2010].

Skoliniai. Šioje grupėje yra pasiskolinta antiparemiška:

Viena galva gerai, o visas kūnas – geriau /Viena galva gerai, o dvi – dar geriau/, <http://cl1.balsas.lt>, 2004.03.01, (plg. rus. *Одна голова хорошо, а с телом – лучше!*, Reznikov 2009: 149).

Veikiausiai ir pamatinė paremiška *Viena galva gerai, o dvi – dar geriau* yra perimta iš rusų. Šiuo atveju įdomu, kad antiparemiškoje ir lietuvių, ir rusų kalba netikėtumo efekto pasiekama išnaudojant žodžio *galva* daugiareikšmiškumą:

galva – „kūno dalis“ ir *galva* – „atskiras žmogus“, taip pat „protas, išmanymas“.

Kartais antiparemijos tekstas, palyginti su pamatine paremija, išplėtojamas dar labiau: **vienas** žodis keičiamas **trim ir daugiau**.

Pamatinės paremijos žodis keičiamas išplėtotu junginiu. Tai gali būti tas pats žodis su pažyminiais, sukonkretinančiais situaciją ir susiaurinančiais paremijos reikšmę:

Ir šiaurietiško ėjimo lazda turi du galus /Lazda turi du galus/ (pa.: straipsnio apie šiaurietiško ėjimo lazdas pavadinimas; kont.: Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad tai paprastas pasivaikščiojimas, bet iš tiesų taip nėra. Tai yra techniškas ėjimas, reikalaujantis tam tikrų fizinių pastangų ir galimybių, todėl akelai pasiduoti madai nereikėtų), <http://www.valstietis.lt>, 2010.

Žodis gali būti pakeistas bet koku junginiu, konkrečiu atveju esančiu kontekstiniu keičiamo žodžio sinonimu (paremijos reikšmė sukonkretinama):

Sava Seimo narių biurokratija – arčiau kūno /Savi marškiniai vis arčiau kūno/, D. Jastramskis, www.delfi.lt;

Visi mano keliai veda į Namą prie Tiltu /Visi keliai veda į Romą/ (kont.: Liūdna, kad nesi pas mane lankęsis. Laikyčiau garbe parodyti tau vaišingumą <...> – Visi mano keliai veda į Namą prie Tiltu, – atsidusau. Matyt, viskas dėl to...), M. Frajus. Paprasti stebuklingi daiktai, 2006, p. 123;

Nei mano, nei jūsų balsas į dangų neina /Šuns balsas į dangų neina/ (kont.: Komentatorius: nebuvo pražangos, bet nei mano...), TV3, Krepšinio čempionatas (Lietuva–Slovėnija), 2009.09.12;

Kur trumpa, ten dar labiau užtrumpina /Kur trumpa, ten trūksta/, LRT, „Kultūros spąstai“, 2000.

Junginiu kuriamas netikėtumo efektas:

Atėjau, pamačiau ir atsistojau į eilę... /Atėjau, pamačiau, nugalėjau/, šnek., Vilnius, 2002;

Atėjau, pamačiau, tai gal jau eisiu, <http://www.zaisk.lt>;

Duoda – imk, muša – eik po velnių /Kai duoda – imk, kai muša – bėk/, <http://www.cha.lt/2007>.

Keičiami du tradicinio posakio žodžiai.

Nemenka lietuvių antiparemijų dalis sudaryta pakeitus **du** tradicinės paremijos žodžius. Čia taip galimi įvairūs substitucijos būdai.

Du pamatinio posakio žodžius keičiant **vienu**, derinamas substitucijos ir atėmimo mechanizmas (11 pavyzdžių). Kartais žodžių junginys keičiamas kontekstiniu sinonimu, konkretizuojančiu situaciją ir susiaurinančiu paremijos reikšmę:

Nepersitvarkęs nesakyk „op“ /Griovio neperšokęs, nesakyk „op“/, šnek., Vilnius, 2002;
Nuo bado, maro, karo ir banko gelbėk mus, Viešpatie /Apsaugok, Dieve, nuo maro, bado, vainos ir nuo bobos nespakainos/, LPP I Nr. 1539;
Apsaugok mus, Aukščiausiasis, nuo bado, maro ir maraušrinės..., <http://www.delfi.lt>, 2008.

Pastarajame pavyzdyje pamatinio teksto žodžių junginys pakeičiamas dviejų vardų santrauka, taigi antiparemija tik formaliai atsiduria šioje grupėje. Iš tikrųjų, dažniau žodžių junginys keičiamas žodžių junginiu (žr. 106 p.).

Net nelabai pakeitus pamatinį tekstą, paremijos reikšmė kartais visai pasikeičia, pavyzdžiui:

Kas nedirba, mielas vaike, tam ir programuot nereikia /Kas nedirba, mielas vaike, tam ir duonos duot nereikia/ (pa.: straipsnio pavadinimas; pagrindinė mintis: programavimas – sunkus darbas), <http://www.skaitykit.lt>.

Šiuo atveju griežtai didaktinio turinio posakis virsta perspėjimu ar patarimu: tokios veiklos (programavimo) gali imtis tik darbštus žmogus. Šiuo atveju parinktas labai panašiai skambantis žodis ir todėl nesugriaunama tradicinei paremijai būdinga ritmika.

Kaip ir kitose darybinės grupėse, čia perdirbinys gali įgyti priešingą reikšmę:

Neskubėk – ir nespėsi /Neskubėk ir būsi pirkas/, <http://www.manodrabuziai.lt>;
<http://www.vezimas.lt>, 2008.

Skoliniai. Užfiksuota žodžio daugiareikšmiškumo išnaudojimo atvejis veikiausiai iš rusų perimtoje ar bent pagal rusų pavyzdį sukurtoje lietuvių antiparemijoje:

Viena galva gerai, o dvi – negražu /Viena galva gerai, o dvi – dar geriau/, <http://mindera.lt>, plg. rus. Одна голова хорошо, а две головы – урод, Reznikov 2009: 46.

Abiem kalbom perdirbinys suprantamas tiesiogine reikšme.

Nepalyginti dažniau **du** pamatinio posakio žodžiai keičiami **dviem** (155 pavyzdžiai):

a) Dalis šios grupės antiparemijų sukurtos iš paremijų su pasikartojančiais žodžiais, kurie perdirbinyje pakeičiami taip pat pasikartojančiais žodžiais. Kai kurios iš pamatinių paremijų yra simetriškos struktūros (pvz., *Akis už akį, dantis už dantį*):

Majoras majorui akies nekerta /Varnas varnui akies nekerta/ (pa.: straipsnio apie J. Borisovą skyrelio antraštė), „Ekstra“, Nr. 7, p. 27, 2006;

Baitas už baitą, akis už akį /Akis už akį, dantis už dantį/ (pa.: iš VU Matematikos ir informatikos studentų roko operos „Amžinoji žiemos sesija“ dainos „Kaimiečiai degina monstrą“), <http://midi.lt/rokooperos/2008/tekstai>;

Vytą minim, Vytas čia /Vilką mini – vilkas čia/ (pa.: vedėjas taip pristato scenoje pasirodžiusį Vytautą Šerėną), LNK sezono pristatymas, 2003.08.31;

Iš Saturno atskridęs į Saturną ir žiūri /Iš miško gautas į mišką žiūri/, L. Darbutaitė, <http://www.qedata.se>, 1995.

Visiškos kontekstinės sinonimijos atvejis, kai naujasis žodis tik nurodo paremijos taikymo situaciją, bet visai nekeičia jos prasmės, yra iš amerikiečių perimto posakio *Geras indėnas – miręs indėnas* (angl. *The only good Indian is a dead Indian*)⁶⁵ variacijos:

Geras čekėnas – miręs čekėnas, <http://www.lrytas.lt>;

Geras mientas – miręs mientas, <http://www.pazintys.lt>;

Geras spėjikas, miręs spėjikas, <http://www.zaisk.lt/diskusijos>;

Geras žydas – miręs žydas, <http://www.myspace.com> (dėl šių paremijų konteksto žr. „Disertacijos priedas“, p. 223).

Kai kurios iš pateiktų antiparemijų yra paronimiškos pamatinėms (*Vilką mini – Vytą mini; Geras indėnas – geras čekėnas*). Pirmu atveju tikėtina, jog tradicinės paremijos *vilkas* panašiai skambančiu *Vytu* pakeistas stilistiniais sumetimais (minimas scenoje pasirodęs veikėjas Vytautas, tačiau pavartojama sutrumpintą vardo forma), kitu – atsitiktinis fonetinis panašumas.

Pasikartojantys pamatinės paremijos žodžiai keičiami skirtingais:

⁶⁵ Apie posakio kilmę ir iš jo kilusio stereotipo istoriją žr. Mieder 1997 (naudotasi internetine prieiga: <http://books.google.lu>). Akivaizdu, kad lietuviai posakį vartojama ir originalia forma (26 000 *Google* paieškos rezultatai, žiūrėta 2012.02.29), ir modifikuota. Iš turimų duomenų matyti dvi šio posakio ir jo perdirbinių vartojimo tendencijos: viešoje oficialiojoje erdvėje jie vartojami kaip priemonė atkreipti dėmesį į svarbias problemas – rasistines grėsmes, socialines problemas ir pan., o privačioje erdvėje šiais posakiais neretai išsakoma individuali nuostata – tautinis ar socialinis nepakantumas.

Boba iš tanko – vikšrams lengviau /Boba iš ratų – ratams lengviau/ (pa.: juokaujama, kodėl moterims kariuomenėje geriau netarnauti), LNK, DvŽ, 2000.07.27, LTR 717b(124).

b) Kartais pamatinės paremijos žodžių junginys keičiamas kitu žodžių junginiu. Vienu atveju toks substitucijos būdas atitinka keitimą „vienas žodis vienu žodžiu“ ir žodžių junginys pakeičiamas sinonimišku žodžių junginiu:

Dieve, gelbėk nuo karo, bado, maro ir Tauragės teismo /Apsaugok, Dieve, nuo maro, bado, vainos ir nuo bobos nespakainos/, radijo laida, 2001, LTR 7172;

Apsaugok, Viešpatie, nuo maro, bado, vainos ir bolševikų valdžios LPP I Nr. 1539;

Viešpatie, saugok mus nuo karo, maro ir aštuntos klasės LPP I Nr. 1539.

Kaip matyti iš naujų, taip pat LPP I skelbtų pavyzdžių, dažniau keičiamas paskutinis šios tradicinės paremijos komponentas. Tokio tipo perdirbiniai yra mažiausiai nutolę nuo pamatinio teksto ir laikytini jo variantais.

Kontekstiniais sinonimais laikytume ir žodžių junginius šiose paremijose:

Kam pyktis, jei galima gražiuoju paskelbti bankrotą /Kam pyktis, verčiau gražiuoju akis išsilupinėti/, M. Grikšas, Vilnius, 2002.12;

Prezidento rinkimai ir kuprotą gali ištiesinti /Kuprotą tik grabo lenta išlygins/ (pa.: straipsnio pavadinimas), LRt, 1997, LTR 6481(192);

Negerk iš mano puodelio – oželiu pavirsi /Negerk iš avinuko pėdelės, avinuku pavirsi/ (pa.: užrašas ant puodelio su ožiuko snukučiu), <http://www.marsskineliai.lt>.

Puikų netikėtumo efekto, atsiradusio dėl asociatyvinio ryšio su tradicine paremija ir žodžių *mesti* ir *išmesti* žaismo, pavyzdį matome antiparemojoje, sudarytoje substituciją derinant su pridėjimo mechanizmu. Paimta be konteksto antiparemija visų pirma asocijuojasi su tradicine ir todėl veiksmožodį *mesti* susiejame su ta pačia vedybinių santykių sfera, apie kurią kalbama tradicinėje paremijoje. Ir tik iš konteksto paaiškėja visa antiparemijos kūrėjų užmačia:

Anksti kėlės, vėlai metęs nesigailėsi /Anksti kėlės, jaunas vedęs nesigailėsi/ (kont.: Mano senelis sakydavo: „Anksti kėlės, vėlai metęs nesigailėsi“. Ir išmesdavo [burnelę]), LNK, DvŽ, 2004.11.04.

Šioje antiparemijoje, kaip ir kitame pavyzdyje:

Nesigailėk anksti prezidentavęs ir vėlai vedęs /Anksti kėlės, jaunas vedęs nesigailėsi/, LNK, DvŽ, 2002.04.24,

vienus junginių komponentus sieja kontekstinės sinonimijos santykiai (*vedęs – metęs, kėlės – prezidentavęs*), kitus – antonimijos (*jaunas – vėlai*).

c) Pakeitus žodžius abiejose dvinarių paremių pusėse ir nesuardžius pamatinės paremijos struktūros, kartais perdirbinys vis dėlto įgyja visiškai kitą reikšmę:

Kuo arčiau senatvė, tuo toliau parduotuvė /Arti bažnyčia – toli Dievas/, A. Šiuša, ŠA, 2007, Nr. 874;

Septynis kartus ipilk, vieną kartą užkąsk /Devynis kartus matuok, vieną kartą pjauk/, <http://el1.balsas.lt>, 2004.02.29, [žiūrėta 2010.01.12].

Kartais žodžiai keičiami kontekstiniais sinonimais, tada pamatinio posakio ir darinio semantinis bendrumas išlieka:

Devynios darbovietės, dešimta prokuratūra /Devyni amatai, dešimtas badas/ (pa.: prokuratūra susidomėjo valdininku, kuris dirbo devyniose darbovietėse), TV3, „TV antis“, 2009.10.27;

Bloga valdžia ir gerą piliētį pagadina... /Bloga žmona gerą vyrą pagadina/, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2006.09.10;

Bijai traktoriaus – nelįsk į gatvę /Bijai vilko – neik į girią/ (pa.: situacija: mergina mokėsi vairuoti; pamačiusi traktorių baisiai sutriko ir nuvažiavo ne ten, kur reikia), „Maxi panelė“, 2007.02, p. 39;

Blogas tas valstietis, kuris nenorėtų tapti Prunskiene /Blogas kareivis, kuris nesitiki būt generolu/, LNK, DvŽ, 2007.11.27, LTR 7722(3/18).

Kartais vykusiai išnaudojamas žodžių žaismas, tačiau tikrasis posakio sąmojis atsiskleidžia tik žinant paremijos pavartojimo kontekstą ir tam tikras, šiuo atveju – pramogų pasaulio, realijas:

Devynios religijos – dešimtas... dangus? (pa.: pasakyta apie vieną iš „Dangus 2“ dalyvių Kupidu, išbandžiusį ne vieną tikėjimą), „Maxi panelė“, 2007.05, p. 4.

d) du savarankiški pamatinio teksto žodžiai darinyje keičiami dviem savarankiškais žodžiais:

NATO naudą eurolietuviai gaudo... /Kunigo naudą (visi) velniai gaudo/, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2006.09.10;⁶⁶

Kyžio seksu nepagadinsi /Košės sviestu nepagadinsi/, <http://mindera.lt>;

Per sesiją ir studentas kruta /Darbymety ir akmuo kruta/, šnek., Vilnius, 2002.12;

Mūsų [inteligentijos] balsas į prezidentūrą neina /Šuns balsas į dangu neina/ (pa.: satyrinis vaizdelis: du inteligentai stovi prie prezidentūros su reikalavimu, kad atsistatydintų R. Paksas), LNK, DvŽ, 2003.11.14.

⁶⁶ Plg. iš to paties pamatinio teksto pagal schemą „trys žodžiai keičiami trimis žodžiais“ sukurtą antiparemią 108 p..

Dvi pastarosios antiparemijos – tradicinės konotacijos perkėlimo pavyzdžiai: žodžiui *studentas* suteikiama žodžiui *akmuo* būdinga reikšmė „nejudrus, nepaslankus“, o žodžiui *mes* [*intelligentija*] perkeliama neigiama žodžio *šuo* konotacija.

Antiparemija gali būti pristatyta tradicinėms paremijoms būdinga įvadine formule, pateiktame pavyzdyje „kaip sakoma“, taip sudarant visuotinumą, žinomumą išpūdį:

Dovanotam drabužiui į sagas nežiūrima /Dovanotam arkliui į dantis nežiūri/ (pa.: kalbama apie labdarą; kont.: Kaip sakoma, dovanotam <...>. Ar kaip nors panašiai), LNK, „Griūk negyvas!“, 2001.11.22 (daugiau pagal tą patį modelį iš to paties pamatinio posakio sudarytų antiparemijų žr. „Disertacijos priedas“, p. 221).

Du pamatinio posakio **žodžius** keičiant **trimis** ir daugiau žodžių, substitucija dažniausiai atitinka schemą „du žodžiai keičiami dviem žodžiais“, nes vienas iš pamatinio teksto žodžių pakeičiamas žodžių junginiu, pavyzdžiui:

Fantastas ir juodoje skylėje blizga /*Auksas ir pelenuose žiba*/, <http://www.qedata.se/dr/patarl.htm>, 1995;

Blogam programeriui operacinė sistema trukdo /Blogam šokėjui ir pautai maišo/, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010];

Fantastikos šaknys karčios, o Lituanikono prizai – saldūs /*Mokslo šaknys karčios, bet vaisiai saldūs*/, <http://www.qedata.se/dr/patarl.htm>, 1995.

Kartais antiparemijoje pamatinio posakio žodis įgyja apibūdinimą – pažyminį, pvz.:

Ir vėl Adamkaus obuolys netoli nuo „Viljamso“ riedės /*Obuolys nuo obels netoli rieda*/, LNK, DvŽ, 2004.05.17;

Už vieną muštą Mikutavičių duoda... Dešimt Starkų /Už vieną muštą dešimt nemuštų duoda/, LNK, DvŽ, 2007.10.29;

Gerai juokiasi tas, kas juokiasi be padarinių /*Juokiasi tas, kas juokiasi paskutinis*/, <http://mindera.lt/>.

Kitokį semantinį atspalvį antiparemija įgyja, kada kiekybę reiškiantisrieveiksmis pakeičiamas kokybę ir veiksmo pobūdį nusakančiais žodžiais:

Kuo teisingiau apžiosi, tuo daugiau atkasi /*Kiek apžiosi, tiek atkasi*/, (pa.: pasakyta apie leidybą ir Europos Sąjungos pinigus), šnek., Vilnius, 2003.02.25.

Gali būti pakeista ir daugiau pamatinės paremijos žodžių, pavyzdžiui:

„Sodros“ naudą „Lintel“ konsultantai gaudo /Kunigo naudą visi velniai gaudo/ (pa.: straipsnio antraštė), L. Burbienė, „Marijampolės miesto laikraštis“, <http://www.delfi.lt>), 2009.04.21;

Pigi kiaulė didelį runkelį knisa /Tyli kiaulė gilia šakni knisa/, LNK, DvŽ, 2003.02.14;

Už vieną baitą 8 bitus duoda! /Už vieną muštą dešimt nemuštų duoda/, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];

UNIX pasilik sau, DOS pasidalyk su draugu, „Windows“ atiduok priešui /Pusryčius suvalgyk pats, pietus pasidalyk su draugu, vakariene atiduok priešui/, <http://www.mintysposakiai.lt>;

Valdžios naudą visokio plauko populistai gaudo /Kunigo naudą visi velniai gaudo/ (pa.: straipsnio pavadinimas), LRt, 1997, LTR 6481(183).

Kartais (33 pavyzdžiai) antiparemijos kuriamos iš labai žinomų aiškios struktūros pamatinių paremijų, **keičiant kone visą tekstą** – paliekamas tik vienas ar du pamatinio posakio žodžiai:

Bijai marsiečių – neskrisk į Marsą /Bijai vilko – neik į girią/, L. Darbutaitė, <http://www.qedata.se>, 1995;

Blondinė – ne žmogus, fordas – ne mašina /Boba – ne žmogus, ožka – ne galvijai/, šnek., Klaipėda, 2002.12;

Dovanotam vokelyje niekas pinigų neskaičiuoja /Dovanotam arkliui į dantis nežiūri/ (pa.: apie atlyginimus vokeliuose), TV3, „Savaitės panorama“, 2006.03.05;

Užtaisydam šautuvui į vamzdį nežiūri, <http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta 2009.09.16];

Geriau butelis rankoje negu dėžė alaus Maximoje! /Geriau žvirblis rankoj negu briedis girioj/, <http://www.ferrum.lt>, 2007.06.27, [žiūrėta 2010.08.30];

Kuo toliau į užnugarį, tuo storesni generolai /Juo toliau į mišką, juo daugiau medžių/, šnek., Vilnius, Karo akademija, 2002.12 (plg. *Kuo toliau į mišką, tuo daugiau partizanų*, p. 153);

Juokiasi gotas, kad pankas spalvotas /Juokiasi puodas, kad katilas juodas/, <http://www.ferrum.lt>, 2008.02.06.

Nemažai antiparemijų sukurta derinant kelis struktūrinius mechanizmus.

Keitimas ir pridėjimas derinamas keliais būdais:

1) vienas žodis keičiamas dviem ar daugiau, du žodžiai keičiami trimis ar daugiau ir pan. pagal schemą „vienas žodis keičiamas vienu“, „du žodžiai keičiami dviem“, kai: a) pamatinio posakio žodis darinyje yra papildomas pažyminiu, b) pamatinio posakio žodis pakeičiamas žodžių junginiu;

2) pamatinis posakis su šiek tiek pakeista leksika papildomas:

a) nuoroda, kieno tas posakis esąs:

Duokit man atramos tašką, nes aš apversiu Žemę (girtas...Archimėdas) /Duokit man atramos tašką, ir aš pajudinsiu Žemę/, *Omni laikas* >interneto folkloras, 2004.03.04;

Geriau blogai negu niekada (merginos...žodžiai) /Geriau vėliau negu niekad/, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010] (plg. *Geriau vėliau negu niekam (senmergės devizas)*, p. 95);

b) nuoroda, kieno tas posakis esąs, ir antru konstruojamo dialogo komponentu:

Verkia ryžiai, tinginio valgomi. LAOZIS – Visi jūs tinginiai. ŪKININKAS IŠ JURBARKO /Verkia duona, tinginio valgoma/, R. Kazlas, „Nekenčiu reklamos“, VII ser., 2008.08.3;

Televizorius – žmogaus draugas. KONFUCIJUS – Apsaugok mane nuo draugu. Nuo priešu...aš...pats...apsisaugosiu...TV MEISTRAS. R. Kazlas, „Nekenčiu reklamos“, 2008.08.30;

c) sudėtinio sakinio komponentu:

Kieno karvė nerėktu, o jauna avis vagos negadina /Senas jautis vagos negadina/, *Omni laikas* >interneto folkloras, 2004.03.04;

Viltis – studentų motina, o „Teleloto“ – tėvas /Viltis – tai kvailių motina/, šnek., Vilnius, 2002.

1.1.4. Keičiama pusė paremijos

Nemenką grupę (148 pavyzdžiai) sudaro antiparelijos, kurių pusė yra tokia pati kaip pamatinio posakio, o kita pusė pakeista. Dažniausiai keičiama antroji pusė. Neretai perdirbamos binarinės struktūros parelijos, pavyzdžiui:

Kaip pasiklosi, tokias dvasias ir sapnuosi /Kaip pasiklosi, taip išmiegosi/, <http://www.qedata.se>, 1995;

Kas anksti keliasi, tas anksti miršta /Kas anksti keliasi, tam ir Dievas padeda/, <http://www.cha.lt/2007>;

Kas nedirba, mielas vaike, tam į snukį duoti reikia /Kas nedirba, mielas vaike, tam ir duonos duot nereikia/, <http://hipiai.lt>, 2008;

Kas nedirba, mielas vaike, tas irgi valgyt nori, (pa.: internauto šūkis), <http://phorum.hardcore.lt>;

Kas nerizikuoja, tas neguli gipse... /Kas nerizikuoja, tas negeria šampano/, <http://www.ve.lt/?data=2004>;

Kiek vilką bemaitintum, eina jis po velnių /Vilką penėk, jis vis miškan žiūri/, <http://www.cha.lt/2007>;

Kiek vilką bešertum, vis tiek dramblio didesnis, <http://www.zizirskiene.lt>;

Kiek vilko nemaitinsi, vis tiek meška netaps, <http://www.omni.lt>, 2004;

Kuo daugiau turi, tuo labiau nėra kur dėti /Juo daugiau turi, juo daugiau nori/, A. Šiuša, ŠA, 2008, Nr. 887;

Kuo giliau į mišką, tuo su skolininku lengviau kalbėtis /Juo toliau į mišką, juo daugiau medžių/, LNK, DvŽ, 2002.02.08;

Melagis melavo, alaus negavo /Melagis melavo, per tiltą važiavo/, <http://www.ferrum.lt>, 2007;

Mokslo šaknys karčios, o vaisius vis tiek anuliuoja! /Mokslo šaknys karčios, bet vaisiai saldūs/ (pa.: iš siužeto apie G. Kirkilo diplomo anuliovimą), LNK, DvŽ, 2010.04.21;

Mokslo šaknys karčios, vaisiai, atrodo, taip pat (pa.: straipsnio apie mokslo reformą pavadinimas), <http://pilietis.delfi.lt>, 2010;

Ne tėvo arklys, bet gaila, kad „nufirfino“ /Ne tėvo arklys, ne sūnus važiuoja/, iš patarlių anketos;

Ne toks baisus velnias, kaip karvė ant ledo /Ne toks velnias baisus, kaip jį maliavoja/, <http://cl1.balsas.lt>, 2004;

Ne viskas auksas, kas blogai guli /Ne viskas auksas, kas auksu žiba/, <http://mindera.lt/>;

Neatidėk rytdienai tos, kurią gali jau šiandien /Neatidėk rytdienai to, ką gali padaryti šiandien/, <http://cl1.balsas.lt>, 2004.

Netikėtumo, „nepateisinto lūkesčio“ (angl. *defeated expectancy*) principas, būdingas daugumai antiparemijų, šitos grupės antiparemiuose itin ryškus.

Kai kuriose antiparemiuose išlaikytas sąskambis, tiesa, tokių pavyzdžių vos keli (*Kaip pasiklosi, tokias dvasias ir sapnuosi; Kas nedirba, mielas vaike, tam į snukį duoti reikia; Melagis melavo, alaus negavo*).

Tokių antiparemijų „prikuriama“ paremiologinių žaidimų metu, kai adresatui siūloma užbaigti gerai žinomą posakį.

Aptariant šios rūšies antiparemijų turinį, matyti, kad vienos antiparemiijos yra tiesiog juokingos (*Ne toks baisus velnias, kaip karvė ant ledo*), kitos netenka perkeltinės reikšmės (*Kuo giliau į mišką, tuo su skolininku lengviau kalbėtis*), o kartais posakio semantinė gija įdomiai supinama ir visiškai transformuojama pamatinio posakio mintis, nors metaforiškumas išlieka:

Nekask kitam duobės – jis įkris į tą, kurią kasa tau... /Nekask duobės kitam – pats įkrisi/, <http://enorca.blogas.lt/tag/zuvis>, 2010;

Kas blaivam galvoje, tą girtas jau padarė /Kas negirtam galvoje, tas girtam ant liežuvio/, <http://mindera.lt>.

Užfiksuota homoformomis pagrįsto žodžių žaismo pavyzdžių (abiem atvejais išnaudojama žodžių *blogas* „negeras“ (būdv.) ir *blogas* „internetinis dienoraštis“ (daikt.) homoformos):

Nėra to blog'o, ko nesuvarnotumėme /Nėra to blogo, kad neišeitų į gera/ (kont.: Šiandien visi gali viską. Fotografuoja kas antras nelabai talentingas, bet norintis nusipelnyti visuomenei, jaunuolis; praktiškai kiekvienas yra rašytojas – skiriasi tik priemonės: popierius, cigarečių pakelis, šeštadienio L.Rytas, forumas, blogas, sms), <http://kulturosmagistrai.blogspot.com/2009/04/>;

Nėra to blogo, ko neskaitytų Paršonis (pa.: blogerių dainelės priedainis), <http://lolz.lt>, 2010.01.21.

Skoliniai. Tyrimo metu paaiškėjo, kad nemažai šios grupės antiparemijų yra perimtos iš rusų kalbos (visi rusų pavyzdžiai iš interneto tinklalapio <http://www.prokofiev.ru/prikol/text/t4/korki.htm>):

Nespjauk į šulinį – ten juk nieko nėra /rus. Не плюй в колодец – там же никого нет.../, <http://cl1.balsas.lt>, 2004;

Nespjauk į šulinį – gal jis tuščias, <http://cl1.balsas.lt>, 2004;

Nespjauk į šulinį – pats ten pakliūsi /rus. Не плюй в колодец – сам туда попадешь/, <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Kuo toliau į mišką, tuo daugiau iškrypimų /rus. Чем дальше в лес – тем больше извращенцев/, <http://cl1.balsas.lt>, 2004.02.29; <http://www.zizirskiene.lt>;
<http://www.cha.lt/2007/>; <http://www.sveikinimai.com>.

1.1.5. Inversija⁶⁷

Vaidmenų inversijos būdu sukeičiami perkeltinės reikšmės komponentai, žymintys asmenis, daiktus, reiškinius:

Gėda darbo nedaro /Darbas gėdos nedaro/, A. Šiuša, ŠA, 2006, Nr. 796;

Septyni vaikai – auklė be akies /Dešimt auklių – vaikas be galvos/, <http://mindera.lt>;
<http://www.omni.lt>, 2004.03.04 (plg. *Tarp dviejų vaikų ir moci be nosies*, LTR 3783(1878), užr. 1965 m.);

Bulka – ne vyras, bulką gali suvalgyti, o vyras tai visam laikui /Vyras – ne riestainis, neperlauši; Valgis tam kartui, vyras visam amžiui/, LTR 5614(325);

Gyvenimas be tvoros – lyg daržas be žmonos /Vyras be pačios kaip daržas be tvoros/, V. Striužas, ŠA, 2006, Nr. 10(788);

⁶⁷ Struktūrinę-semantinę inversiją, kaip vieną iš paremijų perdirbimo būdų, aprašė A. Konstantinova (2009: 176).

Blogas tas generolas, kuris nenori tapti kareiviu /Blogas kareivis, kuris nesitiki būt generolu/, A. Šiuša, ŠA, 2003, Nr. 673;

Geras valgis ir iš gospadinės nieką padaro /Gera gospadinė iš nieko valgi padaro/, A. Šiuša, ŠA; 2006, Nr. 796;

Geras darbas – pusė pradžios /Gera pradžia – pusė darbo/, V. Striužas, ŠA, 2006, Nr. 10(788);

Geriau briedis girioj negu žvirblis rankoj /Geriau žvirblis rankoj negu briedis girioj/, V. Striužas, ŠA, 2006, Nr. 10(788);

Kai mūzos mušasi, patrankos tyli /Kai šauda patrankos, mūzos tyli/, A. Šiuša, ŠA, 2008, Nr. 876;

Galas turi dvi lazdas /Lazda turi du galus/ (pa.: skilties pavadinimas), V. Striužas, ŠA, Nr. 10(788);

Obelis nuo obuolio netoli krenta (kont.: Jeigu ant jūsų nukrito obuolys, greičiau tepkite slides: obelis...), <http://www.sveikinimai.com>;⁶⁸

Kas galima jaučiui, negalima Jupiteriui (kont.: Kartais būna atvirksčiai, berneli: kas galima...), E. Cizas. Raudonojo arklio vasara, 2008, p. 95.

Lietuvoje mokslo šaknys saldžios, o vaisiai – kartūs /Mokslo šaknys karčios, bet vaisiai saldūs/ (kont.: Netolimoje praeityje mane dažnai lydėdavo tėvų, artimų žmonių žodžiai: „Mokslo šaknys karčios, bet vaisiai saldūs.“ Tačiau šiandien tenka šį sakinį transformuoti kitaip: „Mokslo ...“), <http://pilietis.delfi.lt>, 2011.01.09.

Du paskutiniai pavyzdžiai – kontekstinės antiparemiijos ir jų inversija motyvuota iliustruojamos situacijos. Kitos pateiktos antiparemiijos – žaidybinės kūrybos pavyzdžiai.

Galimas inversijos ir morfologinės substitucijos derinimas, kada apibūdinimas perkeliamas kitam „dalyviui“:

Blogas akis darbai bado /Blogi darbai akis bado/, A. Šiuša, ŠA, 2006, Nr. 796.

Inversija gali būti derinama ir su leksiniu keitimu:

Nelaimę draugystėje pažinsi, A. Šiuša, ŠA, 2008, Nr. 883;

Tikrą nelaimę pažinsi draugystėje, A. Šiuša, ŠA, 2006, Nr. 796;

Sunkumai gydo laiką /Laikas gydo žaizdas/, A. Šiuša, ŠA, 2007, Nr. 865.

Veiksmo inversija sukeičiami posakio veiksmai:

Bepigu valgyt, kai yra ką dirbt, A. Šiuša, ŠA, 2006, Nr. 796;

⁶⁸ Kaip minėta, kai kurie perdirbimo mechanizmų deriniai aptarti „Keitimo“ skyriuje. Ši antiparemiija – pridėjimo mechanizmo ir inversijos derinimo pavyzdys, kai inversijos būdu perdirba paremiija dar pailginama išplėtota įžangine fraze.

Neverk linksmindamasi, nesidžiauk liemenėlę pametusi... (pa.: pasakojimas apie labai smagią išskylą gamtoje, kuri baigėsi nelabai smagiai: mergina iš vandens išlipo be viršutinės maudymosi kostiumėlio dalies; kont.: Moralas: neverk linksmindamasi <...>.

Ar atvirkščiai?.. Oi, susipainiojom...), „Maxi panelė“, 2007.01, p. 46;

Ką gali padaryt rytoj, nedaryk šiandien (pa.: iš jaunų merginų pokalbio, pasakyta juokaujant), šnek., Vilnius, 1999, LTR 6593(139).

A. Konstantinovos teigimu, toks paremių perdirbimo būdas galimas dėl daugelio tradicinių paremių dviprasmiškumo ir jų ginčytinų idėjų. Todėl su paremių „išmintimi“ nesutinkantys autoriai jas „išverčia“ (Konstantinova 2009: 176, 178). Lietuviški duomenys rodo ką kita: dauguma šios grupės antiparemių – akivaizdūs kalbinio žaidimo pavyzdžiai. Juose minimaliomis priemonėmis paremija pakeičiama taip, jog gaunama visiškai kitos reikšmės antiparemija, kaip antai *Septyni vaikai – auklė be akies*. Šiuo atveju svarbiausias yra kūrybinis-žaidybinis momentas, o ne konfrontacija su „tradicine išmintimi“. Vis dėlto reikia sutikti su kita A. Konstantinovos išvada: „visų pirma jos [antiparemių] panaudojamos kaip originali priemonė patraukti skaitytojo dėmesį, nes dėl sukeistų žodžių atsiranda netikėtumo efektas“ (ten pat: 178). Iš tiesų netikėtumo efektą sukelia ne tik subtiliai pakeista paremių struktūra, bet ir turinio pokyčiai.

Užfiksuotas ir painesnis inversijos atvejis:

Nepasakęs „Stop!“, *nešok per griovį* /Griovio neperšokęs, nesakyk „op“, A. Šiuša, ŠA, Nr. 782, 2006.01.28.

Čia autorius išradingai supina veiksmazodžius *neperšokęs* – *nepasakęs* ir *nesakyk* – *nešok*, o pamatinio teksto „op“, reiškiantį atliktą darbą, pakeičia „Stop!“ Antiparemių reikšmės interpretacija priklauso nuo skaitytojo fantazijos: galima manyti, kad perdirbinys netenka perkeltinės reikšmės, bet galima įsivaizduoti, jog jis tiesiog įgyja kitą, taip pat perkeltinę reikšmę: „prieš imdamasis ko nors, sustok ir pamąstyk“.

1.2. Pridėjimas

Pridėjimo mechanizmai yra tokie, kuriais kaip nors išplečiamas pamatinės paremių tekstas. Daugeliu atvejų tai neatsiejama nuo keitimo mechanizmų (žr. 109 p.).

1.2.1. Fonetinis pridėjimas

Fonetinio pridėjimo būdu, pridėjus vieną ar kelias fonemas, pakeičiamas pamatinės paremijos žodis (7 pavyzdžiai):

Išlindo tyla iš maišo /Išlindo yla iš maišo/, A. Šiuša, ŠA, 2005, Nr. 748;

Menas reikalauja taukų /Menas reikalauja aukų/, A. Šiuša, ŠA, Nr. 860;

Nespjauk šakos, ant kurios sėdi /Nepjauk šakos, ant kurios sėdi/, A. Šiuša, ŠA, 2008, Nr. 883;

Ką pasėsi, tą ir spjausi /Ką pasėsi, tą ir pjausi/, A. Šiuša, ŠA, 2009, Nr. 924;

Grožis reikalauja plaukų /Grožis reikalauja aukų/ (kont.: N. Campbell: grožis...<...> Ant 40–metės galvos buvo matyti nemažas praplikusios odos lopas), 15.min.lt, 2010.06.30;

Gerais snorais kelias į pragarą grįstas /Gerais norais kelias į pragarą grįstas/ (pa.: publikacijoje „Tautos folkloras apie „Snorą“: sakiau, kad nereikia pinigų kioskuose laikyti“ skelbiami sparnuoti posakiai apie „Snorą“, perfrazuoti „Snoro“ reklaminiai šūkiai), <http://www.balsas.lt>, 2011.11.26.

Pirmieji keturi tekstai yra paremiologinės kūrybos, žaidimo forma pavyzdžiai. Prasminę potekstę galima išvelgti nebent antiparemiijoje *Menas reikalauja taukų*, kur žodį *taukai* įmanoma interpretuoti metaforiškai – kaip materialinį pamatą. Antiparemiija *Grožis reikalauja plaukų* – itin vykęs pavyzdys natūralaus paremijos pavartojimo konkrečioje situacijoje, kai ji visai nežymiai pakeičiama, kad tą situaciją iliustruotų.

Fonetinis pridėjimas derinamas su leksine substitucija:

Bomba iš ratų – ratų nebesimato! /*Boba* iš ratų – ratams lengviau!/, A. Šiuša, ŠA, 2004.06.05, Nr. 703.

1.2.2. Gramatinis pridėjimas

Užfiksuoti gramatinio lygmens pokyčiai (4 pavyzdžiai):

a) priešdėlio pridėjimas:

Iš nedarbo pažinsi žmogų /Iš darbo pažinsi darbininką/, A. Šiuša, ŠA, 2009, Nr. 947;

b) šaknies pridėjimas:

Kiekvienas žmogus yra savo laimės šaltkalvis /Kiekvienas yra savo laimės kalvis, A. Šiuša, ŠA, 2007, Nr. 874;

c) prielinksnio pridėjimas:

Praktiški žmonės renkasi už „Norfos“ /Praktiški žmonės renkasi „Norfą“ (reklama)/, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2009;

Duok durniui iš kelio /Duok durniui kelią/, <http://www.marskineliai.lt/>.

Pastaruoju atveju ne tik pridėtas prielinksnis, bet ir išnaudotos homoniminės žodžių *kelias* ir *kelis* formos, kurios visų linksnių sutampa, išskyrus vardininką. Kaip matyti iš pateiktų pavyzdžių kiekio, fonetinio ir morfologinio lygmens pridėjimas nėra dažnas lietuvių antiparemių kūrimo būdas.

1.2.3. Leksinis pridėjimas

Dalis leksinio lygmens pridėjimo atvejų aprašyti drauge su leksikos keitimo mechanizmais. Tai pamatinės paremijos teksto išplėtimas papildomais žodžiais, iš esmės nekeičiant jo struktūros.

Kartais pamatinis tekstas pailginamas vienu ar keliais žodžiais, pavyzdžiui:

Kiekvienas lietuvis per savo gyvenimą turi pastatyti namą, užauginti sūnų, pasodinti medį ir kaimyną /Kiekvienas vyras per savo gyvenimą turi pastatyti namą, užauginti sūnų, pasodinti medį/ (pa.: kalbėta apie priešškumą gėjų eitynėms), radijo stotis „M-1“, 2010.

Iš tikrųjų ši antiparemija – leksinio pridėjimo ir leksinės substitucijos derinio pavyzdys. Apibendrintos reikšmės, neutralios konotacijos *vyras* (*žmogus*) keičiamas vienos tautos pavadinimu *lietuvis*. Antiparemijos pavartojimo kontekstas ir paremijos pailginimas (*pasodinti medį ir kaimyną*) leksemai *lietuvis* suteikia aiškios neigiamos konotacijos, o dėl pridėto papildinio žodis *pasodinti* antiparemijoje suprantamas dviem reikšmėmis: „augalą įkišti šaknimis į žemę“ ir „nubausti kalėjimu“.

Paremijos tekstas gali būti išplečiamas kontekstiniu žodžiu:

Iš didelio rašto bufetava išėjo iš krašto /Iš didelio rašto išeina iš krašto/ (pa.: apie K. Brazauskienės aprangą per priėmimą Britanijos ambasadoje), delfi.lt, 2007.06.14;

Taip universali paremija pritaikoma konkrečiai situacijai.

1.2.4. Sintaksinis pridėjimas

Kitų tautų antiparemių tyrinėtojų pastebėta, kad šiuolaikinėje vartosenoje itin populiaru tradicinę paremią pailginti. Amerikiečių antipatarles tiriantys mokslininkai teigia, kad toks jų kūrimo modelis pats produktyviausias. Kaupiant duomenis šiam, lietuvių antiparemių, tyrimui surinkti 255 pavyzdžiai, kuriuose tradicinės paremijos tekstas pailgintas arba išplėstas už žodį ilgesniais intarpais. Paremijos ilginamos keliais būdais.

a) Vienas iš būdų – prie tradicinės paremijos pridėti **komentara**, kuris išreiškia ironišką požiūrį į tradicinės paremijos „tiesą“, ją ginčija arba apverčia. W. Miederis tokį perkūrimo būdą laiko sena paremijų parodijavimo tradicija (Mieder, Litovkina 1999: 1):

„*Vagie, kepurė dega!*“ – posakis, kuris yra visiškai beprasmiškas, jei vagiama su šalmu, A. Šiuša, ŠA, 2005, Nr. 748;

Bijo kaip velnias kryžiaus (tikrai – kas jį nešti nori), LTR 7186(1111);

Darbas žmogų puošia. Bet aš visai nenoriu būt gražus!, <http://www.cha.lt/2007>;

Daug žinosi, greit pasensi (bet ir žinoti neprošal), (pa.: antraštė, po kuria vardijamos visokios įdomybės), <http://www.point.lt>, 2010;

Duok durniui kelią – vis tiek jis jo neras..., <http://www.mintysposakiai.lt>, 2007;

Kaip pasiklosi, taip išmiegosi, žinoma, jei rasi nepaklotą, šnek., Vilnius, 2002;

Kas nedirba, tas nevalgo. Bet argi įmanoma dirbant valgyti (kont.: Akivaizdu, kad patogiausia valgyti yra ne dirbant, o tuo metu, kai nedirbi. Todėl vėlgi turėtume sakyti: „kas nedirba, tas valgo, o kas dirba, tas yra užimtas ir šiuo metu negali valgyti. Kai baigs dirbti, tai ir pradės valgyt.“), svetainė „Tinginio filosofija“, <http://tingiu.wordpress.com>, 2009, (dėl platesnio konteksto žr. 73 p.);

Kuklumas žmogų puošia, bet neaprengia, A. Šiuša, ŠA, Nr. 736;

Laikas gydo, bet daktaras greičiau, <http://mindera.lt>; gauta el. paštu, 2008, 2009; <http://www.omni.lt>, 2004; <http://www.cha.lt/2007>;

Melo kojos trumpos, bet gerai ištreniruotos, <http://www.cha.lt/2007>; <http://www.manodrabuziai.lt>.

Žodis *trumpos* paskutiniame pavyzdyje suprantamas tiesiogine reikšme. Tradicinė paremija reiškia „su melu toli nenueisi, melas vis tiek išaiškės“. Antiparemija išlaiko perkeltinę prasmę, tik suprantama priešingai: „su melu toli nueisi“.

Kai kurios tokiu būdu sukurtos antiparemijos panašios į tradicinių paremijų antitezines versijas, pavyzdžiui:

Dovanotam arkliui į dantis nežiūri. Bet Vaidas Jauniškis ėmė ir pasižiūrėjo, <http://www.culture.lt/7md>;

Dovanotam arkliui į dantis nežiūrima. Bet kai pats perki, tai jau žiūri, www.tavovaikas.lt, 2008.02.27.

Kartais komentaras pridamas prie šiek tiek arba ir gerokai pakeisto pamatinio teksto, pavyzdžiui:

Geras vyras ant kelio nesimėto.... Jis patogiai isitaisęs miega patvory /Geras (daiktas) ant kelio nesimėto/, <http://www.ve.lt>;

*Gerai vyrai ant kelio nesimėto, jie ant sofikutės guli*⁶⁹ (pa.: iš internetinio komentaro), <http://lt.netlog.com>;

Septynis kartus perrašyk fantastinį apsakymą ir tik aštuntą kartą atiduok jį redaktoriui (redaktorių žymiai mažiau negu jūsu) /Devynis kartus matuok, vieną kartą pjauk/, <http://www.qedata.se/dr/patarl.htm>, 1995.

Paskutinė antiparemijs išlaiko asociaciją su tradicine paremija (tai lemia leksemos *septynis kartus* ir *aštuntą*), tačiau pakeista išplėsta leksika ir komentaras, kuriuo argumentuojamas antiparemijs išsakomas priesakas, posakio reikšmę susiaurina, konkretizuoja ir perkelia į tiesioginės reikšmės lygmenį.

Šios darybinės grupės antiparemijsoms priskirtini **velerizmų**⁷⁰ tipo perdirbiniai:

„Geriau vėliau negu niekada,“ – ištarė senas žydas, paguldes galvą ant bėgiu, stebėdamas nuvažiuojantį traukinį, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010];

Geriau vėliau negu niekad, – tarė slunkiūs ir pavėlavo, K. Ostrauskas. „Spec(tac)ulum mundi“, Čikaga, 2003, p. 35;

Skubėk lėtai, – ... tarė vėžlys ir – nuskubėjo, ten pat, 2003, p. 14;

Kvailys tol išmintingas, kol tyli, – tarė kvailys ir – prabilo, ten pat, p. 21;

Sveikame kūne sveikas protas, – tarė beprotis sveikame kūne, ten pat, p. 21;

Į balą puolęs – sausas nekelsi, – tarė Žiogas, vargais negalais išpuolęs iš balos, ir nusipurtė kiškis, ten pat, p. 31.

Tradicinei lietuvių paremių vartosenai velerizmai nebūdingi. Dauguma pateiktų pavyzdžių – Kosto Ostrausko kūriniai ir vos keli velerizmai yra užfiksuoti iš kitų šaltinių. Iš to galima spręsti, kad šis antiparemių kūrimo būdas yra sudėtingas, reikalaujantis kūrėjo išvalgos ir sąmojingumo.

⁶⁹ Plg. rusų antiparemią *Хорошие мужики на дороге не валяются. Они валяются на диване* (Reznikov 2009: 58). Veikiausiai lietuvių antiparemijsa perimta iš rusų. Užrašyti penki variantai.

⁷⁰ Velerizmai – humoristiniai, ironiški posakiai, pavadinti pagal juos vartojusio vieno iš Čarlzo Dikenso veikėjų Wellerio pavardę (romanas „Pikviko klubo užrašai“). Velerizmą įprastai sudaro trys komponentai: tradicinis posakis, įvardytas sakytojas (komentuotojas) ir humoristinis, dažniausiai tiesiogine reikšme suprantamas komentaras (*pagal* <http://en.wikipedia.org/wiki/Wellerism>).

Aprašant substitucijos ir pridėjimo modelio derinimo galimybes buvo minėta (p. 93), jog kartais paremija pailginama **nuoroda**, kieno tas posakis neva esąs. Nuoroda gali būti ir prieš paremiją, ir po jos:

Kaip moko Kamasutra – nėra padėties be išeities..., <http://www.cha.lt/2007/>;
<http://www.manodrabuziai.lt/>;

„...*tiesk rovē, neišrovė...*“ (*Lietuvos dantistų profesinis himnas*) /Tiesk rovē, neišrovė, tiesk skynė, nenuskynė..., Justinas Marcinkevičius „Lopšinė gimtinei ir motinai“/, A. Šiuša, ŠA, 2008, Nr. 892;

„*Snoras*“: *gi ne piniguose laimė!* (pa.: publikacijoje „Tautos folkloras apie „Snorą“: sakiau, kad nereikia pinigų kioskuose laikyti“ skelbiami sparnuoti posakiai apie „Snorą“, perfrazuoti „Snoro“ reklaminiai šūkiai), <http://www.balsas.lt>, 2011.11.26;

Tabako reklama vaikų darželyje: „Nėra mamų be dūmų“ (aprašyta 95 p.).

Pirmoji antiparemija dėl įvardyto šaltinio įgyja seksualinę potekstę, antrosios perkūrimo efektas pasiektas sulyginus visiškai skirtingas sferas – patriotinės poezijos fragmentą priskyrus konkrečiai profesijai, o trečiosios antiparemijos sąmojis matyti tik žinančiam apie konkrečią aktualiją – banko „Snoras“ bankrotą.

Yra **dialogo** principu sukurtų antiparemių. Pavyzdžiui, paremija performuluojama į klausimą ir į tą klausimą atsakoma:

Klausimas: Kodėl negalima neperšokus griovio sakyti „op“? Atsakymas: Todėl, kad neperšokus paprastai sakome ką nors rusiškai /Griovio neperšokęs, nesakyk „op“/, gauta el. paštu.

Arba paremija yra atsakymas į klausimą:

Kuo lazda geriau už vyrą? Lazda turi 2 galus, <http://www.ferrum.lt>, 2007.

Yra nemažai autorinių dialogo principu sukurtų antiparemių. Dažniausiai cituojama tradicinė paremija ir toliau į ją kaip nors reaguojama, komentuojama, su ja diskutuojama. Kartais įvardijami abu dialogo dalyviai, kartais tik vienas:

Nesėjęs nepjausi.

GASPADINĖ. O jeigu aš noriu vištą papjauti?, K. Ostrauskas, „Spec(tac)ulum mundi“, p. 13;

Kiauro maišo nepripilsi.

MAIŠAS. Geriau kiauras ir tuščias, negu nekiauras ir pilnas nieko, ten pat, p. 12;

Boba iš ratų...

RATAI. Žinau, žinau, ratams lengviau. Bet buvo linksmiau.

BOBA. O man dabar tenka pėsčiai kulniuoti, ten pat, p. 26;

Dovanotam arkliui į dantis nežiūri. ARKLININKAS

Arklys be dantų – geriausia dovana. MIKIS BURNORAKIS, R. Kazlas, „Nekenčiu reklamos“, 2008.08.30;

Kas nedirba, tas nevalgo. PATARLĖ

Kol dirbi, nematai televizoriaus. PRANAS /Kas nedirba, tas nevalgo/, ten pat;

Kiek vilką nešersi, vis tiek į mišką žiūri. PATARLĖ

Kam tą vilką šerti, jei į mišką žiūri? PRANAS, ten pat⁷¹.

Daugumos šių antiparemijų humoristinis efektas pasiekiamas dėl žodžių daugiareikšmiškumu pagrįsto žodžių žaismo: *persokti* tradicinėje paremijoje suprantama „įveikti kliūtį, padaryti darbą“, antiparemijoje „per ką nors persikelti“, tradicinėje paremijoje *lazdos galai* – „du to paties reiškinio aspektai“, antiparemijoje *galas* – eufemistinis falo pavadinimas, tradicinėje paremijoje *pjauti* – „gauti naudos“, antiparemijoje – „skersti“.

Į tradicinę paremią gali būti „atsakyta“ kita paremija, t. y. dialogas konstruojamas kontaminacijos principu (apie kontaminaciją žr. 124 p.):

Visur gerai, o namie geriausia. – O jeigu namai – pragarai? /Visur gerai, o namie geriausia; Namai – pragarai/, K. Ostrauskas, „Spec(tac)ulum mundi“, p. 17.

Panašiai konstruojamas ilgesnis dialogas:

Kokia galva, tokia kepurė. – O jeigu be kepurės, tai ir be galvos? – Ne, kas galva, tai razumas. – Teisybę sakai: pagal Jurgį ir kepurė.

JURGIS. Kuo aš čia dėtas? /Kokia galva, tokia kepurė; Kas galva, tai razumas; pagal Jurgį ir kepurė/, ten pat, p. 20.

Kartai tradicinės paremijos tekstas pailginamas **fraze** arba sakiniu:

Jie panašūs kaip du lašai iš vieno galo..., <http://www.sveikinimai.com>, žiūrėta 2010;

⁷¹ Rolando Kazlo laidoje „Nekenčiu reklamos“ (31 serija) posakiai buvo pateikiami kaip užsklanda kokią nors TV laidą parodijuojančiam siužetui: pirmiausia parodydavo tradicinę paremią, paskui Prano (pagrindinio personažo) „atsakymą“.

Visų pinigų neuždirbsi ir visų mergų nepamylėsi, bet reikia stengtis /Visų pinigų neuždirbsi/ (kont.: Yra posakis: „Visų pinigų neuždirbsi ir visų mergų nepamylėsi, bet reikia stengtis.“ Nereikia stengtis!), Žmonės24.lt, 2009.10.30;

*Visų pinigų neuždirbsi, dalį teks pavogti*⁷² (pa.: iš interneto komentaro), <http://tygas.net>; <http://www.tax.lt>, 2009; <http://www.sadauskas.lt>, 2008;

Labą dieną. – Su vištiena. O prie vištienos, kaip žinia, labiausiai tinka raudonas vynas (pa.: humoristinis siužetas apie vynų ekspertą Veličką), LNK, DvŽ, 2003.06.08.

Pastarojoje antiparemijoje pridėtinis elementas situacinį posakį, žaismingą „pasisveikinimą“, sudarytą garsų sąskambio principu, nukelia į kulinarinę realybę.

Keli paraleliniai fragmentai gali būti derinami gradacijos principu:

Bijai vilko – neik į mišką, bijai uodo – neik į pelkę, bijai, kad vadovas pasiklys – niekur neik... /Bijai vilko, neik į girią/, „Maxi panelė“, 2007.08, p. 38.

Gali būti taikomas semantinės-struktūrinės analogijos principas:

Draugą pažinsi bėdoje, o draugę atostogose, „Maxi panelė“, 2006.08, p. 48.

Katę maiše nenupirksi, kataloge knygos neišsirinksi, Seredžius, 1964, LTR 3704(1167);

Kaip pasiklosi, taip išmiegosi. Kaip apsikuisi, taip prisigrauš..., „Maxi panelė“, 2006.08, p. 16;

Kas nedirba, mielas vaike, tam ir duonos duot nereikia! Kas nedirba, kvailas seni, turi tas gulėt po žemėm! <http://www.mintysposakiai.lt>, 2005; <http://www.music.lt>, 2006.04.05;

Lenk medį, kol jaunas, rink kompromatą, kol ne prezidentas /Lenk medį, kol jaunas/, LNK, DvŽ, 2004.02.21;

Kas nerizikuoja – negeria šampano. Kas nerizikuoja, kelnių nepridaro (kont.: Išmintingieji protėviai sakydavo: kas nerizikuoja... Kiti ne ką kvailiesni ir gyvenimo matę žmonės perspėja: kas nerizikuoja...), „Maxi panelė“, 2005.06., p. 50.

Vienas iš paremijos pailginimo modelių – pateikti paremiją kaip šalutinį sąlygos sakinį, prasidedantį jungtuku *jei, jeigu*, ir pridėti prijungiamąjį sakinį, kuriuo reiškiamas išvada:

Jeigu avys liko sveikos, o vilkai – sotūs, vadinasi, suėsti atpirkimo ožiai /Ir vilkas sotus, ir avis sveika/, gauta el. paštu, 2010.05.07;

Jeį jūra jums iki kelių, vadinasi – tai Aralo jūra /Girtam marios iki kelių/, šnek., Klaipėda, 2002;

⁷² A. Reznikovas skyrelyje „Tradicinės patarlės pailginimas“ aprašo tokią pačią rusų antiparemiją (*Всех денег не заработаешь – часть придется украсть*) (Reznikov 2009: 52).

Jei durnam duosi kelią, pats eisi šunkeliu /Duok durniui kelią/, <http://www.sveikinimai.com>, žiūrėta 2010; www.lietuva.lu, 2006;⁷³

Jeį lenksi medį, kol jaunas, ir iki Roterdamo eurovizijos nulenksi /Lenk medį, kol jaunas/ (pa.: apie vaikų euroviziją), TV, „Paparacai“, 2007.

Pritaikomos tradicinėms paremijoms būdingos įrėmintos sintaksinės struktūros, pvz., „kaip..., taip...“:

Kaip lakštingala negali nečiulbėti, taip avinas negali patylėti /Lakštingala negali nečiulbėti (Salomėja Nėris)/ (pa.: internauto šūkis), <http://www.ferrum.lt/>, 2005;

Jeigu jau net lakštingalos negali nečiulbėti, tai ir rudnosiukai negali nerašyti eilėraščių, V. V. Landsbergis. Rudnosiuko istorijos, p. 28.

Pridėtinu elementu gali būti aiškinama tradicinės paremijos reikšmė (plg. dialogo tipo antiparemijas, kur paremija performuluojama į klausimą, p. 119):

Kiaušinis vištą moko todėl, kad (pagal Euklidą) žino, jog jis yra tobuliausios geometrinės formos /Kiaušinis vištą moko/, A. Šiuša, ŠA, 2003, Nr. 639.

Tradicinė paremija kartais įgyja papildomų elementų ir teksto pradžioje, ir pabaigoje:

Kas daug dirba, daug ir klysta. Kas mažiau dirba, tas mažiau klysta. Kas nedirba, tas neklysta. Kas neklysta, tą paaukština (kont.: Mikės Pūkuotuko išmintis...), <http://mano.zebra.lt>, 2008;

Kas dirba, tas klysta, kas daug dirba, daug klysta, kas nedirba, tas neklysta, o kas neklysta – tą paaukština (kont.: „Aš visuomet esu linkęs preziumuoti žmonių sąžiningumą. Yra toks posakis: kas dirba, <...>“, – teigia Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininkas J. Sabatauskas), <http://www.infolex.lt/>, 2007.

Kartais plėtojamos su būdingomis įvadinėmis frazėmis pateiktos tradicinės paremijos:

Liaudies išmintis sako, kad visų pinigų neuždirbsi. Tačiau visus gali pragerti, <http://www.tostai.lt>; <http://www.cha.lt/2007>;

Liaudies išmintis sako: be moters, kaip be rankų, bet su rankomis – kaip su moterimi, <http://www.mintysposakiai.lt/>, 2008;

Lietuviška patarlė „Draugą nelaimėje pažinsi“ iš tikrųjų reiškia, kad tikras draugas turėtų būti nelaimėje, <http://images.google.com>, [žiūrėta 2010].

W. Miederio ir A. T. Litovkinos antipatarlių žodynėlyje daugiausia antiparemių sukurtą paremiją pratęsiant komentaru (Mieder, Litovkina

⁷³ Plg. *Duok duoniui kelią – vis tiek jis jo neras* (p. 117).

1999: 2). Išplėtotoms paremijoms kartais taikomas „išplėstinės patarlės“ terminas (Litovkina 2004: 298). Apibendrinus lietuvių duomenis matyti, kad struktūrinis pridėjimo modelis taip pat labai populiarius antiparemių kūrimo būdas (apie 200 pavyzdžių).

1.3. Atėmimas

Kartais antiparemijos kuriamos trumpinant pamatinės paremijos tekstą. Lietuvių antiparemijos tokiu būdu kuriamos itin retai. Be to, kartais šis mechanizmas tiesiog pasitelkiamas kitam tikslui, pavyzdžiui, aliuzijai sukurti, ir tais atvejais atitinkami pavyzdžiai aprašomi kituose skyriuose.

1.3.1. Fonetinis atėmimas

Turimas tik vienas fonetinio atėmimo mechanizmo pavyzdys:

Kiek žmonių, tiek ir nuomonių /Kiek žmonių, tiek ir nuomonių/, A. Šiuša, ŠA, 2007, Nr. 834.

Kitame perdirbinyje fonetinis atėmimas derinamas su gramatiniu keitimu:

Dovanotam arkliui į datas nežiūrima /Dovanotam arkliui į dantis nežiūri/, A. Šiuša, ŠA, 2007, Nr. 860.

1.3.2. Gramatinis atėmimas

Gramatinio atėmimo būdas pasitelkiamas kuriant antitezines paremių versijas (žr. p. 64). Galimas grafinis tokio perkūrimo būdo pavaizdavimas:

Gyvenimas rožėmis klotas /Gyvenimas ne rožēm klotas/ (pa.: arbatos „Pickwik“ reklama; užrašyta: „Gyvenimas ne rožėmis klotas“ ir „ne“ nubraukta), LŽ, 2003.10.22.

Kartais antitezė papildomo semantinio krūvio įgyja dėl asociacijų su atsiradimo situacija, ir jos ryšys su pamatine paremija menkėja arba visai nutrūksta:

*Kas nedirba, tas valgo /Kas nedirba, tas nevalgo/, <http://mano.zebra.lt>, 2008 (plg. rus. *Кто не работаem, тот еcm* – populiarai frazė iš kino filmo „Šuriko nuotyčiai“).*

1.3.3. Leksinis atėmimas

Kartais – taip pat labai retai – antiparemija sukuriamą tradicinės paremijos tekstą sutrumpinus vienu ar keliais žodžiais:

Kiek vilko nemaitink, o jis vis tiek žiūri /Vilką penėk, jis vis miškan žiūri/, <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04 (plg. rus. *Сколько волка не корми, а он все равно смотрит!*, <http://www.prokofiev.ru/prikol/text/t4/korki.htm>);
Nėra to blogo, kas neišeitų /Nėra to blogo, kad neišeitų į gera/, šnek., Vilnius, 2002.12;
Viskas gerai, kas baigiasi /Gerai, kas gerai baigiasi/, šnek., Klaipėda, 2002.12;
Gero turi būti daug /Gero žmogaus turi būti daug/ (pa.: užrašas ant atviruko su dideliu pūkuoto katino snukučiu).

1.4. Kontaminacija

Dalis lietuvių antiparemių (43 pavyzdžiai) sukurta kontaminacijos būdu. Kiek galima spręsti iš kitų tautų antiparemių struktūrinių kūrimo modelių tyrimų bei antiparemių publikacijų, šis modelis nėra dažnas. Dviejų paremių jungimą, kaip galimą perdirbimo būdą, mini A. T. Litovkina (1998 *pagal* Litovkina 1999: 149). A. Reznikovas rusų antiparemių rinkinyje kontaminacijos, kaip antiparemių kūrimo būdo, neaptaria ir taip sudarytų antiparemių pavyzdžių nepateikia (Reznikov 2009). Kontaminacija neminima ir W. Miederio ir A. T. Litovkinos sudaryto antipatarlių žodynėlio pratarmėje (Mieder, Litovkina 1999: 1–2). Rusų paremių fragmentų kontaminaciją mini Kristina Rataičik (Ратайчик: www.samgum.ru/UserFiles/File/Ratajczyk.rtf).

Prancūzų antiparemių kontaminaciją aprašė vengrų tyrėjas Péteris Barta (2007).

Kuriant lietuvių antiparemiąs dažniausiai jungiami **dviejų** tradicinių paremių **fragmentai**. Paprastai paremių fragmentai jungiami taip, kad susidarytų naujas vientisas posakis. Dažniausiai tradicinės paremijos lengvai atpažįstamos, pavyzdžiui:

Boba iš ratų – ir vilkai sotūs /Boba iš ratų – ratams lengviau + Ir vilkas sotus, ir avis sveika/, <http://cl1.balsas.lt>, 2004.02.29;

Boba iš ratų – vilkai sotūs, <http://mano.zebra.lt/gyvenimai>;

Darbas ne vilkas – žmogų puošia /Darbas – ne vilkas/zuikis, į mišką nepabėgs + Žmogų puošia darbas/, V. V. Landsbergis. Rudnosiuko istorijos, p. 100;

Juokiasi puodas, kad kvailį bažnyčioj muša /Juokiasi puodas, kad katilas juodas + Kvailį ir bažnyčioj muša/, šnek., Vilnius, 2002.

Deja, kartais tegalime spėti, kokios paremijos ar frazeologizmai turėti galvoje:

Gudri lapė gilią šaknį apgauna /Tyli kiaulė gilią šaknį knisa + Gudrus kaip lapė/ (kont.: Oi, gudri <...> – paminėsit mano žodį, ji netrukus ne tik su Donskiu, bet ir su Stingu kalbės), „Maxi panelė“, 2006.07, p. 6;

Iš žaizdos ir akies prakaitas nebėga, tad nepilk druskos ant skruosto /Ant ronos druską pilti/ (pa.: omeny turimi sėdynės „žandai“), „Maxi panelė“, 2006.10, p. 18.

Užfiksuotas vienas atvejis, kur, tikėtina, sujungti trijų paremių fragmentai:

Yla – ne žvirblis, į mišką nepabėgs /Ylos maiše nepaslėpsi + Žodis ne žvirblis + Darbas – ne vilkas/zuikis, į mišką nepabėgs/, <http://www.zizirskiene.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.

Kartais jungiamos **pilnos** paremijos (apie vientisus iš paremių sudarytus tekstus žr. 73 p.):

Kas galvoj, tas ir ant liežuvio. Tad geriau laikyk liežuvį už dantų /Kas galvoj, tas ir ant liežuvio/, K. Ostrauskas, „Spec(tac)ulum mundi“, p. 11;

Dievą garbina, velniui tarnauja. – Atsarga gėdos nedaro, ten pat, p. 25;

Rytas už vakarą protingesnis. Geriau vėliau negu niekad, „Maxi panelė“, 2005.08, p. 14;

Žinios – jėga. Jėgų yra – proto nereikia /Žinios – jėga + rus. Сила есть, ума не надо/, <http://www.zizirskiene.lt>.

Pastarasis darinys – dviejų, veikiausiai iš rusų kalbos pasiskolintų posakių junginys. Posakis *Žinios – jėga* (elektroninėje Lietuvių patarlių ir priežodžių bazėje tokio posakio nėra), regis, yra trumpesnis Frensis Bekono citatos *Knowledge itself is power* rusiškas variantas (Rusijoje nuo 1926 m. iki mūsų dienų leidžiamas mokslo populiarinimo žurnalas „Знание – сила“ (<http://ru.wikipedia.org/wiki/>). Antrasis išsiverstas iš rus. *Сила есть, ума не надо* (kiek pavyko nustatyti, lietuviška posakio versija *Protas yra, jėgos nereikia* nepopuliari). Sujungus posakius, logiškai „išvedama“ mintis, kad „jei turi žinių, proto nereikia“.

Galima vienos paremijos **fragmento** ir **pilnos paremijos** kontaminaciją:

Neperšokęs per griovį, negirk dienos be vakaro /Griovio neperšokęs, nesakyk „op“ + Negirk dienos be vakaro/, šnek., Vilnius, VU (ptk. dėstytoja), 2002.

Abi pamatinės paremijos reiškia tą patį: nesigirk (negirk) prieš laiką. Naujasis darinys išlaiko tą pačią perkeltinę reikšmę.

Galimas vienos paremijos **fragmento** ir kitos paremijos antitezinės versijos jungimas:

Nekask duobės kitam, arba ką sviestu pagadinsi... /Nekask duobės kitam – pats įkrisi + Sviestu košės nepagadinsi/ (pa.: aprašoma situacija: dvi draugės nusprendžia iškrėsti bendraklasiui kiaulystę ir klasėje jo kėdę ištepa sviestu. Atsitiktinai mokytoja liepia ant tos kėdės atsisėsti vienai iš draugių), „Maxi panelė“, 2006.09, p. 16.

Be konteksto atrodo, kad pirmasis fragmentas išlaiko pamatinės paremijos perkeltinę reikšmę, o antrasis, nors ir atvirkštinis pamatiniam, taip pat suprantamas metaforiškai. Tik kontekstas parodo, kad antrasis fragmentas suprastinas tiesiogine reikšme. Šiuo atveju išnaudojamas vadinamasis netikėtumo, „nepateisinto lūkesčio“ principas.

Gali būti jungiami **perfrazuoti** paremių **fragmentai**:

Kiek bespjautum šulinin, vis tiek į mišką noris /Nespjauk į vandenį, teks pačiam gerti + Vilką penėk, jis vis miškan žiūri/, <http://www.zizirskiene.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.

Iš turimų pavyzdžių matyti, kad dažniausiai paremių fragmentai dedami vienas prie kito ir taip sujungiami į vieną sakinį:

Virė virė smalq – du batai pora, <http://www.omni.lt>, 2004;

Du zuikius vysies – neištrauksi ir žuvelės iš tvenkinio /Du kiškiu vydamas nė vieno nepagausi + rus. Без труда не вытащишь и рыбку из пруда), <http://www.omni.lt>, 2004.03.04.

Sėkminga kontaminacija laikytume tokią, kai sujungus kelias paremijas ar jų fragmentus naujasis posakis yra prasmingas arba juokingas, šmaikštus, kai perdirbinys įgyja prasminių niuansų ir reikšmės interpretavimo galimybių. Mokslinėje literatūroje net vartojama sąvoka „humoristinė kontaminacija“ (rus. *шуточная контаминация*, Ратайчик: www.samgum.ru/UserFiles/File/Ratajczyk.rtf):

Kuo toliau į mišką, tuo savi marškiniai arčiau kūno /Juo toliau į mišką, juo daugiau medžių + Savi marškiniai vis arčiau kūno/, <http://www.sveikinimai.com>; <http://www.omni.lt>, 2004;

Lakštingalos, kur kumeliukus pjauna, nebegali nepačiulbėti /Gieda kaip lakštingala, kuri kumeles pjauna + Lakštingala negali nečiulbėti (Salomėja Nėris)/ (pa.: iš V. Braziūno ir A. Šlepiko kvietimo į naktinius poezijos skaitymus; kont.: gegužės 28 d., trečiadienį / du ausylu apuoku, / Vladas Braziūnas ir Alvydas Šlepikas, / jau girdi, kaip jaunas / lapas arba žiedelis ant šakelės kraunas / ir kaip lakštingalos, / kur kumeliukus pjauna, / nebegali nepačiulbėti, / užtat ir kviečia...), LM, 2008.05.16, p. 20;

Čiupk jautį už ragu, kol karštas /Imk jautį už ragu + Kalk geležį, kol karšta; Griebk, kol karšta/, V. V. Landsbergis. Rudnosiuko istorijos, p. 100.

Vis dėlto kai kurie kontaminuoti posakiai, atrodytų, tėra mechaniškas dviejų paremių fragmentų junginiai – jie nei prasmingi, nei šmaikštūs. Paaiškėjo, kad dalis tokių posakių yra pažodiniai rusų antiparemių vertiniai:

Kiek į šulinį nespjaudysi, vis tiek į mišką traukia /rus. Сколько в колодец не плюй, а все равно в лес тянет, <http://www.prokofiev.ru/prikol/text/t4/korki.htm/>, <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Yra tokių, kurie, įgiję naują prasmę, abiem kalbom skamba šmaikščiai:

Kuo toliau į mišką, tuo labiau trečias nereikalingas /rus. Чем дальше в лес, тем третий лишний, <http://www.prokofiev.ru/prikol/text/t4/korki.htm/>, <http://mindera.lt>, <http://www.zizirskiene.lt>; <http://www.cha.lt/2007>; <http://www.sveikinimai.com>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;
Boba iš ratų – ir vilkai sotūs /rus. И баба с возу, и волки сыты, Ратайчик: 5).

1.5. Paremių imitavimas

Dalis naujai sukurtų posakių (tokių surinkta 131) nesiejami su konkrečia tradicine paremija. Jie paprastai turi kokį nors paremijos požymį – yra trumpi, sudaryti pagal įprastinį struktūrinį modelį (paralelinės konstrukcijos, sintaksinės formulės „koks..., toks...“, „kaip..., taip...“, „kur..., ten...“, žodžių kartojimas), pasitelkus eufonijos (aliteraciją, asonansą) ir euritmijos (nereguliarių ir reguliarių garsų sąskambius) priemonių, jie yra vaizdingi, sukurti tropo pagrindu, jais reiškiamą menama tiesa ir pan. Tai anaipol nėra šių laikų reiškiny – naujos paremijos dažnai buvo kuriamos pagal senus modelius. Naudojamasi esamomis struktūromis (pvz., opozicija *senas – jaunas*), į kurias įvelkamos visiškai naujos idėjos (Taylor 1931: 16). Kitas reikalas, kad ne visos tokios paremijos vienodai sėkmingai prigyja (ten pat: 19). Šie paremiški posakiai tarsi potencialios naujosios paremijos. Tereikia, kad jie bent kiek paplistų ir (arba) bent kiek varijuotų⁷⁴. Į antiparemijas šie posakiai

⁷⁴ Sudarant LPP ne visada paisoma posakio paplitimo, kaip būtino folkloro požymio, o „mažiausiai variantų skaičiaus, kaip tradiciškumo kriterijaus, paisoma panaudojant XVII–XIX a. pirmosios pusės tekstus, ypač kai juose atsispindi praeities epochų socialinės tikrovės detalės ar būna mitinių įvaizdžių“ (LPP I 8). Iš dabar jau dviejuose LPP tomuose paskelbtos medžiagos matyti, kad paremių atrankos kriterijai nebe tokie griežti, kokie buvo numatyti iš

panašūs situacijos aktualizacija: jie paprastai būna vienkartiniai, sukurti konkrečiai situacijai iliustruoti, tai atspindi ir specifinė leksika.

Fiksuoti ir kaupti paremiškus posakius tikslinga visų pirma dėl to, kad jie atspindi giluminius paremijų radimosi modelius, taisykles – šiuolaikinis kūrėjas (vartotojas) žino, ko reikia, kad posakis būtų toks, kaip paremija. Paremijų imitavimu dažnai visai nesąmoningai palaikoma paremijų gyvavimo tradicija: paremijos kūrėjas paprastai turi kitų tikslų, o ne rūpinasi, kad neišnyktų paremijų žanras. Pavienius paremiškus posakius reikia kaupti ir todėl, kad bet koks paplitimo ir variantiškumo fiksavimas yra subjektyvus ir kintamas dalykas. LPP rengėjai patyrė, jog atmetus (ar įtraukus) į sąvadą pavienių paremišką posakį po kurio laiko atsiranda daugiau jo variantų – dažniausiai tarp tekstų, laikytų neautentiškais. Taip pat dera atsižvelgti šiuolaikinės sklaidos galimybes – vykęs paremiškas posakis gali labai greitai įgyti pastoviojo posakio statusą (daugiau apie pavienių paremiškų posakių ir paremijų santykį žr. 147 p.).

Dalis šios rūšies posakių sudaryti pagal tarptautiniu mastu paremijomis būdingas **įrėmintas sintaksines struktūras**:

kai..., (tai)... (plg. tradicines paremijas *Kai nori geriau, išeina blogiau; Kai akys nemato, tai ir širdies neskauda; Kai atauš, kitas pagaus*):

Kai sudrėkini kojas, atsisako gerklė, kai sudrėkini gerklę – atsisako kojos,
<http://www.sveikinimai.com>; <http://www.marskineliai.lt>;

Kaip rinkimai, taip dilema, kaip ministras, taip problema...,
<http://www.mintysposakiai.lt>, 2006.09.10;

kas..., tas... (plg. *Kas akyse, tas ir dantyse; Kas anksti juokiasi, tas vakare verkia; Kas anksti kelia ir vėlai gula, tas visko turi*):

Kas kaip nori, tas taip skraido, <http://lietuva.lu>, 2010.01.20 (dėl konteksto žr. p. 134);

Kas sunkiai irkluoja, tas lėtai plaukia, A. Šiuša, ŠA, 2003.10.18, Nr. 673;

koks..., toks... (plg. *Koks darbas, toks ir valgis; Koks gaspadorius, tokia ir šeimyna*):

pradžių: skelbiama gana daug naujesnių pavienių variantų, turinčių tam tikrą paremijos požymių ir todėl sudarytojų sprendimu pakliuvusių į LLTI Patarlių ir priežodžių kartoteką.

Kokia muzika užsakoma, tokia ir grojama, L. Giraitis, LM, 2001.10.26, p. 3, LTR 7172(74) (dėl konteksto žr. p. 134);

Koks stalas, tokia ir kėdė, <http://www.zizirskiene.lt>;

Koks viršelis, tokia ir muzika, tiek ir klausytojų... (pa.: naujo muzikinio albumo vertinimas), „Maxi panelė“, 2007.01, p. 25;

Kaip iš kiaulės astronomas, toks iš tavęs agronomas, LTt V Nr. 5047;

kuo..., tuo... (plg. *Kuo bagotyn, tuo pasiutyn; Kuo didyn, tuo nedoryn*):

Kuo daugiau pameti, tuo daugiau ieškai, A. Šiuša, ŠA, 2007, Nr. 834;

Kuo daugiau pinigų, tuo daugiau problemų? Galėtų būti atvirkščiai..., gauta el. paštu, 2010.05.07;

Kuo didesnė galva, tuo sunkesnės mintys, A. Šiuša, ŠA, 2007, Nr. 874;

Kuo geresnės formos, tuo brangesnis jų išlaikymas, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];

Kuo giliau, tuo tamsiau! <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];

Kuo mažesnė valstybė, tuo ilgesnis jos himnas, A. Šiuša, ŠA, 2009, Nr. 947;

Kuo mažiau švietimo, tuo daugiau krikštytųjų, LNK, DvŽ, 2004.05.18;

Kuo storesni mūsų snukiai, tuo glaudesnės gretos, <http://www.zizirskiene.lt>;

Kuo tręšėme, tas ir išaugo, <http://www.zizirskiene.lt>, [žiūrėta 2010.01.14];

Kuo tręšėte, tą ir išauginote, <http://cl1.balsas.lt>, 2004.03.01;

geriau... negu... (*Geriau badauti negu elgetauti; Geriau be galvos negu be šlovės*):

Geriau dieną pagalvoti, negu savaitę tuščiai dirbti, šnek., Vilnius, 2002;

Geriau smailas liežuvius negu bukas protas (pa.: iš elektroniniu paštu siuntinėjamų vaizdelių su išmintingais užrašais „Vėl mintys virtuvėje“), gauta el. paštu, 2010.04.22;

Geriau vieną kartą atsakyti, nei šimtą kartų pagalvoti (pa.: per egzaminą), šnek., Vilnius, 2002.12.

Dalis šios grupės posakių turi paremijoms **būdingą pradžią**:

alkanam ir... (plg. *Alkanam ir duona su medum* LPP I Nr. 353; *Alkanam ir vabalas mėsa* LPP I Nr. 354; *Alkanam ir varškė gardi* LPP I p. 157)

Alkanam ir užpakalis lakštute čiulba, <http://cl1.balsas.lt>, 2004.02.29;

kiekvienas... (plg. *Kiekviena duobė turi dugną; Kiekviena pušis savo šilui ošia*):

Kiekviena pipetė svajoja tapti klizma, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];

Kiekvienas arklys nori būti žirgu, A. Šiuša, ŠA, 2007, Nr. 865;

Kiekvienas gaidys ryžtasi giedoti nuosavame buljone, šnek., Vilnius, 2002.12;

Kiekvienas studentas skolų turi, šnek., 2002.12;

ne kiekvienas(-a)... (plg. *Ne kiekviena burna putrai srėbti; Ne kiekvienas medis linksta ten, kur vėjas pučia*):

Ne kiekviena nupjauta žolė tampa šieniu, A. Šiuša, ŠA, 2007, Nr. 865;

Ne kiekviena plona karvė panaši į stirną, <http://www.cha.lt/>, [žiūrėta 2009.09.16];

Ne kiekviena ragana, kuri šluotą perka, <http://www.qedata.se>, 1995;

Ne kiekvienas su barzda yra ožys, <http://www.patarles.lt>; <http://www.cha.lt/>, [žiūrėta 2009.09.16]; šnek., Vilnius, 2002.12;

Dalis posakių sudaryti pagal būdingąsias tradicinių paremių formules:

be x nėra y (plg. *Be blogo nėra gero; Be bobų – ne turgus*):

Be alaus nebus žmogaus, www.sala.lt, 2004;

Be rizikos nėra fizikos (kont.: Kaip kartą pasakė Buda savo nepaskelbtuos raštuos), J. Mekas. Laiškai iš niekur, p. 90, LTR 6481(364) (plg. mokinių dainelę: *Fizika rizika mokslas nedoras, fizikos mokytis neima noras*);

geras(a) x ir... (plg. *Geras artojas ir žąsinu paaria; Geras kalvis ir varlę pakausto*):

Gera ragana ir ant dantų šepetėlio paskrenda, <http://www.qedata.se>, 1995;

Gera virėja ir iš drakono kepsnį iškepa, <http://www.qedata.se>, 1995;

geram x ir... (plg. *Geram artojui ir blogas arklas gerai aria, o blogam ir geras nekaip; Geram ir Dievas padeda*):

Geriem žmonėm ir facebook'as geras, o kas ieškosi bėdos, tas ir randa (pa.: komentaras po straipsnio „Trylikametę alytiškę į pražūtį atvedė pažintis „Facebook“ tinkle“), <http://www.lrytas.lt/>, 2011.01.17;

iš x pažinsi y (plg. *Darbininką iš valgymo pažinsi; Duoną iš plutos pažinsi*):

Iš džipų savininkų pažinsi Leo lt šliuchutę miliova ir, aišku, Didijį aziatą šiušą (pa.: skaitytojo komentaras „Nieko naujo“ po A. Šiušos „Sizigijų“ (XLVII)), <http://www.culture.lt>, 2009.07.14;

Iš kardo gali spręsti apie karžygi, iš skraidančios lėkštės – apie ufonautų kultūros lygi, <http://www.qedata.se>, 1995;

Iš langų pažinsi namą (pa.: užrašas reklaminėje skrajutėje), „Raliijos“ plastiko konstrukcijos, 2003;

ne viskas x, kas... (plg. *Ne viskas gražu, kas raudona; Ne viskas auksas, kas auksu žiba*):

Ne viskas Windows, kas kabo..., <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12]; demotyvacija.lt;

nebuves x (nedares ko nors), y nebūsi (plg. *Pekloj nebuves, velnio nepažinsi; Nebuves vyžotas, nebūsi bagotas*):

Nebuves fantastu, karaliumi netapsi, <http://www.qedata.se>, 1995;

Nebuves talentu, nevaizduok genijaus!, A. Šiuša, ŠA, 2003, Nr. 655;

Negirk valstybės, neišklausęs jos himno!, A. Šiuša, ŠA, 2003, Nr. 639;

Nepadėjęs kiaušinio, nekudakuok, A. Šiuša, ŠA, 2008, Nr. 907;

Nesuskaičiavęs marsiečio blakstienų, tu dar ne fantastikos gerbėjas, <http://www.qedata.se>, 1995;⁷⁵

x – ne y, ... (plg. *Pati – ne motina; Naktis – ne brolis; Liga – ne sesuo; Anytėlė – ne motinėlė; Širdelė – ne avelė, šieno nepaduosi*)

Bankas – ne tėvas, nedovanos, LPP I Nr. 1120;

Blondinė – ne šuo, prijuko – neišmaitinsi, šnek., Klaipėda, 2002.12;

Boba – ne žvirblis, atskrido – neišmaitinsi, šnek., Vilnius, 2002;

Špargalkė – ne drabužis, tuščios galvos nepridengsi (pa.: socialinė reklama; kont.: Netoleruok nesąžiningų studijų), <http://www.karikatura.lt/>, [žiūrėta 2010.02.16];

Sperma ne snarglys, atgal nesutrauksi, <http://www.demotyvacija.lt>, [žiūrėta 2010.08.31];

x gimęs, y ne... (plg. *Arkliu gimęs, lineikoj nesėdėsi; Avinu gimęs, jaučiu nebliausi*):

Gimęs pelėda, vieversiu negiedosi (pa.: internauto šūkis), <http://www.ferrum.lt>, 2008.02.06, [žiūrėta 2010.08.30];

Gimęs vafliu, tortu netapsi, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2009.03.21; (pa.: internauto šūkis), <http://www.audifanai.com>, 2010.01.31; (pa.: komentaras po straipsnio „Inga Stumbrienė: spalvomanija tęsiasi!“), <http://www.15min.lt>, 2010.03.06;

Lietuviu gimęs suomių nešliaužiosi (pa.: reportažas apie estų, alkoholiu viliojantį lietuvių turistus į Estiją, nes suomių nebevažiuoja), LNK, DvŽ, 2004.04.23;

Gimęs Kainu, Abeliu nebūsi, A. Šiuša, ŠA, 2004, Nr. 703;

Asilu gimęs – žirgu netapsi!!!, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2008.10.19;

x-as y-ui nelygu (plg. *Darbas darbui nelygu; Kiaulė kiaulei nelygu*):

Egzaminas egzaminatoriui nelygus, šnek., Vilnius, 2002.12;

x ir „kur nors“ (yra) x:

⁷⁵ Šis palyginti laisvos formos paremiškas posakis pačių kūrėjų priskiriamas paremių kategorijai: posakis skelbiamas skyrelyje „Fantastinės patarlės“.

„Spaudos klubas“ ir Afrikoj „Spaudos klubas“, *Siauras ir Afrikoj Siauras* (pa.: DvŽ Blondinės svarsto, kodėl Siaurusevičius neišmoksta vairuoti. Nes negali pasukti nei kairėn, nei dešinėn. O tiesiai kur nuvažiuosi... nebent tik į Afriką...; kont.: Čia kaip toj patarlėj, kur per televizorių rodė: vaikas ir Afrikoj vaikas. Tai „Spaudos klubas“ <...>. *Siauras ir Afrikoj Siauras*), LNK, DvŽ, 2008.04.08;

Sniegas ir Afrikoje sniegas, <http://humoras.mikasbinkis.lt>;

Ubagas ir blaivykloj ubagas, (pa.: humoristinis reportažas apie tai, kaip žmonos reikalauja, kad Šustauskas įrašytų jas į partijos sąrašus. Jos svarsto, kad Šustauskas jokio turto neturi, vieninteliai popieriai su antspaudais – kvitai iš policijos ir blaivyklos), LNK, DvŽ, 2004.09.07;

Ubagas ir jūroj ubagas, (pa.: DvŽ personažės Šustausko „žmonos“ kalbasi apie Šustauską), LNK, DvŽ, 2004.01.26;

Luotas ir Amerikoje ir net Afrikoje luotas (kont.: Luotas ir Amerikoje, <...>; / o luotas ar luotas, – / tai jau nuo tarnų tarmių pareina, / kaip nepadirba, taip ir užvadina), <http://www.vlkk.lt/lit/80258>, 2008.07.03;

Adresas ir Afrikoje adresas (pa.: iš doc. dr. S. Ragaišio frazių, kurias pavyko užfiksuoti paskaitose; kont.: Tokiu atveju ten keliauja adresas. O adresas...), http://wiki.mifsa.lt/Saulius_Ragai%C5%A1is, 2005.10.24;

Čmilytė ir Afrikoj Čmilytė (pa.: žinutės apie šachmatininę V. Čmilytę pavadinimas), <http://blog.lrytas.l>, 2010.09.30;

Viktorija ir Afrikoj Viktorija (pa.: iš žinutės apie šachmatininę V. Čmilytę; kont.: Jei Viktorija <...>, tai kas tada ji Lietuvoj?), <http://blog.lrytas.lt>, 2010.09.30;

Krizė ir Afrikoj krizė (pa.: straipsnio pavadinimas), <http://www.iml.lt>, 2009.10.30;

Lietuvis ir Amerikoje lietuvis (pa.: straipsnio apie lietuvius Amerikoje pavadinimas), <http://www.straipsniai.lt>.

Pastaroji formulė yra viena iš populiariausių šiuolaikinei vartosenai būdingų struktūrų. Iš senųjų paremių tokios sandaros posakių vos vienas kitas (*Durns ir Amerikoj bus durns* LTR 64(348), užr. 1930). Veikiausiai šiuos naujai atsiradusius posakius reikėtų sieti su naująja paremija *Mersedesas ir Afrikoj mersedesas* (žr. skyrių „Naujosios paremijos“, p. 163).

Šiais posakiais pasakoma, kad daikto ar asmens savybės nesikeičia: geras visada yra geras, prastas visada yra prastas. Taigi kuomet kalbama apie gerąsias savybes, posakiu pagiriama, jis vartojamas kaip prekės ženklas. Kitais atvejais išreiškiama kritika, pašaipta, panieka.

Imituojant tradicines paremijas, posakiams suteikiama paralelinė konstrukcija, dvinarė sandara. Kai kurie posakiai sukurti elipsės pagrindu:

Akiniai į jūrą, akys į rūrą (pa.: DvŽ peliukai kalbasi apie kelionę į šiltuosius kraštus. Ten labai patogiu su tamsiais akiniais „paganyti akis“), LNK, DvŽ, 2003.10.08;

Šaknim – į klasiką, širdim – į dabartį (pa.: apie Kauno styginių kvartetą), <http://gyvenimas.delfi.lt>, 2010.09.08.

Šios grupės posakiuose pasitelkiamas tradicinėms paremijoms būdingas anaforinis žodžių kartojimas:

Švari kalba – švari galva (kont.: organizuoja nacionalinį moksleivių konkursą „Švari kalba – švari galva“, kuriuo norima paskatinti moksleivius elektroninėje terpėje vartoti lietuviškus rašmenis ir taisyklingą kalbą), <http://www.delfi.lt>, 2010.02.19;

Nauja meilė – naujos ligos, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];

Pinigas šneka, pinigas tyli (pa.: kas turi pinigų, to ir teisybė), BTV, „Milijonierius“, 2002.05.22, LTR 7172(65).

Gali būti kartojamos to paties žodžio formos ar tos pačios šaknies žodžiai:

Grižo Vagnorius, griš ir vagnoreliai, radijas, 1997, LTR 6481(87);

Akiniai į jūrą, akys į rūrą.

Paremiškuose posakiuose pasitaiko **garsinės organizacijos priemonių**.

Posakiuose su pasikartojančiais žodžiais gausu aliteracijų ir asonansų:

Vamzdis ir Afrikoj vamzdis (pa.: užrašas prie nuotraukos; aliuzija į Vilniaus krantinės vamzdį), <http://www.efoto.lt>, 2010.04.16;

Gerį pinigai kįtus pinigų gimdo, geros mintys kįtas mintis užmuša, A. Šiuša, ŠA, 2004.11.20, Nr. 725;

Norėti sveika – nesveika nenorėti, <http://www.marskineliai.lt>;

Per semestrą dainuodamas, per sesiją verkdamas, šnek., Vilnius, 2002.12.

Posakiai kuriami pasitelkiant panašiai skambančių žodžių poras: *vabzdys – pavyzdys, marazmas – Erazmas, dizainas – kombainas, jūra – rūra*:

Ne kiekvienas vabzdys gali būti pavyzdys, A. Šiuša, ŠA, 2008, Nr. 892;

Nesirgęs marazmu, netapsi Erazmu, A. Šiuša, ŠA, 2007, Nr. 834;

Jei turi dizainą, nebaisus nė joks kombainas!, A. Šiuša, ŠA, 2008, Nr. 907;

*Akiniai į jūrą, akys į rūrą*⁷⁶.

⁷⁶ Pora *jūra – rūra* nebūdinga tradicinėms paremijoms, tradicinėje vartosenoje užfiksuotos poros *skūra – rūra, jūra – pūras*.

Kai kurie paremiški posakiai sukurti imituojant ne tik būdingąsias sintaksines konstrukcijas, bet ir tradicinių paremijų **leksiką**:

Nepamiršk ne tik akylai stebėti, bet ir bluosto sudėti (pa.: iš laimės laiško), gauta el. paštu, 2011.02.24;

Plati sėdynė didžius turtus slepia, šnek., Klaipėda, 2002.12.

Pasitelkiami įvaizdžiai, turintys tradiciškai nusistovėjusį asociacijų lauką – boba, velnias, kiaulė, arklys, žąsinas, avinas, varnas:

Boba už vairo – velnias už kampo (pa.: TV laidos „Nomedą“ pokalbio pavadinimas);

Žąsinas kiaulei – ne avinas kopūstui, <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04.

Vis dėlto šiuolaikiniuose paremiškuose posakiuose kur kas dažniau vartojama su šiuolaikine realybe susijusi leksika: *pipetė, klizma, buljonas, blondinė, studentas, sperma, marsietis, Facebook'as* ir pan. Pasitaiko vardažodžių: *Čmilytė, Siauras*.

Nemenka dalis šiame skyrelyje aptariamų posakių yra žaidybinės pramoginės kilmės ir neturi konteksto, iš kurio paaiškėtų jų reikšmė. Dažniausiai jie galėtų būti suprantami tiek tiesiogine, tiek perkeltine reikšme – tai vadinamosios dvigubos semantinės aktualizacijos atvejai (Konstantinova 2009: 173):

Ne kiekviena plona karvė panaši į stirną;

Ne kiekviena nupjauta žolė tampa šienu;

Kiekvienas arklys nori būti žirgu ir kt.

Iš šio posakio sklaidos būdo galima spręsti, kad jis suprastinas tiesiogine reikšme:

Kai liginė skursta, kapinės klesti (pa.: el. paštu siuntinėjami vaizdeliai su išmintingais užrašais „Dėsniai“), gauta el. paštu, 2010.04.08.

Vis dėlto dėl posakio metaforiškumo tikri galime būti tik tada, kai jis pateikiamas su konteksto atkarpa:

Kas kaip nori, tas taip skraido (pa.: iš diskusijos apie pigius skrydžius; kont.: Ko jūs burzgiat? Kas kaip <...>. Aš labai džiaugiuosi, kad bus skrydžiai iš Kauno į Sharleroi), <http://lietuva.lu>, 2010.01.20;

Kokia muzika užsakoma, tokia ir grojama (kont.: Kodėl laikraščiai turėtų meluoti ir nepateikti skaitytojams tikro gyvenimo vaizdo ir kraupaus jo malonumo, jeigu buvo paskelbta, kad viską reguliuoja rinka. Kokia muzika <...>. Paklauskite verslininkų, važinėjančių „ferariais“, kokia biznio moralė), L. Giraitis, LM, 2001.10.26, p. 3, LTR 7172(74).

Užfiksuota keli žodžių žaismo pavyzdžiai. Vienu atveju išnaudojama dalinė žodžių *eilės* „eilėraštis“ ir *eilė* „ko nors vora“ homonimija:

Geriau kurti eiles, negu jose stovėti, šnek., Vilnius, 2002.12.

Kitu atveju žaidžiama homografais *indas* „žmogus“ ir *indas* „talpa“:

Kuo mažesni indai, tuo didesni japonai, A. Šiuša, ŠA, 2007, Nr. 860.

Šiame posakyje itin ryškus netikėtumo efektas.

Dalies posakių meninis vaizdas kuriamas pasitelkus tradicinei vartosenai būdingas opozicijas *geras – blogas*, *aukštai – žemai*, *sunku – lengva*, *mažai – daug*, *jaunas – senas*:

Lengva važiuoti – sunku remontuoti, <http://www.panbalsas.lt>;

Mažai loja, bet stipriai kanda (pa.: interneto svetainės reklaminis šūkis; kont.: Kirtis. Mažai...), www.kirtis.lt, [žiūrėta 2010.09.02].

2. Vartojimo sritys ir funkciniai ypatumai

2.1. Antiparemijs šnekamojoje kalboje

Daryti apibendrinamąsias išvadas apie antiparemijs šnekamojoje kalboje kol kas ankstoka dėl duomenų stygiaus. Kiek galima spręsti iš turimų pavyzdžių, svarbiausia antiparemijų pavartojimo intencija – pašmaikštavimas ir noras pasipuikuoti, parodyti savo išskirtinumą:

Kalakutas irgi galvojo, kol pagreičio neįgijo /Kalakutas galvojo galvojo, kol į puodą pakliuvo/ (pa.: per pamoką pasakė fizikos mokytoja, ~ 60 m.), šnek., Vilnius, 2002;

Geram dainininkui ir elektrinukas netrukdo /Blogam šokėjui ir pautai maišo/ (pa.: traukinyje Vilnius–Kaunas sėdi mama su dviem dukrom. Mašinistas praneša: „Elektrinukas Vilnius–Kaunas išvyksta...“ Žodis „elektrinukas“ ir mašinisto intonacija visas labai pralinksmina. Traukiniui pradėjus važiuoti, viena mergaitė ima dainuoti, nors bilda ir krato. Savo dainavimą įvertina pasakymu: „Geram...“), šnek., ptk. mergina, 15 m., Vilnius, 2007.

Antiparemijų gausiau interneto komentaruose. Teminiuose komentaruose vartojamoms antiparemijs būdinga situacijos aktualizacija, jos yra tarsi aptariamoms situacijos iliustracija:

Rinkėjas iki rinkimų brolis, o po rinkimų MOLIS (pa.: komentaras po straipsnio „Pagėgiuose ir Švenčionyse rinkimai vyks iš naujo“; kont.: ...MOLIS. Iki rinkimų tave glostys, pinigėlių siūlys, pažadais maitins, o po rinkimų niekam tu nebereikalingas), <http://www.delfi.lt>, 2007.03.04.

Įvairaus pobūdžio straipsnių komentaruose antiparemija lakoniškai išsakoma nuomonė, matyti aiškus komentuotojo vertinimas:

Vafliu gimęs – tortu nebūsi... (pa.: komentaras po straipsnio „Inga Stumbrienė: spalvomanija tęsiasi!“), <http://www.15min.lt>, 2010.03.06;

Apsaugok mus, Aukščiausiasis, nuo bado, maro ir maraušrinės... (pa.: komentaras po straipsnio „G. Kirkilas ministre norėtų matyti M. A. Pavilionienę“), <http://www.delfi.lt>, 2008.04.10;

Šaukštas medaus deguto statinės nepakeis (pa.: komentaras po žinutės, jog krepšininkų sutiktuvėse nebuvo M. Mikutavičiaus, ir „Tris milijonus“ dainavo kiti dainininkai; kont.: ...pasijutau kaip per kokią jūros šventę. Svarbu, dainuojam, o kad biškį ne į temą, pofik. Po to tie reperiai, čia gi 15-mečių muzika, kuri išvis į pievas pagal renginio kontekstą. Vienu žodžiu, gal ir gerai, kad Marijono ten ir nebuvo, nes šaukštas...), <http://whatson.delfi.lt>, 2010.09.14.

Tokiais su kontekstu labai susijusiais komentarais nors ironizuojama, bet reiškiamas rimtas vertinimas. Šiuo atveju itin svarbus antiparemijos turinys. Labai dažnai interneto svetainėse tiesiog žaidžiama posakiais, skelbiama, kas kokių žino, ir varžomasi dėl šmaikštumo. Tuomet svarbiausia – žaidybinis-kūrybinis momentas, pats tradicinės paremijos iškraipymo faktas.

Interneto erdvėje gyvuojantiems perdirbiniams, labiau negu kitiems, būdingas ciniškos pasaulėžiūros perteikimas, „žiaurios realybės“ konstatavimas, vulgarios leksikos vartojimas:

Gulinčio niekas niekada nemuša... Gulintį paprasčiausiai sumindo... (pa.: atsakymas į komentarą „gulinčio nemuša net velnias“), <http://mano.zebra.lt>, 2009.12.12;

Geras čečėnas – miręs čečėnas (pa.: iš komentaro po straipsnio „Policija sulaikė turto prievartavimu įtariamą Gatajevų globotinį ir dar du čečėnus“; kont.: Geras čečėnas <...>. Šitie parazitai sugeba tik ant svetimo b* į dangų joti. Visus išgaudyti ir nahier išsiųsti atgal į tą jų kvailą musulmoniją), <http://www.lrytas.lt>.

2.2. Antiparemijos publicistikoje

Publicistika – kone pati dažniausia antiparemijų vartojimo sritis. Neretai norimą įspūdį lengviau pasiekti ne cituojant originalų tradicinį paremijos tekstą, bet jį deformuojant, pritaikant iliustruojamai situacijai. Paremiologų jau seniai pastebėta, kad įvairiose kalbinėse situacijose (taip pat ir skirtinguose ekstralingvistiniuose kontekstuose) perdirbiniai gali įgyti specifinių, tradicinei

vartosenai nebūdingų funkcijų (Жигарина 2006). Publicistikoje antiparemijomis dažniausiai siekiama suaktualinti kokią nors idėją, jomis išreiškiama rimta socialinė politinė satyra (Mieder 2004a: 150). Tiek tradiciniai paremijų tekstai, tiek jų perdirbiniai pasirenkami pavadinimui arba įkomponuojami į pavadinimą:

Bankininkų balsas į dangų neina /Šuns balsas į dangų neina/ (kont.: Vokietijoje dirbantis amerikiečių pastorius, pasiūlęs bankininkams sunkiu metu kreiptis į dangų, teigia sulaukęs daugybės pagalbos prašymų), *LŽ*, 2008.10.15, p. 24;

Studentų yra – duonos bus /Dievas davė dantis, Dievas duos ir duonos (Dantys yra – bus ir duonos; Darbo yra – bus ir duonos)/ (kont.: Šis posakis pastaruoju metu tampa vis populiariesnis akademinėje bendruomenėje. Ir, atrodo, tam yra pagrindo, nes universitetai surinko studentų – vieni mažiau, kiti daugiau. Ir atrodo, kad išankstinės prognozės apie staigią kai kurių universitetų, ypač regioninių, mirtį nepasiteisino), <http://www.delfi.lt>, 2009.08.31;

Plūsta tas, kas plūsta paskutinis /Juokiasi tas, kas juokiasi paskutinis/ (pa.: recenzijos apie spektaklį „Publikos išplūdimas“ antraštė), „Laima“, 2001, Nr. 7, LTR 7172(89);

Pinigai nekvepia. Jie užuodžia /Pinigai nekvepia/ (pa.: straipsnio pavadinimas: „Guoda Steponavičienė. Pinigai nekvepia. Jie užuodžia“), <http://www.lrinka.lt>, 2003.11. 25 (dėl platesnio konteksto žr. 159 p.).

Kartais į straipsnio (interviu) pavadinimą iškeliamas kalbinamo žmogaus pasakyta paremija – ji tampa ir pokalbio temos, ir to asmens reprezentante:

Aušra Simoniukštytė: *Ar geras romas yra miręs romas?* (kont.: Romai yra rasiškai atpažįstama grupė. Tereikia jai priskirti tam tikras išgalvotas savybes, pavadinti jas „įgimtomis“, ir tuomet bus pateisintas bet koks elgesys su romais, netgi, pavyzdžiui, nacių vykdytas romų etnocidas), <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/>, 2010.02.23;

Julius Sabatauskas: *Kas dirba, tas klysta, kas daug dirba – daug klysta, kas nedirba, tas neklysta, o kas neklysta – tą paaukština*, „Teisės portalas“, <http://www.infolex.lt>, 2007.11.15.

Pačiuose publicistiniuose tekstuose gausu tradicinių paremijų perdirbinių. Perfrazuotas posakis – puikus būdas atkreipti dėmesį į politikos bei ekonomikos aktualijas, skaudžias visuomenės problemas. Kai publicistiniame tekste pavartojama ne tradicinė paremija, o jos perdirbinys, susiaurėja galimų asociacijų laukas, nes perdirbinio tekste paprastai būna koks nors tema, problema, situaciją sufleruojantis žodis:

Dievas davė dantis, duos ir kompensaciją /Dievas davė dantis, Dievas duos ir duonos/ (pa.: apie nukentėjusius nuo sausros), Lietuvos radijas, laida žemdirbiams, 2006.08.18;

Genys yra margas, o literatūrinis gyvenimas dar margesnis (kont.: Virginijaus Gasiliūno tinklaraštis (<http://virginijusg.blogspot.com>) taip pat teikia skaitymo malonumą – to mažojo, miniatiūrinio skaitymo – ir kartu parodo, kad įvairios kultūros bei literatūros istorijos detalės, paralelių ir kuriozų „rastinukai“, sakytum, marginaliniai dalykai, gali būti savaip itin įdomūs ir skverbtis į patarlę: genys yra...), L. Jonušys. 2009–2010: nuo žodžio estetikos iki „Antikristo“, ŠA, 2010.01.15, Nr. 972;

Atleisk kunigą nuo mokesčio, tai jis ir ant altoriaus biznį varys /Ileisk kiaulę į bažnyčią, užlips ir ant altoriaus/, TV3, „Savaitės panorama“, 2006.02.5;

Kam klius, kam neklius, o Specialiuųjų tyrimų tarnybos (STT) direktoriui V. Junokui – visuomet /Kam klius, kam neklius, o tam striukiui beuodegiui – tikrai klius/ LRT, 2003.09.22.

2.3. Antiparemijos reklamoje

Antiparemijos nors nedažnai, bet vis dėlto vartojamos ir socialinėje, ir komercinėje reklamoje. Akcijos „Augink atsakingai“ reklaminiame plakate (13 pav.) santūraus išradingo vaizdo ir savo forma pažįstamo posakio *Diržu proto neįkrėsi* dėmė iš tiesų įtaigi. Šiuo atveju įdomu, kad posakiu teigiamos šiuolaikinės visuomenės pažiūros. Forma į reklamos posakį panašiausia tradicinė paremija *Šaukštu proto neįkrėsi*, reiškianti, kad jei proto nėra, tai nieko ir nepadarysi. Tradicinė pedagogika reiškiamą posakiais *Rykštele protą į galvą suvaro; Rykšte vaiko kapuos nenuvarysi, tik pyktį išimsi; Rykštė vaiko nugaros nelaužo, tik ištaiso; Mažą vaiką sudrausk rykšte, seną – geru žodžiu*. Naujasis ir išoriškai, ir semantiškai transformuotas posakis yra didaktinio pobūdžio, tik didaktika yra „šiuolaikiška“.

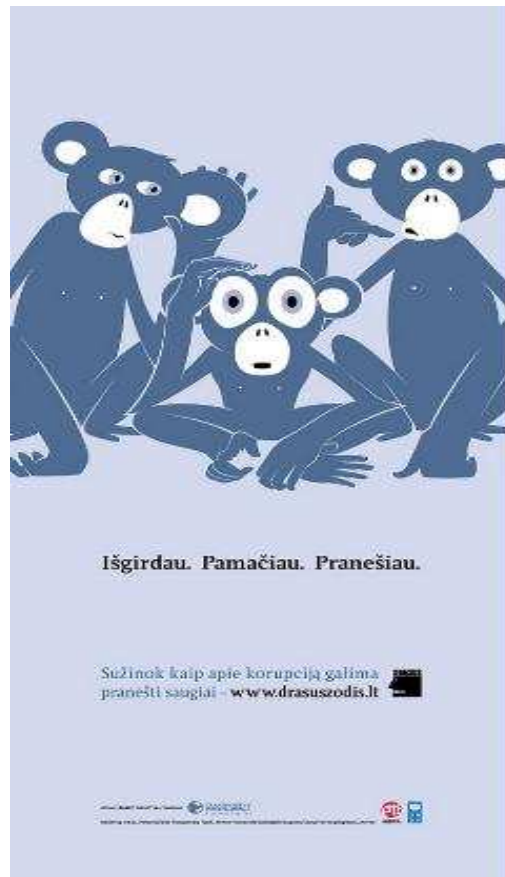
13 pav.

Akcijos „Netoleruok nesąžiningų studijų“ plakate (14 pav.) tradicinės paremijos struktūros posakiu perteikiamas norimas turinys: *Špargalkė – ne drabužis, tuščios galvos nepridengsi* (plg. *Mergytė – ne karvytė: šienų nepašersi; Širdelė – ne avelė, šieno nepaduosi; Barzda durnystės nepridengsi*).

14 pav.

„Drausaus žodžio“ iniciatyvos plakatas (15 pav.) – populiaros anglakalbių bendruomenių paremijos *See no evil, hear no evil, speak no evil* perdirbinys tiek vaizdo, tiek teksto prasme. Tai akivaizdus kitos kultūros įtakos liudijimas. Reklamos kūrėjų nuomone šis simbolis gerai žinomas, o vertintojų manymu, simbolis yra per sudėtingas plačiajai visuomenei.

15 pav.

Vienas iš socialinės reklamos būdų pasiekti norimą tikslą – šokiruoti. Tai realizuota Lietuvos medicinos studentų asociacijos projekte prieš rūkymą sukurtame plakate *Tas pats š..., tik kitoj rankoj* (płg. *Tas pats šūdas, tik kitoj patvartėj; Tas pats mėšlas, tik iš kito pasienio*) (16 pav.).

16 pav.

Kartais reklama grindžiama netikėtumo įspūdžiu. Antai pažįstamu posakiu pareiškiamas visuotinai žinomas neginčytinas dalykas, o paskui paneigiamas akcentuojant reklamuojamą objektą. Pavyzdžiui, viešbutis reklamuojamas taip: *Nemokamai tik sūris spąstuose. Arba kambarys „Uniquestay“ viešbutyje* (delfi.lt, 2006.10.19). Kartais reklaminė frazė teikiama kaip antitezė įprastiniam posakiui: *Ten gera, kur esame mes!* („Samsung“ buitinės technikos reklama per radiją, 2002).

Nežymiai modifikuota paremija gali būti pavartota sinonimiškai tradicinei, pavyzdžiui, į „Elfų teatro“ spektaklio anotaciją įkomponuotu posakiu *Geriau vieną kartą pamatyti, negu nepamatyti* kviečiama ne skaityti (klausyti) apie ką pasakoja spektaklis, o ateiti ir pasižiūrėti. Dėl leksinės substitucijos posakis įgyja naują prasminį akcentą: *matymo* ir *girdėjimo* lyginimas išlieka asociatyviniame lygmenyje, o pačiu posakiu teigiama būtinybė pažiūrėti spektaklį. Posakiui čia atitenka baigiamosios, apibendrinamosios frazės vaidmuo:

Kaip sako senoji ančių patarlė: Geriau vieną kartą pamatyti, negu nepamatyti (pa.: spektaklio „Kelionė į Afriką arba dar kur nors“ anotacija. Antis – viena iš veikėjų), <http://www.elfuteatras.lt>, 2010.01.14.

Konkreiems objektams reklamuoti tradicinė paremija perdirbama taip, kad iš jos būtų aišku, kas yra siūloma:

Žmoną rinkis pagal gražumą, o batus – pagal patogumą, „Žygio batų“ reklama per televiziją, 2002.03.

Tikėtina, kad adresatas dėl formalaus reklaminio šūkio panašumo į tradicinę paremiją ir priims ją kaip teisingą, nors tradicinėmis paremijomis teigiama kas kita (plg. *Iš gražumo nebūsi sotus; Iš gražumo košės neišvirsi; Graži žmona – ne sau, o kaimynui*).

Kartais paremiškais tekstaais nusakomi produkto privalumai:

Sandarūs langai – jaukūs namai, UAB „Saditos“ reklama.

Antiparemijos labai parankios tuomet, kai norima sukurti itin smagią ir šmaikščią reklamą ar skelbimą. Pavyzdžiui į VU dainų ir šokių ansamblio choro skelbimą įkomponuoti net du perdirbiniai – naujosios ir tradicinės paremijos:

Ūgis: svarbu ne ūgis, o balso stygų smūgis

Muzikinė patirtis: nebūtina. Lenksim medį, kol VU studijuoja,

Vilnius, VU, Filologijos fakulteto skelbimų lenta, 2008.

Taigi antiparemijos reklamoje išnaudojamos įvairiai. Akivaizdu, kad jos pasitelkiamos stilistiniais sumetimais – kaip įdomesnis, patrauklesnis tekstas. Dėl pažįstamos formos, pavyzdžiui, sintaksinių konstrukcijų, kyła asociacijų su tradiciniais posakiais, ir reklama adresatui atrodo teisinga, net jei ja teigiama kas kita negu tradicine paremija. Vis dėlto dažnai ne mažiau svarbu ir antiparemijos turinys. Socialinės reklamos pavyzdžiai rodo, kad antiparemijos gali kuo puikiau atlikti didaktinę funkciją.

2.4. Antiparemijos pramogai

Aiškliai pramoginiais tikslais vartojama diduma antiparemių (Жигарина 2006). Žanro „rimtumo“ susilpnėjimas – vienas ryškiausių pokyčių, kai kalbama apie paremių perdirbinius. Sąmojo efektas pasiekiamas, kai suvokiama paremijos ir tradicinės paremijos priešprieša, jų neatitikimas. Taigi perdirbinių pramoginė funkcija neretai nusveria kitas, o didaktinė ir normatyvinė funkcija aiškiai silpnėja (Grzybek 1994: 236 pagal Mieder 2009a: 243). Kad

paremijos slenkasi į pokštų, juokavimų sritį, liudija internete skelbiami ir elektroniniu paštu platinami ištisi perdirbinių sąrašai. Tai savotiškas intelektualinis žaidimas, kai reikia ir išmanyti tradiciją, ir turėti kalbinės kompetencijos bei humoro jausmą. Tokie posakiai taip pat kartais turi svarų semantinį turinį ir jais reiškiamos aliuzijos į svarbias gyvenimo aktualijas:

Godus moka du kartus. Bukas moka tris kartus. Mokesčių mokėtojas moka visada,
<http://www.cha.lt>, 2007.

Akivaizdus jų ironizavimo aspektas:

Gimęs statyti – negerti negali, <http://www.balsas.lt>, 2004.03.03.

Jis ypač sustiprėja, kai naujasis posakio turinys neatitinka pamatinės paremijos turinio: tradicinio posakio *Neatidėk rytdienai to, ką gali padaryti šiandien* darbštumo imperatyvui teikiama priešinga „lengvo“ gyvenimo nuostata:

Nieko neatidėliok rytdienai. Geriau atidėk porytdienai ir turėk dvi laisvas dienas!
<http://www.cha.lt/>, 2007.

Didaktinė funkcija anuliuojama per ironiją ir kritišką požiūrį į tradicines vertybes. Iš daugybės analogiškų pavyzdžių matyti, kad tai labai ryški (gal net pagrindinė) paremių perdirbinių, ypač kūrybinių-žaidybinių, funkcinė ypatybė:

Nekask kitam duobės, nes teks pačiam užkasti, šnek., Vilnius, 2002;

Anksti kėlęs, ilgai netempsi, „Senų patarlių šiuolaikinės versijos“, gauta el. paštu, 2009;

Darbas žmogų puošia. Bet aš visai nenoriu būt gražus!, <http://www.cha.lt>, 2007.05.29;

Kol septynis kartus pamatuosi – kiti jau nupjaus, <http://cl1.balsas.lt>, 2004.

Grynojo kūrybinio žaidimo pavyzdžiai – ne tik interneto svetainėse skelbiamos antiparemijos, bet ir autoriniai posakiai. (žr. 23 p.).

Labai populiarūs paremių perdirbinių taikymo sritis – humoristinės, satyrinės televizijos laidos („Dviračio šou“, „Dviračio žinios“ ir pan.). Čia dažniausiai sąmojis dera su informacijos pateikimu, nes paremija pasitelkiama to meto aktualijai iliustruoti:

Neik su „Viljamsu“ obuoliauti;

Ir vėl Adamkaus obuolys netoli nuo „Viljamso“ riedės;

„Viljamsas“ nuo Adamkaus netoli rieda;

LNK, DvŽ, 2004.

Visiškos pramogos sferoje atsiduria į „linksmuosius“ konkursus įtrauktos antiparemijos:

Kasdamas kitam duobę:

1) *kastuvą pasikeisk į ekskavatorių, nes jis [kitas] gali ir išlipti;*

2) *žiūrėk, nenukirks aukštos įtampos kabelio*

(pa.: užduotis pabaigti posakį „Kasdamas kitam...“), LTV, „Humoro vakarienė“, 2006.

Paremiją perdirbant žaidimo dėlei, perdirbinys gali išlikti tariamai didaktinio pobūdžio, tačiau moralizavimas, pamokymas virsta grasinimu. Vulgaria leksika išreiškiamas ironiškas santykis su tradicija:

Kas nedirba, mielas vaike, tam į snukį duoti reikia (pa.: forumas „Neprotingos mintys“), hipiai.lt, 2008.

Iš visų šiuolaikinei vartosenai būdingų paremių kategorijų, antiparemių dažniausiai derinamos su vaizdu pramogai. Itin daug pavyzdžių rastume interneto svetainėje www.demotyvacija.lt. Derinių esti įvairių – ir visiškai paviršutiniškos asociatyvinės sąsajos pagrindu sukurtų, ir sąmojingesnių, slepiančių daugiau poteksčių. Ne itin kūrybinga tradicinės kultūros (lietuvių liaudies) simboliu pasirinkti rugiapjūtės vaizdelį, o šalia kaip „lietuvių liaudies patarles“ pateikti jų perdirbinius (17 pav.).

Svarbiausios dvi lietuvių liaudies patarlės:

1) Nekask kitam duobės, lai pats išsikasa; 2) Duoda - imk, muša - duok atgal.

Demotyvacija.lt

17 pav.

Įdomesnis pavyzdys, kai nėra tiesmuko supriešinimo su tradicija, o antiparemija tiesiog pateikiama kaip vaizdo komentaras (18 pav.).

18 pav.

Pagrindinė kūrybinių-žaidybinių antiparemių funkcija – pramoginė. Jos kuriamos siekiant humoristinio efekto, siekiant pademonstruoti sąmojingumą ir išradingumą. Šios kategorijos antiparemijos, nors ir nekurtos konkrečiai situacijai iliustruoti, bet įgijusios svarų socialinės satyros krūvį, laikytinos bendrės tam tikro laikotarpio situacijos iliustracijomis.

Antiparemių kūrimas – itin ryškus šiuolaikinės lietuvių paremių vartosenos bruožas. Antiparemijos yra jungiamoji grandis tarp iš senosios tradicijos perimtų paremių ir naujųjų paremių, akivaizdžiai su šiuolaikine realybe ir modernaus pasaulio procesais susijusių posakių. Kiekvienoje antiparemijoje glūdi aliuzija į konkrečią tradicinę paremią – tai sėkmingos perdirbinio realizacijos pamatas.

Dalis antiparemių (dažniausiai kontekstinės) forma, reikšmė ir funkcijomis yra artimos tradicinėms paremijoms, jos laikytinos leksiniais ar sintaksiniais

tradicinių paremių variantais. Kitos, dėl pokyčių įgijusios visai kitoki meninį vaizdą, o drauge ir kitokią reikšmę, nuo tradicinių paremių labai nutolusios. Pastariosios gali virsti savarankiškais posakiais.

Lietuvių antiparemių sugrupavus pagal darybos modelius matyti, kad daugiausia jų sukurta substitucijos būdu. Dažniausiai keičiama paremių leksika. Kiekybiškai lygiavertė leksinė substitucija – populiariausias darybos būdas. Pagal santykį su tradicine paremija šitaip sukurtos antiparemių įvairuoja nuo itin tradicinei paremijai semantiškai artimų, atitinkančių tradicinio varijavimo dėsnius, iki visiškai nutolusių, priskirtinų tikrųjų antiparemių kategorijai. Kitas itin dažnai taikomas paremių kūrimo būdas – pakeisti pusę paremijos. Tokios antiparemių daryba neretai pagrindžiamos netikėtumo efektu. Populiariu antiparemių kurti pailginant tradicinės paremijos tekstą: dažniausiai pridedamas komentaras arba nuoroda, kieno antiparemija neva esanti. Nemažai paremiškų posakių sukuriama imituojant tradicinės paremių.

Antiparemioms labiau negu tradicinėms ir naujosioms paremioms būdinga pramoginė funkcija, nes didelė jų dalis sukurta tiesiog žaidimo dėlei, demonstruojant išmonę, sąmojų ir kūrybinius gebėjimus. Drauge su vaizdo, muzikos elementais derinamų internetinėje erdvėje gyvuojančių antiparemių itin ryški fatinė, gal net psichoterapinė funkcija. Šnekamojoje kalboje antiparemiomis, nors ir labai susijusiomis su pavartojimo situacija, visų pirma siekiama pademonstruoti savo individualumą, šaunumą. Publicistikoje, taip pat teminiuose interneto komentaruose, labiau nei kitose srityse, svarbus antiparemių turinys. Perdirbtu posakiu konkrečiau ir taikliau iliustruojama norima situacija, juo aiškiau išreiškimas vertinimas.

Vienu iš antiparemių ir tradicinių paremių vartosenos skirtumų laikytume tai, kad tradicinėmis paremiomis reiškiamą bendrumo ir visuotinio pojūtį antiparemiuose dažnai persveria individualumo teigimas. Už tradicinės paremijos slepiamasi lyg už patikimo visuotinės nuomonės skydo, o antiparemija, ryškia ir réksminga, stengiamasi atkreipti į save dėmesį.

IV. NAUJOSIOS PAREMIJOS

Šio skyriaus tikslas – pristatyti naujasias paremijas ir parodyti jų įvairovę. Nesistengta surinkti visų naujųjų paremių, nes tai ne vieno žmogaus ir ne kelerių metų darbas. Pateikiama, kiek pavyko užfiksuoti, skirtingų paremių grupių tipišku pavyzdžių. Pastebėjus, jog posakis įgyja pastoviojo posakio statusą, stengiasi užfiksuoti kuo daugiau naujųjų paremių variantų ir atskirų pavartojimo atvejų skirtinguose kontekstuose.

1. Kaip ir kada naujas posakis tampa paremija. Žanriniai požymiai

Įžanginėse paremiologinių tyrimų pastabose neretai kartojamas teiginys apie nuolatinę tautų pareminio fondo kaitą: vienos paremijos, esą, traukiasi iš aktyvios vartosenos, atsiranda naujų (Grigas 1958: 8; Mieder 1996: 598–600; Lau [ir kt]. 2004: 1). Paremijos nykstančios dėl įvairių priežasčių: „patarlės moralas galbūt nebeatrodo toks svarbus, koks buvo, pasitelktas simbolis galbūt netekęs įtaigumo, esminiai metaforos elementai galbūt išnyko iš kasdienės patirties, kalba galbūt atmetė svarbiausią žodį“ (Taylor 1931: 77). Iš kur ir kaip atsiranda paremių šiuolaikinėje visuomenėje? Ko reikia, kad pasakymas virstų paremija ?

Naująją paremiją galime identifikuoti lygindami su tradicine paremija ir ieškodami panašių požymių bei skirtumų. Nors paremijos apibrėžimo problema nėra išspręsta ir veikiausiai nebus sutarta dėl vieno, visus tenkinančio apibrėžimo, svarbiausi paremijos bruožai paremiologų išskiriami panašiai. Paremioms, kaip klasikiniam folkloro žanrui, būdingas pastovumas, paplitimas, variantiškumas ir anonimiškumas. Kitaip tariant, paremija – savo forma ir turiniu pastovus, bet galimai varijuojantis posakis, kuris yra tam tikru mastu žinomas ir gyvuojas tradiciškai. Tradiciškumas tyrinėtojų suvokiamas kaip pastovumas, žinomumas bei paplitimas, perdavimas iš kartos į kartą, kaip laiko mato (senumo) išraiška arba kaip šių požymių visuma (plačiau žr. 13–15 p.). Šiame tyrime opoziciškai gretinant sąvokas *tradicinė paremija* – *naujoji paremija* tradiciškumas suprantamas būtent kaip visų minėtųjų požymių

visuma, išskirtinai akcentuojant paremijos amžių, jos gyvavimo laiką, t. y. tradicinėmis laikant tas, kurios vartotos seniau, vartojamos „ilgai“, „nuo seno“, o naujosiomis – kurių gyvavimas yra palyginti trumpas.

Įvairių šalių paremiologams ėmus aktyviau tirti šiuolaikinius paremiologinius reiškinius, imta svarstyti, kas šiuolaikines realijas atspindintį posakį padaro paremija, kada naujai atsiradęs posakis įgyja pastovaus posakio statusą. Kai kurių nuomone, pavyzdžiui, St. Winicko, R. Honecko ir J. Welge (Honeck, Welge 1997), „laboratoriškai“ pagal paremijai būdingą struktūrą sukurti ir paremijos požymių turintys tekstai iš karto tampa patarle vien todėl, kad jie yra „suformuluoti lingvistine ir semantine intencija juos sukurti“ (pagal Mieder 2009a: 257)⁷⁷. Tokiu atveju paremijomis galėtume laikyti visus vienkartinis į paremijas struktūriškai ar stilistiškai panašius darinius (žr. „Paremijų imitavimas“, p. 127).

W. Miederio išsakyta nuostata griežtesnė: kiekvienas naujas tekstas turi „prigyti“ ir būti realiai vartojamas. Tam, kad paremiškas (į paremiją panašus) tekstas taptų tikra paremija, jis turės įgyti paplitimo ir, dažniausiai, variantiškumo požymių (Mieder 2009a: 257, 2004a: 4–9). Pasak Lutzo Röhricho, patarlišku posakiu frazė tampa tuomet, „**kai kokiai nors sričiai būdingas posakis pradedamas vartoti visuotinai**“, kai perkeltinės reikšmės posakio meninis vaizdas nebesiejamas su konkrečia sritimi (amatu, profesija ir pan.), iš kurios jis kilo (Röhrich 1994: 41). Šiame tyrime laikomasi tokios nuostatos: naujosioms paremijoms priskiriamos savarankiškumo įgijusios ir paplitusios antiparemijos bei naujai atsiradę ir prigiję posakiai, atitrūkę nuo pirminio pavartojimo konteksto. Paremiški, t. y. paremijos požymių turintys, bet nepaplitę posakiai fiksuojami ir kaupiami kaip potencialios paremijos, kaip gyvos paremijų kūrimo pagal nusistovėjusius modelius tradicijos liudijimas.

⁷⁷ K. F. W. Wanderis dar XIX a. pabaigoje teigė, jog paplitimas nėra privalomas požymis, sprendžiant, ar posakis yra ar nėra paremija (Wander 1836(1983): 193). „Naujomis patarlėmis“ jis vadino posakius, kuriuos pats tyčia sukūrė panašius į patarles: „Mano [sudarytosios] patarlės neturi daugiau jokių skiriamųjų požymių nuo anų [tradicinių patarlių], vien tai, kad jos nėra žmonėse žinomos. Norėdamas tai pažymėti, jas pavadinau naujosiomis patarlėmis“ (ten pat: 194–195).

Pastebėta, jog dalis lietuviškų naujųjų paremių yra kur kas paprastesnės formos ir turinio, palyginti su tradicinėmis – jos trumpesnės, neturi garsinių, ritminių puošmenų jų vaizdingumo pagrindas ne tropas, o atotrūkis nuo situacijos, kurioje atsirado. Tokiu atveju posakio visuotinumai, žinomumas ir paplitimas tampa svarbiausiu motyvu laikyti posakį paremija. Naujosiomis paremijomis paprastai reiškiamos šių dienų visuomenės gyvenimo aktualijos, joms būdinga su šiuolaikiniu gyvenimu susijusi leksika.

Sprendžiant, ar paremiškas posakis laikytinas paremija, papildomu argumentu laikytume jo parodijavimo faktą, posakio perdirbinių radimąsi – įprastai antiparemijos kuriamos tik iš gerai žinomų, paplitusių posakių.

Kalbant apie paremijas ir jų paplitimą, neretai apibrėžiama jų vartosenos erdvė – tauta, kaimo bendruomenė, socialinė grupė, šeima. Ypač akcentuojama nacionalinės kalbos svarba (Reznikov 2009: 2). Liaudies frazeologiją kitakalbiui paprastai sunku perprasti dėl perkeltinių reikšmių specifikos ir konkrečia kalba išreiškiamų tautos pasaulėžiūros dalykų (Permiakov 1989; Litovkina 2004). Vienos naujosios paremijos, perimdamos kitų tautų įvaizdžius, metaforiką, išplečia vartotojų bendruomenės ribas – kaip ir tarptautiniai tradicinių paremių tipai su analogiškais vaizdo branduoliais ir tokia pat semantika. Kitos naujosios paremijos tą vartotojų bendruomenę labai susiaurina, tačiau ne dėl lingvistinių (stilistinių) paremių ypatumų, o dėl labai konkrečios jų atsiradimo situacijos⁷⁸. Kai kurios naujosios paremijos paplinta būtent dėl atsiradimo aplinkybių specifiškumo, pavyzdžiui, reklaminio šūkio *Geriau vyrai nesuras* populiarumą veikiausiai lėmė intonacinė jo atlikimo specifika, situaciniai pasakymai *Aplinka kalta* ir *Vaizdelis nekoks* paplito dėl kontroversiškų jų autorių asmenybių.

Posakį prigijus liudija vadinamosios įrėminamosios frazės: „kaip senoliai sako“, „kaip liaudies išmintis teigia“, tiesa, kartais jos priduriamos tyčia – ironizuojant.

⁷⁸ Vienas iš O. Lauhakangas nurodytų paremių paradoksų yra tas, kad, viena vertus, jomis stiprinamas bendruomenės identitetas, antra vertus, teigiamas internacionalumas (Lauhakangas 2007a: 84).

Akivaizdu, kad paremių tyrėjas ir vartotojas paremių autentiškumą neretai vertina skirtingai: internetinėje erdvėje „patarlėmis“, „liaudies išmintimi“ vadinami bet kokie tariama tiesą reiškiantys pasakymai (*Pergalė rodo, ką žmogus gali, o pralaimėjimas – ko jis vertas* <http://www.tostai.lt>), taip pat ir antiparemių (*Mokslas – šviesa, o ne mokslas – tik prašvito, ir į darbą* <http://www.cha.lt>). Be to, lietuvių paremių daug kur skelbiamos drauge su išverstomis kitų tautų paremiomis ir aforizmais (pvz., <http://minciu-pasaulis.net>). Paremiologo atmetas kaip neautentiškas, vartotojui posakis gali būti patrauklus ir skleistas. Rengiant LPP sąvadą ir kitus lietuvių patarlių bei priežodžių rinkinius dalis Vinco Krėvės ar jo talkininkų surinktų tekstų buvo atmeti kaip neautentiški. Atėjus šiuolaikinių sklaidos būdų erai, tie dirbtinai pagal paremių požymius sukurti pasakymai, atgijo: V. Krėvės surinkti ir sukurti posakiai dabar skelbiami interneto svetainėse (<http://www.cha.lt>; <http://www.liau.lt>), sąrašais siuntinėjami elektroniniu paštu.

2. Genezė: naujų paremių rūšys

Naujosios paremių esti įvairios savo kilme: tai antiparemių, virtusios pastoviais posakiais; iš kitų kalbų (ypač rusų ir anglų) išversti posakiai; nauji, į tradicines paremių panašūs pasakymai bei su tam tikro laikotarpio realijomis susiję posakiai; literatūrinės citatos; populiarių filmų, dainų frazės; politiniai, reklaminiai šūkių; garsių ar eilinių žmonių pasakytos ir į viešąją erdvę patekusios frazės.

2.1. Iš antiparemių kilusios naujosios paremių

Pastebėta, kad kai kurie itin vykę tradicinių paremių perdirbiniai aktyviojoje vartosenoje prigyja vos ne lygiomis teisėmis su pamatiniais tekstais, o kartais tampa net populiarnesni (Mieder 2009a: 242). Tokių lietuvių antiparemių pavyko rasti nedaug, tačiau yra pagrindo jas laikyti savarankiškoms paremiomis.

Vieni iš pačių pastoviausių ir populiariausių pasirodė besą tradicinio posakio *Nėra to blogo, kad neišeitų į gera* perdirbiniai *Nėra to blogo, ko nesuvalgytu*

studentas; Nėra to blogo, kas neišeitų į internetą. Šiuos posakius, lyginant su tradiciniu, dera laikyti savarankiškais paremijomis, nes: a) nepaisant vienodos pradžios, posakių vaizdo branduolys skiriasi ⁷⁹; naujadaruose nebelieka optimistinės apibendrinamojo pobūdžio tradicinio posakio idėjos apie gerą baigtį; b) užfiksuota bent po kelis pavartojimo atvejus skirtinguose komunikaciniuose kontekstuose; c) užfiksuota posakių varijavimo.

Nėra to blogo, ko nesuvalgytų studentas

<http://www.patarles.lt/priezodziai/juokingos>; <http://www.cha.lt/2007>;

<http://www.sveikinimai.com>; <http://www.manodrabuziai.lt/forumai/paplepejimai-ivairiomis-temomis>; šnek., 2002; <http://newsgroups.derkeiler.com>, 2008;

<http://www.demotyvacija.lt/nera-to-blogo-1264466.html>;

Nėra to blogo, ko nevalgytų studentas (pa.: užrašas po nuotrauka, kurioje ne itin skaniai atrodantis maistas), <http://www.demotyvacija.lt>;

Nėra to, ko nesuvalgytų studentas (kont.: „Ubagynės“ receptas: sūrį ir duoną supjaustyti nedideliais kubeliais, berti cukrų, pilti grietinę arba pieną ir išmaišyti, kad ištirptų cukrus. Ir ką čia bepridursi? Nebent nėra to,...), <http://www.maisto-receptai.lt>, 2008;

Nėra to blogo, ko nevalgo studentas (pa.: komentaras iš „Minčių srauto“, kuriame internautai rašo įvairias mintis, posakius ir pan.), <http://pazintys.draugas.lt>, 2010;

Nėra to blogo, ko studentas nesuvalgytų (pa.: komentaras po straipsnio apie nuodingus grybus), <http://www.15min.lt>, 2010;

– *Nėra to blogo, kurio nesuvalgytum su kečupu.* – *Nėra to blogo, kurio nesuvalgytų studentas* ⁸⁰ (pa.: studentai tepa sumuštinis ir kalba apie maistą. Kalba pakrypsta apie „kečupą“ ir vienas sako: „Nėra to blogo, kurio nesuvalgytum su kečupu.“ Kitas jį pataiso: „Nėra to blogo, kurio nesuvalgytų studentas“), šnek. (lietuvių šeima), Liuksemburgas, 2010;

Nėra to blogo, ko neišeitų išgert.

Kaip matyti, posakis šiek tiek varijuoja (jungtukas *ko – kurio*, veiksmožodis *nesuvalgytų – nevalgytų – nevalgo – nesuvalgytum*), pakitusi žodžių tvarka. Viename variante praleista žodis *blogo*. Užfiksuotas ir ilgesnis variantas, kuriame nėra *studento* realijos (*Nėra to blogo, kurio nesuvalgytum su kečupu*),

⁷⁹ Plg. tradicines paremijas *Aukšta tėva – bajorėliui, žema drūta – muzikėliui*, 9 var., LPP I 237, Nr. 838 ir *Aukšta tėva – už stalelio, žema drūta – už grėblelio* LPP I 237.

⁸⁰ Plg. su kitu posakiu apie studentišką gyvenimą: *Studentui nėra nieko neskanaus, tiesiog gali būti per mažai kečiupo* VDU ER 2201/48.

tačiau turint omeny pavartojimo kontekstą, jis laikytinas posakio *Nėra to blogo, ko nesuvalgytų studentas* variantu.

Posakyje atsispindi visais laikais kukli studentų gyvenimo realybė. Dažniausiai posakis sakomas tiesiog kaip pokštas, su švelnia ironija, bet gali tapti ir rimtų socialinių problemų atspindžiu (žr. 189 p.).

Posakis *Nėra to blogo, ko neišeitų išgert* galėtų būti laikomas atskira aptariamojo posakio versija arba, susirinkus daugiau variantų, gal net savarankiška paremija, įgijusia platesnio apibendrinimo negu *Nėra to blogo, ko nesuvalgytų studentas*. Atkreiptinas dėmesys į labai taupų perdirbimo būdą.

Nėra to blogo, kas neišeitų į internetą

<http://www.marskineliai.lt>; šnek., 2002; šnek., 2009; <http://www.mintysposakiai.lt>, 2004; <http://www.cha.lt/2007>; <http://www.sveikinimai.com>;

Nėra to blogo, kas nepapultų į internetą (pa.: internauto šūkis), <http://forum.lrytas.lt>, 2010;

Nėra to <...>, kas neišeitų į internetą (pa.: elektroninio laiško pavadinimas; laiške kalbama, kad internete pasirodė straipsnis apie adresatui žinomą dalyką), gauta el. paštu, <https://mail.google.com>, 2010;

Nėra to blogo, kas neišeitų į ferrumą, <http://www.ferrum.lt>, 2007;

Nėra to blogo, kas neišeitų į eterį (pa.: atsakymas į kito internauto parašytą posakį *Nėra to blogo, ko nesuvalgytų studentas*), <http://pazintys.draugas.lt>, 2010.

Šios naujosiomis paremijomis virtusios antiparemijos dar nėra tokios savarankiškos, kad nebūtų siejamos su savo pamatiniais tektais. Posakių sintaksinė struktūra išlaikyta, tačiau dėl pakitusios leksikos, žodžių polisemijos yra susiformavę savarankiški posakių vaizdo branduoliai. Šių naujųjų paremijų semantinis laukas, palyginti su tradicinės paremijos lauku, yra siauresnis ir konkretesnis: pirmu atveju siejamas su studentų gyvenimo realybe ir maistu, antru atveju – su „visagalėmis“ šiuolaikinėmis technologijomis, dėl kurių viskas patenka į viešumą. Šiais posakiais reiškiamos kitokios negu pamatinės paremijos idėjos.

Dar vienas tradicinės paremijos perdirbinys kartojasi interneto svetainėse, pasirenkamas šūkiu, tačiau kol kas nepavyko jo užfiksuoti šnekamojoje kalboje:

Nekask duobės kitam – tegul pats išsikasa

A. Šiuša, ŠA, 2009, Nr. 932;

Nekask duobės kitam, tegu pats išsikasa, <http://www.marskineliai.lt>;
Nekask duobės kitam... Tegul pats išsikasa (pa.: inernauto šūkis), <http://chatas.lt>, 2006;
Nekask kitam duobės, lai pats išsikasa, <http://www.cha.lt/2007>, [žiūrėta 2009.09.16];
Nekask duobės kitam – tegul pats sau kasasi, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2009;
Nekask griovio kitam, tegul pats išsikasa, <http://www.mintysposakiai.lt>; 2007.

Šiuo posakiu pamatinės paremijos idėja pakreipiama netikėta linkme: įprastą moralinį imperatyvą, kad negalima kenkti kitam, keičia dėl netikėtumo efekto ironijos įgyjantis teiginys, jog nereikia dirbti už kitą. Tokiu atveju posakį suprastume perkeltine reikšme. Antra vertus, gali kilti asociacijų su kapo duobe, ir tada turime juodojo humoro pavyzdį.

Pastebėta, kad iš kitų kalbų verčiami, perimami ne tik savarankiški posakiai, bet ir kai kurių paremijų perdirbiniai (žr. skyrių „Antiparemijos“, p. 100, 102, 112). Itin daug antiparemijų išversta iš rusų kalbos. Pasirodo, kad tokie posakiai taip pat gali pasidaryti populiarūs ir pretenduoti į naujosios paremijos statusą. Tokio skolinimosi pavyzdžiu laikytume posakį ***Kuo toliau į mišką, tuo daugiau partizanų...*** ir jo variantus (rus. *Чем дальше в лес, тем гуще партизаны*, <http://www.prokofiev.ru/prikol/text/t4/korki.htm/>):

Kuo toliau į mišką, tuo storesni partizanai, šnek., Rukla, 2002;

Kuo toliau į mišką, tuo daugiau partizanų... (pa.: vartojama ta pačia reikšme kaip ir tradicinė: kuo toliau, tuo sunkiau – apie programavimą; kont.: Tema „Programinė įranga / Programavimas / Kuo toliau į mišką, tuo daugiau partizanų...“),
http://forum.lrytas.lt/topic_show.pl?tid=4419;

Kuo toliau į mišką, tuo storesni partizanai (pa.: komentaras apie svajonę plėtoti verslą; vartojama reikšme „kuo toliau, tuo daugiau (sudėtingiau)“),
<http://www.traders.lt/forums.php?m=posts&q=1326&n=last>, 2010;

Kuo toliau į mišką, tuo storesni partizanai (pa.: iš komentaro po straipsnio „Baltarusių partizanai – išvaduotojai ar taikių gyventojų žudikai?“; kont.: Bobutė dar pasakojo, kad vokiečiai pas juos nesielgė žvėriškai, o štai partizanai apsilankydavo naktimis ir iššluodavo viską iki paskutinės kruopelės. Ir visai nesvarbu, kad pilna mažų vaikučių. Pabandyk tik neduoti. – Kuo toliau <...>. Ne veltui, ko gero, tokia patarlė atsirado),
<http://blog.delfi.lt/andrius.almanis/1176/>, 2008.

Posakis dažnai vartojamas vietoj įprasto *Kuo toliau į mišką, tuo daugiau medžių*, ta pačia reikšme „kuo toliau – tuo sudėtingiau, tuo blogiau“. Paskutinis pateiktas pavyzdys kitoks, jis siejamas su konkrečia istorine aplinka ir joje

ieškoma posakio atsiradimo motyvų. Būdvardį *storesni* būtų galima suprasti ir tiesiogine reikšme, ir, kiek galima spręsti iš konteksto, reikšme „grėsmingesni, piktesni, stipresni“. Paprastai vien tai, kad pavartojamas iškraipytas paremijos tekstas, sakytiniam ar rašytiniam tekstui suteikia humoristinio atspalvio, o šiuo atveju išvelgtume nebent niūrios ironijos. Pasakymas, atsiradęs kaip parodijavimo, pašmaikštavimo rezultatas, pereina į visiškai rimtą plotmę ir paties vartotojo priskiriamas patarlių žanrui. Tai yra kalbėdami apie tradicinių paremijų parodijavimą dažniausiai kalbame apie perėjimo kryptį **tradicinė paremija** (*rimtoji sfera*) > **antiparemija** (*pramoginė sfera*), o šiuo konkrečiu atveju susiduriame su atvirkštine slinktimi.

2.2. Vertiniai

Apžvelgiant šių dienų lietuvių vartojamų paremijų fondą, akivaizdi itin stipri kitų kalbų ir kitų kultūrų įtaka. Verčiant kitakalbius grožinius, publicistinius tekstus paremijoms nebeieškoma lietuviškų atitikmenų (kartais tokių net nėra), jos tiesiog išverčiamos pažodžiui ir taikomos ta pačia (neretai perkeltine) reikšme, kaip ir originalūs tekstai. Viešojoje erdvėje, taip pat ir šnekamojoje kalboje vartojami rusų ir anglų kalbų vertiniai, į lietuvių kalbą vis dažniau verčiami lotyniški posakiai⁸¹.

Kas nerizikuoja – negeria šampano (rus. *Кто не рискует, тот не пьет шампанское*; manoma, posakis atsiradęs XX a. 7–8 dešimtmetyje, galbūt literatūrinės kilmės, galbūt iš kino filmo; <http://forum.lingvo.ru/actualthread.aspx?tid=77262>)

(kont.: Be abejo tai rizikinga, bet kas nerizikuoja, tas negeria šampano), <http://www.snekam.lt>, 2010;

(pa.: interneto forumo pavadinimas; diskutuojama, ar verta rizikuoti), <http://forumas.draugas.lt/>, 2009;

Nerizikuosi, negersi šampano (pa.: užrašas prie filmuko apie pokerį), demotyvacija.lt.

Perdirbiniai (daugiau žr. „Disertacijos priedas“, p.233):

Nerizikuosi, negersi šampano, kas rizikavo, dar jo neragavo (pa.: komentaras po nuotrauka su užrašu „Nerizikuosi, negersi šampano“, kurioje žmogus stovi ant daugiaaukščio stogo ir skaito instrukciją, kaip skristi), <http://www.demotyvacija.lt>;

⁸¹ Šiame tyrime neapnariamos originalo kalba (rusų, anglų, lenkų, vokiečių) vartojamos paremijos.

Kas nerizikuoja, negeria šampano ir netampa pajuokų objektais (pa.: užrašas po nuotrauka, kurioje A. Valinskas ir V. Uspaskich su šampano taurėmis), demotyvacija.lt. Kad būtų įvertintas pastarojo posakio šmaikštumas, reikia išmanyti politinę situaciją ir pažinoti šiuos politikus.

Iš nugaros licėjus, o iš priekio muziejus (rus. *Сзади – лицей, спереди – музей*⁸²)

Iš nugaros – licėjus, iš priekio – muziejus (kont.: Ar lieknas, treniruotą kūną turintis 50-metis, atrodo kaip 20-metis, nesulauks ironiškų žvilgsnių? – S. Gabbana: Jis nuo to neapsaugotas. Atrodyti jaunai ir būti geros fizinės formos – nuostabu. Bet apmaudu, kai vyras praranda saiko jausmą ir apie jį sakoma: „Iš nugaros...“), MM, 2008.06., Nr. 6(34), p. 96; (kont.: Kai iš nugaros licėjus, o iš priekio muziejus – visada tik ponija. Ir kitais atvejais, jeigu tik kur nors muziejus – tik ponija. Visais kitais atvejais galima panele), <http://www.vlkk.lt>, 2010;

Iš priekio – muziejus, iš užpakalio – licėjus (kont.: Man kelia juoką, kai pagyvenusios ponitės pradeda rengtis kaip mergaitės. Iš priekio – muziejus, iš užpakalio – licėjus, nėra žodžių), <http://www.moteris.lt>, 2009;

Iš užpakalio licėjus, iš priekio muziejus (kont.: ...muziejus“ taikliai apibūdina moteris, kurios ilgomis garbanomis ir paaugliška mada stengiasi sustabdyti laiką), <http://www.klase.lt>, 2010.

Posakis vartojamas ta pačia reikšme, kaip rusų kalba – pagyvenęs žmogus, besistengiantis atrodyti pernelyg jaunai, atrodo juokingai.

Geram katinui ir gruodį kovas (rus. *Хорошему коту и в декабре март*)

Geram katinui ir gruodžio mėnesį kovas (kont.: Šiuo metu, turbūt, keisčiausias etapas mano gyvenime... Apsvaigęs į kiekvieną vaikį žiūriu kaip į potencialų vaikina. <...> morčius. Kaip sakoma: „Geram katinui...“), <http://www.biteplus.lt>, 2008;

Geram katinui ir gruodį vasaris, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2007;

Geram katinui ir gruodžio mėnesį pavasaris (pa.: komentaras po B. Jonaitės straipsnelio „Noriu genetiškai modifikuoto vyro“; kont.: Noriu modifikuoto arba bent jau normalaus vyro. Visada. Esat teigus, pavasaris – morčiaus metas. Bet geram katinui <...>. Aš ne katinas, bet modifikuotas vyras būtų svajonių viršūnė...), <http://m.lrytas.lt>.

Perdirbinys:

Geram katinui ir gruodžio mėnesį kovas (ypač jei jis *Tamagochi*) (pa.: Tamagochi – skaitmeninis gyvūnėlis), <http://www.savas.lt>, 2011.03.03.

⁸² Plg. rus. *Сзади пионерка, спереди пенсионерка* – taip sakoma apie senyvą moterį, tebeturinčią gražią figūrą (pagal russian_argo.acadeic.ru).

Posakis struktūra ir turiniu šiek tiek panašus į tradicines lietuvių paremijas *Geram šienpjoviui ir balana pjauna; Gera audėja ir tvoroje išaudžia; Geras artojas ir žąsinu paaria*. Nors posakis veikiausiai išverstas iš rusų kalbos, jis kuo puikiau galėtų būti ir vietinės kilmės.

Tango šokama dviese (angl. *It takes two to tango*⁸³)

(kont.: – Jūs visada su užsidegimu kalbėdavote apie dukterį Ilzę. Tačiau ji netapo priežastimi, privertusia persigalvoti dėl skyrybų, – juk jūsų santuoka truko keliolika metų. – Svarsčiau apie tai. Šis žingsnis – prieš mano tvirtus įsitikinimus. Aš iki šiol tai išgyvenu. – Kas pirmas jį žengė? – Nenorėčiau apie tai kalbėti. Tango...), <http://www.lrytas.lt>, 2010; (kont.: neretai seksualinės problemos yra tiesiogiai susiję su kasdieniu bendravimu, saugumu, pasitikėjimo stoka, švelnumo poreikių nepatenkinimu. Kaip liaudies išmintis teigia, „tango <...>“. Panašu, kad jūsų vedimas nebuvo toks, jog partnerė atsilieptų į jūsų lūkesčius, norus, įsivaizdavimus), <http://gyvenimas.delfi.lt>, 2008.

Šis posakis dažniausiai vartojamas, kai norima pasakyti, kad šeimoje ar poroje dėl kokių nors nesklaidumų kalti būna abu. Kartais tai tiesiog aliuzija į artimus santykius (pvz., užrašas po dviejų laumžirgių nuotrauka (<http://www.efoto.lt>) ar skelbime apie teikiamas intymias paslaugas (žr. 191 p.).

Išgelbėk medį. Suvalgyk bebrą (angl. *Save a tree. Eat a beaver*⁸⁴)

Išgelbėk medį. Suvalgyk bebrą (pa.: juokingi užrašai ant marškinėlių), <http://www.cha.lt>;
Nušauk bebrą, gelbėk mišką (pa.: internauto šūkis), <http://www.viskas.eu>, 2008;
Užmušk bebrą, išsaugok medį, <http://www.cha.lt>.

Forma ir imperatyvine intonacija posakis *Išgelbėk medį. Suvalgyk bebrą* netgi primena tradicinius posakius (plg. *Darbą mokėk, teisybę mylėk; Daryk gudrinai, veizėk aklina; Ilgai mislyk, greitai dirbk*), tačiau savo turiniu, aišku, yra kitoks. Interneto svetainėse šis posakis ganėtinai dažnai pasirenkamas kaip internauto prisistatomasis šūkis, savotiškas pasaulėžiūros ženklas, ciniškumo, juodojo humoro išraiška. Kai kuriais atvejais jį galbūt galėtume interpretuoti

⁸³ Populiarios 1952 m. parašytos dainos eilutė. Autoriai Al Hoffman ir Dick Manding, <http://www.verytango.com/it-takes-two-to-tango.html>.

⁸⁴ Galima seksualinė potekstė (www.urbandictionary.com/define.php). Šis posakis vartojamas ir rusų kalba: *Убил бобра – спас дерево* (<http://hallowed-onety3.livejournal.com/>). Galbūt šis posakis turi sąsają su kadaise rusų vartota patarle *Не убить бобра – не видеть добра*, jos naujesniu variantu *Убить бобра – не видеть добра* ir galiausiai frazeologizmu *Убить бобра*. Iš pradžių šis posakis reiškė „pasipelnyti iš ko nors“, „prasukti pelningą reikalą“, vėliau įgijo priešingą reikšmę – taip buvo šaipomasi iš nevykėlio, vietoj vertingo daikto įsigijusio niekalą (*pagal* Максимов 1955).

kaip ironišką perdėto žaliųjų judėjimo aktyvumo vertinimą. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad visuose surinktuose pavyzdžiuose iš tiesų omeny turima gamtinė realybė, jokių seksualinės potekstės, kokią galimai turi angliškas posakis, liudijimų bent kol kas nerasta.

Mano namai – mano tvirtovė (angl. *A man's house is his castle* Oxf 389)

(pa.: policija apie nusikaltimus šeimose; kont.: Į butą nelabai drįstame eiti, nes mano namai...), LTV, „Panorama“, 1998.05.17, LTR 6593(182);

(pa.: reklama „Kreditas būstui“, Lietuvos žemės ūkio bankas, 2002.02.15;

Mano namai mano tvirtovė? (pa.: taip pavadintas socialinių problemų puslapis, kuriame nurodoma, kur namie negalima slėpti vertingų daiktų), <http://www.infogra.lt>.

Perdirbinys:

Mano pirtis – mano tvirtovė (pa.: užrašas ant pirties kepurės), Vilnius, Gariūnų turgus, 2010.08.27.

Kai kuriais atvejais posakis išlaiko originalų semantinį turinį, tai yra omeny turima namų ir to, kas juose, neliečiamybė, tačiau kur kas dažniau posakiu reiškiamas santykis su namais: kokie jie, ką jie žmogui reiškia, ar yra svarbūs. Kartais posakis tėra stilistinė puošmena, poveikio priemonė. Reklamoje posakis pasitelkiamas kalbant apie namų saugumą tiesiogine prasme.

Kaimyno kiemo žolė žalesnė (angl. *The grass is always greener on the other side of the fence; The grass is always greener on your neighbor's lawn* DAP 265)

Kodėl žolė kaimyno kieme visada žalesnė? (pa.: taip pavadintas straipsnis, kodėl žmonės nesijaučia laimingi ir pavydi kitiems), O. Lapinas, <http://gyvenimas.delfi.lt>, 2010.07.20;

Lietuvos garbės konsulė: kaimyno kiemo žolė ne visuomet žalesnė (pa.: taip pavadintas straipsnis apie tai, kad svečioje šalyje (Nyderlanduose) toli gražu ne visiems pavyksta prisitaikyti), <http://tv.diena.lt>, 2011.03.03;

Užsienietis Lietuvoje: anapus tvoros žolė žalesnė (ypač sode) (pa.: taip pavadintas užsieniečio straipsnis, kad lietuviai nevertina to, ką turi – gamtos, kaimo), <http://www.alfa.lt>, 2010.

Šią naująją paremiją pagal reiškiamą mintį atitinka lietuvių tradicinė *Ten gerai, kur mūsų nėra*.

Nemokamų pietų nebūna (angl. *There is no such thing as a free lunch*⁸⁵)

(pavyzdžių žr. 188 p.)

⁸⁵ Posakis siejamas su nuo XIX a. vidurio Amerikoje ir, mažiau, Anglijoje gyvavusiu salūnų papročiu nemokamais priešpiečiais vaišinti tuos, kas perka alkoholio. Posakis pradėtas vartoti maždaug nuo XX a. vidurio; <http://www.phrases.org.uk/meanings/tanstaaf.html>.

Nemokamų pietų nebūna – įstok ir nieko negauk! (pa.: Facebook grupės pavadinimas; kont.: Ši grupė nukreipta prieš visas grupes, siūlančias nemokamus apatinius, keliones į bet kokias šalis ir panašiai, ir galiausiai nieko nepasiūlančias. Kaip senoliai sako: „Nemokamų <...>!“ Dirbkit! Gaukit!), <http://www.facebook.com>.

Ši naujoji paremija, kaip tradicinės, gali turėti antitezinę versiją:

Nemokami pietūs būna! (pa.: straipsnio pavadinimas; kont.: Pasirodo, posakis „nemokamų pusryčių nebūna“ ne visada yra teisingas. Na... šiuo atveju reikėtų patikslinti, kad kalba eina ne apie nemokamus pusryčius, o apie nemokamus pietus. Projektas [dienospietus.lt](http://www.dienospietus.lt), siekiantis kavinėse pietaujantiems žmonėms suteikti galimybę patogiai susirasti geriausius pietų pasiūlymus internete, pradeda naują žaidimą, kurio metu dalyviai kas savaitę laimės nemokamus pietus keliose, o gal net keliolikoje Vilniaus kavinų), <http://www.dienospietus.lt>, 2010.03.26.

Smalsumas pražudė katę (angl. *Curiosity killed the cat* DAP 131)

Smalsumas pražudė katę (pa.: kūrinėlio pavadinimas; kont.: O manyje pabudo smalsumas. Lyg būčiau mažas vaikas, kuris kaišioja nosį ten, kur negalima. Myliu? Bučiuoju? Stef? Turėjau jį iškvosti. Ir žinau, aš tai sugebėsiu. Bet smalsumas <...>, pražudys ir mane), <http://stolenheart.blogas.lt>, 2010.02.26;

Smalsumas pražudė katiną (pa.: užrašas prie nuotraukos (žaislinis katinėlis ant laikraščio), <http://www.efoto.lt/node/343186>;

Smalsumas pražudė katę (pa.: internetinės žinutės pavadinimas; kont.: Čia toks ne į temą klausimukas, bet gal kam teko susidurt. Žinau, kaip žinant vardą ir pavardę atrast žmogaus telefono numerį, bet ar įmanoma žinant telefono numerį atrast vardą, pavardę, nu gal dar ir adresą. Man labai reikia?), <http://mano.zebra.lt>, 2008.02.11.

Perdirbiniai:

Smalsumas pražudė pensininkę (pa.: straipsnio pavadinimas; kont.: Šiauliuose per gaisrą mirė pensininkė Stanislava Lukošienė. Tai nebūtų išskirtinis įvykis, jei ne aplinkybė, jog gaisras kilo visai ne S. Lukošienės, o... kaimynų name), <http://www.balsas.lt>, 2002.01.29;

Smalsumas pražudė lenką (pa.: straipsnio pavadinimas; kont.: Lenkijoje, Poznanės mieste, žuvo vaikas, norėjęs paieškoti lobių ir senovinių ginklų), <http://www.lrytas.lt>, 2007.05.20⁸⁶.

Paprastai šis posakis siejamas su situacijomis, kai lendama ne į savo reikalus, pernelyg domimasi, smalsaujama. Kartais tiesiog žaidžiama derinant tekstą ir vaizdą, kaip antai posakiu pavadinant nuotrauką.

⁸⁶ Pastaruosius du pavyzdžius galėtume laikyti ir vienkartiniais analitiniais dariniais, turinčiais tiesioginę reikšmę. Juos laikyti paremijos *Smalsumas pražudė katę* kontekstiniais perdirbiniais galima dėl išlaikytos pamatinio posakio struktūros.

Nespręsk apie knygą iš viršelio (angl. *You cant't judge a book by its cover* DAP 62)

Nespręsk apie knygą pagal jos viršelį... (pa.: kūrinėlio pavadinimas; kont.: Vakar man buvo labai ypatinga diena, o mano „skaitoma knyga“ neišlemeno net „Sveikinu“, ką jau kalbėti apie visą kitą... Ar tai jau knygos galas? Ar aš jau ją perskaičiau? <...> Mano ši rašiniuką reikėtų suprasti perkeltine prasme, t. y. žmogus = knyga, viršelis = žmogaus išvaizda, manieros – tai, ką tu pamatai susipažinus, kas tave prie to žmogaus patraukia, skaityti knygą = pažinti tą žmogų ir (ne)nusivilti)), <http://lt.netlog.com>, 2008.06.17;

Nespręsk apie knygą iš jos viršelio (pa.: straipsnelio pavadinimas; kont.: Įrašo pavadinime panaudotas posakis taikomas įvairiausiomis prasmėmis. Šį kartą aš jį pritaikysiu tiesiogiai. Šiandien preciso užsuko į knygyną patyrinti, kas naujo. Ir ką gi naujo knygyne pamačiau? Rabindranato Tagorės poezijos knygą „Aukojimo giesmės“. Kažkada skaičiau kažką made by Tagorė, bet labai nesudomino. Be to, šios knygos kaina – 32 Lt. Kaip už nepilną 100 mažo formato lapų, daugoka (ypač man). Bet tos knygos viršelis... Apskritai visas tos knygos apipavidalinimas... tobula. Ir nusprendžiau teisti knygą pagal viršelį ir papuošti savo knygų kolekciją meninio apipavidalinimo perlu), <http://preciso.blogas.lt>, 2008.04.19;

Nespręsk apie knygą iš viršelio (kont.: jau ne pirmą kartą perverčiu daug puslapių, kol randu filmą, bent jau iš pavadinimo patraukiantį akį. Bet, kaip sakoma, nespręsk...), <http://linksmas.net>, 2010.12.22.

Įprasčiau šį posakį vartoti perkeltine reikšme, tačiau, kaip matyti, tam tikrame kontekste visiškai natūraliai atrodo ir pažodinė posakio interpretacija.

Įvairiuose kontekstuose imtas vartoti su nešvariu vandeniu išpilamo kūdikio įvaizdis⁸⁷. Posakiai vartojami gana laisvai, neturi pastovios formos:

Su nešvariu vandeniu neišpilkime ir kūdikio

Su nešvariu vandeniu išpilamas ir kūdikis (pa.: skyrelio pavadinimas; kont.: Dėl to, kad didžioji dalis žmonių tikėjimo atsisako dėl tam tikrų „nešvarumų“, matomų to kulto tarnų veiksmuose, religinėse sistemose, „su nešvariu...“), <http://www.eimiz.com>;

Neturėtume su vandeniu iš vonios išpilti ir kūdikio (kont.: ...meno, religijos ir filosofijos kelyje yra atsiradusių klaidžių klystkelių, keliamos ne tos problemos, kurias reikėtų spręsti. Tačiau svarstydami šias problemas neturėtume painioti nesupainiojamų dalykų,

⁸⁷ Angl. *Throw the baby out with the bath water* vartojamas reikšme „stengiantis ką nors pataisyti drauge su blogybėmis pašalinami ir geri dalykai“, (<http://idioms.thefreedictionary.com/throw+the+baby+out+with+the+bath+water>). Šis anglakalbėse visuomenėse palyginti neseniai vartoti pradėtas posakis yra vokiečių kilmės (vok. *Das Kind mit dem Bade ausschütten*; iš Röhrich: 132). Seniausias rašytinis variantas yra Tomo Murnerio satyrinėje knygoje „Narrenbeschworung“ (1512) (Mieder 1995; <http://www.deproverbio.com/display.php?a=3&t=7>).

teigė T. P. Kasulis, ir su vandeniu iš vonios išpilti ir kūdikio. Tas nešvarus vanduo gal ir yra institucijų biurokratizmas bei dogmatizmas, tačiau dvasinis pradas, kuris yra žmoguje, dvasinis alkis, gėrio impulsai, sakralumo instinktas – nekaltas kūdikis), „Mokslo Lietuva“, <http://ml.lms.lt>, 23.03.2005;

Šiai grupei priskirtini seniai klišėmis tapę posakiai *Laikas – pinigai; Pinigai nekvepia; Klientas visada teišus; Tikslas pateisina priemones*.

Laikas – pinigai (angl. *Time is money* Oxf 823)

(kont.: Tavo dvidešimt penkta valanda), <http://www.balsas.lt>, 2010.03.09;

(kont.: Trys skirtingi internetiniai projektai. Pradėkite dabar. Laikas – pinigai), <http://www.pajamos.com>, 2011;

(pa.: straipsnio pavadinimas), <http://www.017.lt>, 2009;

(pa.: laidos „Pričiupom“ vedėjų įžanginė kalba; kont.: Mes nedelsdami pradėdam, nes laikas – pinigai, o pinigai yra eteris, o eteris yra narkotikas), <http://www.zebra.lt>;

(pa.: straipsnio pavadinimas: „Paradigmų kaita: nuo laikas – pinigai prie laikas – gyvenimas“), <http://www.vtv.lt>, 2008.04.20;

Kai laikas – pinigai (pa.: straipsnio pavadinimas), <http://www.verslobanga.lt>;

Pinigai nekvepia (lot. *Non olet peccunia*)

Pinigai nekvepia (kont.: jei padarysim prielaidą, kad *Microlink* (o dabar ir jų nuosavybė – TDD darbuotojai) keliauja per pasaulį pirmiausiai vadovaudamiesi keliomis visiems žinomomis nuostatomis – „Pinigai nekvepia“, „Tikslas pateisina priemones“ bei „Nugalėtojai neteisiami“ – viskas gana logiška ir suprantama. Juk visiškai aišku, kad jų TIKSLAS No. 1 – uždirbti kuo DAUGIAU \$\$\$, tuo pat metu išleidžiant kuo MAŽIAU tų pačių \$\$\$), <http://www.hot.lt>, 2000;

Rinkimų pinigai nekvepia (pa.: straipsnio pavadinimas; kont.: Ne visų kandidatų į Prezidento postą kalbos apie viešą ir skaidrų rinkimų kampanijos finansavimą virto realiais veiksmais), <http://kauno.diena.lt>, 2004.

Perdirbiniai ir antitezinės versijos:

Pinigai nekvepia, jie smirdi!, A. Šiuša, ŠA, 2007, Nr. 865;

Pinigai nekvepia. Jie užuodžia (pa.: straipsnio pavadinimas: „Guoda Steponavičienė. Pinigai nekvepia. Jie užuodžia“; kont.: Nešvarus kapitalas uodžia skyles valstybės sienoje, konsulatuose, kontrolės tarnybose, spragas įstatymuose, korupciją, valdžios abejingumą žmonių problemoms. Ten jis ir suplaukia), <http://www.lrinka.lt>, 2003.11.25;

Pinigai – kvepia (kont.: „Pinigai nekvepia“ – kitas, plačiai paplitęs posakis. „Pinigai kvepia“ □ teigia naujoji religija. Kvepia brangiais kvepalais, ištaigingų automobilių oda, galiausiai kvepia jaunystėje. Jei pirmas posakis bandė sieti pinigus ir moralę, tai naujoji

religija totaliai atmeta šias sąsajas. Homo Consumer religija (pirma dalis)), <http://asol.blogas.lt/>;

Kai pats kvepi, pinigų neužuodi, V. Striužas, ŠA, Nr. 10(788), 2006.03.10;

Netiesa, kad pinigai nekvepia – jie kvepia, ir dar kaip (pa.: iš interviu su G. Kanovičiumi; kont.: kūryba šiandien turi atlikti tam tikrą dezinfekcijos vaidmenį, nes oras yra nepaprastai apnuodytas. Netiesa, kad <...>. Netiesa, kad visi anoniminių skaitytojų komentarai, kuriuos internetinių portalų redaktoriai praleidžia, niekuo nekvepia), <http://www.bernardinai.lt>, 2007.09.21.

Klientas visada teisus (angl. *The customer is always right*)⁸⁸

Klientas (ne)visada teisus (pa.: taip pavadintas straipsnis apie pardavėjos ir pirkėjos konfliktą), <http://kauno.diena.lt>, 2006 (daugiau pavyzdžių žr. 184 p.).

Perdirbiniai:

Atmink: dėstytojas ne visada teisus, bet jis – dėstytojas, šnek., Vilnius, 2002.

Šis ekonomikos sferos posakis paprastai taikomas kalbant apie paslaugos teikėją ir gavėją. Posakis gana populiarus, vartojamas ir publicistiniuose tekstuose, ir interneto komentaruose, tačiau, kiek pavyko užfiksuoti, tokiam pat kontekste.

Tikslas pateisina priemones⁸⁹

(Patarlių ir priežodžių kartotekoje 4 var., pirmasis užr. 1962 m., LTR 3533(799);

(kont.: ...ir ėmė <...> reklamuoti tą, anot jų, unikalų renginį. Tikslas <...>, tad visai netempė šiaip jau labai brangaus LTV eterio laiko...), ŠA, 2009.05.29, p. 11, LTR 7722(2/80);

Ar tikslas pateisina priemones? (pa.: straipsnio pavadinimas: „Egidijus Aleksandravičius. Ar tikslas pateisina priemones?“; kont.: Istorijos puslapiai yra gana gausiai primarginti pavyzdžių, kai buvo išdrįsta manyti, jog tikslas pateisina priemones. <...> Kuo jos virto Stalino režimui pabandžius kilniu tikslu pateisinti visokias priemones?), <http://www.bernardinai.lt>, 2009.11.03.

Šiuolaikinėje vartosenoje pasitaiko iš svetur atėjusių autorinių frazių, jos dažniausiai cituojamos nurodant autorystę, tačiau kartais tiesiog vykusiai pritaikomos reikiamai situacijai.

⁸⁸ Manoma, kad frazę *The customer is always right* XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje sugalvojo prekybos magnatas Harry Gordonas Selfridge’as arba Marshallas Fieldas (*pagal* <http://www.phrases.org.uk/meanings/106700.html>).

⁸⁹ Vienur teigiama, kad šis posakis – jėzuitų moralinis kredo, šaltiniuose randamas nuo 1645 m. (Анушкин, Анушкина 1986: 679), kitur jis priskiriamas kardinolui Rišeljė (Richelieu) ir teigiama, kad jis buvęs pavartotas 1648 m., sudarant Vestfalijos taikos sutartį (<http://lt.wikipedia.org/wiki/Diplomatija>).

1961 m. per inauguracinę kalbą JAV prezidento Džono F. Kenedžio ištarta frazė ***Neklausk, ką tavo šalis gali padaryti tau, klausk, ką tu gali padaryti savo šaliai*** nūdienos Lietuvos kontekste skamba taip:

Neklausk, ką tau gali duoti Lietuva. Klausk, ką tu gali duot (pa.: konkurso vyresniųjų klasių moksleiviams pavadinimas), <http://supermama.lt>, 2006.

Kai kurių iš tiesų paplitusių naujųjų paremiųjų kilmę nustatyti nelengva, dar sunkiau nuspręsti, kuris variantas senesnis. Pavyzdžiui, posakį ***Grožis reikalauja aukų*** (rus. *Красота требует жертв!*) (***Menas reikalauja aukų***, plg. rus. *Искренность требует жертв*) A. Reznikovas laiko sena maksima (Reznikov 2009: 53). Posakis primena ir J. Janonio eilėraščio eilutę „Kiekviena kova reikalauja aukų, laimingi už laisvę numirę“.

Grožis reikalauja aukų (pa.: straipsnis apie saliotus Naujųjų metų naktį; įžanginė frazė; kont.: Kaip byloja sena plastinių chirurgų patarlė – grožis <...>. Ir ne tik kūniškasis, bet ir dangišskasis, naujametis, saliotinis, lazerinis), <http://images.google.com>, 2008.12.06;

Menas reikalauja aukų (pa.: filmuko pavadinimas), <http://www.animacija.lt>, 2009.07.24;

Menas reikalauja aukų... (pa.: nuotraukos pavadinimas; nufotografuotas su filmavimo kamera į ežerą įbridęs vyras), <http://fotokudra.lt>, 2010.09.13.

Perdirbiniai:

Grožis reikalauja plaukų (pa.: taip pavadinta žinutė apie plinkančią N. Campbell; kont.: N. Campbell: grožis <...>. Ant 40-metės galvos buvo matyti nemažas praplikusios odos lopas. <...> Plaukų lūžinėjimą nuo pat šaknų veikiausiai sąlygojo daugybę metų gražuolės nešioti priauginami plaukai), 15min.lt, 2010.06.30;

Menas reikalauja vyrų. Ne bet kokių – tvirtų ir nuogų (pa.: straipsnelio pavadinimas; pristatomos fotografijos, kuriose iš nuogų vyrų komponuojami buitės daiktai), <http://www.pravda.lt>, 2010.05.20;

Menas reikalauja taukų, A. Šiuša, ŠA, 2007, Nr. 860;

Vairavimas reikalauja aukų, <http://www.zizirskiene.lt>, [žiūrėta 2010.01.14];

Vairavimo menas reikalauja aukų (pa.: automobilininkų forumo internauto šūkis), <http://forumai.bmw-klubas.lt>, 31.08.2007.

Iš sukauptų duomenų matyti, kad šiuolaikinėje vartosenoje prigijo veikiausiai reklaminės kilmės posakis ***Mersedesas ir Afrikoj mercedesas***. Jis šiek tiek varijuoja:

Mersas ir Afrikoj mersas (pa.: internetinės žinutės apie automobilį pavadinimas), <http://www.automobiles.lt>; (kont.: Akivaizdu, kad senesniems E klasės *Mercedes* automobiliams vis dar galioja posakis: „Mersas – ir...“), <http://m.autogidas.lt>;

MB ir Afrikoj MB (pa.: internauto šūkis Lietuvos *Mercedes-benz* entuziastų svetainėje), <http://www.mbforums.lt>, 2009.04.15;

Mersedesas ir Kėdainiuose mercedesas (pa.: straipsnelio pavadinimas; kont.: 15min.lt skaitytojas Gediminas T. pasipiktino: „Mercedes“ markės automobilis, lyjant lietui, pastatytas ant skersinės dryžuotos linijos ir dar tarp dviejų neįgaliems skirtų vietų. Veiksmas vyko prie „Norfos“ Kėdainiuose), <http://www.15min.lt>.

Tokia forma posakis dažniausiai vartojamas tiesiogine reikšme, norint pabrėžti automobilio kokybę, tačiau paskutiniame pavyzdyje jis įgyja neigiamos konotacijos – čia *Mersedes* yra automobilis, kuriam viskas galima. Pagal šios paremijos struktūrą pastaruoju metu kuriama daug perdirbinių (žr. skyrių „Antiparemijos“, 132 p.).

Turima pavyzdžių, kad pažodinis vertimas gali nepaplisti, nes yra griozdiškas, jame nelikę originalo žodžių žaismo, sąskambio (*Kaip višta ne paukštis, taip Lenkija ne užsienis* LTR 7722/33), plg. rus. *Курица не птица, Польша не заграница*), iškreipta prasmė (*Galva – patarimų namas* LTR 6084(147), *Ne galva, o patarimų namas*; plg. rus. *Не голова, а Дом Советов...*) arba tiesiog todėl, kad posakis originalo kalba yra įprastesnis ir atrodo stilistiškai vertesnis net ir gimtosios kalbos kontekste.

Pastebėta, jog kartais lietuviškai teikiamos lotyniškos sentencijos. Galima prielaida, jog kuo toliau, tuo dažniau šitai daroma. Veikiausiai yra taikomasi prie skaitytojo ar klausytojo išsilavinimo lygio, siekiama, kad tekstas būtų ne tik vaizdingas, bet ir geriau suprantamas.

Kas leidžiama Jupiteriui, neleidžiama jaučiui (lot. *Quod licet Jovi, non licet bovi* Walth IV 459) (LPP II Nr. 6435, 4 var., LLTI Patarlių ir priežodžių kartotekoje 7 var., pirmasis užr. 1970)

Kas neleidžiama jaučiui, leidžiama Jupiteriui (kont.: Rusija – ne kokia nors Zimbabvė. Kas neleidžiama <...>. Rusijos pretenzijos būti Jupiteriu seniai žinomos), LŽ, 2008.09.04, p. 4, LTR 7722(1/17);

Kas neleidžiama jaučiui, tikriausiai leidžiama Saturnui (pa.: apie Lietuvos herbo dizainą įvairių įstaigų blankuose), Lietuvos radijas, „Spaudos apžvalga“, 2006.08.11, LTR 7640(2/9).

Perdirbiniai:

Kas leidžiama jaučiui, neleidžiama Jupiteriui (pa.: straipsnio pavadinimas; kont.: ...eilinio piliečio asmeninės laisvės komfortas tikrai nebebus įmanomas tam, kuris laimėjo valdžią. Atsakomybės našta yra jo laisvės narvas. Štai kodėl sakau, kad tai, kas leidžiama <...>. Jupiterio žodžių svarstyklės neišvengiamai turi būti šimteriopai tikslesnės), <http://www.balsas.lt>, 2003.09.25;

Kas galima klebonui, negalima zakristijonui, LTV, „Keliai. Mašinos. Žmonės“, 2005.06.11.

Atėjau, pamačiau, nugalėjau (lot. *Veni, vidi, vici*)

Atėjau, pamačiau, nugalėjau (kont.: Taip Lietuvos krepšinio rinktinės pasirodymą Europos čempionato B grupės turnyre apibūdino Vilniaus „Sakalų“ vyriausiasis treneris Linas Šalkus), <http://www.krepsinis.net>, 2003.09.08 (daugiau žr. 183 p.).

Perdirbiniai:

Atėjau. Pamačiau. Nugalėjau (kont.: Napoleonas: Atėjau. Pamačiau. Nugalėjau. / Rusai: Atėjau. Išgėriau. Nugalėjau. / Lietuviai: Atėjau. Nusikeikiau rusiškai. Nugalėjau. / Šveicarai: Atėjau. Papuošiau namą, laimėjau pirmą vietą. Nugalėjau. / Roko Žilinsko mąstysena: Atėjau. Iškalbėjau savo kalbą. Nugalėjau. Čia buvo Rokas Žilinskas), <http://www.cha.lt>, 2009.03.16;

Atėjau, pamačiau ir pabėgau, <http://www.patarles.lt>;

Atėjau, pamačiau ir atsistojau į eilę..., šnek., Vilnius, 2002;

Atėjau, pamačiau, negalėjau, V. V. Landsbergis. Rudnosiuko istorijos, p. 132;

Atėjau, pamačiau, tai gal jau eisiu (pa.: internauto šūkis), <http://www.zaisk.lt>.

Naujosios paremijos-vertiniai yra labiausiai panašios į tradicines lietuvių paremijas. Tai savarankiški posakiai, dauguma jų vartojami perkeltine reikšme. Kai kurie jų sudaryti pagal tradicinėms paremijoms būdingą binarinę struktūrą: *Kas nerizikuoja, [tas] negeria šampano* (plg.: *Kas anksti juokiasi, tas vakare verkia*; *Kas nečėdija savo, tai ima kito ant galo*; *Kas nedirba, tas neklysta*; *Kas nedūko želdamas, tas uždūks žildamas*; *Netepsi – nevažiuosi*); *Iš nugaros licėjus, o iš priekio muziejus* (plg.: *Iš viršaus šnibžda, iš apačios knibžda*; *Iš viršaus caca, apačioj kaka*); *Išgelbėk medį. Suvalgyk bebrą* (plg. *Darbą dirbk, šventę švėsk*). Kiti posakiai yra vienanariai konstatuojamojo apibendrinamojo pobūdžio teiginiai: *Tango šokama dviese*; *Kaimyno kiemo žolė žalesnė*; *Laikas – pinigai*; *P pinigai nekvepia* (plg. *Rytas gudresnis už vakarą*).

2.3. Šūčiai

Pastebėta, jog šiuolaikinėje vartosenoje pastoviojo posakio statusą įgyja šūčiai – kariniai, politiniai, reklaminiai. Vienas iš tokių – tarpukario Lietuvos karininkų prisaikdinimo frazė: ją per karininkų priesaiką išstardavo prezidentas Antanas Smetona ir kardu paliesdavo absolvento petį:

Be reikalo nekelk, o be garbės nenuleisk!

(pa.: internauto šūkis), <http://www.ferrum.lt>, 2007;

Be reikalo nepakelk, be garbės nenuleisk..., <http://www.mintysposakiai.lt>, 2008;

(pa.: straipsnio apie karinę uniformą komentaro pavadinimas), <http://aurimas.blogas.lt>, 2007;

(kont.: XVI–XXI amžiaus kardų ir špagų paroda „Be reikalo nepakelk, be garbės nenuleisk!“ Vytauto Didžiojo karo muziejuje, 2008 m. vasario 14 d.–rugsėjo 15 d.), <http://www.muziejai.lt/>, 2008;

(pa.: internetinė žinutė Plungės lankininkų klubo „Viduramžių šauliai“ svetainėje; kont.: su gimtadieniu, Nematomas... Ir „Be reikalo <...>“, nu, supratai, manau), <http://www.lanko-suvis.lt>, 2010.03.24;

(pa.: iš J. Veselkos straipsnio „Pasipypinimo biudžetas...“; kont.: Todėl prieš bet kokią politinę ar ekonominę akciją reikia pagalvoti, ar ją verta pradėti. Kaip sakyta senovėj apie kardą – be reikalo <...>, nes jei padarysi priešingai, būsi kariūnų išjuoktas), <http://www.politikosaktualijos.lt>, 2009.01.10;

Nepakelk be reikalo, nenuleisk be garbės (pa.: iš interneto komentaro),

<http://pazintys.draugas.lt>, 2010;

Be reikalo neištrauk, be garbės nenuleisk! (pa.: internauto šūkis), <http://www.mfoto.info>, 2009.

Regis, šis posakis dažniausiai vartojamas su ginklais, savigyna ir panašiais dalykais susijusiose situacijose. Net kaip sveikinimo palinkėjimą jį randame lankininkų internetinėje svetainėje. Vis dėlto kartais jis pavartojamas ir labiau apibendrinta reikšme „nepradėk, jei nesi tikras, kad tinkamai baigsi“.

Sprendžiant iš sukauptų lietuviškų duomenų, Lietuvos politikai, nors ne itin dažnai griebiasi paremijų savo politiniams tikslams siekti, kartais patys paskleidžia naujų posakių. Pastebėta, jog politikų taikliai pasirinkti šūčiai prigyja, pamažu įgauna pastoviojo posakio statusą ir ima gyvuoti savarankiškai. 1997 m. per prezidento rinkimus V. Landsbergio rinkiminės kampanijos šūkiu buvo pasirinktas *Geriau patyręs, A. Paulausko – Nusipelnėme gyventi geriau*

(toku pat pavadinimu išleista ir jo autobiografija). 2004 m. *omni laiko* internetinės svetainės skaitytojai rinko penkis labiausiai išiminius rinkiminius šūkius, ir A. Paulausko šūkis užėmė pirmąją, o V. Landsbergio ketvirtąją vietą.

Geriau patyręs

Klaipėdos rašytojams geriau patyręs (pa.: taip pavadintas straipsnis apie Lietuvos rašytojų sąjungos Klaipėdos skyriaus ataskaitinį rinkiminį susirinkimą ir pirmininko rinkimus. Išrinktas buvęs pirmininkas), <http://klaipeda.diena.lt/>;

Geriau patyręs (pa.: forumo dalyvio slapyvardis), <http://www.delfi.lt/news>, 2009.

Nusipelnėme gyventi geriau

Nusipelnėme gyventi geriau. Nusipelnėme gyventi oriau (kont.: Tik ir girdi: „Mes, lietuviai, nedraugiški, pavydūs, godūs... Kita vertus, neslepiame pretenzijos, kad nusipelnėme <...>. „Nusipelnėme gyventi oriau“, – taip pasakyti tiktų labiau), <http://www.moteris.lt>, 2009.06.22;

Šturmas [žirgas] nusipelnė gyventi geriau (pa.: iš pokalbio apie tai, kad žirgui reikia erdvesnio gardo), LNK, serialas „Mano mylimas priešė“, 2010.08.19.

Prigyja ne tik lietuviški, bet ir verstiniai šūkliai. Neįtikėtina greit JAV ir pasaulyje išpopuliarėjo prezidento Baracko Obamos šūklis *Yes, we can*⁹⁰. Žodžių junginių „taip, mes galime“, „mes galime“, jau vartojamų kaip klišė, aptinkama ir lietuviškuose kontekstuose. Šis, kaip ir kiti žinomos autorystės posakiai, vartojamas dvejopai – pateikiant nuorodą į autorystę arba ne.

O taip, mes galime! (pa.: straipsnio apie Lietuvos mokslo premijų teikimą pavadinimas; kont.: Iš Premjero prakalbos paaiškėjo, kad jis sugeba ne tik klausytis, bet ir girdėti. Labai gerai įsisavino, ką savo pristatomajame žodyje pasakė Lietuvos mokslo premijų komisijos pirmininkas Z. R. Rudzikas, o į delikačiai potekste užduotus klausimus, kuriuos buvo galima suprasti ir kaip retorinius, Premjeras atsakė trumpai drūtai JAV prezidento Barako Obamos žodžiais: Taip, mes galime!), „Mokslo Lietuva“, 2009.04.23, Nr. 8(408): <http://bootis.itpa.lt/mokslo-lietuva/node/1720>.

Kuomet posakis (žodžių junginys) imamas vartoti be nuorodos į autorystę, galima numanyti prasidedant jo vartojimo paremija procesą:

Labdaros ir paramos fondas MES GALIME, <http://118.lt/imonos/auksine-sirdis-labdaros-ir-paramos-fondo-mes-galime-parduotuve/8111198>, [žiūrėta 2011.02.08];

⁹⁰ W. Miederis surinko ir aptarė šio JAV prezidento vartojamas paremijas (Mieder 2009b).

Bėgimo festivalis „Mes galime“ 2010,

http://www.kvitrina.com/new/mesgalime2010/MES_GALIME_2010.html;

Kaune vėl bus gerai. Mes galime! (pa.: Liberalų Centro sąjungos 2011 m. rinkimų į savivaldybes šūkis Kaune), <http://www.lics.lt/Rinkimai-2011-843.html?productid=41>.

Šie ir kai kurie kiti naujieji posakiai (reklaminiai šūkliai, kai kurios citatos ir autorinės frazės) yra visiškai paprasti, neturintys išskirtinių paremiškos būdingų požymių. Ilgainiui jie kaip klišė pradami vartoti įvairiuose kontekstuose ir įgyja semantinių ir funkcinių atspalvių. Laikytini tokie posakiai paremiškomis ar ne, svarstytinas dalykas. Pagrindiniai motyvai – posakio formos pastovumas, jo paplitimas ir taikymas įvairiuose, su posakio atsiradimo situacija nesusijusiuose kontekstuose. Aptardamas B. Obamos paremišką retoriką W. Miederis pasitelkia **pseudoparemiškos** (*pseudo-proverb*) terminą, jį taikydamas tokiems pasakymams, kurie laikui bėgant **gali** tapti paremiškomis (Mieder 2009b: 73). Taiklus paremiškos požymių (struktūrinių, stilistinių, metaforinių) turintis posakis, kartojamas paties autoriaus, ilgainiui imamas cituoti žiniasklaidos, o galiausiai gali būti pasigautas ir plačių masių – tik laikas gali parodyti, ar taip nutiks (ten pat: 76).

Šiuolaikinėje vartosenoje prigyja reklaminės frazės – ir iš socialinių reklamų, ir iš komercinių. Prieš keletą metų Kaune pasirodė socialinės reklamos stendai su šūkiu ***Ir Kaune galima gyventi***⁹¹. Stendų nebėra, tačiau posakis ir toliau vartojamas. Dažniausiai jis pasirenkamas kaip pavadinimas įspūdžiams apie

⁹¹ Socialinės akcijos autorių pareiškimas dėl plakato „Ir Kaune galima gyventi“:

Jurga Juodytė / Saulius Leonavičius

„Ir Kaune galima gyventi“, plakatai viešosiose erdvėse, 2007

Gyvename mieste, kurio nevisavertisumo kompleksas tampa atvira diskusija spaudoje, internete, pokalbiuose; Kauno miesto savivaldybė deda didžiules pastangas stengdamasi pakeisti blogą miesto įvaizdį. Įvaizdžio kūrimo pretenzijos įgyja absurdiškas formas, kai jas bandoma realizuoti dviprasmiškais reklaminiiais pranešimais viešosiose erdvėse.

Projekte „Ir Kaune galima gyventi“ tiriame miesto įvaizdžio kūrimo metodus. Norime ironiškai pakomentuoti kauniečio stereotipą. Šiuo atveju projekto pranešimas ironizuoja ir sostinės nuomonę „periferijos“ atžvilgiu. Norime žiūrovą sutrikdyti, kurdami konkurencijos iliuziją.

Į Vilnių perkeliame Kaune eksponuojamą socialinę reklamą „Ir Kaune galima gyventi“. Vilniuje šis stendas buvo eksponuojamas vieną mėnesį Pylimo ir Kalinausko gatvių sankryžoje.

Pranešimą parašė Jurga (<http://goodi-d.blogspot.com/2009/02/jurga-juodyte-saulius-leonavicius-ir.html>).

Kauną – asmeniniam rašiniui, fotoreportažui ir pan. Kartais jis pakartojamas ir pačiame tekste (kartais modifikuotas).

Ir Kaune galima gyventi (pa.: straipsnio pavadinimas; kont.: Tačiau ką turi galvoti žmogus, atvykęs į Kauną, kai jį pasitinka didžiulis stendas su užrašu: „Ir Kaune galima gyventi“? Tiesa, gal neverta kalbėti apie miesto svečių reakciją, jei net patys kauniečiai nežino, kaip suprasti šį teiginį. <...> Nenorom peršasi išvada, kad Kaunas turi sparčiai progresuojantį nevisavertiškumo kompleksą, o kaunietis – tai diagnozė. Ypač kai pamatai kitus du stendus: „Kaunietei, nepasiduok!“ ir „Kaunietei, būk drąsesnis!“), <http://www.alfa.lt>, 2007.11.19;

(pa.: taip pavadintas fotoreportažas apie viešnagę Kaune), <http://pbg.livejournal.com>, 2007;

(pa.: pavadinimas komentarui apie *Horn* reklamą Kaune: „Kaune neburia, čia pasako“), <http://draugishkas.blogas.lt>, 2007.05.02.

Net tais atvejais, kai posakis pavartotas, regis, be jokios ironijos, reiškia patriotizmą, meilę miestui, ironiška potekstė lieka:

Ir Kaune galima gyventi (pa.: straipsnelio pavadinimas; kont.: Metų sandūroje svarstėme su vaikais (ir anūkėliais), kaip kas ir kur gyvens ateityje. Vilniečiai po pusmečio gyvens savo naujame name. Šiauriečiai ieško namo ar buto Stokholme ar jo priemiestyje. O mes gyvename Kaune. Ir jau aišku, kad gyvensime Kaune. Tiek, kiek gyvensime. Pažvelkite į keletą šeimos nuotraukų ir nedidelį rinkinėlį, kurį žentas galėtų pavadinti „Tiesiog Kaunas“. Manau, kad vaizdai guodžia);

Kaune galima gyventi, jei turi su kuo gyventi (kont. iš tolesnių komentarų: aš juk tyčia juokais ir parašiau tą vadinamąjį šūkį pabrėždamas, kad negalima pernelyg sieti gyvenimo vietos su gyvenimo kokybe.), <http://burgis.lt>, 2011.

Perdirbiniai:

Ir Kaune galima mylėti (pa.: YouTube filmuko pavadinimas), http://www.youtube.com/watch?v=aZEip6_nkn8&feature=related.

Prigyja ir komercinės reklamos frazės, pavyzdžiui, *Apie viską pagalvota, Geriau vyrai nesuras* ir pan. Pastarasis angliškojo reklamos varianto vertimas įsiminė galbūt dėl specifinės intonacijos, kuria iš pradžių reklama buvo skaitoma. Ši frazė įvairiai įkomponuojama internetiniuose komentaruose, netgi pasitelkta visai kitokiam produktui reklamuoti (žr. 183, 191 p.). Frazė taip pat gana šmaikščiai derinama su vaizdais, pavyzdžiui, taip pavadinta fotografija su žindančiais dvynukais (<http://www.mamosdienorastis.lt>, [žiūrėta 2010.08.31]).

Parduotuvės „Maxima“ reklaminis šūkis, kiek galima spręsti iš turimų duomenų, vartojamas tik ironiškai:

Maxima – apie viską pagalvota (pa.: taip pavadintas reklamos parodijų puslapis), <http://www.che.lt/2007/09/18>, [žiūrėta 2012.03.06];

Apie viską pagalvota (pa.: iš interneto komentaro; kont.: Apie viską pagalvota. Ponai, neleiskite savęs apgaulinėti kitur! Pirkite pas mus!), <http://kalafioras.wordpress.com>, 2008.12.22; (pa.: taip maždaug 70-metė moteris atsakė dukrai, pasiteiravusiai, ar mama turi kažkokį ne kasdien vartojamą produktą; pasakyta reklaminio šūkio intonacija; kont.: Nesirūpink – apie viską...), šnek., Vilnius, 2011.03.11.

2.4. Citatos

Pastaraisiais dešimtmečiais šnekamojoje kalboje prigijo daugybė įvairių citatų. Naujosiomis paremijomis virto eilėraščių eilutės, populiarių dainų, kino bei animacinių filmų frazės.

Mūsų dienomis kaip savarankiškas posakis vartojama Jurgio Zauerveino eilėraščio „Lietuvninkai mes esam gimę“ (1879) pirmoji eilutė. Surinkti pavyzdžiai yra dvejopi: vienur teikiama nuoroda į posakio autorystę, kitur posakis vartojamas kaip visuotinis⁹²:

Lietuviais esame mes gimę

Lietuviais esame mes gimę. Ar norim (ir mokam) tokiais būt? (pa.: straipsnio pavadinimas skiltyje *Vox Populi*. Straipsnyje dėstomos mintys apie tautines vertybes, piliečio santykį su valstybe), <http://pilietis.delfi.lt>, 2011.02.19;

Lietuviai mes esame gimę (pa.: internetinės žinutės pavadinimas; kont.: ...žiūrėjau Drobesko ir Vanago šokį ant ledo. <...> Bet džiugu, kad pasirodė, kad atstovavo mūsų mažą tautelę <...>. Galiu tik didžiutis, kad Lietuviu esu gimęs), <http://setonas.blogas.lt>, 2006;

Lietuviais esame mes gimę (pa.: interneto forumo pavadinimas; kont.: nors nesitikiu sulaukti krūvos mūsų, bet jaučiu pareigą nors sukurti vietelę [t. y. forumą] vien tik mums... Juk tik čia tarp kitų tautų mes būname vieningi... Lietuvoj realiam gyvenime, na patys žinote, o čia galima būtų pasitarti dėl to, kaip, koku būdu priversti TW atkreipti dėmesį į Lietuvą, nu ir šiaip papliurpt), <http://www.twcenter.net>, 2006;

⁹² Iki surenkant konkrečius pavyzdžius manyta, jog frazė *Lietuviais esame mes gimę* yra visuotinai įgijusi neigiamos konotacijos. Tikėtina, kad tokia tendencija yra šnekamojoje kalboje, deja, ją patvirtinančių faktų kol kas nėra.

Lietuviais esame mes gimę (kont.: ...Eglė pasirinko žemaičių blynus. Bulvės, bulvės, bulvės. Spirgai. Daug taukų ir grietinės. Lietuviais...), Jurga Ivanauskaitė. Miegančių drugelių tvirtovė, V., 2005, p. 101;

Lietuviais esame mes gimę... (pa.: V. Tomkaus straipsnio pavadinimas; po straipsnio pridėtas J. Zauerveino eilėraštis „Lietuvninkai mes esam gimę“; kont.: Nesigėdinkime būti lietuviais. Nieko čia blogo. Gražinkime lietuviškus pavadinimus, pirkime prekę lietuvišką... O jei kas puls ir kaltins nacionalizmu, pasiteisinsime: „Lietuviais <...>“. Ar pamenate, kieno tai žodžiai?), <http://www.balsas.lt>, 2009.

Perdirbinys:

Lietuviais esame mes gimę, bet emigrantais galim mirt..., ineta.blogas.lt/lietuviais-esame-mes-gime-70.html, 2010.02.25.

Matyti, kad kartais ši frazė pasitelkiama patriotiškumui išreikšti ar paskatinti, kitais atvejais justis ironiškas atspalvis, pašaipa dėl lietuviams tariamai ar iš tikrųjų būdingų bruožų.

Tiek rovē, neišrovė... (Justinas Marcinkevičius, „Lopšinė gimtinei ir motinai“)

Kiek rovē – neišrovė (pa.: iš komentaro po straipsnio „Lietuvos ir Lenkijos santykiai: kokia liga, toks ir vaistas“; kont.: ...kiek rovē – neišrovė... o juk įnirtingai bandė ir restoratoriai restauruoti, ir fizikai hibridinti... Fryderyko Chopino... manau, rasime jėgų, apsaugosime kalbą), <http://www.15min.lt>, 2010;

Kiek rovē – neišrovė (pa.: užrašas po nuotrauka), <http://fotokudra.lt/img.php?img=313548>;

Kiek rovē – neišrovė (kont.: Iškilimėse dalyvavęs Seimo narys Vladas Vilimas džiaugėsi, kad šiam Didvyrių kaimui tinka dainos žodžiai: „Kiek rovē <...>“), http://www.lkdte.lt/_download/kulak/1999/99.4/64.pdf;

Gi parašyta „Kiek rovē – neišrovė“; bet priskynė tai nemažai ... (pa.: komentaras užrašui po nuotrauka „Tiek rovē – neišrovė“), <http://fotokudra.lt/img.php?img=313548>;

Kiek rovē neišrovė, kiek skynė nenuskynė (pa.: poetinis intarpas į straipsnį apie Mindaugą. Nuorodos, jog tai J. Marcinkevičiaus eilėraščio eilutės, nėra), <http://www.voruta.lt/archyvas/24/1132>;

Kiek rovē neišrovė, kiek skynė nenuskynė (pa.: komentaras po straipsnio „Valdžios usnys bus raunamos“), <http://www.respublika.lt>, 2010;

Kiek rovē – neišrovė, kiek skynė – nenuskynė (pa.: skirsnelio pavadinimas; kont.: Nė viena revoliucija nepanaikina elito, tik pakeičia vaidmenų atlikėjus, bet žmonių grietinėlė lieka), „Elitas: nemylimi, bet reikalingi“, <http://uzkalis.blogspot.com>, 2009;

Kiek rovē, neišrovė, kiek skynė, neišskynė... (pa.: komentaras po straipsnio „Seime iškilmingai paminėtas Nepriklausomybės atkūrimo 20-metis“; kont.: Nuodykit nuodykit

Lietuvą ir jos žmones. Kiek rovē <...>. Žmonės ploja Landsbergiui šaukdami „Vytautai, Vytautai...“, nors dergiat jį jau 20 metų), <http://www.15min.lt/>, 2010.

Matyti, kad dažniau išlaikomas originaliūs citatos perkeltinės reikšmės lygmuo ir tik porą kartų pasakymas pritaikytas tiesiogine reikšme buitiniame lygmenyje: nusakant augalą (žr. 184 p.) ir pavadinus nuotrauką su augalų puokšte. Perkeltine reikšme paremija taikoma keliais būdais. Kaip ir originalia fraze, juo reiškiami pagarba tautinėms vertybėms – kalbai, žuvusiems partizanams, Lietuvai, karaliui Mindaugui. Lygiai taip pat posakiu gali būti nusakomi ir neigiami dalykai – „valdžios usnys“.

Perdirbiniai:

„... *tiek rovē, neišrovė...*“ (*Lietuvos dantistų profesinis himnas*), A. Šiuša, ŠA, 2008, Nr. 892;

Kiek rovē, neišrovė... Sodros, (pa.: straipsnio pavadinimas; kont.: „Sodra“ iš „Baltųjų rūmų“, kaip atrodo, išeiti net negalvoja), <http://www.atspindziai.lt>, 2010;

Kiek kando, neįkando, kiek rovē, neišrovė (pa.: komentaras po straipsnio „Vokiečių spauda: Dalia Grybauskaitė gauna dvigubą atlyginimą“; kont.: kiek kando, <...>, mes su tavim, Dalia. Nepasiduok provokacijom ir pedofilų klanui), <http://www.ve.lt/naujienos/>, 2010.09.23.

Pastaruoju metu itin išpopuliarėjo Salomėjos Nėries eilėraščio eilutė:

Lakštingala negali nečiulbėti

(pa.: straipsnio apie lakštingalas pavadinimas), 2010, <http://www.bernardinai.lt>;

(pa.: straipsnio pavadinimas; straipsnis apie LNK organizuoto konkurso „Mis Nelaisvė“ pirmosios vicemis vardą iškovojusią Inga, kuri laimėjo „Mis Lakštingalos“ titulą, o išėjusi į laisvę ir vėl nusikalto), <http://www.balsas.lt>, 2005;

(pa.: internetinės žinutės-komentaro pavadinimas. Į pavadinimą iškelta citata iš teksto; kont.: Galiu pasakyti tik tiek, kad mano kalboje minimų argumentų meras R. Taraškevičius nesugebėjo nuginčyti. Vienintelis jo mestas komentaras buvo „Lakštingala <...>“. Ačiū, gerbiamas mere, už komplimentą!), <http://gabsys.blogspot.com>, 2009;

Lakštingala negali nečiulbėti (tiesos) (pa.: straipsnio pavadinimas studentų bloge; žurnalistiką studijuojanti mergina taip gina savo teisę rašyti tiesą apie korupciją), <http://www.alfa.lt>, 2007.

Perdirbiniai:

„*Lietuvis negali nesėdėti*“ (*Užrašas ant kalėjimo vartų*) , A. Šiuša, ŠA, 2008, Nr. 883;

Kaip lakštingala negali nečiulbėti, taip avinas negali patylėti, (pa.: internauto šūkis), <http://www.ferrum.lt>, 2005;

Lakštingalos, kur kumeliukus pjauna, nebegali nepačiulbėti, LM 2008.05.16, p. 20 (dėl konteksto žr. p. 126).

Šiuo posakiu paprastai norima pasakyti, kad žmogus nenori ar negali elgtis kitaip. Kartais jis vartojamas labai ironiškai.

Kitokio pobūdžio yra sovietmečiu atsiradusi ir iki mūsų laikų gyvuojanti eilėraštko citata *Nei mėsytės, nei dešrytės, tik raudonos vėliavytės...* Tai ištrauka iš „lietuvų liaudies“ eilėraštkio⁹³. Tai vienas iš pavyzdžių, kaip kiekvienas laikotarpis, politinė santvarka, socialinio gyvenimo pokyčiai nori nenori palieka pėdsakų tautos frazeologijoje⁹⁴. Frazė *Nei mėsytės, nei dešrytės, tik raudonos vėliavytės...* išreiškia gaudžiai ironišką požiūrį į anuometinę socialinę-politinę situaciją. Dabartiniuose kontekstuose ji dažniausiai pateikiamas būtent kaip kondensuotas anuometinio gyvenimo atspindys:

(pa.: iš interneto forumo lapkričio 7-osios proga; kont.: Jooo... Menu, kaip dabar. Nei mėsytės, <...>. Pirmyn, tovariščiai, į komunizmo pergalę... Tpfu...), <http://www.peugeot-klubas.lt/>, 2007.11.07;

(pa.: iš interneto komentaro, prisimenant sovietmetį; kont.: Nebuvo nei mėsytės, nei duonytės – tik raudonos vėliavytės. Aš kažkur gerai paieškojus gal dar pionierišką kaklaraištį rasčiau – „silke“), <http://mano.zebra.lt/>; 2006.05.03.

Posakis pasitelkiamas savotiškai paralelei išvesti ir netgi išreikšti perspėjimui, vos ne grasinimui:

(pa.: komentaras po straipsnio „Premjeras – už prievolę gerbti savo valstybę ir jos simbolių“; kont.: Prisimenat, turbūt, dar posakį: „Nei duonytės, nei mėsytės, tik raudonos vėliavytės“, matyt, ir Kubilius su Valkūnu tai prisiminė ir nutarė bizūnu įpūsti Lietuviams patriotizmo, galvoja, kad sumirgės Lietuva trispalvėmis, ir iš patriotizmo visa tauta užgiedos šlovinantį himną valdovams už be proto kylančias kainas, visišką dar dirbančiųjų beteisiškumą, ir man atrodo, kad ne už kalnų diena, kai gali trūkti žmonių

⁹³ Vienas rusas, / antras rusas, / rusų pilnas troleibusas. / Nei mėsytės, / nei duonytės, / tik raudonos vėliavytės.

⁹⁴ Sąlyginai naujųjų paremių kategorijai skirtume tokias naujas realijas atspindinčius posakius: *Išmano kaip advokatas* LPP I Nr. 56 (4 var., seniausias užr. 1938 m.), *Ko nepadaro jėga, tą padaro spauda* LTR 390(140/1912), užr. 1932 m., *Pirma alga širdį glosto* LPP I Nr. 346, užr. 1968 m.

kantrybė, o alkani žmonės pikti, tai ir sukaupti turtai gali nepadėti),

<http://www.delfi.lt/news>, 2010.12.03.

Kaip satyrinė kritika jis perkeliamas kitam laikotarpiui:

(kont.: Nei mėsytės, <...>. Na, bet kai kas dar liko gero – komunistai, korumpuoti kolaborantai teisėjai bei prokurorai), <http://archyvas.bernardinai.lt>, 2009.10.30;

(kon.: „Nei mėsytės, <...>“. Oi, ne raudonos, o žvaigždėtos, reikia dabar dainuoti. Dabar ir pienelis mat jau prabanga ir nebesveika. Geriausia pagal tokių „specialistų“, kilusių iš užsiaugintų beraščių, pirkti vandenį, kurį jie patys mielai pardavinėja jau didesne nei pieno kaina), <http://www.lrytas.lt>, 2010.

Posakis pavartojamas apibendrinta reikšme „ko nors nėra“, pateikiamuose pavyzdžiuose – maisto:

(pa.: apie tuščią šaldytuvą), šnek., lietuvių šeima, Liuksemburgas, 2011.

(kont.: Nei mėsytės, <...>. Sumuštinių negavau, vištą Kroškinas suėdė. Rita, nors tu kokių likučių nuo gimtadienio būtum atnešus), <http://www.klase.lt>, 2010.01.11;

(kont.: Mes po tarybinių laikų buvom pripratę „nei duonytės, <...>“, tai ir griebėm iš parduotuvių lentynų viską, kas tik jose atsirado. O ypač kiaulieną! Taip lietuvio širdžiai miela), <http://www.tax.lt>, 2009.

Kartais šitas posakis pavartojamas kaip situacinis pasakymas – reaguojant į verbalinę ar vizualinę vėliavų raišką, pavyzdžiui, šis posakis pateikiamas prie plevėsuojančių raudonų vėliavų nuotraukos (demotyvacija.lt), prie vėliavomis apkaišyto traktoriaus (fotokudra.lt). tarsi pokštas pridedamas po žodžio *vėliavėlės*:

(kont.: Po *backtrack* per RWY 20, rieda TWY B pasipuošęs vėliavėlėm. (Nei mėsytės...)), <http://www.lt-vacc.org/forumas/>, 2009.

Įdomu stebėti, kaip pastoviųjų posakių statusą įgyja ir įvairiuose kontekstuose imamos vartoti populiarių dainų frazės. Patriotinės dainos, žadinusios lietuvių savimone, priedainio frazė *Pabudome ir kelkimės* (žodžiai K. Genio, muzika R. Paulausko; radijo stotyje M1 laida „Pabudome ir kelkimės“) iš metaforinio lygmens perkeliama į buitinį, ironizuojama arba vartojama kaip situacinis pasakymas, reaguojant į žodį *pabusti*:

Pabudome ir kelkimės su JAV – net ir Vasario 16-ąją (pa.: straipsnelio komentaro pavadinimas; straipsnelis apie tai, kad vasario 16-ąją komercinės TV rodė kitų šalių filmus, daugiausia JAV), <http://dievuziniasklaida.blogas.lt>, 2009;

Pabudome ir kelkimės: „Asus“ Jūrmaloje pristatė U/UX serijos, „Eee PC 1008HA“ nešiojamuosius kompiuterius (pa.: straipsnio pavadinimas; kont.: Net neįauku po tiek laiko vėl įžengti į *Nekenčiukompiuterio.lt*. Apleidau jį visiškai, tarsi tas vakarėlis po „Asus“ pristatymo Jūrmaloje užmigdė), <http://paujak.blogas.lt>, 2009.07.03 (daugiau žr. p. 185).

Kartais frazė vartojama kaip lozungas, kvietimas:

Pabudome ir kelkimės... Tuo gėdos nepadarysime ir savo klasikams... O tai karstuose nuo, matoma, kitaip nepagydomo valdžios cinizmo seniai vartosi (pa.: komentaras po straipsnio „Kodėl D. Kedys tapo didvyriu?“), <http://www.15min.lt>, 2009;

Posakis ***Būna dienų lyg tyčia*** (Janinos Miščiukaitės dainuota daina „Būna dienų lyg tyčia“) paprastai vartojamas ne itin sėkmingoms arba keistoms dienoms, įvykiams nusakyti:

Būna dienų kaip tyčia (pa.: esė apie ne itin nusisekusią dieną pavadinimas; kont.: Būna dienų, kai tyčia ima viskas ir klojas ne taip kaip norėtum), <http://mildibend.blogspot.com>, 2011;

Būna dienų lyg tyčia... (pa.: pavadintas straipsnis apie tai, koks oras nepalankus kokiomis ligomis sergantiems žmonėms), <http://www.zebra.lt>, 2010.10.29.

Perdirbiniai:

Būna dienų lyg tyčia – Imi ir prisigeri netyčia (pa.: užrašas po nuotrauka), <http://www.demotyvacija.lt>, 2011.01.02.

Stasio Povilaičio atliekamos ir jau kokį penktą dešimtmetį populiariūs dainos

Švieski man vėl frazė šiuolaikinėje vartosenoje įprastai siejama su šviesa:

Švieski man vėl (pa.: straipsnelio apie dekupažo technika atnaujintą šviestuvą pavadinimas), <http://mikoskioskas.blogspot.com/2009>;

Švieski man vėl (pa.: skelbimo pavadinimas; kont.: Švieski man vėl. Pirmąjį vakarą tavęs laukia žaibiška akcija atrakcija. Spalio 20 d. čiupk žibintuvėlį (o jei turi, tai ir ne vieną), atbėk 19 val. prie Baltojo tilto ir padėk komunikacininkams šviesa sujungti du Neries krantus. Visa kita sužinosi sutartu laiku atvykęs prie sutarto tilto!), <http://infodi.lt/id08>;

Švieski man vėl Skaidiškėse (kont.: Per pusė milijono litų investuota į apšvietimo infrastruktūros sukūrimą Vilniaus rajone esančiose Nemėžio, Skaidiškių ir Kuprioniškių gyvenvietėse), <http://www.krastonaujienos.lt>, 2011.12.07.

Kartais naujesnis paremijos variantas tampa populiariesnis už senąjį ir gali šį apskritai išstumti iš aktyvios vartosenos. Taip, ko gero, bus nutikę su paremija *Gražus dangus, bet ne Martynui* (LPP I Nr. 1981) ir jo variantu *Ne tau,*

Martynai, mėlynas dangus. Pastarasis – grupės „Antis“ dainos eilutė. A3 versijoje randame vieną tokį variantą (LTR 6593/194). Taigi paremija, šiek tiek pakeitus tekstą, buvo įpinta į dainos tekstą, ir tada jau paplito iš jo.

Ne tau, Martynai, mėlynas dangus

Ne tau, Martynai, mėlynas dangus (pa.: straipsnio apie žvejybą pavadinimas; rašoma, kad ne visiems vienodai kimba), <http://klaipeda.diena.lt>, 2005;

Ne tau, Martynai, mėlynas dangus... (pa.: straipsnelio bloge pavadinimas; rašoma, kad ne visos viltys išsipildo), <http://gofuckit.blogas.lt>, 2010.⁹⁵

Šiuolaikinė keturiasdešimtmečių penkiasdešimtmečių karta, vaikystėje žiūrėjusi kūrybiškai į lietuvių kalbą išverstus tarybinius animacinius filmukus, mielai vartoja anuomet įsimintas frazes.

Tu dantų nešiepk ir svetimo neliesk!⁹⁶ (animacinis filmas „Viršūnėlės ir šaknelės“)

(pa.: užrašas prie paveikslėlio), Flinto Bumai

Tu dantų nešiepk ir svetimo neliesk (pa.: taip pavadinta nuotrauka, kurioje paukštis lesa iš šuns dubenėlio), <http://pazintys.draugas.lt>, 2010; (pa.: taip pavadinta nuotrauka, kurioje susiraukusi, dantukus iššiepusi mergytė), <http://www.flickr.com/photos>;

Dantų nešiepk ir svetimo neliesk (kont.: Jei susitinka darbe du vienišiai – tai kodėl gi ne... Bet jei nors vienas iš jų turi šeimą ir sutuoktinį, tai jau gink Dieve. Yra toks labai geras ir taiklus posakis iš vieno animacinio filmuko: „Dantų...“), <http://www.supermama.com/forumas>, 2006;

Dantų nešiepk ir svetimo neliesk (kont.: taigi aš BANANŲ noriu, o ne bananų. – O tau už ką? Dantų <...>. – Svetimos neliečiu, visos mano, svetimo juo labiau, o šventė ne vien tavo šiaip jau), <http://www.biteplus.lt>, 2005;

Tu dantų nešiepk (pa.: užrašas prie nuotraukos, kurioje lėktuvas su išpieštais dantimis), <http://www.efoto.lt>, 2010; (kont.: Tu, aromatai, dantų nešiepk, aš tau buhalteriskai teisingai išaiškinau, kas būna su DU, kai savo jėgomis remontuoji auto po įvykio, už kurį apmoka draudimas), <http://www.finansai.com>, 2007;

Svetimo neliesk, dantų nešiepk (pa.: komentaras po žinutės „Kaip pasidalint vyrą“), <http://mano.zebra.lt>, 2010.

⁹⁵ LTR irgi yra keletas užrašymų, vienas iš jų – dzūkiškai užfiksuotas K. Grigo 1991 m.: *Dabar bus visko, cik pinigų nebus – ne tau, Marcynai, mėlynas dangus* LTR 6591(103).

⁹⁶ LPP I yra tipas *Dantų nešiepk, svetimo neliesk* – 5 var., seniausias užrašymas 1984 m. (LPP I Nr. 2010).

Posakiu dažniausiai pasakoma, kad nedera kėsintis į tai, kas ne tavo. Tai gali būti pritaikyta tiek buitiniam dalykui, tiek vyro ir moters santykiams. Posakiu reiškama didaktika neįkyri ir žaisminga.

Broliai milžinai, kurie skrynioj amžinai (animacinis filmas „Vovka pasakų karalystėje“)
Du broliai milžinai, tie, kur skrynioj amžinai (kont.: Kai pristingam lėšų, dukra užtikrintai veda mane prie bankomato. „Avinėli, pasipurtyk“, – šnibždame į spalvotą klausyklos langelį ir vėl galime tiesti skepetą, ant kurios čia pat materializuojasi apetitą keliantis natuirmortas. Taip taip, turiu aš visas magiškas priemones sunkumams įveikti. Nešvarių drabužių kalną suverčiu į apvalią angą, ir du broliai milžinai, tie, kur skrynioj amžinai, išvelėja juos taip uoliai, kad kai kurių dydis išauga net keliais numeriais, o patalynės lelijos pakvimpa Alpių pievomis), N. Gaidauskienė. Gyvenimo papildai, „Nemunas“, 2005.12.22, Nr. 50, 51;

Trys broliai milžinai, tie kur skrynioj amžinai... (pa.: taip pavadinta nuotrauka, kurioje trys berniukai), <http://www.klase.lt/>, 2009;

Kirkilas su Kubiliu – kaip tie broliai milžinai, kurie skrynioj amžinai (pa.: internetinis komentaras; kont.: ...amžinai, ne veltui liaudis dainas dainuoja, 2K pravardžiuoja. Kubilius Kirkilo valdymo perėmėjas, tęstinumo garantas), <http://racas.lt/balsas-lt-naujas-stilius/>, 2010.

Perdirbiniai:

2 broliai milžinai, tie kur cypėj amžinai... (pa.: iš komentaro apie krepšinio žaidėjus; straipsnis: „Achilo kulnas, arba nemesk kelio dėl takelio“; omeny turimi broliai Lavrinovičiai, kalbėję už nusikaltimą; kont.: Kur yra priežastys, kad į tarptautines varžybas Lietuva važiuoja centre turėdama tik „medinį“ Javtoką + 2 broliai milžinai...), <http://www.krepsinis.net>, 2007;

Broliai milžinai, kur mentūroj amžinai (pa.: satyrinis vaizdelis: Lietuvos lenkas sako, kad už Lietuvą žaidžia vieni lenkai (apie brolius Lavrinovičius), LNK, DvŽ, 2003.09.08;

Broliai meškinai, kur ant skrynios amžinai... (pa.: apie dekupažo technika meškiukais papuoštą dėžutę; užrašas virš nuotraukos), <http://www.supermama.lt>, 2009.

Paskaičiuokim, protingieji kurmiai (animacinis filmas „Coliukė“)

Protینگieji kurmiai, paskaičiuokime sliokus (kont.: Sliokų auginimo skaičiuoklė. Protینگieji kurmiai,...), <http://www.facebook.com>, 2010.06.16;

Protینگieji kurmiai, paskaičiuokit!!! (pa.: temos pavadinimas; kont.: Yra kabelis, jame yra 400 varinių gyslų. Kiekvienos gyslos storis 0.4 mm, viso kabelio ilgis yra 80 metrų. Kaip paskaičiuoti, koks svoris?), <http://www.airguns.lt>, 2010.

Dar dažniau vartojamas junginys *protینگieji kurmiai*:

Paporinkit, protingieji kurmiai (pa.: interneto komentaro pradžia; kont.: Kokia diagnostikos jungtis pas *Renault Laguna* 2001 m. 2.2 *dysel?*), <http://www.newsgroups.lt>, 2010.01.10;

(pa.: internetinis komentaras; kont.: Tai, protingieji kurmiai, kaip susitvarkyti kokius tai nustatymus, kad po kompo perinstaliavimo veiktų mikrofonas?), <http://www.newsgroups.lt>, 2010.01.10;

(kont.: Protingieji kurmiai, tai kur tie žadėti 25nm SSD diskai ant mūsų žemės? Verta laukti dar? Kiek? Ar pirkti 34nm dabar..), <http://twitter.com>, 2011.02.25.

2.5. Žinomos autorystės posakiai

Kaip jau minėta aptariant paremijomis virtusius ar virstančius šūkius, šiuolaikinėje visuomenėje dėl didžiulių sklaidos galimybių paplinta visai buitiski, nevaizdingi žodžių junginiai ar frazės. Taip paplito keli šių laikų politikų posakiai, kurie, jei nebūtų buvę užrašyti (ar kitaip fiksuoti) ir jei žiniasklaidos atstovai nebūtų į juos atkreipę skaitytojų (klausytojų, žiūrovų) dėmesio, veikiausiai apskritai nė nebūtų žinomi⁹⁷:

Aplinka kalta (posakį *Aš nekaltas – aplinka kalta* savo prezidentavimo laikotarpiu (2003–2004 m.) pavartojo Rolandas Paksas)

(kont.: na va, aplinka kalta, tik ne ji...), <http://www.ferrum.lt>, 2007.07.02;

(pa.: siužetas apie Vilniaus merą: jam rodo kompromituojančią nuotrauką, o jis sako, kad neprisimena, kaip ten buvo; kont.: Vadinasi, nekaltas. Aplinka...), LNK, „Kakadu“, 2010.01.23;

Aš nekaltas, aplinka kalta (kont.: Direktorius neleidžia – aš nekaltas, ...), <http://www.stasys.igs.lt>;

Premjeras A. Kubilius nekaltas, aplinka kalta (pa.: straipsnio pavadinimas; kont.: Ir ką Lietuvos žmonės sužinojo iš valstybės vadovų dėl teisėto žmonių pasipiktinimo pernakt išdygusiomis skolomis? <...> Sužinojome, kad patys žmonės yra kalti. <...> Kažkur jau girdėta dainelė. A. Kubilius nekaltas...), A. Paulauskas. Premjeras A.Kubilius nekaltas, aplinka kalta, <http://m.lrytas.lt>, 2010.03.31.

Dažniausiai šis posakis vartojamas kaip situacinis – reaguojant į žodį *kaltas* (*nekaltas*).

Vaizdelis nekoks (ši frazė – humoro laidos „Dviračio žynios“ personažo Agurkicho, politiko V. Uspaskich prototipo, pertaras)

⁹⁷ „Auksinių“ R. Pakso frazių nemažai (žr. http://lt.wikiquote.org/wiki/Rolandas_Paksas; <http://www.mediabv.lt/citatos.php?id=30>), tačiau vartoti savarankiškai, atrodo, pradėta tik *Aplinka kalta*.

(pa.: straipsnio pavadinimas; kont.: Bendrovė „OVC Consulting“ šiandien paskelbė įmonių apklausos duomenis apie planuojamus darbuotojų skaičiaus ir atlyginimų pokyčius. Bendras išpūdis gana niūrus – darbuotojų skaičius mažės, atlyginimų dydis – taip pat), A. Račas, 2009.05.13, <http://racas.lt/vaizdelis-nekoks/>);

„*Vaizdelis*“ *ne koks* (kont.: „Vaizdelis“ ne koks. Lietuvos žiniasklaidoje veikiantys „burtininkai“ pinigėlius nukreipia į stambiojo kapitalo rankas, šis iki žemės lenkiasi „Gazprom“ galiai, o „Gazprom“ numauna visiems žiūrovams paskutines kelnes), „Valstybė“, 2011.02, Nr. 2(46), p. 11.

Šis ir kiti tokie posakiai dažniausiai vartojami stilistiniais sumetimais, o stilistinis efektas grindžiamas aliuzija į frazę pavartojusį asmenį ar jos atsiradimo situaciją. Tokia posakio atsiradimo situacija turi būti kuo nors išskirtinė – juokinga, kvaila, absurdiška, neestetiška ir pan. Antai per pastaruosius kelis metus paplitusi buitinė frazė *Aš noriu šventę švęst* paplito po per *Youtube* parodyto vaizdelio, kuriame įkaušusi mergina vis kartuoja „Aš noriu šventę švęst“. Pasirodo, ši frazė tapo puikiai žinoma šių laikų jaunimui, netgi įgijo „legendinio posakio“ statusą, su juo sukurta daina, taip pavadintas dainų diskas, posakis vartojamas šnekamojoje kalboje. Šiuo atveju posakio kilmė ir atsiradimo laikas lengvai atsekami ir galima stebėti vartimo pastoviuoju posakiu procesą⁹⁸. Panašiai nutikę su fraze *[Orai.] Nieko gero – šalta*. Tai frazė iš Tado Vidmanto filmuko „Gerosios žinios“ (2006). Šnekamojoje kalboje ji vartojama kaip situacinis posakis atsakant į klausimą „kas gero?“ arba tiesiog nusakant nekoki gyvenimą (sakoma specifine intonacija, imituoju filmuko veikėją). Tikėtina, kad šiuolaikiniai moksleiviai ir studentai tokių posakių vartoja ne vieną.

2.6. Į tradicines paremijas panašūs posakiai

Užfiksuota posakių, kurių autorystė nežinoma, kuriems nepavyko rasti atitikmenų kitomis kalbomis. Kai kurie ir forma, ir turiniu yra panašūs į

⁹⁸ Ši frazė į viešąją erdvę pakliuvo 2009 m. liepos mėnesį. Pasak naujienų portalo 15min.lt, „žodžiai „aš noriu šventę švęst“ tapo tautos skanduote, ypač populiaria per vakarėlius.“ Ši frazė dalyvavo populiariausios frazės rinkimuose ir grupė „Dinamito kojos“ sumanė įrašyti muziką, padėsiančią įtvirtinti kūrinį vakarėlių grojaraščiuose. Grupė prisiekia, kad daina bus pirmoji iš jų kelių tautosaka paremtų kūrinių. 2010 liepos mėnesį *Google* pateikus užklausą šiai frazei, gaunama per 20 000 rezultatų.

tradicines paremijas, kai kurie teturi tradicinėms paremijoms būdingų formos požymių (rimas, garsų sąskambiai) arba yra vartojami taip, kaip vartojamos tradicinės paremijos.

Posakis *Per pusę tik užpakalis dalinasi* panašus į tradicines paremijas *Burna tik jovalui srėbti; Kitam tik baranką gali nupirkti; Kuprotą oželį tik vilko dantys pataiso; Ir musę per pusę*. Posakis kartojamas daugelyje internetinių svetainių, kur sąrašais skelbiami „posakiai“, „linksmos mintys“, „anekdotai“ ir pan. (my.opera.com; diniux.blogspot.com; www.marskineliai.lt; forumas.eli.mama.lt; www.dykai.lt/anekdotai; www.cha.lt ir t. t.), tačiau verbaliniame ar rašytiniame kontekste jo nepavyko užfiksuoti. Tiesa, kaip ir daugelis kitų tradicinių ir naujųjų paremių, šis posakis vartojamas kaip internauto šūkis (<http://chatas.lt>, 2007) ar užrašas prie nuotraukos (demotyvacija.lt).

Šiek tiek naujosiomis paremijomis laikytinų posakių įtraukta į LPP tomus: *Bukas kaip autobusas* LPP I Nr. 892 (užr. 1983–1984 m.), *Čiau, braške, susitiksime kompote* LPP I Nr. 1624 (1 var.), *Man negaila, bet kur tau telpa* LPP II p. 55, *Gyvenimas mažytis – nereikia varžytis* LPP II Nr. 4995 (5 var.).

Pastarasis posakis dažnas internetinėje erdvėje:

Gyvenimas mažytis, nėra ko varžytis (pa.: skilties pavadinimas straipsnyje apie pornografiją paauglių lankomose interneto svetainėse; kont.: „Gyvenimas mažytis, tad visai nėra ko varžytis, taigi, šaunuolės, kad nesigėdijat parodyti savęs“, – tokiais ir panašiais žodžiais skatinamos merginos nieko negalvodamos nusimeta visus drabužius ne tik nuo krūtinės, bet ir intymiausių vietų), <http://www.technologijos.lt>, 2009.11.14;

Juk gyvenimas mažytis, tai nėra ko varžytis! <http://www.mintysposakiai.lt>, 2009;

<http://pazintys.draugas.lt>, 2010.05.03;

Nors gyvenimas mažytis, nėra čia ko varžytis! (pa.: internetinis komentaras), <http://pazintys.draugas.lt>, 2010;

Visgi gyvenimas mažytis ir nėra čia ko varžytis! (kont.: Mane pakvietė pasivaikščioti dar kartelį. Tik tas pasivaikščiojimas buvo iki jo namų, kur žiūrėjome filmą. Tiesa, aš to nežinojau, jog eisiu pas jį į namus. Nors gal ir gerai, nes kitaip būčiau nėjusi. Visgi gyvenimas...), <http://www.point.lt>, 2010.

LLTI Patarlių ir priežodžių kartotekoje užfiksuotas kur kas didaktiškesnis posakio variantas:

Gyvenimas, vaikeliai, mažytis, juo nereikia švaistytis, LTR 6067(276), užr. 1957–1959 m.

Perdirbiniai:

Gyvenimas mažytis, jame tiktais laižytis, <http://www.manodrabuziai.lt/>;

Gyvenimas mažytis, nėra čia ko varžytis; jame tik laižytis ir laižytis (pa.: internauto šūkis), <http://www.chatas.lt/>, 2007 ir kt.

Posakis **Čiau, braške, susitiksime kompute** buvo itin populiarus XX a. II pusėje.

„Taip atsisveikindavę vaikai, o suaugę posakį vartoję kaip pokštą, juokaudami“ (iš lietuvių kalbos pamokėlės anglakalbiams: <http://www.Lithuanian.Libsyn.com>). Šnekamosios kalbos pavyzdys, deja, tik vienas, tačiau iš interneto įrašų matyti, kad šis etiketo formulių kategorijos posakis – atsisveikinimo frazė – tebėra populiarus:

Čiau, braške, susitiksime... kompute (pa.: taip juokaudamos atsisveikino dvi pagyvenusios moterys), šnek., Vilnius, 2007, LTR 7640(1/17).

Čiou, braškės, susitiksime kompute! (pa.: iš interneto dienoraščio „K+M=<3 arba Modelio/Kekšės gyvenimas 16“; kont.: O dabar, visos į valgyklą priešpiečių! – Milė vėl nusišypojo.– Čiou, braškės, susitiksime kompute! – per garsiakalbį pasigirdo tolstantis Milės balsas), <http://kerpyte1.blogas.lt>, 2011;

Čiau, braške, susitiksime... kompute (pa.: internetinis komentaras; kont.: ...supratai, supratai, ale kukliai nutylėjai. Okei, skirstomės, tylą – gera byla, ir ant dūšios ramiau. Jau ir sopa mažiau, čiau, braške, susitiksime... kompute), <http://gyvenimas.delfi.lt>, 2010;

„*Čiau, braške!*“ „*Susitiksime kompute!*“ (pa.: iš A. Landsbergienės str. „Kad išsiskyrimai nebūtų skausmingi“; kont.: Dramatiškas atsisveikinimas tik patvirtins vaiko nuogaštavimus, kad yra ko bijoti. Išlikite ramus, nors vaiką ištikų ir didžiulis pykčio priepuolis. Galite sugalvoti kokį juokingą atsisveikinimą, kuris atitrauktų vaiko dėmesį, pvz.: „Čiau, braške! Susitiksime kompute!“), <http://www.austejosblogas.lt>, 2008.

Kad posakis žinomas ir populiarus, matyti ir iš to, jog vartojama tik aliuzija į jį:

Gal kada susitiksime kompute... (pa.: komentaras į pastabą, kad seniai nesimatė), <http://mano.zebra.lt>, 2007.

Posakis **Gal tu autobuse (troleibuse) gimęs?** yra gerai žinomas skirtingoms kartoms (ir dabartiniams dvidešimtmečiams, t. y. nepriklausomybės laikotarpio kartai, ir gerokai vyresniems). Galbūt perimtas iš rusų (*В трамвае либо родился?*), pritaikytas prie vietos realijų ir veikiausiai išpopuliarėjęs nuo XX a. vidurio (troleibusai Vilniuje atsirado 1956 m.). Tai, regis, išskirtinai šnekamosios kalbos posakis, ir, deja, labai maža užfiksuotų pavartojimo atvejų:

Gal tu autobusi gimęs? (pa.: dabar taip pasako ir neuždarančiam durų), Vidiškių apyl., ptk. 66 m. moteris, 1995, LTR 6364(237);

Ne autobuse gimęs (kont.: Taip pat piktna žmonės, kurie nesugeba prilaikyti durų. Na taip, posakis „ne autobuse gimęs“ yra geras, bet kai žmogus, einantis prieš tave, pralenda per durų tarpą ir jos vos nesitrenkia tau į nosį, tikrai veda iš kantrybės), <http://www.cosmopolitan.lt>, 2011;

Troleibuse gimę žmonės – nei durų, nei failų neuždarinėja (kont.: Kultūringi žmonės uždaro ne tik duris, bet ir failus. Troleibuse gimę...), <http://wiki.mifsa.lt>, 2010;

Ar tu ne troleibuse gimęs? (pa.: komentuojama nuotrauka: „Išvažiavo troleibusas rudenį ieškoti draugo...“; kont.: „Vilkas vijo troleibusą – nepavijo, važinėja ilgausia ir nebijo“. Buvo tokia sena sena dainelė, dar kai lietuviška TV pradėjo savo gyvavimą. Dabar ir dainelės nebesigirdi, ir troleibusas nebegrižta į Vilnių... – kaip nuvijo vilkas iki Šakių su zuikiais, taip ir liko jis ten po medžiu. Jau zuikiai ir užrašą užsirašė – ar tu ne troleibuse gimęs? Aišku, kad jau daug zuikių kartų ten gimė...), <http://www.fotoexpress.lt>, 2010.

Posakis ***Svarbu ne ūgis, o smūgis*** populiarus šnekamojoje kalboje ir jai analogiškuose rašytiniuose kontekstuose. LLTI Patarlių ir priežodžių kartotekoje fiksuotas tik vienas variantas. Paprastai posakis reiškia, kad ir mažas, menkas gali būti stiprus, galingas:

Spręsk ne iš ūgio, o iš smūgio (kont.: Apie mane spręsk...), šnek., ptk. 28 m. vyras, Vilnius, 1999, LTR 6593(37);

Svarbu ne ūgis, o smūgis (pa.: taip pavadintas filmukas, kuriame lengvasis automobilis ištempia užbuksavusį sunkvežimį), <http://www.cha.lt/video>;

(pa.: užrašas virš ginklo nuotraukos), <http://www.ginklai.net>, 2005.06.14;

(pa.: straipsnelio apie procesoriaus aušintuvą pavadinimas. Lyginami keli produktai, kuris geresnis), <http://www.topzone.lt>;

(pa.: apie aušintuvo *Scythe katana* savybes), <http://www.techxpert.lt>;

Svarbu smūgis, o ne ūgis (pa.: užrašas ant marškinėlių), <http://muma.lt/>;
<http://www.cha.lt>.

Perdirbiniai:

Svarbu ne ūgis, o balso stygų smūgis (pa.: iš VU dainų ir šokių ansamblio choro skelbimo; kont.: Ūgis: svarbu ne...), Vilnius, VU Filologijos fakulteto skelbimų lenta, 2009.06;

Svarbu ne ūgis, o kiek pakantus didesnysis... (pa.: komentaras po filmuku, kuriame mažas šunytis puola aviganį. Filmuko pavadinimas: „Svarbu ne ūgis, o kas?“), <http://www.cha.lt>;

Svarbu smūgis, o ne ūgis! (*Nykštukų liaudies išmintis*), <http://www.marskineliai.lt>.

Posakis *Norėti nedraudžiama (Norėti ir mylėti nedraudžiama)* primena tradicines paremijas *Gausi negausi – tykot galima; Buvo nebuvo, o paklausyti galima*. Priklausomai nuo konteksto, juo gali būti reiškiamas pašaipa, pasiteisinimas, sudraudžiama, kad tikrovė neatitinka norų:

Norėti nedraudžiama (pa.: pažįstamam išrankiam pirkėjui sako jauna pardavėja), Vilnius, 2003, LTR 7172(2/53);

Norėt nedraudžiama, šnek., ptk. 55 m. moteris, Prienų raj., 1997, LTR 6462(593);

Norėt nedraudžiama (pa.: taip žmona atsakė sergančiam vyrui, kai tas pasiskundė, kad nieko negali, o norėtų to ir to), šnek., ptk. 30 m. moteris, Panevėžys, 2003, LTR 7172(2/27);

Norėti juk nedraudžiama (pa.: iš knygos „Noriu“ anotacijos; kont.: Nežinojau, ką atsakyti, nes aš noriu visko. Visko gauti neįmanoma, bet norėti...),

<http://super.lt/product/3699/noriu>;

Mylėti ir norėti net ir man niekas nedraudžia (kont.: O kiekvieną vakarą po vakarienės kviečia mane pas save į barą ko nors išgerti, už nieką nemoku <...>. Nu, mylėti...), <http://www.supermama.lt>, 2005.

3. Vartojimo sritys ir funkciniai naujųjų paremijų ypatumai

3.1. Naujosios paremijos šnekamojoje kalboje

Gyvosios šnekamosios kalbos vartosenos pavyzdžių užfiksuota palyginti nedaug, daugiau jų – į šnekamąją kalbą panašiuose kontekstuose. Šnekamojoje kalboje naujosiomis paremijomis, kaip ir tradicinėmis, apibendrinama, perteikiama tam tikra patirtis (*Nėra to blogo, kas neišeitų į internetą; Nei mėsytės, nei dešrytės, tik raudonos vėliavytės...; Ir Kaune galima gyvent; Laikas – pinigai*), vertinama, apibūdinama (*Iš nugaros licėjus, o iš priekio muziejus; Svarbu ne ūgis, o smūgis*), patariama, padrašinama (*Gyvenimas mažytis, nēr ko varžytis*). Priklausomai nuo konteksto, gali rasti papildomų semantinių-funkcinių atspalvių, pavartojimo intencijų.

Naujosiomis paremijomis virtusių antiparemijų bei iš kitų kalbų perimtų paremijų funkcijas daugeliu atvejų lemia jų semantinis turinys. Paremija *Nėra to blogo, ko nesuvalgytų studentas* daužniausiai būna susijusi su studentiška tikrove. Priklausomai nuo pavartojimo situacijos ir konteksto, pavyzdžiui, kai studentai kalba apie save, gali būti reiškiamas švelni ironija arba autoironija, o

svarbiausia jų pavartojimo intencija dažniausiai būna pašmaikštavimas ir noras pasirodyti (žr. p. 150).

Interneto komentaruose šios grupės paremijomis apibendrinama:

Kuo toliau į mišką, tuo daugiau partizanų... (pa.: kuo toliau, tuo sunkiau – apie mokesčius), <http://www.finansai.com>, 2011;

Kuo toliau į mišką, tuo riebesni partizanai... (pa.: interneto komentaras, kad važiavimas priklauso nuo daugybės parametru; kont.: Labai priklauso ir nuo diferencialų tipo, svorio balanso, pakabos <...>. Žodžiu: Kuo toliau...), <http://forum.xtra.lt>, 2005.

Naujųjų paremijų-vertinių gyvojoje šnekamojoje kalboje užfiksuoti nepavyko, tačiau jos pavartojamos į šnekamąją kalbą panašiuose kontekstuose. Posakiu *Kas nerizikuoja, tas negeria šampano* reiškiamas padrašinimas, pasidrašinimas:

(kont.: Ateinančiais metais Ingrida visiems linki daugiau dirbti, mažiau verkšlenti, brandinti naujas idėjas, jei senos nepateisino lūkesčių. „Kas nerizikuoja, <...>“, – seną tiesą primena dainininkė), <http://www.lrytas.lt>, 2009.

Posakis *Tango šokama dviese* gali nuskambėti kaip argumentas, teigiant, jog kalta būna ne viena konfliktuojanti pusė, o abi:

(pa.: internetinis komentaras; kont.: tango <...> – baikit tik, ar galit jūs nutilti – kuriam trukdė, kad gėrė), <http://www.lrytas.lt>, 2008.

Posakis *Iš nugaros licėjus, o iš priekio muziejus* priskirtinas priežodžių kategorijai; jis vartojamas tik tam tikro tipo žmonių išvaizdai apibūdinti. Akivaizdi neigiama konotacija, posakis vartojamas ironiškai, o priklausomai nuo konteksto, gali būti reiškiamas apmaudas ar pašaipą:

Jei iš priekio muziejus, tai iš nugaros licėjus irgi negelbės (pa.: internetinis komentaras; kont.: Galit sakyti, ką norit, bet kas tinka 20-metei, netinka 50-metei. Tegul būna ir figūra kaip Bunikienės, kur išmetė iš duetų LNK, bet jei iš priekio <...>. Tik juokingai atrodis), <http://www.delfi.lt/news>, 2007.

Ir šios paremijos, ir kitų vertinamasis aspektas gali būti labai ryškus, pavyzdžiui, posakiu ironizuojama ar net supeikiama:

Lakštingala negali nečiulbėti (pa.: pasakė vienuoliktokė apie plepų kūno kultūros mokytoją), šnek., Vilnius, 1986.

Kam nors apibūdinti, nusakyti gali būti pasitelkiami pasakymai-šūkiiai; šiuo atveju jie atlieka reprezentacinę-nominatyvinę funkciją:

„Suvalgyk bebrą – išsaugok medį“ tipo „gamtosauga“ (pa.: komentaras apie baseinus; kont.: Nuoširdžiai užjaučiu nevyriausybinėje organizacijoje dirbančio

„gamtosaugininko“ nemokamai konsultuojamus piliečius, kuriems siūloma kasti kūdras kalvų viršūnėse, netiesti plėvelės ir leisti joms vasarą išdžiūti, kad išmirtų žuvys... Tokia „suvalgyk <...>“ tipo „gamtosauga“ ir „gamtosaugininko“ siūlomų kasti duobių tikslingumas gerokai viršija mano fantazijos ribas), <http://www.rojaussodai.lt/forumas>;

Ryžtingoji – atėjau, pamačiau, nugalėjau – direktorė (pa.: internetinis komentaras; kont.: Įžengus į mokyklą, manau, pastebėjot šiokių tokių naujovių. Ryžtingoji – atėjau, <...> – direktorė V. Navickienė su tėveliais parankėje suremontavo Jaunimo bei Laisvalaikio klubus), <http://www.prezidentura.vug.xz.lt>, [žiūrėta 2011.03.16];

Kl.: *Kodėl daugelis moterų meilužių ieško tarp vedusių vyrų? Ats.: Kaip sakoma: geriau patyręs!! Todėl jau žinai 100 proc., kad neapsiriksi,*

<http://skelbimas.lt/asirtu/archive/600144685.htm>, [žiūrėta 2010.09.03];

Geriau vyrai nesuras (kont.: Netgi tos pačios britės ar amerikietės, kurios visų labai koneveikiamos – iš tiesų netgi pagal „lietuviškus“ standartus tarp jų yra labai gražių moterų. Bet visgi, man asmeniškai, lietuvaitės – „geriau <...>“. Čia iš kažkokios skutimo peiliukų reklamos), <http://gyvenimas.delfi.lt>, 2008.06.08.

Literatūrinės kilmės posakis *Kiek rovē neišrovė, kiek skynė neišskynė* pritaikomas įvairiai. Juo gali būti reiškiamas pasididžiavimas tėvyne, deklaruojami patriotiniai jausmai:

Kiek pjovė nenupjovė, kiek rovē – neišrovė (pa.: iš komentaro – frazė pateikiama kaip nurodanti Lietuvos išskirtinumą; kont.: Mano močiutė mėgsta sakyti: „Kiek pjovė <...>“⁹⁹), <http://www.burgis.lt>.

Posakis pavartojamas ironiškai kaip situacinis, reaguojant į žodį „išišaknijusi“:

Kiek rovē neišrovė, kiek skynė neišskynė... (pa.: iš komentaro po straipsnio „Violeta Urmanavičiūtė-Urmana: „Jaučiuosi išišaknijusi Lietuvoje. To niekas nepakeis“; kont.: O šiaip, tai labai pavadinimas juokingas. Boba stora, o jaučiasi „išišaknijusi“. Taip sakant – „kiek rovē <...>“. Svarbiausia išišaknyti), <http://www.ve.lt/naujienos>, 2010.05.02.

Posakiu paaiškinama situacija, kai nepavyksta ko nors atsikratyti:

Kiek rovē – neišrovė... (pa.: komentaras tema „Šok su žvaigžde“; kont.: Negaliu atsistebėt Romanovo bukumu. Salė šaukia: GĖDA, o jis stovi išsišiepęs lyg niekur nieko. O gal nežino, ką šitas žodis reiškia? :hm: Gerai Komisijos narė Kristina pasakė: „Kiek rovē <...>“. Taikliau ir nepasakysi), <http://lnk.alfa.lt>, 2007.

Nusakomas konkretus buitinio lygmens dalykas, pvz., augalas:

⁹⁹ Atkreiptinas dėmesys, kad posakiui suteikta įrėminamoji frazė „Mano močiutė mėgsta sakyti“, panaši į tradicines pradžias *kaip seni žmonės sako, kaip liaudis sako* ir pan.

Kiek rovē – neišrovė, kiek skynė – nenuskynė... (kont.: Baltažiedžių yra berods daug veislių. Ar tau tiktų ši mano neišnaikinama piktžolė, kurią esu pavadinusi „kiek rovē – <...>“? Kai ravėsiu, galėsiu pagarbiai į vazoniuką tamstai), <http://www.supermama.lt>, 2009.

Pamokomojo pobūdžio paremija *Nespręsk apie knygą iš viršelio* perspėjama, kad išorė (pavadinimas) ne visuomet atitinka turinį, esmę.

Kartais posakis įterpiamas tiesiog kaip citata:

Klientas visada teisus (pa.: internetinis komentaras; kont.: Dar vieni „visada teisūs“. Gal pradėkite „etiketo“ kursus nuo savęs, nes žmonės, besitaškantys tokiomis frazėmis kaip „klientas <...>“, dažniausiai būna neteisūs, ir ši idiotiška frazė būna vienintelis bukas motyvas pateisinti savo chamišką elgesį), <http://www.skundai.lt>, 2010.

Kartais pateikiamas kaip rekomendacija, veikimo būdas:

Be reikalo nepakelk, be garbės nenuleisk (pa.: vieno internauto atsakymas kitam, besiskundžiančiam, kad jį muša klasėje; kont.: Laikykis patarlės „Be reikalo <...>“. Kol p*** neduosi, tol tavęs negerbs), <http://chatas.lt/>, 2008.

Naujosios paremijos, kaip ir tradicinės, vartojamos kaip argumentas, pateisinimas, paskatinimas. Taip gali būti pavartotas posakis *Grožis reikalauja aukų*. Nors dažnai vartojamas ironiškai, tam tikram kontekste jis gali įgyti griežto draudimo atspalvių:

Grožis reikalauja aukų (kont.: ...išeginiai, dar karo metais įgyti bateliai spaudė kojas, bet mama į mano nusiskundimus be gailesčio atkirsdavo: „Grožis...“), G. Mareckaitė. Šiapus ir anapus Vilniaus vartų, V., 2009, p. 82.

Naujosios paremijos, kaip tradiciškai vartojamos tradicinės, teikiamos verbalinės situacijos pabaigoje kaip baigiamasis, apibendrinamasis akcentas, kaip pamokymas, rekomendacija:

Be reikalo ginklo nekelk, be garbės nenuleisk (pa.: baigiamoji komentaro apie šunų šaudymą frazė; kont.: Niekas negelbėjo – nei prašymai, nei pagrasinimai, nei gamtos apsauga, nei policija. Išbandėm visus galimus būdus, kad šunys būtų uždaryti ar pririšti. Tik tada šuo dingo. Dingo tyliai, kad neįtarinėtų medžiotojų šunšaudžiais ar turėtų priežastį kerštui), <http://www.hunter.lt>, 2007;

Ir Kaune galima gyventi (pa.: fotoreportažo apie viešnagę Kaune pavadinimas; kont.: Pabaigai vis dėlto *Roota* gali pasakyti: ir Kaune įmanoma gyventi. Tikrai. Tik reikia dūšios atviresnės), <http://www.elt.lt>, 2008.

Baigiamąją frazę *Būna dienų lyg tyčia* apibūdinama prasta situacija, nesėkmė ir drauge paguodžiama:

(kont.: Cololo: Tai kaip, Vyteni, prekyba? Nieko nenupirko? Nu, būna dienų...), LNK, „Žvaigždžių duetai“, 2010.01.16.

Šnekamojoje kalboje naujosios paremijos kartais vartojamos stilistiniais sumetimais. Tai būdinga situacinių pasakymų kategorijos paremijoms, pavyzdžiui:

Pabudome ir kelkimės (pa.: mama ir duktė tariasi, ar šert katiną; kont.: Įdėt maisto? – Įdėk. – Bet ką tik pabudo. – Nu tai – pabudome <...>. Ir ėskime), šnek., ptk. 70 m. moteris, Vilnius, 2011.04.06;

Dantų nešiepk ir nagų negaląsk (kont.: ...tu į tą vienišą sielą nežiūrėk... ir dantų nešiepk, ir...), <http://www.labai.lt/forumai>, 2010;

Ei, du broliai, milžinai! kurie skrynioj amžinai (pa.: iš komentaro po rašinėlio apie dviem broliams patikusią merginą), <http://pirmas.tavo.lt>, 2004;

To paties proto broliai milžinai, kurie skrynioj amžinai (pa.: internetinis komentaras; kont.: Skaičiai rodo tai, kas seniai aišku ir be skaičių: liaudis sukūrusi personažus 2K – Kirkilas + Kubilius, taikliai įvardijo, kad tai yra to paties proto broliai...), <http://racas.lt>, 2010;

Paskaičiuokim, protingieji kurmiai (kont.: ...kurmiai. Tos knygos, mačiau, pardavinėjamos po 12 lt. Savikaina, max iki 10 lt. Jie raš, žaidime dalyvauja 4 procentai gyventojų. 4 procentai iš 3 milijonų – tai apie 120000 žmonių...), <http://skundai.balsas.lt>, 2011;

Aplinka kalta (kont.: Na va, aplinka kalta, tik ne ji...), <http://www.ferrum.lt>, 2007.07.02.

Kalba pagyvinama ir konkrečią paskirtį turinčiomis naujosiomis paremijomis, tokios yra etiketo formulių kategorijos paremijos. Pavyzdžiui, atsisveikinimo frazė *Čiau, braške, susitiksim kompote, regis*, išimtinai neformalaus bendravimo sferos posakis. Bendravimo situacijai ji suteikia smagaus lengvumo, išdykėliškumo. Posakiui atsiradus rimtame kontekste, juo gali būti reiškiamas požiūris į adresatą, nusivylimas, liūdna ironija:

(kont.: Užėjau į Šatėnus, kaip į namus, kuriuose labiausiai norėjosi pagedėti dėl Gintaro mirties. Bet jei šioje komentarų pašiūrėje veisiasi tokie padarai, kaip toto, tuomet... būkit ir toliau laimingi, bernučiai ir mergucės, toliau tuščiažodžiaukit ir grožėkitės savo menkyste. Čiau, braškės, ...).

Posakiu *Gal tu autobuse (troleibuse) gimęs* dažniausiai reiškiamas priekaištas dėl neuždarytų durų ir raginimas jas uždaryti (žr. 180 p.).

Apibendrinus šnekamosios kalbos ir į ją panašių kontekstų pavyzdžius, matyti, kad naujųjų paremių vartoseną iš esmės nesiskiria nuo tradicinių: ryškiausias skirtumas matyti tarp patarliškų naujųjų paremių ir priežodiškų (taip pat situacinių posakių, etiketo formulių kategorijos) naujųjų paremių. Patarliškų naujųjų paremių svarbiausios semantinės funkcijos, kitų ryškiausia stilistinė funkcija. Nors visuotinai teigiama, kad didaktinė paremių galia silpsta, akivaizdu, kad net ir naujos paremijos pasitelkiamos patarti, pamokyti, perspėti ar prisakyti (*Nespręsk apie knygą iš viršelio; Be reikalo neištrauk, be garbės nemuleisk!*). Tiesa, kartais akivaizdžiu imperatyvu reiškiamą ironiją ar net juodasis humoras (*Išgelbėk medį. Suvalgyk bebrą*).

3.2. Naujosios paremijos žiniasklaidoje

Įvairios žiniasklaidos priemonės – daugiausia naujųjų paremių taikymo pavyzdžių teikianti sritis. Aprašant tradicinių paremių bei antiparemių vartoseną, jau buvo atkreiptas dėmesys į išskirtinį šiuolaikinės vartosenos požymį – nominatyvinę funkciją, kuri pasidarė galima paremijoms ėmus gyvuoti ir sklirti rašytiniu būdu (žr. 78 p.). Nominatyvinė funkcija – viena iš dažniausių naujųjų paremių funkcijų. Priklausomai nuo pavartojimo srities tai gali būti svarbiausia arba tik formali naujosios paremijos funkcija, deranti su semantikos lemiamomis funkcijomis. Pastaruoju metu populiariu paremijas rinktis kaip asmeninius internautų šūkius, devizus – jais pasirašyti internetinius komentarus, skelbti prie *Skype*, *Facebook* vartotojo vardo. Matyti, kad šūkais pasirenkamos šmaikščios, humoristinio turinio, galimai seksualinę potekstę turinčios naujosios paremijos: paremijomis virtusios antiparemijos (*Nėra to blogo, ko neišeitų išgert; Nėra to blogo, kas nepapultų į internetą; Nekask duobės kitam... Tegul pats išsikasa*), šūkiai (*Be reikalo neištrauk, be garbės nemuleisk!*; *Geriau patyręs*) bei panašių į tradicines paremijas grupei priskirtos naujosios paremijos (*Per pusę tik užpakalis dalinasi; Gyvenimas mažytis, nėra čia ko varžytis; jame tik laižytis ir laižytis*). Nėra duomenų, kad paremijos-

vertiniai būtų vartojami kaip šūkiei (devizai, kredo), išskyrus posakį *Nušauk bebrą, gelbėk mišką*. Toks paremių taikymas šiek tiek panašus į skelbiamus antiparemių ir visokių „sparnuotųjų frazių“ sąrašus, kur svarbiausia yra tradicinio teksto iškraipymas arba šmaikštus posakio turinys. Vis dėlto šiuo atveju paremija yra asmens ženklas, tam tikras kodas, galbūt atspindintis internauto individualybę. Panašiai būtų galima interpretuoti ir ant drabužių, buities daiktų rašomas paremijas: gamintojas užrašo šmaikštų posakį, o vartotojas renkasi, kas jam priimtina (užrašai ant marškinėlių: *Išgelbėk medį. Suvalgyk bebrą; Svarbu smūgis, o ne ūgis*; užrašas ant pirties kepurės *Mano pirtis – mano tvirtovė*).

Derinant verbalinę ir vizualinę raiškas, paremijos pavartojimo intencija paaiškėja iš jų turinio dermės. Pavyzdžiui, tai gali būti piktokos pašaipos išraiška (posakio *Nėra to blogo, ko nesuvalgytų studentas* sugretinimas su nemaloniai atrodančiu maistu, www.demotyvacija.lt), žaismingas situacijos apibūdinimas (*Tu dantų nešiepk ir svetimo neliesk* ir nuotrauka, kurioje žiurkė gina dubenėlį nuo papūgos, <http://pazintys.draugas.lt/>), ironijos, juodojo humoro pavyzdys (19 pav., www.demotyvacija.lt).

19 pav.

Vaizdas gali būti tiesioginė paremijos įvaizdžio iliustracija, tuomet tokio derinio efektas – netikėtumo išpūdis (*Tu dantų nešiepk ir svetimo neliesk* ir nuotrauka, kurioje susiraukusi, dantukus iššiepusi mergytė; *Tu dantų nešiepk* ir nuotrauka, kurioje lėktuvas su išpieštais dantimis; *Per pusę tik užpakalis dalinasi* ir sėdynės nuotrauka). Kartais paremija vaizdui pavadinti pasitelkiama grynai stilistiniais sumetimais, gal tik nepiktai juokaujant, kaip antai suderinus

frazę *Trys broliai milžinai, tie kur skrynioj amžinai...* ir nuotrauką, kurioje trys berniukai.

Naujosiomis paremijomis pavadinami internete skelbiami filmukai, akcijos, renginiai: *Nerizikuosi, negersi šampano* pavadintas filmukas apie pokerį; *Labdaros ir paramos fondas MES GALIME*; *Bėgimo festivalis „Mes galime“ 2010*; *XVI–XXI amžiaus kardų ir špagų paroda „Be reikalo nepakelk, be garbės nenuleisk!“*; *Neklausk, ką tau gali duoti Lietuva. Klausk, ką tu gali duot* (pa.: konkurso vyresniųjų klasių moksleiviams pavadinimas); *paroda „Lietuviais esame mes gimę“* (pa.: paroda apie pasaulio lietuvių bendruomenės istoriją, Kaunas, 2011). Šiuo atveju pavadinimo paremija yra kaip nors susijusi su pavadinamu objektu, jos pavartojimas aiškiai motyvuotas.

Dažniausiai naujosiomis paremijomis publicistikoje, informaciniuose interneto portaluose, dienoraščiuose ir pan. pavadinami straipsniai, pranešimai, žinutės. Šiuo atveju atsiranda kelių lygmenų funkcinė dermė: iškeliant paremiją į pavadinimą, siekiama atkreipti skaitytojo dėmesį, be to, svarbus ir paremijos turinys, nes jis atspindi straipsnio temą arba idėją, užsimena, apie ką rašoma. Pavadinimas gali būti ironiškas:

Nėra to blogo, ko nesuvalgytų studentas (pa.: straipsnelio apie pieniškas dešreles pavadinimas), <http://newsgroups.derkeiler.com>, 2008.

Intriga gali būti mezgama supriešinant įprastos formos pavadinimą ir tekste plėtojama mintį: pavadinimas *Nespręsk apie knygą iš jos viršelio*, teksto teiginys „Ir nusprendžiau teisti knygą pagal viršelį“ (žr. 158 p.).

Posakiu gali būti įspėjama. Didaktiškumas, tiesa, šiuolaikinei paremijų vartosenai vis mažiau būdingas, akivaizdu, kad dar nėra išnykęs. Konstatuojamojo pobūdžio posakis *Nemokamų pietų nebūna* didaktiškas pačiu savo turiniu – juo įspėjama, kad veltui nieko negausi, o jeigu kas nors siūloma veltui, veikiausiai tuo slepiama kokia nors klasta. Kartais matyti ne tiek noras posakiu pamokyti, perspėti, kiek pastangos paaiškinti situaciją:

Nemokamų pietų nebūna (pa.: straipsnio pavadinimas: „A. Maldeikienė: Nemokamų pietų nebūna“; kont.: Bet kokios studijos yra mokamos. Vadinamosios

„nemokamos“ studijos yra mokamos taip pat. Problema, kas ir už ką moka),

<http://www.delfi.lt/>, 2007.09.09.

Kartais posakio tekstas šiek tiek modifikuojamas, kad būtų patogiau išreikšti straipsnio idėją (*Kai laikas – pinigai* (159 p.); *Ar tikslas pateisino priemones?* (160 p.), susiaurinamas posakio semantinis laukas (*Rinkimų pinigai nekvepia* (159 p.); *Klaipėdos rašytojams geriau patyręs* (165 p.).

Užfiksuotas tik vienas pavyzdys, kai nuo įžangine fraze pasirinktos naujosios paremijos būtų plėtojama straipsnio idėja, nors paremijų, kaip įžangos, taikymas šiuolaikinėje vartosenoje gana įprastas (žr. 79 p.):

Kaip byloja sena plastinių chirurgų patarlė – *grožis reikalauja aukų*. Ir ne tik kūniškasis... (žr. 161 p.).

Naujosios paremijos pavartojamos straipsnio, skilties, dialogo pabaigoje – jomis apibendrinama, padaroma išvada, įvertinama (dialogo pabaiga: „Nenorėčiau apie tai kalbėti. Tango šokama dviese“ (155 p.); recepto pabaiga: „Ir ką čia bepridursi? Nebent nėra to, ko nesuvalgytų studentas“ (150 p.).

Taip pat naujosios paremijos publicistikoje vartojamos pačiame tekste ir jų atsiradimą jame lemia kuo įvairiausios intencijos. Ironiškas vertinamasis posakis *Geriau patyręs* gali būti pavartotas giriant:

Ne veltui sakoma, „geriau patyrę“ (kont.: O individualiose rungtyse neblogai sekėsi apygardos senbuviams – jau į užtarnautą poilsį išėjęs, bet vis dar savo kolektyvo nepamirštantis Bernardas Markulevičius buvo nepralenkiamas strėlyčių mėtymo rungtyje, o nuo buvusio pavaldinio nelabai atsiliko ir apygardos vyriausiasis prokuroras Ignas Laucius. Matyt, ne veltui sakoma, „geriau patyrę“), <http://www.justitiasc.lt/>, [žiūrėta 2010.09.03].

Dažniausiai kaip pašmaikštavimas vartojama paremija *Nėra to blogo, ko nesuvalgytų studentas* publicistiniame tekste gali tapti socialinės kritikos įrankiu:

Ironiškas juokelis, kad nėra to blogo, ko nesuvalgytų studentas, sunkmečiu įgauna šiek tiek kitokią prasmę. <...> Margarita savaitės išlaidoms iš tėvų gauna apie 50–60 litų: „Maistą stengiuosi pirkti patį pigiausią...“, <http://druskininkietis.lt>, 2010.10.19;
Lietuvoje sklando posakis: „Nėra to blogo, ko nesuvalgytų studentas“ Nereikėtų stebėtis, jei neilgai trukus tai bus realybė. Dabar bakalauro laipsnio siekiantys studentai gauna

1–2,5 minimalaus pragyvenimo lygio (MGL) dydžio stipendijas – 130–325 litus,
<http://www.bernardinai.lt>, 2007.08.11.

Naujosiomis paremijomis nusakomas objektas:

Tikslas pateisina priemones (kont.: Praeities jėgos siekia komunizmo revanšo. [Joms] tikslas pateisina priemones), LA, 1998.12.12, p. 6, LTR 6593(213);

Vandens išpylimas, kada išpilamas ir kūdikis (kont.: Šis įstatymas, kurį sukūrė Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, labai pakito, kai pateko į parlamentarų rankas, ir šitame įstatyme nebeliko žodžio „smurtas prieš moteris“, dabar moters išvis nebeliko. Tą įstatymą aš pavadinčiau kaip vandens išpylimo, kada išpilamas ir kūdikis),
<http://www.zebra.lt>, 2011.03.08.

Naujosiomis paremijomis gali būti reiškiamas apgailestavimas ir kritika:

Kas leidžiama Jupiteriui, tas neleidžiama jaučiui (pa.: apie žemės ūkio parodą – kaip buvo priimami Seimo nariai ir kaip kiti žiūrovai: pirmieji buvo pavaišinti šampanu), Lietuvos radijas, „Ryto garsai“, 1998.05.13.

3.3. Naujosios paremijos reklamoje

Naujosiomis paremijomis stilistiškai paįvairinamas reklamos tekstas ir taip tikimasi atkreipti vartotojo dėmesį. Kai reklamai pasitelkiami į tradicines patarles panašių naujųjų paremijų grupės posakiai, tikėtina, jog reklamai paremijos parankios dar ir dėl tradicinių paremijų svarbiausios folklorinės funkcijos teigti patikimumo ir visuotinumą jausmą.

Paremija *Mano namai – mano tvirtovė* reklamuojamas būsto kreditas (Lietuvos žemės ūkio bankas). Reklamos kūrėjų teigiamas patikimumo, saugumo jausmas siejamas ir su paremijos reiškiamą idėja.

Laikas – pinigai internetinių projektų reklamoje – tai argumentas, raginimas paskubėti, imtis projekto tuojau pat. Be to, išradingai panaudojamas asociacijų laukas, mat projektai skirti užsidirbti, pelnyti pinigų. Dar vienoje internetinėje reklamoje tam pačiam posakiui suteiktas kitoks semantinis atspalvis:

Laikas – pinigai. Ar Tau reikia jų? (pa.: interneto svetainės šūkis; kont.: Gali dirbti žiūrėdamas TV, skaitydamas naujienas internete ar elektroninius laiškus. Ar netgi darbe – kavos pertraukėlės metu. Skamba pernelyg neįtikėtina? Tačiau tai realu! Užuoat leidus laiką tuščiai, galima užsidirbti pinigų), <http://laikas-pinigai.webstarts.com>.

Šiuo atveju posakis pateikiamas kaip aksioma, juo teigiama, kad uždirbti galima neskiriant tam papildomo laiko.

Draudimo kompanijai reklamuoti netikėtai supinami posakiai *Grožis reikalauja aukų* ir *Tikra kova reikalauja aukų*:

Tikra kova, kaip ir grožis, reikalauja aukų (pa.: draudimo kompanijos reklama), TV3, „Chorų karai“, 2010.02.

Vienam objektui imamas kito objekto reklamos šūkis:

Valentino dienai: geriau vyrai nesuras! (pa.: taip pavadintas straipsniukas, kuriuos pristatoma *Cofee Inn Magic Card* ir siūloma dovanoti Valentino dienos proga), <http://coffee-inn.lt/blog/valentino-dienai-geriau-vyrai-nesuras.html>.

Pastaruosiuose pavyzdžiuose svarbiausia stilistinė-pramoginė posakio pavartojimo intencija, kuri nemenkai priklauso nuo naujosios paremijos semantinių-stilistinių ypatybių: pirmasis posakis dažniau vartojamas ironiškai negu rimtai, o antrasis □ apskritai kaip pokštas.

Šviesos akcijos reklaminiame skelbime frazė *Švieski man vėl* visų pirma patraukia dėmesį, o paskui jau pasiekiamas netikėtumo efekto, nes skelbime kalbama apie tikrą šviesą. Savotiškas iššūkis, ironiškas protestas reiškiamas posakiu *Nemokamų pietų nebūna – įstok ir nieko negauk!* (pa.: Facebook grupės pavadinimas; kont.: Ši grupė nukreipta prieš visas grupes, siūlančias nemokamus apatinius, keliones į bet kokias šalis ir panašiai, ir galiausiai nieko nepasiūlančias. Kaip senoliai sako: „Nemokamų pietų nebūna!“ DIRBKIT! GAUKIT!). Skelbimo gale pakartotu posakiu padaroma išvada ir pateikiamas didaktiškas pamokymas, sustiprintas lingvistinio konteksto.

Paremija skelbime „Kitų paslaugų“ skiltyje yra gana netikėta, bet pavartota vykusiai – užuomina aiški, o skelbimo tekstas lakoniškas ir ne vulgarus:

Tango šokama dviese. Žavi brunetė laukia jūsų skambučio, LRT, 2008.06.28, p. 45.

Pastaruoju metu pasidarė itin populiari vartoti ir kartais „vaizduoti“ iš animacinio filmuko „Neišminktų pamokų šalyje“ atėjusią frazę „bausti negalima pasigailėti“ (20 pav.)

20 pav.

ir pagal tokį modelį sudarytus junginius, kaip antai „gyventi, negalima mirti“ (21 pav., www.transplantacija.lt), „šviesti, negalima užgesti“ (22 pav., www.transplantacija.lt), „minėti nereikia pamiršti“ (<http://www.voruta.lt/krasto-apsaugos-ministre-rasa-juknevicienne-%E2%80%9Eseptyneri-lietuvos-metaj-aljanse-%E2%80%93-mineti-nereikia-pamirsti%E2%80%9C/>) ir pan.

21 pav.

22 pav.

Tiek tradicinių paremijų, tiek naujųjų pavartojamas ne visas tekstas, o, pavyzdžiui, tik paremijos įvaizdis:

NEMOKAMAS SŪRIS! (pa.: verslo skelbimas; kont.: Kaip visi puikiai žinome, nieko nemokamai nėra ir nebūna. Tiesiog noriu pasiūlyti susikurti savo pajamų šaltinį dirbant 5–10 valandų per savaitę), <http://imones.balsas.lt>.

Kalbant apie naująsias paremijas „naujumą“ sąvoka, palyginti su senųjų paremijų „tradiciskumu“, reiškia ne tik laiko matmenį, bet ir pakitusias turinio bei formos ypatybes: pasaulėžiūros raišką, naujus įvaizdžius, specifinę leksiką. Naujos realijos paremijos tekste – naujos realybės atspindys. Masinė kultūra – ne vienos naujosios paremijos atsiradimo ir daugelio jų populiarėjimo terpė.

Ir tradicinėmis, ir naujosiomis paremijomis reiškiamas kokia nors menama tiesa: tradicinėmis reiškiamas valstietiškas pasaulėžiūra, krikščioniška moralė ir dorovė, naujosiomis – konkurencinės, vartotojiškos visuomenės pasaulėžiūra ir vertybės. Ir vienos, ir kitos gali būti vartojamos vien stilistiniais tikslais – komunikacijos aktui papuošti. Dalis naujųjų paremijų yra autorinės, tačiau matyti, kaip jų autorystė blanksta. Tikėtina, kad vykusios, tikrai paplitusios naujosios paremijos po kurio laiko taps anonimiškomis. Naujosios paremijos, palyginti su tradicinėmis, yra trumpesnės ir paprastesnės formos. Kartais tai tėra poros žodžių frazė. Tokios naujosios paremijos paprastai neturi meninio vaizdo ir suprantamos tiesiogine reikšme. Svarbiausia jų tapimo pastoviuoju posakiu prielaida ir paplitimo priežastis – asociatyvinis ryšys su specifine jų atsiradimo situacija.

Iš žanrinių paremijų funkcijų visoms naujosioms paremijoms būdinga vienybės ir bendruomeniškumo pojūčio teikimo funkcija. Tiesa, skirtingų kategorijų naujųjų paremijų bendruomenės sąvoka skiriasi: vartojant iš kitų kalbų perimtas paremijas, vienybės pojūtis siejamas su pasauline bendruomene, cituojant lotyniškus posakius – galbūt su tam tikro išsilavinimo bendruomene, įterpiant naujus situacinius posakius – su bendra valstybės, visuomenės, tautos patirtimi. Palyginti su tradicinėmis, naujųjų paremijų tradicijos saugojimo ir reprezentavimo funkcija yra kur kas blankesnė, ji išlaikoma poreikiu mintis reikšti, situacijas vertinti, kalbą puošti pastoviaisiais posakiais. Naujosios

paremijos atlieka ir bendrąją edukacinę funkciją – jomis demonstruojamas gebėjimas tinkamai vartoti paremijas ir drauge mokoma tai daryti – t. y. taikyti tam tikrai situacijai. Itin ryški stilistinė (stilistinė-pramoginė) naujųjų paremijų funkcija – kartais net nebūna kito akivaizdaus jų pavartojimo motyvo.

Semantinio turinio požiūriu tiek tradicinėmis, tiek naujosiomis paremijomis teigiama ir apibendrinama, vertinama, ir tik retais atvejais nurodoma. Tačiau nurodomoji, t. y. apeliatyvinė-impresyvinė, pavartojimo intencija gali atsirasti dėl tam tikro konteksto.

Kur kas labiau negu tradicinių, naujųjų paremijų funkcijas, pavartojimo intencijas lemia pavartojimo situacija, verbalinis ir ekstralingvistinis kontekstas.

IŠVADOS

1. Disertacijai sukaupta empirinė medžiaga ir šiuolaikinio lietuvių paremių funkcionavimo tyrimas skatina paremiologijos objektą traktuoti plačiau nei iki šiol lietuvių folkloristikoje: paremiomis laikytinos ne tik klasikinės senojo klodo paremijos, bet ir įvairios jų modifikacijos bei nauji paremiški posakiai. Lietuvių paremių fondas vertintinas kaip nuolatos kintantis ir atsinaujinantis.

2. Surinkti gausūs duomenys, įrodantys, kad šiuolaikinis žmogus geba tinkamai pavartoti reikiama paremią ir, savo ruožtu, adekvačiai ją suvokti ir įvertinti, liudija paremių žanro gyvybingumą ir paremių vartosenos natūralumą. XX–XXI a. sandūroje vartojamų paremių fondą sudaro trijų pagrindinių rūšių posakiai: tradicinės paremijos, antiparemijos (tradicinių paremių perdirbiniai) ir naujosios paremijos.

3. Surinkus ir aprašius duomenis išryškėjo bendrieji šiuolaikinės lietuvių paremių **vartosenos bruožai**:

1) Sakytinė, liaudiškoji paremių tradicija šiuolaikinėje visuomenėje susilieję su rašytine. Paremijos gyvuoja ir plinta tiek žodžiu, tiek raštu. Paremių sklaidai ypač didelės įtakos turi šiuolaikinės technologijos – jos paspartina paremių plitimo, taip pat posakio vartosenos procesus.

2) Paremijos iš šnekamosios kalbos yra perėjusios į daugelį šiuolaikinės komunikacijos sričių. Dažniausiai paremijos vartojamos publicistikoje, šnekamojoje kalboje ir į šnekamąją kalbą panašiuose kontekstuose, rečiau pritaikomos reklamoje. Išskirtinis bruožas – paremių vartojimas ir kūrimas pramogine intencija. Griežtai dalykinio, mokslinio ir informacinio pobūdžio tekstuose paremijos nevartojamos, visai menkai taikomos lietuvių politinėje retorikoje.

3) Paremijos šiuolaikinėje visuomenėje vartojamos laisvai ir kūrybiškai, ryšku improvizacinis elementas. Šiais laikais svarbu paremią ne vien tinkamai pavartoti, bet ir pritaikyti išradingai, šmaikščiai, sąmojingai. Svarstyti

prielaida, kuriai patvirtinti reikia tolesnio statistinio tyrimo, jog XX–XXI a. sandūroje tendencija paremijas taikyti kūrybiškai, improvizuoti ir paremiją modifikuoti taip, kad ji aiškiau, konkrečiau, sąmojingiau iliustruotų tam tikrą situaciją, yra ryškesnė, nei polinkis pavartoti paremiją tradicine forma. Gebėjimas paremijas taikyti kūrybiškai liudija išlikus folklorinę kompetenciją.

4. Pastaraisiais dviem dešimtmečiais vartojamos lietuvių paremijos yra įvairios formos, turinio, kilmės požiūriu. Visus šiuos posakius – tradicines paremijas, antiparemijas, naujasias paremijas – vienam žanrui priskiriame dėl juos vienijančių paremiškų požymių – tiek formos ir turinio, tiek vartosenos ypatumų. Kadangi dalis naujųjų paremių yra itin trumpos ir paprastos, neturi įprastinių paremijos požymių – būdingų sintaksinių struktūrų, garsinės organizacijos priemonių, metaforinio vaizdo ir pan., svarbiausias motyvas šiuos posakius laikyti paremijomis yra jų atotrūkis nuo atsiradimo situacijos: tokie posakiai įgyja savarankiškumo ir imami vartoti bet kokiuose kontekstuose. Jų pavartojimo intencijos atitinka paremijos porūšių – priežodžių, situacinių posakių, etiketo formulių – vartoseną.

5. **Tradicinės paremijos** XX–XXI a. sandūros visuomenėje vartojamos vis dar gausiai, tačiau seniau būdingas sintaksines konstrukcijas, gramatines formas, leksiką keičia paprastesnė sintaksė, nūdienai įprastesnė gramatika ir leksika. Tradicinės paremijos dažnai vartojamos bent kiek modifikuotos.

Šnekamojoje kalboje ir jai analogiškuose kontekstuose funkciniu požiūriu tradicinių paremių vartoseną nėra žymiai pakitusi, tik sumenkėjusi jų didaktinė vertė, argumento svaris. Publicistikoje ir reklamoje paremija dažniausiai pasitelkiama kaip priemonė adresato dėmesiui atkreipti, tačiau šioms sferoms taip pat labai svarbi tradicijos reprezentavimo funkcija. Tradicinių paremių atėjimas į pramogų sritį – šių laikų paremių vartosenos savybė.

6. **Antiparemių** kūrimas – itin ryškus šiuolaikinės lietuvių paremių vartosenos bruožas. Antiparemių yra jungiamoji grandis tarp paremių, perimtų iš senosios tradicijos, ir naujų paremių. Kiekvienoje antiparemių glūdi aliuzija į kurią nors tradicinę paremią – tai sėkmingos perdirbinio realizacijos pamatas.

Dalis antiparemių – dažniausiai kontekstinės – forma, reikšmė ir funkcijomis yra artimos tradicinėms paremioms, jos laikytinos leksiniais ar sintaksiniais tradicinių paremių variantais. Kitos, dėl pokyčių įgijusios visai kitokį meninį vaizdą, o drauge ir kitą reikšmę, nuo tradicinių paremių labai nutolusios, gali virsti naujomis savarankiškomis paremiomis.

Daugiausia lietuvių antiparemių sukuriama leksinės substitucijos būdu. Pagal santykį su tradicine paremią šitaip sukurtos antiparemių įvairuoja nuo tradicinei paremią semantiškai itin artimų, atitinkančių tradicinio varijavimo dėsnius, iki visiškai nutolusių, priskirtinų tikrųjų antiparemių kategorijai. Kiti dažni paremių kūrimo būdai – pusės paremių substitucija ir tradicinės paremių pailginimas. Nemažai paremiškų posakių sukuriama tiesiog imituojant tradicines paremiąs.

Apibendrinus ankstesnius lietuvių tradicinių paremių raidos tyrimus ir išnagrinėjus antiparemių kūrimo modelius, matyti, kad pastarieji nėra išimtinai šių laikų reiškinys, o veikia šimtmečius trukusios raidos tęsa. Nuo pat senosios paremių vartosenos, apie kurią turima duomenų, iki mūsų laikų konstatuojami tam tikri paremių formos ir turinio pokyčiai: semantinio lauko kitimas, dažnesnis paremių vartojimas, suprantant jas tiesiogine reikšme, komiško stiprėjimas, išplėstinių versijų radimasis. Šiuos ilgą laiką raidos aspektus atitinka antiparemių kūrimo būdai ir priemonės.

Antiparemių labiau negu tradicinėms ir naujosioms paremių būdinga pramoginė funkcija. Šnekamojoje kalboje antiparemiomis visų pirma siekiama pademonstruoti savo išskirtinumą, sąmojingumą. Publicistikoje, taip pat teminiuose interneto komentaruose, labiau nei kitose srityse, svarbu antiparemių turinys. Perdirbtu posakiu konkrečiau ir taikliau iliustruojama norima situacija, juo aiškiau išreiškiamas vertinimas.

Vienu iš antiparemių ir tradicinių paremių vartosenos skirtumų laikytina tai, kad tradicinėmis paremijomis sukuriama bendrumo ir visuotinumą pojūtį antiparemijose dažnai persveria asmens individualumo teigimas.

7. **Naujųjų paremių** kategorijai priskirtini per pastaruosius kelis dešimtmečius paplitę įvairios kilmės paremiški posakiai. Dauguma jų iki šiol paremijomis nelaikyti ir į paremių sąvadus neįtraukti. „Naujumo“ sąvoka, palyginti su senųjų paremių „tradiciskumu“, reiškia ne vien laiko matmenį, bet ir pakitusias turinio bei formos ypatybes: pasaulėžiūros raišką, naujus įvaizdžius, specifinę leksiką. Lietuvių paremių fondą pastaraisiais dešimtmečiais bene gausiausiai papildė verstinės paremijos. Nemažai naujųjų paremių randasi masinės kultūros sferoje. Pastarosios, lyginant su tradicinėmis ir verstinėmis paremijomis, yra trumpesnės, jų forma paprastesnė.

Lyginant su tradicinėmis, naujosios paremijos yra kosmopolitiškesnės. Jų tradicijos saugojimo ir reprezentavimo funkcija kur kas blankesnė, išlaikoma poreikiu mintis reikšti, situacijas vertinti, kalbą puošti pastoviaisiais posakiais. Itin ryški stilistinė (stilistinė-pramoginė) naujųjų paremių funkcija. Naujosiomis paremijomis teigiama, vertinama, apibendrinama ir tik retais atvejais nurodoma. Nurodomoji pavartojimo intencija gali atsirasti dėl tam tikro konteksto.

8. XX–XXI a. sandūros lietuvių paremių fondo susiformavimui įtakos turėjo tam tikri išoriniai veiksniai. Pakitus komunikacijos būdams ir formoms, pakito paremių sklaidos tempas, atsirado galimybė paplisti tokiems posakiams, kurie vien sakytiniu ar rašytiniu būdu nebūtų paplitę. Itin reliatyvus pasidarė posakio anonimiškumo ir autorystės aspektas. Nemenkai dabartinį lietuvių paremių fondą paveikė socialinė-ekonominė ir kultūrinė visuomenės raida, taip pat kalbų sąveika. Rusų kalbos įtaką liudija nuo tarybinių laikų prigijusios verstinės paremijos, taip pat pastaruosiu metu gausiai iš rusų kalbos perimamos antiparemijos. Atgavus nepriklausomybę, pasijuto itin stipri anglų kalbos įtaka. Aktyvus tradicinių paremių modifikavimo procesas sietinas su kalbos

demokratėjimu bei stiprėjančia jaunimo kalbos įtaka, visuotinėmis kultūrinėmis tendencijomis. Tradicinės paremijos, antiparemijos ir naujosios paremijos atspindi nūdienos vertybinių nuostatų įvairovę.

9. Pakankama suklasifikuotų empirinių lietuviškų duomenų surinkimas ir gausūs užsienio paremiologų tyrimai leidžia daryti išvadą, kad inovatyvūs lietuvių paremiologiniai reiškiniai yra dalis visuotinio tarptautinio proceso. Ir lietuvių, ir kitų šiuolaikinių visuomenių vartojamos paremijos yra perėjusios į įvairias komunikacijos sritis, kur yra vartojamos panašiais tikslais; antiparemijos kuriamos pasitelkus tokius pačius ar panašius struktūrinius modelius, išnaudojant analogiškas semantines priemones; paremių fondas nuolat pasipildo modernaus gyvenimo sričių posakiais.

10. Sukaupti šiuolaikinės paremių vartosenos duomenys atveria naujų perspektyvų tiek tolesniems paremiologiniams, tiek platesniems kitų disciplinų – kultūrologijos, sociologijos, psichologijos, lingvistikos – tyrimams. Itin perspektyvi atrodo šiuolaikinių paremių turinio, kaip visuomenės identiteto, pasaulėžiūros, mentaliteto atspindžių, analizė. Per tai, kokias paremijas, kokiose situacijose, kiek modifikuotas vartoja individas, galima bandyti atskleisti jo santykį su pačia tradicija, kaip pamatinių vertybių teigėja, nagrinėti asmens psichologines savybes, išvelgti saviraiškos ir savęs įtvirtinimo poreikį, kai savo individualumo teigimas liudija pakitusį žmogaus „savęs“ visuomenėje suvokimą. Tolesni tyrimai galėtų patvirtinti ar paneigti hipotezę, jog šiuolaikinės paremijos yra bendrųjų kultūrinių tendencijų atspindys ar pasekmė: išpūdis, raiška, vaizdas svarbiau už turinį, vertę, tvarumą; vizualumas svarbiau už verbalinę raišką.

Inovatyvių transformacijų visuotinumas tarptautiniu mastu skatina mąstyti apie bendrąsias sociokultūrinės tendencijas, kultūrinį tapatumą, atsparumą (arba neatsparumą) išorinėms įtakoms. Turint omenyje inovatyvių reiškinų tarptautiškumą, jų panašumai ir skirtybės įvairiose kultūrose skatina gilintis tiek į kalbančiojo santykį su pačia paremija (jos argumento svorį anuomet ir

dabar, čia ir svetur), tiek į lingvistinį paremių raiškos aspektą, tiek į mąstymo ypatumus.

Perspektyvūs galėtų būti kognityviniai lietuvių paremių tyrimai – kaip vien mintyse gyvuoja neverbalizuotos paremijos, kodėl paremijos išsimenamos ir vartojamos nesuprantant jų prasmės, kas šiuolaikiniam žmogui yra „liaudies išmintis“.

LITERATŪRA

- Abrahams Roger D. 1968. Introductory Remarks to a Rhetorical Theory of Folklore, *Journal of American Folklore*, [No.] 81, p. 143–158.
- Abrahams Roger D. 1972. Proverbs and Proverbial Expressions, in: *Folklore and Folklife: An Introduction*, ed. Richard M. Dorson, Chicago, p. 117–127.
- Ayaß Ruth 2001. On the Genesis and the Destiny of Proverbs, in: *Verbal Art Across Cultures: The Aesthetics and Proto-Aesthetics of Communication*, eds. Hubert Knoblauch and Helga Kottoff, Tübingen, p. 237–254.
- Albig Williams 1931. Proverbs and Social Control, *Sociology and Social Control Research*, [Vol.] 15, p. 527–535.
- Arbačiauskaitė Aurelija, Korsakaitė Ingrida 2000. *Lietuviški elementoriai*, Kaunas.
- Arimi Sailal 2006. Parody: a Memory Machine of Modernizing Proverbs, *Proverbium*, No. 23, p. 49–68.
- Arora Shirley L. 1994. The Perception of Proverbiality, in: *Wise Words: Essays on the Proverbs*, New York–London, p. 3–29 (taip pat: *Proverbium*, 1984, No. 1).
- Arora Shirley L. 2004. Baseball as (Pan)America: a Sampling of Baseball-Related Metaphors in Spanish, in: *What Goes Around Comes Around: The Circulation of Proverbs in Contemporary Life*, eds. Kimberly J. Lau, Peter Tokofsky, Stephen D. Winick, Logan, Utah.
- Barta Péter 2007. Quelques Caractéristiques des Proverbes-Valises du Français, in: *Acta Ethnographica Hungarica*, Vol. 52, No. 1/June, p. 191–206.
- Bitinienė Audronė 2007. *Publicistinis stilius*, Vilnius.
- Boskovic-Stulli Maja 1980. Proverbs and Proverbial Expressions in a Zagreb Newspaper, in: *Folklore on Two Continents: Essays in Honor of Linda Dégh*, ed. Nikolai Burlakoff and Carl Lindahl, Bloomington, p. 180–186.
- Bralczyk Jerzy 2005. *Leksikon nowych zdań polskich: Od lat 70-tych do dziś*, Warszawa. – 240 p.
- Briggs Charles L. 1985. The Pragmatics of Proverb Performances in New Mexican Spanish, *American Anthropologist*, New series, Vol. 87, No. 4, p. 793–810.
- Brundvand Jan Harold 1998. *The Study of American Folklore*, fourth edition, New York, London.
- Buftenė Giedrė 1998. Patarlių vaizdų savitumas, *Tautosakos darbai*, [t.] VIII (XV), p. 141–148.
- Buftenė Giedrė 2007. *Kepti karveliai patys į burną nelekia: prasminis vienos patarlės variavimas (gretinant su lenkų kalbos atitikmenimis)*, *Tautosakos darbai*, [t.] XXXIII, p. 26–44.

Burke Kenneth 1941. Literature as Equipment for Living, in: *The Philosophy of Literary Form: Studies in Symbolic Action*, p. 253–262.

Butkutė Laura 2009. Frazeologinių junginių stilistinė raiška Seimo stenogramose, *Parlamento studijos*, Nr. 8, prieiga per internetą: <http://www.parlamentostudijos.lt/Nr8/8_kalba_1.htm>.

Butkutė Laura 2010. *Okazionaliųjų frazeologizmų stilistinės išgalės publicistiniame stiliuje: Daktaro disertacija*, prieiga per internetą: <http://vddb.laba.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2010~D_20100401_102725-01234/DS.005.0.01.ETD>.

Buttler Danuta 1989. Dlaczego zanikają przysłowia w dwudziestowiecznej polszczyźnie?, *Poradnik Językowy*, Nr. 5, p. 332–337.

Dégh Linda 1994. *American Folklore and the Mass Media*, Bloomington.

Dundes Alan 1981. On the Structure of the Proverb, in: *The Wisdom of Many: Essays on the Proverb*, ed. by Wolfgang Mieder and Alan Dundes, New York, p. 43–54 (first published in *Analytic Essays in Folklore*, The Hague, 1975, p. 103–118).

Finnegan Ruth 1970. Proverbs, in: *Oral Literature in Afrika*, Oxford, p. 389–425.

Galkus Juozas 1997. *Senasis Lietuvos plakatas 1862–1944*, Vilnius.

Grigas Kazys, Jonynas Ambraziejus 1958. Lietuvių liaudies patarlės ir priežodžiai (įvadinis str.), kn.: *Patarlės ir priežodžiai*, Vilnius, p. 7–26.

Grigas Kazys 1968. Smulkioji tautosaka. Patarlės ir priežodžiai, kn.: *Lietuvių tautosaka*, t. 5: *Smulkioji tautosaka. Žaidimai ir šokiai*, medžiagą paruošė Kazys Grigas, Vilnius, p. 9–25.

Grigas Kazys 1969. Liaudies etiketo formulės ir humoristiniai jų iškrypimai, kn.: *Liaudies kūryba*, t. I, Vilnius, p. 218–226.

Grigas Kazys 1976. *Lietuvių patarlės: Lyginamasis tyrinėjimas*, Vilnius.

Grigas Kazys 1987. *Patarlių paralelės: Lietuvių patarlės su latvių, baltarusių, rusų, lenkų, vokiečių, anglų, lotynų, prancūzų, ispanų atitikmenimis*, Vilnius.

Grigas Kazys 1992. Frazeologijos rinkimo aktualijos, *Tautosakos darbai*, [t.] I (VIII), p. 181–190.

Grigas Kazys 2000. Nuo pirmųjų įrašų iki sisteminio leidinio, kn.: *Lietuvių patarlės ir priežodžiai*, t. I: *A–D*, parengė Kazys Grigas, Lilija Kudirkienė, Rasa Kašėtienė [ir kt.], Vilnius, p. 25–42.

Grigas Kazys 2001. Kai kurios patarlių prasmių mįslės, *Tautosakos darbai*, [t.] XV (XXII), p. 103–120.

Grigas Kazys 2003. Vienos patarlės istorinės raidos pėdsakais, *Tautosakos darbai*, [t.] XVIII (XXV), p. 88–91.

Grzybek Peter 1994. Proverb. Simple Forms, in: *An Encyclopaedia of Simple Text-Types in Lore and Literature*, ed. Walter A. Koch, Bochum, p. 227–241.

Ivanauskaitė Vita 2003. Folklorinės tradicijos kaitos ypatumai, *Tautosakos darbai*, [t.] XVIII (XXV), p. 13–29.

Ivanauskaitė Vita 2005. *Folklorinės tradicijos kaita lietuvių karinėse-istorinėse dainose: Daktaro disertacija*, Vilnius, LLTI, VU.

Yankah Kwesi 1986. Proverb Speaking as a Creative process: The Akan of Ghana, *Proverbium*, No. 3, p. 195–230.

Jakaitienė Evalda 2009. *Leksikologija*, Vilnius.

Jason Heda 1971. Proverbs in Society: the Problem of Meaning and Function, *Proverbium*, No. 17, p. 617–623.

Järv Risto 1999. Is Providing Proverbs a Tough Job?, *Folklore: Electronic Journal of Folklore*, Vol. 10, p. 77–106.

Jonutytė Jurga 2007. *Tradicija kaip laiko patirtis. Fenomenologinės ir naratologinės perspektyvų sankirta: Daktaro disertacija*, Kaunas, VDU.

Jonutytė Jurga 2008. Tradicinio žinojimo tyrimas: paradigmu kaita, *Tautosakos darbai*, [t.] XXXV, p. 13–24.

Jonutytė Jurga 2010. Kartotė: tradicijos sąvokos matas ir pamatas, *Tautosakos darbai*, [t.] XXXIX, p. 36–49.

Jonutytė Jurga 2011. *Tradicijos sąvokos kaita: Monografija*, Kaunas.

Honeck Richard P. 1997. *A Proverb in Mind: The Cognitive Science of Proverbial Wit and Wisdom*, Mahwah, N. J.

Honeck Richard P., Welge Jeffrey 1997. Creation of Proverbial Wisdom in the Laboratory, *Journal of Psycholinguistic Research*, [Vol.] 26, p. 605–629.

Karaliūnas Simas 1997. *Kalba ir visuomenė: Psichologiniai ir komunikaciniai kalbos vartojimo bruožai*, Vilnius.

Kerbelytė Bronislava 2005. *Tautosakos poetika: Mokymo priemonė etnologijos specialybės studentams*, Kaunas.

Kirvaitis Tomas 1992. *Nosas + Nulas ir dar kažkas: [Komiksas]*, Vilnius.

Kirshenblatt-Gimblett Barbara 1973. Toward a Theory of Proverb Meaning, *Proverbium*, No. 22, p. 821–827.

Kokare E. 1980. Par dažām latviešu un lietuviešu parēmiju paralēlēm, in: *Latviešu un lietuviešu sakāmvārdu paralēles*, Rīga, p. 10–52.

Konstantinova Anna 2009. Individual Authorial Expressions on the Basis of Traditional Paremias in the Modern Anglo-American Press, *Proverbium*, No. 26, p. 171–186.

Korsakaitė Ingrida 2000. Elementorių iliustravimas ir apipavidalinimas, kn.: *Lietuviški elementoriai*, Kaunas, p. 105–138.

- Kowalski Piotr 1990. *Współczesny folklor i folklorystyka: O przedmiocie poznania w dzisiejszych badaniach folklorystycznych*, Wrocław.
- Koženiauskienė Regina 1999. *Retorika: Iškalbos stilistika*, Vilnius.
- Krikmann Arvo 1974. Some Difficulties Arising at Semantic Classifying of Proverbs, *Proverbium*, No. 23, p. 865–879.
- Krikščiūnas Povilas 2004. Interneto folkloras: rūšis ar sklaidos būdas?, *Tautosakos darbai*, [t.] XX (XXVII), p. 21–31.
- Krikščiūnas Povilas 2008a. Ar varijuoja grandininiai laiškai?, *Tautosakos darbai*, [t.] XXXV, p. 94–106.
- Krikščiūnas Povilas 2008b. Grandininis laiškas: žanro ribų paieškos, *Tautosakos darbai*, [t.] XXXVI, p. 154–171.
- Kudirkienė Lilija 1998. Frazeologizmas ar priežodis, *Tautosakos darbai*, [t.] VIII (XV), p. 137–140.
- Kudirkienė Lilija 2002. Patarlė reklamoje, kn.: *LLTI IX tautosakos konferencija „Tautosakos pastovumas ir kaita“: Pranešimų tezės*, Vilnius, p. 11.
- Kudirkienė Lilija 2007a. Patarlės interpretacija: diachroninis aspektas, *Tautosakos darbai*, [t.] XXXIII, p. 13–25.
- Kudirkienė Lilija 2007b. Jurga Ivanauskaitė. Odė džiaugsmui: Eilėraščiai, Vilnius: Tyto alba, 2007: [Anotacija], *Tautosakos darbai*, [t.] XXXIV, p. 373–374.
- Kuusi Anna-Leena 1974. An Approach to Categorisation of Phrases, *Proverbium*, No. 23, p. 895–903.
- Landsbergis V. Vytautas 2004. *Rudnosiuko istorijos*, Vilnius.
- Lau Kimberly J., Tokofsky Peter, and Winick Stephen D. 2004. What Goes Around Comes Around: The Circulation of Proverbs in Contemporary Life, in: *What Goes Around Comes Around: The Circulation of Proverbs in Contemporary Life*, ed. by Kimberly J. Lau, Peter Tokofsky, and Stephen D. Winick, Logan, p. 1–19.
- Lauhakangas Outi 2007a. *Use of Proverbs and Narrative Thought*, prieiga per internetą: <<http://haldjas.folklore.ee/folklore/vol35/lauhakangas.pdf>>.
- Lauhakangas Outi 2007b. Proverbs in Social Interaction: Questions Aroused by the Multi-Functionality of Proverbial Speech, *Proverbium*, No. 24, p. 207–227.
- Litovkina Anna Tóthné 1996. Conducting a Paremiological Experiment in Hungary, in: *Proverbium*, No. 13, p. 161–183.
- Litovkina Anna Tóthné 1998. “If you are not Interested in Being Healthy, Wealthy and Wise, how about Early to Bed?”: Sexual Proverb Transformations, in: *Acquaint Yourself with Proverbs: Selected Essays*, ed. Danica Škara, [in press], pagal Litovkina Anna Tothne 1999.
- Litovkina Anna Tóthné 1999. Spare the Rod and Spoil the Child: Sexuality in Proverbs, Sayings and Idioms, *Proverbium*, No. 16, p. 141–165.

Litovkina Anna Tóthné 2004. Old Proverbs Never Die: Anti-Proverbs in the Language Classroom, in: *Res Humanae Proverbiorum et Sententiarum*, ed. Csaba Földes, Tübingen, p. 294.

Litovkina Anna T., Mieder Wolfgang 2006. *Old Proverbs Never Die, They Just Diversify: A Collection of Anti-Proverbs*, Burlington–Veszprém.

Litovkina Anna T., Vargha Katalin, Barta Péter, Hrisztova-Gotthardt Hrisztalina 2007. Most Frequent Types of Alteration in Anglo-American, German, French, Russian and Hungarian Anti-Proverbs, *Acta Ethnographica Hungarica*, Vol. 52, No 1/June, p. 47–103.

Litovkina Anna T., Vargha Katalin, Barta Péter, Hrisztova-Gotthardt Hrisztalina 2008. Punning in Anglo-American, German, French, Russian and Hungarian Anti-Proverbs, *Proverbium*, No. 26, p. 248–287.

Lüthi Max 1970. Das Sprichwort in der Zeitung, in: *Volksliteratur und Hochliteratur*, Bern und München, p. 22–25.

Mayer David R. 2000. Book Reviews: Mieder Wolfgang and Anna Tóthné Litovkina. “Twisted Wisdom: Modern Anti-Proverbs”, Supplement series of “Proverbium”, Volume 4. Burlington: University of Vermont, 1999. 254 pages. Illustrations, Bibliography, *Asian Ethnology*, Vol. 59/1, p. 166–156.

Marcinkevičienė Rūta 2001. Tradicinė frazeologija ir kiti stabilūs žodžių junginiai, *Lituanistica*, Nr. 4 (48), p. 81–98.

McKenna Kevin J. 1996. Proverbs and Perestroika: an Analysis of *Pravda* Headlines, 1988–1991, *Proverbium*, No. 13, p. 215–233.

Mieder Wolfgang 1973. Verwendungsmöglichkeiten und Funktionswerte des Sprichwortes in der Wochenzeitung (Untersuchung der Zeit für das Jahr, 1971), *Muttersprache*, No. 83, p. 65–88.

Mieder Wolfgang 1975. Sprichwörter im modernen Sprachgebrauch, *Muttersprache*, No. 85, p. 65–88.

Mieder Wolfgang 1982. *Antisprichwörter*, Vol. 1, Wiesbaden.

Mieder Wolfgang 1985. *Antisprichwörter*, Vol. 2, Wiesbaden.

Mieder Wolfgang 1989. *Antisprichwörter*, Vol. 3, Wiesbaden.

Mieder Wolfgang 1991. “An Apple a Day Keeps the Doctor Away”: Traditionl And Modern Aspects of English Medical Proverbs, *Proverbium*, No. 8, p. 77–106.

Mieder Wolfgang 1993. *Proverbs Are Never Out of Season: Popular Wisdom in the Modern Age*, New York–Oxford. – 284 p.

Mieder Wolfgang 1995. “(Don’t) Throw the Baby out with the Bathwater”: the Americanization of a German Proverb and Proverbial Expression, *De Proverbio*, Vol. 1, No. 1, prieiga per internetą: <<http://www.deproverbio.com/display.php?a=3&t=7>>.

Mieder Wolfgang 1996. Proverbs, in: *American Folklore: An Encyclopedia*, ed. Jan Harold Brunvand, New York, p. 597–601.

- Mieder Wolfgang 1998. *Verdrehte Weisheiten: Antisprichwörter aus Literatur und Medien*, Wiesbaden.
- Mieder Wolfgang 1999. *Phrasen verdreschen: Antiredensarten aus Literatur und Medien*, Wiesbaden.
- Mieder Wolfgang 2003a. Preface, in: *Cognition, Comprehension, and Communication: A Decade of North American Proverb Studies (1990–2000)*, ed. Mieder Wolfgang, (*Phraseologie und Paromiologie*, Bd. 13), Baltmannsweiler, p. 9–16.
- Mieder Wolfgang 2003b. *Wisecracks! Fractured Proverbs*, Shelburne, Vermont.
- Mieder Wolfgang 2004a. *Proverbs: A Handbook*, Westport, Connecticut–London.
- Mieder Wolfgang 2004b. “One Picture that’s Worth More than a Thousand Words”: Pieter Bruegel the Elder’s Netherlandish Proverbs. Past and present, in: *The Netherlandish Proverbs: An International Symposium on the Pieter Brueg(h)els*, ed. by W. Mieder, Burlington, Vermont.
- Mieder Wolfgang 2004c. Antisprichwörter und kein Ende Von sprachlichen Eintagsfliegen zu neuen Sprichworten, in: *Thesaurus Polyglottus et flores quadrilingues: Festschrift für Stanisław Prędoła*, Wrocław, p. 243–258.
- Mieder Wolfgang 2005a. “A Proverb is Worth a Thousand Words”: Folk Wisdom in the Modern Mass Media, *Proverbium*, No. 22, p. 167–234.
- Mieder Wolfgang 2005b. *Proverbs Are the Best Policy: Folk Wisdom and American Politics*, Utah, 350 p.
- Mieder Wolfgang 2007. Anti-Proverbs and Mass Communication: the Interplay of Traditional and Innovative Folklore, *Acta Ethnographica Hungarica*, Vol. 52, No. 1/June, p. 17–45.
- Mieder Wolfgang 2009a. “New Proverbs Run Deep”: Prolegomena to a Dictionary of Modern Anglo-American Proverbs, *Proverbium*, No. 26, p. 237–274.
- Mieder Wolfgang 2009b. “Yes We Can”: [*Barack Obama’s Proverbial Rhetoric*], New York. – 368 p.
- Mieder Wolfgang 2010a. International Bibliography of New and Reprinted Proverb Collections, *Proverbium*, No. 27, p. 451–462.
- Mieder Wolfgang 2010b. International Proverb Scholarship: an Updated Bibliography, *Proverbium*, No. 27, p. 463–533.
- Mieder Barbara, Mieder Wolfgang 1994. Tradition and Innovation: Proverbs in Advertising, in: *The Wisdom of Many: Essays on the Proverb*, ed. by Wolfgang Mieder and Alan Dundes, Madison, p. 309–322 (pirmasis leidimas: New York, 1981).
- Mieder Wolfgang, Litovkina Anna Tóthné 1999. *Twisted Wisdom: Modern Anti-Proverbs*, Burlington, Vermont.
- Mieder Wolfgang, Röhrich Lutz 1977. *Sprichwort*, Metzler. – 137 p.

- Mignaval Philippe 2004. *Proverbes pour rire – De faux proverbes plus vrais que les vrais*, Paris.
- Norrick Neal 1985. *How Proverbs Mean*, New York.
- Obelkevich James 1994. Proverbs and Social History, in: *Wise Words: Essays on the Proverb*, ed. By Wolfgang Mieder, New York–London, p. 211–252.
- Ostrauskas Kostas 2003. *Spec(tac)ulum mundi*, Čikaga.
- Pažūsis Lionginas 2006. *Kalambūrų vertimas iš anglų kalbos į lietuvių kalbą: Pranešimas*, [skaitytas 2006–04–27 LLVS seminare „Žodžių žaismo vertimas“], prieiga per internetą: <<http://www.llvs.lt/?recensions=41>>, [žiūrėta 2010.05.22].
- Permiakov Grigorii 1989. On the Question of a Russian Paremiological Minimum, *Proverbium*, No. 6, p. 91–102 (versta iš: Пермяков Г. Л. 1982. К вопросу о русском паремиологическом минимуме, кн.: *Словари и лингвострановедение*, Москва, p. 131–137; vertė Kevin J. McKenna).
- Permiakov Grigorii L’vovich 1989. On the Question of a Russian Paremiological Minimum, *Proverbium*, No. 6, p. 91–102.
- Petraškaitė-Pabst Sandra 2006. Metapherngebrauch im politischen Diskurs. Zur EU–Osterweiterung im Deutschen und Litauischen, *Reihe Stauffenberg Linguistik*, No. 39.
- Prahlad Sw. Anand 1996. *African-American Proverbs in Context*, Jackson.
- Raji-Oyelade Aderemi 2004. Posting the African Proverb: a Grammar of Yoruba Postproverbials, or Logophagia, Logorrhea and the Grammar of Yoruba Postproverbials, *Proverbium*, No. 21, p. 299–314.
- Reznikov Andrej 2009. “Old Wine in New Bottles”: Modern Russian Anti-Proverbs, *Proverbium*, Supplement series, Vol. 27.
- Röhrich Lutz 1969. Die Bildwelt von Sprichwort und Redensart in der Sprache der politischen Karikatur, in: *Kontakte und Grenzen: Festschrift für Gerhard Heilfurth zum 60., Geburtstag*, Göttingen 175–207.
- Röhrich Lutz 1994. *Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten*, Bd. 1, Freiburg–Basel–Wien.
- Sadauskienė Jurga 2006. *Didaktinės lietuvių dainos: Poetinių tradicijų sandūra XIX–XX a. pradžioje*, Vilnius.
- Sauka Donatas 1970. *Tautosakos savitumas ir vertė*, Vilnius.
- Sauka Donatas 2007. *Lietuvių tautosaka*, Vilnius (pirmasis leidimas: Vilnius, 1982).
- Sauka Leonardas 1983. *Tikra ir netikra liaudies kūryba*, (serija *Kalba ir žmonės*), Vilnius.
- Sauka Leonardas 1999. *Lietuvių tautosaka: Vadovėlis aukštesniųjų klasių mokiniams*, Kaunas.
- Seitel Peter 1969. Proverbs: a Social Use of Metaphor, *Genre*, No. 2, p. 143–161.

- Skabeikytė-Kazlauskienė Gražina 2003. Telefoninis folkloras, *Tautosakos darbai*, [t.] XIX (XXVI), p. 265–277.
- Stewart Susan 1991. Notes on Distressed Genres, *Journal of American Folklore*, Vol. 104, p. 5–31.
- Striužas Valdas 2006. Galas turi dvi lazdas, *Šiaurės Atėnai*, Nr. 788.
- Šiuša Andrius 2006–2009. Sizigijos, *Šiaurės Atėnai*.
- Šukytė Giedrė 2011. *Arklys lietuvių tradiciniame folklore: Daktaro disertacija*, Kaunas, VDU.
- Tatira Liveson 2001. Proverbs in Zimbabwean Advertisements, *Journal of Folklore Research*, Vol. 38, No. 3 (Sep.– Dec.), p. 229–241, prieiga per internetą: <<http://www.jstor.org/stable/3814902>>.
- Taylor Archer 1931. *The Proverb*, Cambridge–Massachusetts.
- Taylor Archer 1965. The Study of Proverbs, *Proverbium*, No. 1, p. 1–10.
- Vaitkevičienė Daiva 2005. *Lietuvių užkalbėjimų šaltiniai: Elektroninis sąvadas*, sudarė ir parengė Daiva Vaitkevičienė, CD-ROM, Vilnius.
- Valdaeva Tatiana 2003. Anti-Proverbs or New Proverbs: the Use of English Anti-Proverbs and Their Stylistic Analysis, *Proverbium*, No. 20, p. 379–390.
- Wander Karl Friedrich Wilhelm 1836. Das Sprichwort, betrachtet nach Form u. Wesen, für Schule u. Leben, als Einleitung zu einem großen volksthümlichen Sprichwörterschatz, Herausgegeben und eingeleitet von Wolfgang Mieder, *Sprichwörterforschung*, 1983, Bd. 1.
- Whiting B. J. 1994. The Nature of the Proverb, in: *When Evensong and Morrowsong Accord: Three Essays on the Proverb*, edited by Joseph Harris and Wolfgang Mieder, Cambridge, p. 51–86 (first published: *Harvard University Studies and Notes in Philology and Literature*, 1993, Vol. 14, p. 273–307).
- Winick Stephen D. 1998. *The Proverb Process: Intertextuality and Proverbial Innovation in Popular Culture: [Ph. D. Diss.]*, University of Pennsylvania.
- Winick Stephen D. 2003. Intertextuality and Innovation in a Definition of the Proverb Genre, in: *A Decade of North American Proverb Studies (1990–2000)*, ed. by Wolfgang Mieder, Essen, p. 571–601.
- Winick Stephen D. 2004. „You Cant’t Kill Shit“: Occupational Proverb and Metaphorical System among Young Medical Professionals, in: *What Goes Around Comes Around: The Circulation of Proverbs in Contemporary Life*, eds. Kimberly J. Lau, Peter Tokofsky, Stephen D. Winick, Logan, Utah.
- Zaikauskienė Dalia 2004. *Nauji metai – nauji lapai: šiuolaikinės patarlių raidos tendencijos*, *Tautosakos darbai*, [t.] XXI (XXVIII), p. 127–136.
- Zaikauskienė Dalia 2010. Lietuvių paremiųjų funkcijos. Teorinės pastabos, *Tautosakos darbai*, [t.] XL, p. 97–107.

Žielys Povilas 2004. Populiariausių rinkiminių šūkių penketukas, prieiga per internetą: <<http://www.balsas.lt/naujiena/264502/povilas-zielys-populiariausiu-rinkiminiu-sukiu-penketukas/3>>.

Аникин В. П. 1996. *Теория фольклора*, Москва.

Анушкин Н. С., Анушкина М. Т. 1986. *Крылатые слова*, Москва.

Вальтер Харри, Мокиенко Валерий Михайлович 2005. *Антипословицы русского народа*, 2-ое испр. изд., Санкт Петербург.

Вальтер Харри, Мокиенко Валерий Михайлович 2007. Русские пословицы и их лексикографическое описание, *Acta Ethnographica Hungarica*, Vol. 52, No. 1/June, p. 157–175 (Abstract), Vengrijos mokslų akademijos (Akadémiai Kiadó) svetainė, prieiga per internetą: <<http://www.akademiai.com/content/0143346pn6345773/?p...>>, [žiūrėta 2008.03.13].

Жигарина Елена Евгеньевна 2006. *Современное бытование пословиц: вариативность и полифункциональность текстов: [Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук]*, prieiga per internetą: <<http://www.lib.uaru.net/diss/cont/313419.html>>.

Крикманн А. А. 1978. Некоторые аспекты семантической неопределенности пословицы, кн.: *Паремиологический сборник*, Москва, p. 82–104.

Крикманн А. А. 1984. Опыт объяснения некоторых семантических механизмов пословицы, кн.: *Паремиологические исследования*, Москва, p. 149–178.

Максимов С. 1955. *Крылатые слова по толкованию С. Максимова*: [По изданию *Крылатые слова по толкованию С. Максимова*, 2-ое издание, СПб, 1899], послесловие и примечания Н. С. Ашукина, Москва.

Неклюдов С. Ю. 1994. О слове устном и книжном, *Живая старина*, № 2, p. 2–3, prieiga per internetą: <www.ruthenia.ru/folklore/nekludov5.htm>.

Николаева Т. Н. 1995. Обобщенное, конкретное и неопределенное в паремии, кн.: *Малые формы фольклора: Сборник статей памяти Г. Л. Пермякова*, Москва, p. 311–325.

Петровичева Г. И. 1972. Некоторые наблюдения над употреблением народных пословиц в языке центральных газет, *Вопросы теории и методики русского языка*, № 110, p. 67–80.

Пермяков Григорий Львович 1971. *Паремиологический эксперимент: Материалы для паремиологического минимума*, Москва.

SUTRUMPINIMAI

angl. – anglų
kont. – kontekstas
lot. – lotynų
pa. – paaiškinimas
plg. – palyginti
ptk. – pateikėjas
rus. – rusų
šnek. – šnekamoji kalba
užr. – užrašyta
var. – variantas

BTV, LNK, LTV, TV3 – televizijos kanalai
DAP – *A Dictionary of American Proverbs*, ed. by Wolfgang Mieder, Stewart A. Kingsbury, Kelsie B. Harder, New York, Oxford, 1992.
DLKŽ – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*, prieiga per internetą: <<http://dz.lki.lt/>>.
DvŽ – LNK humoristinės laidos „Dviračio šou“ ir „Dviračio žynios“
KrvP – V. Krėvė-Mickevičius. *Patarlės ir priežodžiai*, kn. 1–3, Kaunas, 1934–1937; kn. 4 // Darbai ir dienos, Nr. 7, Kaunas, 1938.
LA – *Lietuvos aidas*
LDI – *Lietuvos dailės istorija*, Vilnius, 2002.
LKŽ – *Lietuvių kalbos žodynas*, t. I–XX, V., 1956–2000.
LLE – *Lietuvių literatūros enciklopedija*, prieiga per internetą: <<http://www.lle.lt/>>.
LM – *Literatūra ir menas*
LMD – Lietuvių mokslo draugijos rinkiniai Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Lietuvių tautosakos rankraštyne
LPP – *Lietuvių patarlės ir priežodžiai*, t. I: *A–D*, Vilnius, 2000, t. II: *E–J*, Vilnius, 2008.
LPPe – *Lietuvių patarlės ir priežodžiai: Elektroninis sąvadas*, prieiga per internetą: <<http://www.aruodai.lt/patarles/>>.
LRt – *Lietuvos rytas*
LTR – Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Lietuvių tautosakos rankraštynas
LTt V – *Lietuvių tautosaka*, t. V: *Smulkioji tautosaka. Žaidimai ir šokiai*, 1968.
LŽ – *Lietuvos žinios*
MŽ – *Littauisch-deutsches und Deutsch-littauisches Wörter=Buch...*, von Christian Gottlieb Mielcke, Königsberg, 1800.
ŠA – *Šiaurės Atėnai*
VDU ER – Vytauto Didžiojo universiteto Etnologijos ir folkloristikos katedros rankraštynas
VD – *Vilniaus diena*
VL – *Valstiečių laikraštis*
VLE – *Visuotinė lietuvių enciklopedija*

MOKSLO STRAIPSNIAI DISERTACIJOS TEMA

1. Formos ir turinio pokyčiai tradicinių lietuvių patarlių perdirbiniuose, *Tautosakos darbai*, 2008, [t.] XXXV, p. 84–93.
2. Išbandytos ir neišbandytos lietuvių patarlių tyrimo strategijos, *Tautosakos darbai*, 2009, [t.] XXXVIII, p. 63–79.
3. Lietuvių paremių funkcijos. Teorinės pastabos, *Tautosakos darbai*, 2010, [t.] XL, p. 97–107.
4. Lietuvių paremių funkcijos šiuolaikiniuose kontekstuose, *Tautosakos darbai*, 2011, [t.] XLI, p. 63–84.

Mokslinėse konferencijose disertacijos tema skaityti pranešimai

1. *Semantinės transformacijos tradicinių patarlių perdirbiniuose*. LLTI konferencija „Lietuvių folkloro raidos tendencija“, Vilnius, 2007 m. spalio 11–12 d.
2. *Development Tendencies of Lithuanian Proverbs and Proverbial Sayings*. Tarptautinis simpoziumas „Traditions and Innovations in Contemporary Society II“, Tartu, Estija, 2008 m. rugsėjo 29 d. (tezės *Traditions and Innovations in Contemporary Society II. Estonian – Lithuanian joint seminar. Abstracts*. 2008, Tartu, p. 14; ISBN 978-9949-446-21-6).
3. *Lietuvių paremių funkcijos šiuolaikiniuose kontekstuose*. VDU konferencija „Šiuolaikinio folkloro tyrimų patirtis ir perspektyvos“, Kaunas, 2010 m. rugsėjo 23–24 d.
4. *Tradicinių paremių perdirbiniai ir šiuolaikinės paremijos: žanriniai požymiai, tipologiniai ryšiai, skelbimo galimybės*. LLTI konferencija „Folkloras ir folkloristika šiandien: užvalgos ir metodologijos“, Vilnius, 2010 m. spalio 21–22 d.

ANTIPAREMIJŲ ŽODYNĖLIS (disertacijos priedas)

Akis už akį, dantis už dantį LPP I Nr. 166 (15 var.)*

Akis už akį, postas už postą, forum.elektronika.lt, 2006.09.29;

Baitas už baitą, akis už akį (pa.: iš Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos fakulteto studentų roko operos „Amžinoji žiemos sesija“, iš dainos „Kaimiečiai degina monstra“; kont.: Baitas už baitą, akis už akį – / Kaip mūsų motinos vaikystėje mums sakė. / Žinom kiekvienas šią teoremą, / Taikom(e) sėkmingai ją kiekvieną (mielą) dieną!), <http://midi.lt>, 2008.04.29.

Alkanam ir vabalas mėsa LPP I Nr. 354 (49 var.)

Alkanam ir užpakalis lakštute čiulba, <http://cl1.balsas.lt>, 2004.02.29;

Kai yra badmetis, tai ir linksmakotis mėsa (pa.: kai geriau nėra, tai ir toks gerai (apie vadovo krėslių), LNK, serialas „Nekviesta meilė“, 2008.06.16.

[Avinu gimęs, jaučiu nebliausi LPP I Nr. 905 (1 var.)]**

Gimęs vafliu, tortu netapsi, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2009;

Vafliu gimęs – tortu nebūsi (pa.: internauto šūkis), <http://www.audifanai.com>, 2010.01.31; (pa.: komentaras po straipsnio „Inga Stumbrienė: spalvomanija tęsiasi!“), <http://www.15min.lt>, 2010.03.06;

Lietuviu gimęs, suomių nešliaužiosi (pa.: iš reportažo apie estą, alkoholiu viliojanti lietuvių turistus į Estiją, nes suomių nebevažiuoja), LNK, DvŽ, 2004.04.23;

Gimęs Kainu, Abeliu nebūsi, A. Šiuša, ŠA, 2004.06.05, Nr. 703;

Asilu gimęs – žirgu netapsi!!!, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2008.

Anksti kėlės, jaunas vedęs nesigailėsi LPP I Nr. 486 (238 var.)

Anksti kėlės, ilgai netempsi, gauta el. paštu, 2005.11.17, 2009.03.19, 2008.04.14; www.lietuva.lu, 2006.06.21;

Anksti kėlės, vėlai metęs nesigailėsi (kont.: Mano senelis sakydavo: „Anksti kėlės, vėlai metęs nesigailėsi.“ Ir išmesdavo [burnelę]), LNK, DvŽ, 2004.11.04;

Nesigailėk anksti prezidentavęs ir vėlai vedęs, LNK, DvŽ, 2002.04.24;

Vesti niekada ne vėlu, bet visada per anksti, <http://www.sveikinimai.com>.

Ant to paties grėbliu užminti

Ant grėbliu dukart užlipa tik kvailys, protingas niekada nuo jo nenulipa, A. Šiuša, ŠA, 2008.02.29, Nr. 883.

Apsaugok, Dieve, nuo maro, bado, vainos ir nuo bobos nespakainos LPP I Nr. 1539 (17 var.)

Nuo karo, maro, nemalonės ir nuo mano žmonos Bronės gelbėk mus, Viešpatie, šnek., Marijampolė, 1968.12.16, LTR 7172(29);

Apsaugok, mus, Aukščiausiasis, nuo bado, maro ir maraušrinės... (pa.: komentaras po straipsnio „G. Kirkilas ministre norėtų matyti M. A. Pavilionienę“), <http://www.delfi.lt/news>, 2008.04.10;

Dieve, gelbėk nuo karo, bado, maro ir Tauragės teismo, radijo laida, 2001.02.15, LTR 7172;

Nuo maro, bado, karo ir banko gelbėk mus, Viešpatie, šnek., Seredžius, LTR 3549(243);

Apsaugok, Viešpatie, nuo maro, bado, vainos ir bolševikų valdžios, KrvP I 85;

Apsaugok, Viešpatie, nuo tokios ministrės ir valdžios (kont.: Ta moteris aršiai kovojo prieš Lietuvos stojimą į NATO, prieš Europos Sąjungą, demonstravo prieš JAV prezidento atvykimą į Vilnių. Ar neprisimenate, p. Kirkilai? Jeigu Tamsta neprisimenate, gal Prezidentas primins? Apsaugok, Viešpatie,...), <http://www.delfi.lt>, 2008.04.10;

* Vienos paremijos pagrindu sukurtos antiparecijos telkiamos į tipologinį straipsnį. Jo antraštė – būdingiausias pamatinės paremijos tekstas. Jei paremija jau paskelbta LPP, šalia teikiamas tipo numeris sąvade ir skliaustuose nurodomas paremijos variantų (fiksacijų) skaičius.

** Laužtiniuose skliaustuose teikiamas galimas sintaksinės struktūros pavyzdys, kurį imituojant sukurtos antiparecijos.

Jis į Ameriką bėgo ne nuo maro, caro ar karo, bet nuo nulio, A. Šiuša, ŠA, 2008.04.04, Nr. 887.

[Apsirgt lengva, pagyt sunku]

Lengva važiuoti – sunku remontuoti (pa.: straipsnis apie automobilius su automatinėmis pavarų dėžėmis), <http://www.panbalsas.lt/>.

Arti bažnyčia – toli Dievas LPP I Nr. 1212 (101 var.)

Kuo arčiau senatvė, tuo toliau parduotuvė, A. Šiuša, ŠA, 2007.12.22, Nr. 874.

Aš tau parodysiu, iš kur kojos dygsta

Kai kojos sudygs, aš tau pasirodysiu, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Atėjau, pamačiau, nugalėjau (lot. *Veni, vidi, vici*)

Atėjau, pamačiau, negalėjau (pa.: pateikiama kaip viena iš patarlių Rudnosiuko rinkinyje), V. V. Landsbergis. Rudnosiuko istorijos, V., 2004, p. 132;

Atėjau, pamačiau ir atsistojau į eilę..., šnek., Vilnius, 2002.12; <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];

Atėjau, pamačiau ir pabėgau (plg. rus. *Пришел, увидел и ушел*,

<http://www.prokofiev.ru/prikol/text/t4/korki.htm>), <http://www.patarles.lt>;

<http://www.cha.lt/2007/11/15>, [žiūrėta 2009.09.16]; radijo stotis „M-1“, 2002.12;

Atėjau, pamačiau, tai gal jau eisiu (pa.: internauto šūkis), <http://www.zaisk.lt>;

Atėjo, pamatė ir... nutarė nesusidėti, šnek., Vilnius, 2002.12;

Atėjau, pamačiau, nesusilaikiau, šnek., Klaipėda, 2002.12;

Atėjau, įkišau, nuleidau, <http://www.ferrum.lt>, 2008.02.20, [žiūrėta 2010.08.30];

Priėjo, įkišo, užsikrėtė, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12].

Atitiko kirvis kotą

Atitiko kirvis galvą, V. V. Landsbergis. Rudnosiuko istorijos, V., 2004, p. 132;

Atitiko kirvis protą, A. Šiuša, ŠA, 2007.10.20, Nr. 865.

Atsarga gėdos nedaro LPP I Nr. 780 (122 var.)

Iš gėdos atsargos nepasidarysi, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Auksas ir pelenuose žiba LPP I Nr. 819 (138(1) var.)

Fantastas ir juodoje skylėje blizga, M. Lužytė, <http://www.qedata.se>, 1995.

Aukščiau bambos neiššoksi LPP I Nr. 1108 (117 var.)

Aukščiau bobos neiššoksi, A. Šiuša, ŠA, 2007.09.08, Nr. 860;

Aukščiau prezidento kėdės neiššoksi, www.mamutai.puslapiai.lt, [svetainė nebeveikia, užr. 2004];

Nešok aukščiau blusos bambos (pa.: nesidžiauk), Prienų r., 1984, LTR 5392(67).

Baidyta varna ir krūmo bijo

Gąsdintas studentas ir įskaitos bijo, šnek., Vilnius, 2002.12.

Baugu senam mirti, jaunam – dar baugiau

Jaunam mylėti tinka, senam – dar labiau, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Bažnyčioj – su sparneliais, namie – su nageliais LPP I Nr. 1216 (5 var.)

Seime – su sparneliais, namie – su nageliais..., <http://www.mintysposakiai.lt>, 2006.09.10.

Be karvės – pasninkas, be arklio – šventė

Be karvės – pasninkas, be uošvės – šventė, Pavištytis, Vilkaviškio r., 1983–1984, LTR 5335(572).

Be noragų arė, be akėčių sėjo – dabar gauda duoną iš vėjo

Be tautos arė, be žmonių sėjo, tegauda dabar investicijas sau iš vėjo..., <http://www.mintysposakiai.lt>, 2006.09.10.

Be šūdo nebus grūdo

Be grūdo nėra šūdo, A. Šiuša, ŠA, 2006.05.13, Nr. 796;

Be kvantinio šūdo nebus spektrinio grūdo (pa.: du mokslininkai sodininkai, nepatenkinti didėjančiais žemės mokesčiais, svarsto, kaip protestuoti), LNK, DvŽ, 2003.08.21.

Be vienybės nėra galybės

Be vienybės nebūt stiprybės, a stiprybė – tai alus (kont.: bešnekant apie VIENYBĘ: „be VIENYBĖS...“), <http://www.ferrum.lt>, 2008.06.08.

Bėda viena nevaikščioja LPP I Nr. 1268 (13 var.)

Policininkai po vieną nevaikšto, www.mamutai.puslapiai.lt, [svetainė nebeveikia, užr. 2004];

Talentai po vieną nevaikšto (pa.: laidos vedėjas pristatė dainuojančią šeimą), LNK, „2 minutės šlovės“, 2010.02.07.

Bėdos – ne Kalėdos, ateina Kalėdos – tos pačios bėdos

Bėdos – ne Seimas. Ateis naujas Seimas – vėl naujos bėdos..., <http://www.mintysposakiai.lt>, 2006.09.10.

Bendras arklys visados liesas LPP I Nr. 604 (29 var.)

Demokratijos arklys visuomet liesas..., <http://www.mintysposakiai.lt>, 2006.09.10.

Bepigu dirbt, kad yra ko valgyti LPP I Nr. 2616 (6 var.)

Bepigu valgyt, kai yra ką dirbt, A. Šiuša, ŠA, 2006.05.13, Nr. 796.

Bepigu su plaukuotu peštis, su išmintingu bartis

Su protingu malonu kalbėti, bet ne dirbti, <http://www.zizirskiene.lt>.

Bevalgant atsiranda apetitas LPP I Nr. 518 (17(1) var.)

Apendicitas ateina bevalgant, A. Šiuša, ŠA, 2003.06.07, Nr. 655.

Bijai vilko – neik į giria

Bijai erkės – neik į mišką (kont.: „Žaliasis Aleksotas“: bijai erkės <...>?), <http://www.delfi.lt/>, 2011.07.16;

Bijai marsiečių – neskrisk į Marsą, L. Darbutaitė, <http://www.qedata.se>, 1995;

Bijai traktoriaus – nelisk į gatvę (pa.: mergina mokėsi vairuoti; pamačiusi traktorių baisiai sutriko ir nuvažiavo ne ten, kur reikia), „Maxi panelė“, 2007.02, p. 39;

Bijai vilko – eik po velnių, <http://www.cha.lt/2007/05/29/>;

Bijai vilko – neik į mišką, bijai uodo – neik į pelkę, bijai, kad vadovas pasiklys – niekur neik, (pa.: naktinis žygis, per kurį negelbėjo purškalas nuo uodų, vadai pasiklydo ir įriogolino į pelkę; kont.: Moralas. Bijai vilko <...>. Paguoda. O įsivaizduok, jei pelkėje dar būtų krokodilų...), „Maxi panelė“, 2007.08, p. 38;

Bijai vilko – vedžiot šunį už pavadėlio, Plačios akys – neik į mišką (pa.: išėjo dvi draugės į mišką, „kažką“ pamatė, viena manė, kad šernas, kita – kad vilkas. Iš baimės leidosi bėgti, išsiskyrė, o kai susitiko, draugė už pavadėlio vedėsi pirmosios merginos šuniuką), „Maxi panelė“, 2006.07, 14.

Bijo kaip velnias kryžiaus

Bijo kaip velnias kryžiaus (tikrai – kas jį nešti nori), LTR 7186(1111).

Bijok Dievo

Nebijok dievų, bijok Dievo!, A. Šiuša, ŠA, 2009.01.16, Nr. 924.

Bloga žmona gerą vyrą pagadina

Bloga valdžia ir gerą pilietį pagadina..., <http://www.mintysposakiai.lt>, 2006.09.10.

Blogam šokėjui ir pautai maišo

Blogai šokėjai niekas nemaišo, <http://mindera.lt>; gauta el. paštu, 2005.11.17, 2009.03.19, 2008.04.14; www.lietuva.lu, 2006.06.21; <http://www.cha.lt/2007/05/29>; <http://www.omni.lt/>, 2004.03.04;

Blogam boksininkui dantų pastos nereikia, <http://www.marsskineliai.lt>;

Blogam programeriui operacinė sistema trukdo, <http://www.sveikinimai.com/sms-tekstai>;

Blogas prezidentas, kuris negali apsaugoti savo kiaušius (pa.: humoristinis personažas Linas Kojelis sako, kalbinamas eiti į prezidentūrą; kont.: Kaip sakydavo Reiganas: „Blogas...“), LNK, DvŽ, 2004.01.12;

Geram dainininkui ir elektrinukas netrukdo (pa.: traukinyje Vilnius–Kaunas sėdi mama ir dvi dukros. Mašinistas praneša: „Elektrinukas Vilnius–Kaunas išvyksta...“ Traukiniui pradėjus važiuoti, duktė ima dainuoti, nors bilda ir krato. Savo dainavimą įvertina pasakymu: „Geram...“), šnek., Vilnius, 2007;

Geram Faberžė kiaušiniai nemaišo, <http://www.sveikinimai.com>;

Kai šoki lėtai, niekas nemaišo..., <http://www.sveikinimai.com>;

Geras chirurgas padės blogam šokėjui (kont.: Skelbimas laikraštyje: „Geras chirurgas...“), <http://anekdotai.heh.lt>;

Aukštos kvalifikacijos chirurgas gali padėti blogam šokėjui (pa.: rubrika „Medicininiai anekdotai“; kont.: Skelbimas: "Aukštos kvalifikacijos..."), <http://anekdotai.xb.lt>; (pa.: rubrika „Trečiadienio anekdotai“; kont.: Skelbimas: „Aukštos...“), <http://debilai.lt/>, 2011.07.26;

Kvalifikuotas chirurgas padės blogam šokėjui, „Savaitė su TV“, 2003.03.26;

Blogam šokėjui ir chirurgas nebepadės (pa.: komentaras diskusijoje apie nuotraukų redagavimą loptopu; kont.: Geras muzikantas ir su pjūklų pagroja..., o blogam šokėjui...), <http://fotokudra.lt/>, 2011.03.22;

Esate iš tų šokėjų, kuriems kažkas trukdo (kont.: A. Valinskas apie A. Ramanausko šokį: esate iš tų šokėjų, kuriems kažkas trukdo), <http://pramogos.delfi.lt>, 2011.04.01.

Blogas kareivis, kuris nesitiki būt generolu

Blogas tas generolas, kuris nenori tapti kareiviu, A. Šiuša, ŠA, 2003.10.18, Nr. 673;

Blogas tas partinis darbuotojas, kuris nenori tapti generaliniu, V. Gedvilaitė, Vilnius, 2002.12;

Blogas tas valstietis, kuris nenorėtų tapti Prunskiene, LNK, DvŽ, 2007.11.27;

Tas ne kareivis, kuris nenori tapti generolu, ta ne dainininkė, kuri nenori tapti Marija Kalas (pa.: per talentų šou A. Valinskas padaršino nepatyrusią dainininkę), LNK, „2 minutės šlovės“, 2010.08.22;

Blogas tas generolas, kuris netrokšta karo, A. Šiuša, ŠA, 2006.01.28, Nr. 782;

Blogas tas policininkas, kuris prie stulpo neprikibs, <http://mindera.lt>;

<http://www.sveikinimai.com>; <http://www.cha.lt/2007/05/29>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Jeigu leitenantas nemyli generolo, jam niekada nepavyks tapti pulkininku, A. Šiuša, ŠA, 2008.02.29, Nr. 883;

Karys, kuris bijo būti nukautas, visada raunasi į generolus, A. Šiuša, ŠA, 2007.04.28, Nr. 842;

Kiekviena pipetė svajoja tapti klizma, <http://www.sveikinimai.com>;
Kiekvienas arklys nori būti žirgu, A. Šiuša, ŠA, 2007.10.20, Nr. 865;
Kiekvienas Kaunas nori būti Vilnius, A. Šiuša, ŠA, 2008.02.29, Nr. 883.

Boba – ne žmogus, ožka – ne galvijai

Blondinė – ne žmogus, fordai – ne mašina, šnek., Klaipėda, 2002.12.

Boba iš ratų – ratams lengviau LPP I Nr. 1550 (138 var.)

Boba iš ratų – ir vilkai sotūs, <http://c11.balsas.lt>, 2004.02.29; <http://mano.zebra.lt>;

Boba iš ratų – kumelė jau žino, <http://c11.balsas.lt>, 2004.03.01;

Boba iš ratų – laikas linksmybėms, <http://mano.zebra.lt>;

Boba iš tanko – vikšrams lengviau (pa.: juokaujama, kodėl moterims kariuomenėje geriau netarnauti), LNK, DvŽ, 2000.07.27, LTR 717b(124);

Boba iš vežimo – 5 balų žemės drebjimas, <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;
<http://www.sveikinimai.com>; <http://www.cha.lt/2007/05/29>;

Boba už ratų – ratai griovy (kont.: Ne vienam kiekvienam žaidusiam šį žaidimą galėčiau drąsiai pažiūrėti į akis ir pasakyti: „Vyras kaip olandiškas sūris. Boba už ratų...“), <http://www.games.lt>, 2006.05.31;

Bomba iš ratų – ratų nebesimato!, A. Šiuša, ŠA, 2004.06.05, Nr. 703;

Darbą padarei – boba iš ratų, <http://www.sveikinimai.com>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04.

Boba ratuos, velnias po ratais

Boba už vairo – velnias už kampo, (pa.: vienas iš pokalbių laidos „Nomeda“ pavadinimų), TV3.

Čia Lietuva, čia lietūs lyja (Eduardas Mieželaitis)

Čia Lietuva, čia litais lyja (pa.: loterijos „Milijonierius“ reklamos dalis), TV.

Dangaus aukštybės, marių gilybės neišmatuosi LPP I Nr. 1965 (14 var.)

Seimo aukštybės, vyriausybės gilybės su pensija neišmatuosi..., <http://www.mintysposakiai.lt>, 2006.09.10.

Dantis už dantį

Dantis už dantį, koja už koją, tipažas už tipažą... (pa.: apie tai, kad per du TV kanalus tuo pačiu metu vyksta panašūs šokių konkursai ir abiejuose dalyvauja „lygiaverčiai“ dalyviai: jei viename Seimo narys, tai ir kitame, jei viename Seimo nario žmona, tai ir kitame; kont.: Šįsyk televizijų kova žūtbutinė: dantis už dantį...), „Žmonės“, 2010.08.19, p. 25.

Darbas – ne vilkas / zuikis, į mišką nepabėgs LPP I Nr. 2054 (35 var.)

Darbas – ne Paksas, pats neapsidirbs (pa.: reportažas, kaip Vilniaus merui Imbrasui Paksienė nurodo, ką dirbti; veikiausiai turima omeny ir Pakso veikla, ir jo posakis „Šikau ir tapšnojau“), LNK, DvŽ, 2007.11.08;

Darbas – ne vilkas, o didelė kiaulystė, <http://www.zizirskiene.lt>;

Darbas – tai vilkas, klastingas ir pilkas (pa.: daktarėlis ateina į „chronių“ pilną barą; kont.: – Sveiki, chronini! – Sveiks, tamsta! – Ar prisimenate mūsų šūkį? – Darbas...), TV3, „Be tabu“;

Darbas – ne emigrantas, iš užsienio negriš..., <http://www.mintysposakiai.lt>, 2006.09.10;

Mokslas – ne vilkas, į mišką nepabėgs, internetas, 2005.01.04;

Mokslas – ne paršelis, į turgų nepabėgs, www.mamutai.puslapiai.lt, [svetainė nebeveikia, užr. 2004];

Darbas ne vilkas – žmogų puošia, V. V. Landsbergis. Rudnosiuko istorijos, V., 2004, p. 100.

Darbas – ne vilkas / zuikis, į mišką nepabėgs / Ylos maiše nepaslėpsi

Yla – ne žvirblis, į mišką nepabėgs, <http://www.zizirskiene.lt>, [žiūrėta 2010.01.14];
<http://www.omni.lt>, 2004.03.04.

Darbas meistrą giria LPP I Nr. 2048 (93 var.)

Geras eilėraštis giria poetą (kont.: Darbas meistrą giria – sako sena patarlė. Geras eilėraštis...), LM, 1997.05.17, LTR 6481(63).

Darbas meistro bijo LPP I Nr. 2049 (2 var.)

Rankos meistro bijo, <http://www.sveikinimai.com>.

Darbas žmogų puošia

Darbas žmogų puošia..., o bedarbio pašalpa maitina (pa.: tokiu posakiu Šerėnas pristatė siužetą apie sugriežtintą pašalpų skyrimo tvarką), LNK, DvŽ, 2010.09.02;

Darbas žmogų puošia. Bet aš visai nenoriu būt gražus!, <http://www.cha.lt/2007/05/29>.

Darbymety ir akmuo kruta LPP I Nr. 2097 (187(1) var.)

Per sesiją ir studentas kruta, šnek., Vilnius, 2002.12.

Daug žinosi, greit pasensi

Daug gyvensi – greit pasensi, <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Daug žinosi – eisi po galais, <http://www.cha.lt/2007/05/29>;

Daug žinosi – neduos pasenti, www.mamutai.puslapiai.lt, [svetainė nebeveikia, užr. 2004];

Daug žinosi, greit pasensi (bet ir žinoti neprošal) (pa.: skyrelio, kuriame vardijamos visokios įdomybės, antraštė), <http://www.point.lt>, 2010.02.18;

Daug žinosi, daug norėsi – greit pasensi ir nudvėsi!, <http://www.tostai.lt>;

Sakoma: „Daug žinosi – greit pasensi.“ Apsižvalgykite – kiek aplinkui jaunų veidų!, gauta el. paštu.

Dėl kvailos galvos kojoms nepakajus LPP II Nr. 3613 (200(2) var.)

Protinga galva, šiknai lengviau!!!, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2008.12.23.

Devynis kartus matuok, vieną kartą pjauk

Devynis kartus atmatuok, dešimtą – skolink (pa.: apie bankus Lietuvoje), LRT, „Savaitės komentaras“, 2002.02.12;

Devynis kartus paklausk, dešimtą – balsuok „už“! (pa.: Lietuvos valstiečių liaudininkų sąjungos rinkiminių šūkis (straipsnio antraštė)), LŽ, 2009.10.10;

Geriau kartą nupjauti nei 100 kartų pamatuoti, <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Kol septynis kartus pamatuosi – kiti jau nupjaus, <http://c11.balsas.lt>, 2004.03.01; gauta el.

paštu, 2005.11.17, 2008.04.14, 2009.03.19; <http://www.cha.lt/2007/05/29>;

<http://www.sveikinimai.com>;

Pirma atkirpk, o paskui septynis kartus pamatuok, ar gerai atkirpai, A. Šiuša, ŠA, 2004.08.21, Nr. 713;

Septynis kartus atmatuok ir eik po velnių, <http://www.cha.lt/2007/05/29>;

Septynis kartus pamatuok arba vieną kartą paklausk Čekuolio (skiltis „Internete sklendantys juokeliai“), VD, 2009.05.30, p. 23;

Septynis kartus įpilk, vieną kartą užkask, <http://c11.balsas.lt>, 2004.02.29;

Septynis kartus pamatuok, o vieną kartą pabandyk! (pa.: iš skyrybų protokolų; kont.: Tik po vedybų aš supratau senelės žodžius: „Septynis kartus...“), gauta el. paštu, 2009.02.19; (<http://www.uch.lt/2009/11/24/protokolas.html>);

Septynis kartus perrašyk fantastinį apsakymą ir tik aštuntą kartą atiduok jį redaktoriui (redaktorių žymiai mažiau negu jūsų), R. Buivydas, <http://www.qedata.se>, 1995;

Šiandien tris kartus pagalvojau. Labai pavargau.., <http://humoras.mikasbinkis.lt>.

Devyni amatai, dešimtas badas LPP I Nr. 422 (136 var.)

Devynios darbovietės, dešimta prokuratūra (pa.: prokuratūra susidomėjo valdininku, kuris dirbo devyniose darbovietėse), TV3, laida „TV antis“, 2009.10.27;

Devynios religijos – dešimtas... dangus? (pa.: apie vieną iš realybės šou „Dangus 2“ dalyvių Kupido), „Maxi panelė“, 2007.05, p. 4.

Devyni vieno nelaukia

Septyni vieno nelaukia, o po galais siunčia, <http://www.cha.lt/2007/05/29>.

Dievas aukštai, karalius toli LLP I 2369 (24 var.)

Dangus aukštai, o Sakalas toli (pa.: straipsnio, kaip Sakalas nepanoro susitikti su žmogaus teisės ginančių organizacijų atstovais, pavadinimas), „Ekstra“, 2003.06.02;

Dangus aukštai, o Vatikanas – toli (kont.: Dangus aukštai, o Vatikanas – toli. Kanonų teisė neveikia. Iš jūsų pasakojimų atrodo, kad Lietuvos bažnyčia, tikinčiųjų nelaimei, – lyg laivas be vairininko?), <http://www.lrytas.lt>, 2011.07.30.

Dievas davė dantis, Dievas duos ir duonos LPP I Nr. 2378 (139 var.)

Davė Dievas dantis, duos ir belarusų stomatologą (pa.: humoristinis siužetas, kad lietuviai dantų važiuoja taisyti į Baltarusiją; kont.: Kaip jūsų, litovcų, patarlė sako: Davė Dievas...), LNK, DvŽ, 2010.10.05;

Davė Uspaskichas dantis, duos ir duonos (pa.: satyrinis laidos personažas Uspaskichas taip sako balsuoti vežamai senutei, paduodamas iškritusį dantų protezą; kont.: Ir atsimink: davė Uspaskichas...), LNK, DvŽ, 2004.09.17;

Dievas davė dantis, duos ir į dantis... Duos duonos (kont.: Nors ir žino, kas yra sunkmetis, režisierius ir rašytojas V. V. Landsbergis šaiposi: „Dievas davė...“), R. Pakalkienė, S. Purytė. Kai piniginėje švilpauja vėjai, LŽ, 2008.11.22, p. 16;

Dievas davė dantis, duos ir kompensaciją (pa.: apie nukentėjusius nuo sausros), LRT, laida žemdirbiams, 2006.08.18;

Dievas davė į dantis, duonos nebereiks, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788);

Studentų yra – duonos bus (pa.: straipsnio pavadinimas; kont.: Šis posakis pastaruoju metu tampa vis populiariesnis akademinėje bendruomenėje. Ir atrodo tam yra pagrindo, nes universitetai surinko studentų – vieni mažiau, kiti daugiau. Ir atrodo, kad išankstinės prognozės apie staigią kai kurių universitetų, ypač regioninių, mirtį nepasiteisino), <http://www.delfi.lt>, 2009.08.31.

Dievas davė ir drėbtelėjo LPP I Nr. 2381 (55 var.)

Jeigu Dievas nedavė, tai nesitikėk, kad kas nors pridės, A. Šiuša, ŠA, 2004.08.21, Nr. 713.

Nenori – nereikia, nenorint nesveika

Norėti sveika – nesveika nenorėt, <http://www.marskineliai.lt>.

Dovanotam arkliui į dantis nežiūri LPP I Nr. 616 (89 var.)

Dainuojančiam arkliui niekas į dantis nežiūri (kont.: TV3 dvi įsidainavusias amerikietes – Ritą ir Lidiją – pristatė kaip pavyzdines visoms, neapsisprendžiančioms grįžti į tėvynę. Tikrą lietuvių šiurpina jų tarsena. Tačiau dainuojančiam arkliui...), S. Valiulis, LM, 2007.08.31, p. 10;

Trojos arkliui į dantis nežiūrima, A. Šiuša, ŠA, 2004.11.20, Nr. 725;

Dovanotam arkliui į dantis nežiūri. ARKLININKAS

Arklys be dantų – geriausia dovana. MIKIS BURNORAKIS, R. Kazlas, „Nekenčiu reklamos“, XX ser., 2008.08.30, iš: <http://nekenciureklamos.blogas.lt/>, [žiūrėta 2010.07.21];

Dovanotam arkliui dantų neišmušinėja, <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Dovanotam arkliui į dantis nežiūri. Bet Vaidas Jauniškis ėmė ir pasižiūrėjo (kont.: ...pasižiūrėjo. „Geismo ir grožio“ lozungu gerą pusmetį mojavusiam „AXX“ festivaliui skirtame straipsnyje jis teigia, kad „lietuviška erotika skamba taip pat

- egzotiškai, kaip ir lietuviškas detektyvas, o užsieniečiui – kaip lietuviški šaltibarščiai“), <http://www.culture.lt/7md>;
- O sako, kad dovanotam arkliui į dantis nežiūrima... Dar ir kaip žiūrima!* (pa.: užrašas po nuotrauka, kur G. Sabutytė laiko žirgą už prūsų; kont.: ...žiūrima! Na, bent jau Goda Sabutytė juos tikrai patikrina), „Žmonės“;
- Dovanotam arkliui į dantis nežiūri. O reiktų...* (kont.: Kaip pakeisti geltonų dantų spalvą? Pirmiausia nereikia valgyti geltono gūšo. <...> Vyrų išvada: dovanotam arkliui...), „Maxi panelė“, 2007.01, p. 20;
- Pamirškite teiginį, kad dovanotam arkliui į dantis nežiūrima. Žiūrima, ir net labai,* (kont.: Kartais geriau nedovanoti nieko, nei dovanoti bet ką ir bet kaip. Užmeskime akį į skirtingų šalių dovanojimo tradicijas), J. Sereikaitė, „Ieva“, 2007.12, iš: www.ieva.lt, 2007.11.27;
- Ir dovanojamo arklio dantis ne pro šalį patikrinti* (pa.: iš spaudos apžvalgos per radiją), 1997, LTR 6481(72);
- Pažiūrėkim dovanotam arkliui į dantis* (pa.: straipsnio pavadinimas; kont.: „Ar visada galima džiaugtis dovana? Tai, matyt, priklauso nuo dovanotojo intencijų bei skonio.“ <...> „Manau, kad verta dovanotąją kolekciją rimtai peržiūrėti. Įvertinti ją turėtų meno ekspertai. Ir jei miestui dovanota, tai tegu miestas patalpas suranda, tinkamai šią dovaną išeksponuoja ir prižiūri. M. K. Čiurlionio dailės muziejaus direktorius O. Daugelis dabar ją laikinai priglaudė, tai linkėčiau, kad tas „laikinas“ nesitęstų amžinai, o greičiau vėl į galeriją sugrįžtų esminės kolekcijos. Ir dar. Nesinorėtų, kad tas „dovanotas arklys“ taptų Trojos arkliu. Tada miesto visuomenei Kauno Paveikslų galeriją, o gal jau A. Miškinio vardu pavadintą kolekciją užtektų aplankyti vieną kartą gyvenime“), A. Barzdukaitė-Vaitkūnienė (tapytoja), www.kamane.lt, 2007.03.15;
- Dovanotam arkliui į dantis nežiūrima, sako liaudies išmintis, bet, kai kartais visgi išdrįsti pažvelgti į juos, supranti, jog nemokamas sūris būna tik pelėkautuose* (pa.: išpūdziai apie lietuvišką Woodstock 2005; įžanginė frazė; kont.: ...pelėkautuose. Bet ir tai už du butelius alaus arba į snukį... Ką tu čia nusišneki, klausiate? Aiškinu...), <http://www.ferrum.lt>, 2005.08.16;
- Dovanotam arkliui į dantis nežiūrima. Bet kai pats perki, tai jau žiūri* (kont.: ...žiūri. Ir dar kaip), www.tavovaikas.lt, 2008.02.27;
- Dovanotam arkliui į dantis žiūri* (pa.: straipsnio pavadinimas; kont.: Kad dažnai netektų pasijusti kaip musei, įkritusiai į barščius, vertėtų žinoti keletą svarbių bendrabūvio taisyklių. Šį kartą įsivaizduokime, kad mus pakvietė į svečius. Dovanoti dovaną ar apsieiti be jos?), www.femina.lt, 2005.03.31;
- Dovanotam arkliui į dantis žiūri* (pa.: straipsnio, ką dera dovanoti įvairiomis progomis, pavadinimas; www.bernardinai.lt, 2005.03.31;
- Dovanotam arkliui į dantis nežiūrima, nors tai ir būtų apple* (pa.: interneto komentaras), <http://www.vdu.lt>, 2010.10.11;
- Ne apie dovanotą arklį kalbama* (pa.: atsakymas komentarui „Dovanotam arkliui į dantis nežiūrima, nors tai ir būtų apple“; kont.: Ne apie dovanotą arklį kalbama, o apie strategiją, kurioj svarbesnę vietą užima *free software*), <http://www.vdu.lt>, 2010.10.11;
- Kai „dovanotas arklys“ šaiposi* (pa.: straipsnio apie nereikalingas Kalėdų dovanas pavadinimas; kont.: Vis sunkiau išspausti net dirbtinę šypsena, kai Kalėdų Senelis vėl atneša tai, ko tikrai nelaukei. Vieni stengiasi susitaikyti, kad dovanotam arkliui į dantis nežiūrima, ir kiša dovaną į tamsų kampą. Kiti randa geresnę išeitį), <http://www.diena.lt>, 2008.12.29;
- Posakis, raginantis nežiūrėti į dovanojamo arklio dantis* (kont.: Iki blizgesio nuzulintas senas posakis, raginantis nežiūrėti į dovanojamo arklio dantis, šiomet prieš šventes tampa auksine taisykle, padedančia atsispirti patrauklioms, bet apgaulingoms ir bedvasėms vilionėms), <http://www.bernardinai.lt>, 2010.01.02;
- Dovanoto arklio dantys* (pa.: straipsnio pavadinimas: „Tautvydas Kontrimavičius: Dovanoto arklio dantys“), <http://www.bernardinai.lt>, 2010.01.02;
- Dovanotam arkliui į dantis nežiūrima*, A. Šiuša, ŠA, 2007.09.08, Nr. 860;

Dovanotam arkliui kumščiais nemosuoja, <http://mindera.lt>; <http://www.sveikinimai.com>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Dovanotam drabužiui į sagas nežiūrima (pa.: kalbama apie labdarą; kont.: Kaip sakoma, dovanotam... Ar kaip nors panašiai), LNK, „Griūk negyvas!“, 2001.11.22;

Dovanotam kompiuteriui į klaviatūrą nežiūri, www.sala.lt, 2004;

Dovanotam konspekte į braižą nežiūrima, šnek., Vilnius, 2002.12;

Dovanotam televizoriui į ekraną nežiūrima, LNK, DvŽ, 2002.04.24;

Dovanotiem balnams į odas nežiūrima (kont.: O čia dar iš Europos dujų kamerą gavom. <...> Gera dar kamera, prieškarinė. Ir balnų siunta, sako, jie mūšy prie marnos dalyvavę. Ką gi, dovanotiems...), Matas Šakės, ŠA, 2000.09.09, p. 12, LTR 717b(159);

Dovanotam vokelyje niekas pinigų neskaičiuoja (pa.: apie atlyginimus vokeliuose), TV3, „Savitės panorama“, 2006.03.05;

Keptam paršui į užpakalį nežiūri, <http://c11.balsas.lt>, 2004.03.01;

Užtaisytam šautuvui į vamzdį nežiūri, <http://mindera.lt>; <http://www.cha.lt/2007/05/29>; <http://www.sveikinimai.com>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Dovanoti dantys į arklį nežiūri, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788);

Nežiūrėk į svetimus dantis (kont.: ...dantis: jei jie sveiki – tai jie ne tavo, jei sugedę – kam tau tokių reikia...), A. Šiuša, ŠA, 2008.01.12, Nr. 876;

Dovanotą arklį pažinsi iš dantų, A. Šiuša, ŠA, 2007.02.24, Nr. 834;

Dovanotas arklys, tau nežiūrint, parodo dantis (kont.: Išimtis iš taisyklės, kai liūtas nepaveja stirnų, / kai bičiulis tau ištiesia žiedą, kurį jau mūvėjo. / Netekties kupini papildai tavo sielai maistingai – / dovanotas arklys, tau nežiūrint, parodo dantis), <http://www.rasyk.lt>.

Draugą pažinsi nelaimėje LPP I Nr. 2680 (140(8) var.)

Draugą pažinsi bėdoje, o draugę atostogose, „Maxi panelė“, 2006.08, p. 48;

Lietuviška patarlė „Draugą nelaimėje pažinsi“ iš tikrųjų reiškia, kad tikras draugas turėtų būti nelaimėje, <http://images.google.com>;

Draugą pažinsi valgydamas, <http://www.zizirskiene.lt>;

Įsigyk draugą, kol jis dar tau nereikalingas, šnek., Vilnius, 2002;

Įsigyk draugą, kol jie dar tau nereikalingi, iš interneto, Klaipėda, 2002.12;

Jeigu draugui nesiseka, tai toks jis ir draugas (pa.: siužetas apie D. Bilevičiūtę, kuriai iškelta byla), LNK, „Baras pas Viola“, 2010.01.20;

Nelaimę draugystėje pažinsi, A. Šiuša, ŠA, 2008.02.29, Nr. 883;

Tikrą nelaimę pažinsi draugystėje, A. Šiuša, ŠA, 2006.05.13, Nr. 796;

Priešą laimėje pažinsi, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788);

Su džiaugsmu padėčiau draugui, jei tas nepatektų nelaimėn, M. Grikšas, Vilnius, 2002.12.

Draugas draugo neparduos

Draugo negalima nusipirkti, bet galima jį parduoti, gauta el. paštu, 2009.12.04; <http://mindera.lt>; <http://www.marskineliai.lt>; <http://www.cha.lt/2007/05/29>; <http://www.sveikinimai.com>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Draugų negalima nupirkti, bet galima naudingai parduoti (pa.: užrašas ant marškinėlių), <http://muma.lt/>.

Du [broliai] protingi, trečias kvailys

Du broliai protingi, trečias chemikas (pa.: chemijos mokytoja (apie 40 m.) mokiniams pasakoja, kad fizikai greitai, o chemikai lėti, nes „du broliai...“), Vilnius, 2006.10.25;

Du buvo protingi, vairuotojai profesionalai, o trečias – likimo nuskriaustas Gediminas (kont.: Sūrskis: Seku pasaką apie tris brolius. Du buvo protingi <...>. Mauzeris: Vis tiek nesuprantu. Taigi trečias brolis Jonas būdavo. Sūrskis: Čia pasaka apie kitą šeimą – Kirkilus. Išaugino tėvai du brolius padoriais žmonėmis. Vienas troleibusą vairuoja, kitas – susisiekimo ministrą vežioja. O su trečiu vaiku Gediminu – bėda), <http://www.alfa.lt>, 2008.12.17;

Du protingi, trečias filologas, šnek., Vilnius, 2002.12;

Du buvo protingi, o trečias poetas (kont.: Gyveno anuomet pasauly trys broliai. / Du buvo protingi, / O trečias – poetas), Aktorių trio, daina „Trys broliai“; *Gyveno trys broliai: du protingi, o trečias – fantastas*, M. Lužytė, <http://www.qedata.se>, 1995.

Du kiškiu vydamas nė vieno nepagausi LPP I Nr. 2741 (74 var.)

Du zuikius vysiesi, trečio nepagausi, <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04; <http://www.cha.lt/2007/05/29>; <http://www.sveikinimai.com>;
Du kiškius vysiesi – nuo abiejų į snukį gausi, <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;
Du zuikius vysies – neištrauksi ir žuvelės iš tvenkinio, <http://www.omni.lt>, 2004.03.04.

Duok durniui kelią LPP I Nr. 3090 (43 var.)

Duok durniui iš kelio, <http://www.marskineliai.lt>;
Duok durniui kelią – vis tiek jis jo ner..., <http://www.mintysposakiai.lt>, 2007.01.10; <http://www.motogidas.lt>, 2008.12.24; <http://www.manodrabuziai.lt>;
Duok durniui kelią, jis vis tiek jo ner..., <http://www.cha.lt/2007/01/24>;
Duok durniui kelią, ir to ner..., šnek., Vilnius, 2002.12;
Jei durnam duosi kelią, pats eisi šunkeliu..., <http://www.sveikinimai.com>;
Lengviausia prasimušti durniui, nes protingi duoda kelią, M. Jokūbavičius, Vilnius, 2002.12;
Papročių krizė: Duok durniui kelią. Davėm ir jie nuėjo Seiman. Mes gi – durnių vietoj likom. O kelio niekas neduoda (pa.: J. Erlickas apie krizę), gauta el. paštu, 2011.02.28.

Duokit man atramos tašką, ir aš pajudinsiu Žemę

Duokit man atramos tašką, nes aš apversiu Žemę, <http://mindera.lt>;
Duokit man atramos tašką, nes aš apversiu Žemę (girtas Archimedas), <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;
Duok kareiviui atramos tašką, ir jis užmigs, <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;
Duokite studentui atramos tašką, ir jis... užmigs, VDU ER 2201/57.

Duonos yra – sulos nėra, sulos yra – duonos nėra LPP I Nr. 2887 (35 var.)

Kai sudrėkini kojas, atsisako gerklė, kai sudrėkini gerklę – atsisako kojos, <http://www.sveikinimai.com>; <http://www.marskineliai.lt>.

Durnių ir bažnyčioje muša

O durnių, kaip sakoma, ir perėjoj traiško (pa.: apie automobilių eismą Vilniuje), J. Erlickas, LRt, Nr. 205, 2007.09.08, p. 5;
Kvailį ir bažnyčioj muša. / Dažnai ten užsuku pasitikrint. / Ir pastebėjau: mūsų valdovai į bažnyčią ateina su apsauginiais. / Vadinasi, numano savo diagnozę..., J. Erlickas, gauta el. paštu, 2011.02.28.

Eisit pro šalį – užeikit

Eisit pro šalį – praeikit, <http://www.omni.lt>, 2004.03.04.

[Galva į rojų, šikna į gojų]

Šaknim – į klasiką, širdim – į dabartį (pa.: apie Kauno styginių kvartetą), <http://gyvenimas.delfi.lt>, 2010.09.08.

Genys margas, pasaulis dar margesnis / Genys margas, o gyvenimas žmogaus dar margesnis LPP II Nr. 4076 (189 var.)

Genys yra margas, o literatūrinis gyvenimas dar margesnis (kont.: Virginijaus Gasiliūno tinklaraštis (<http://virginijusg.blogspot.com>) taip pat teikia skaitymo malonumą – to mažojo, miniatiūrinio skaitymo – ir kartu parodo, kad įvairios kultūros bei literatūros istorijos detalės, paralelių ir kuriozų „rastinukai“, sakytum, marginaliniai dalykai, gali būti savaip itin įdomūs ir skverbti į patarę: genys...), L. Jonušys. 2009–2010: nuo žodžio estetikos iki „Antikristo“, ŠA, 2010.01.15, Nr. 972.

Gera audėja ir tvoroje išaudžia LPP I Nr. 804 (53 var.)

Gera ragana ir ant dantų šepetėlio paskrenda, L. Darbutaitė, <http://www.qedata.se>, 1995;

Gera virėja ir iš drakono kepsnį iškepa, L. Darbutaitė, <http://www.qedata.se>, 1995.

Gera gospadinė iš nieko valgi padaro LPP II Nr. 3822 (5 var.)

Geras valgis ir iš gospadinės nieką padaro, A. Šiuša, ŠA, 2006.05.13, Nr. 796.

Gera pradžia – pusė darbo LPP II Nr. 4155 (42 var.)

Bloga pradžia – pusė vargo (pa.: straipsnio apie „dangietį“ Antaną pradžia; kont.: ... vargo, arba labas, aš ne jūsų teta...), „Maxi panelė“, 2005.12, p. 4;

Gera Žemaičių partijos pradžia – pusė kelio į Seimą, B. Godauskis, vilniausdiena.lt, 2008.04.19, Nr. 55 (409), p. 1;

Geras darbas – pusė pradžios, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Gerais norais pragaras grįstas LPP II Nr. 4129 (44 var.)

Gerais norais kelias po galais grįstas, <http://www.cha.lt/2007/05/29>.

Geras daiktas ant kelio nesimėto

Geras asfaltas ant kelio nesimėto, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2007.09.29;

Geras vyras ant kelio nesimėto... Jis patogiai įsitaisęs miega patvory, <http://www.ve.lt>;

Geri vyrai ant kelio nesimėto, jie guli namie su žmona ant sofos (pa.: internauto šūkis), <http://forumas.draugas.lt/>, 2007.06.08;

Geri vyrai ant kelio nesimėto, jie ant sofutės guli (pa.: iš internetinių komentarų), <http://lt.netlog.com>;

Geri vyrai ant kelio nesimėto, jie sėdi namie (pa.: straipsnelis (patarimai), kaip švęsti Valentino dieną. Siūloma pakabinti „linksmų užrašų“. Čia vienas iš jų), <http://www.anonsas.lt>, 2010.01.18;

Geri vyrai ant kelio nesimėto, jie mėtos už kampo (pa.: prisistatymo šūkis pažinčių skyrelyje), <http://pazintys.draugas.lt>.

Geras indėnas – miręs indėnas (angl. *The only good Indian is a dead Indian*)

Geras čečėnas – miręs čečėnas (pa.: komentaras po straipsnio „Policija sulaukė turto prievartavimu įtariamą Gatajevų globotinį ir dar du čečėnus“; kont.: Geras čečėnas <...>. Šitie parazitai sugeba tik ant svetimo b... į dangų joti. Visus išgaudyti ir nahier išsiųsti atgal į tą jų kvailą musulmoniją), <http://www.lrytas.lt>;

Geras mientas – miręs mientas (pa.: internauto šūkis), <http://www.pazintys.lt/>;

Geras spėjikas, miręs spėjikas (pa.: internetinis komentaras; kont.: Beje, gana mums čia floodinti. Geras...), <http://www.zaisk.lt>;

Geras žmogus – miręs žmogus (kont.: Soc-demonai: geras žmogus – miręs žmogus. „Visa Lietuvos socialinė ir sveikatos apsaugos politika, rodos, formuojama taip, kad kuo mažiau pensininkų sulauktų garbaus amžiaus“ – šiandien rašo „Vakaro žinios“), <http://lt-facebook.com>;

Geras žydas – miręs žydas (pa.: internauto šūkis), <http://www.myspace.com>;

Ar „geras romas yra miręs romas“? (pa.: interviu su A. Simoniukštyte: Ar „geras romas yra miręs romas“?; kont.: Juk jei romas – „įgimtas“ vagis, tai jo elgesio niekaip kitaip „nepataisysi“, kaip tik atsikračius pačiu vagimi. Vėlgi pagal analogiją su Amerikos čiabuviams – „geras romas – miręs romas“? Gal tai skamba pernelyg drastiškai, bet nenorėčiau slėpti akivaizdaus rasistinių nuostatų keliamo pavojaus), <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2010-02-23>.

Geriau vėliau negu niekad

Geriau vėliau arba niekada (kont.: Mūsų fizikas biškį nusišnekėjo šiandien, pasakė „geriau vėliau arba niekada“), <http://www.ferrum.lt>, 2008.04.04;
Geriau vėliau negu niekam, <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;
Geriau vėliau negu visam laikui, <http://www.zizirskiene.lt>;
„Geriau vėliau negu niekada“, – *ištarė senas žydas, paguldęs galvą ant bėgių, stebėdamas nuvažiuojantį traukinį*, <http://www.sveikinimai.com>;
Geriau blogai negu niekada (merginos žodžiai), <http://www.sveikinimai.com>;
Geriau būti protingu po egzaminų negu niekada, šnek., Vilnius, 2002.12.

Geriau vieną kartą pamatyk, negu dešimt kartų girdėk

Geriau vieną kartą pamatyti, negu šimtą kartų išgirsti, nes šimtą kartų išgirdus galima ir iš proto išsikraustyti, <http://www.sveikinimai.com>;
Geriau vieną kartą pagraibyti, nei 100 kartų pamatyti, <http://www.cha.lt/2007/02/23>;
Geriau vieną kartą pamatyti, negu nepamatyti (pa.: „Elfų teatro“ spektaklio „Kelionė į Afriką arba dar kur nors“ anotacija. Antis – viena iš veikėjų; kont.: Kaip sako senoji ančių patarlė: „Geriau...“), <http://www.elfuteatras.lt>;
Dekaną geriau pamatyti vieną kartą, o ne šimtą, šnek., Vilnius, 2002.12;
Geriau dešimt kartų perskaityti siaubo kūrinį, negu vieną kartą sudalyvauti jame, R. Buivydas, <http://www.qedata.se>, 1995;
Geriau kartą pagimdyti nei kasdien skustis, <http://mindera.lt>; <http://www.sveikinimai.com>; <http://www.cha.lt/2007/05/29>;
Geriau vieną kartą pagimdyti, negu kasdien skustis, <http://www.sveikinimai.com>;
Geriau per dažnai į krūmus lakstyti, negu vieną kartą į kapines būti nešamai (pa.: situacija: merginos tamsų vakarą kaime ėjo pas draugę. Greta sustojo mašina, ir tos baisiai išsigandusios nėrė į krūmus. Pasirodė, kad ten vienos tėvas, sustojęs jų pavežti; kont.: Žiauriųjų laikų patarlė: „Geriau...“), „Maxi panelė“, 2005.08, p. 12;
Geriau vieną kartą atsakyti, nei šimtą kartų pagalvoti (pa.: per egzaminą), šnek., Vilnius, 2002.12.

Geriau vienas geras negu daug blogų

Geriau vienas ilgas nei trys trumpi, <http://www.cha.lt/2007/02/23>.

Geriau žvirblis rankoj negu briedis girioj LPP I Nr. 4253 (131 var.)

Geriau žvirblis rankoj negu antelė po lova, (pa.: anekdotų laidos anonsas), TV3, 2006.02.12;
Geriau žvirblis rankoje nei žąsis lovoj, gauta el. paštu, 2005.11.01, 2009.03.19, 2008.04.14; <http://www.sveikinimai.com>; <http://www.cha.lt/2007/05/29>; <http://cl1.balsas.lt>, 2004.03.01;
Su žvirbliu rankoj ar su žąsinu lovoj (pa.: iš pažinčių forumo; variacijos posakio „Paukštis rankoje geriau nei paukštis virš galvos“ tema; kont. [čia numirt iš juoko galima] su žvirbliu rankoj ar su žąsinu lovoj), <http://pazintys.draugas.lt>, 2010.03.31;
Geriau žvirblis rankoj negu archeologas danguj. – *Man geriau archeologas rankoj* (pa.: draugės įkalbinėja merginą domėtis ir kitais vaikinais, o ne vien vaikinu archeologu, kurį ta įsimylėjusi), LTV, serialas „Kaprio sala“, 2008.11.16;
Geriau butelis rankoje negu dėžė alaus „Mašimoje“!, <http://www.ferrum.lt>, 2007.06.27;
Geriau celiulitas rankoj nei silikonas televizoriuj, <http://www.ferrum.lt>, 2007.06.27;
Geriau dviratis rankose nei motociklas parduotuvėje, Veliunos apyl., 1974, LTR 5837(406);
Geriau turėti žvirblį, kai jis rankoje, <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;
Geriau briedis girioj negu žvirblis rankoj, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788);
Ne visada žvirblis rankoj geriau nei briedis lankoj (kont.: Kai vaikštau su vaikinui mieste, susikabinam rankom, bet jei jis pamato gražią merginą, jis mane paleidžia... Kaip to išvengti? <...> Žvyras: Rinkis pasivaikščiojimams senelių namų kiemą. Garantuojame, vaikščios taip įsikibęs, kad ranka nutirps! Vyrų išvada: ne visada...), „Maxi panelė“, 2007.01, p. 19;

Tvirtai laikykite žvirblį rankoje ir nesivaikykite jaučio pievoje (pa.: iš horoskopo), RC2, 2007.09.07;

Paukštis rankoje geriau nei virš galvos, www.mamutai.puslapiai.lt, [svetainė nebeveikia, užr. 2004]; <http://pazintys.draugas.lt>, 2010.03.31.

Gero žmogaus turi būti daug LPP II Nr. 4290 (6 var.)

Gero aktorius turi būti daug (pa.: straipsnio antraštė; kont.: Holivude nauja mada – garsus ir publikos mėgstamas aktorius turi būti storas), Žmonės.lt, 2009.05.01.

Geros moters turi būti daug (kont.: Aš labai stora, kompleksuoju. Padėkit. <...> Pupsicus (mergyt), geros <...>. Jei bus per mažai, Žvyras ieškos antros), „Maxi panelė“, 2006.08, p. 17;

Gero jogurto turi būti daug (pa.: RIMI parduotuvės reklama), TV, 2003.01;

Gero turi būti daug (pa.: užrašas ant atviruko su dideliu pūkuoto katino snukučiu);

Gero žmogaus turi būti daug, o gražaus? (kont.: Pažvelgę į naujai iškeptas [TV laidų] vedėjas, neabejojame, kad daugumai per vasarą teko susiveržti diržus <...>. Matyt, gero...), LRt priedas „Mes“, 2007.08.29, p. 5.

Gieda kaip lakštingala, kur kumeles pjauna / Lakštingala negali nečiulbėti (Salomėja Nėris)

Lakštingalos, kur kumeliukus pjauna, nebegali nepačiulbėti (pa.: iš V. Braziūno ir A. Šlepiko kvietimo į naktinius poezijos skaitymus; kont.: gegužės 28 d., trečiadienį / Du ausylu apuoku./ Vladas Braziūnas ir Alvydas Šlepikas, / jau girdi, kaip jaunas / lapas arba žiedelis ant šakelės kraunas / ir kaip lakštingalos, / kur kumeliukus pjauna, / nebegali nepačiulbėti, / užtat ir kviečia...), LM, 2008.05.16, p. 20.

Giltinė į metrikus nežiūri LPP I Nr. 4568 (11 var.)

Lėktuvas nežiūri į lampasus (pa.: iš internetinio skyrelio „Keletas rimtų (ir nelabai) aviacinių posakių“), <http://aeroclub.w3.lt>; taip pat www.posakiai.lt ir www.isireiskimai.lt, [svetainė nebeveikia, užr. 2004].

Giminė ne giminė – lipk iš grūšios LPP II Nr. 4627 (27 var.)

Kol sėdi grūšioj, visi tau giminės, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Gimęs šliaužioti, skraidyt negali (Maksimas Gorkis, rus. *Рождённый ползать – летать не может*)

Gimęs šliaužioti, skraido neilgai, <http://cl1.balsas.lt>, 2004.02.29; <http://www.sveikinimai.com>;

Gimęs skraidyti dažniausiai apteršia kitų galvas, A. Šiuša, ŠA, 2004.08.21, Nr. 713;

Gimęs šliaužioti, gulėt negali, <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Gimęs šliaužioti niekada nežiūrės į tave iš aukšto, A. Šiuša, ŠA, 2006.01.28, Nr. 782;

Gimęs šliaužioti! Kur lendi?, <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Narkomanas girtuokliui: „Gimęs šliaužioti, pasitrauk nuo pakilimo tako!“, <http://newjeega.webs.com>;

Gimęs statyti – negerti negali, <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Gimęs imti, duoti negali, <http://mindera.lt>; www.lietuva.lu, 2006.06.21; gauta el. paštu, 2005.11.17, 2009.03.19, 2008.04.14; <http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta 2009.09.16]; <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12]; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Gimęs imti – neduos, <http://www.zizirskiene.lt>, [žiūrėta 2010.01.14].

Girtam ir ožka velniu virsta LPP II Nr. 4789 (6 var.)

Girtam ir ožka dekanu pavirsta, šnek., Vilnius, 2002.12.

Girtam marios iki kelių LPP II Nr. 4795 (39 var.)

Jei jūra jums iki kelių, vadinasi, tai Aralo jūra, šnek., Klaipėda, 2002.12.

Gražiai gyvename ir tvoras kūrename

Gražiai kūrenam – be tvorų gyvenam, nors dūmai rūksta – kažko trūksta, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Greičiau, aukščiau, stipriau (lot. *Citius, altius, fortius*)

Greičiau, giliau, švelniau (plg. rus. *Быстрее, глубже, нежнее...*, <http://www.prokofiev.ru/prikol/text/t4/korki.htm>), <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12].

Grožis reikalauja aukų LPP II Nr. 5403 (4 var.)

Grožis reikalauja plaukų (pa.: taip pavadinta žinutė apie plinkančią N. Campbell; kont.: N. Campbell: grožis <...>. Ant 40-metės galvos buvo matyti nemažas praplikusios odos lopas <...>, plaukų lūžinėjimą nuo pat šaknų veikiausiai sąlygojo daugybę metų gražuolės nešioti priauginti plaukai), 15min.lt, 2010.06.30;

Tikra kova, kaip ir grožis, reikalauja aukų (pa.: draudimo kompanijos reklama per televiziją), TV3, „Chorų karai“, 2010.02.

Gudrus mokosi iš svetimų klaidų, o kvailas nė savų nepaiso LPP II Nr. 5512 (1 var.)

Kiekvienam savo: vieni mokosi iš svetimų klaidų, kiti gyvena, šnek., Vilnius, 2002.12;

Mokomės iš svetimų klaidų, o kartojame savas, šnek., Vilnius, 2002.12;

Mokykitės iš savo tėvų klaidų – naudokitės prezervatyvu!, <http://www.sveikinimai.com>.

Gulinčio nemuša LPP II Nr. 5529 (4 var.)

Gulinčio nemuša – jį spardo (pa.: straipsnio apie Kalėdų „stebuklus“ pavadinimas), <http://klaipeda.diena.lt>, 2006.11.29;

Gulinčio nemuša. Gulintį spardo (pa.: internauto šūkis), <http://chatas.lt>, 2008.08.31;

Gulinčio niekas nemuša, jį trypia (pa.: internauto šūkis), <http://www.kulturizmas.net>, 2007.08.04; <http://www.cha.lt/2007/02/23>; <http://www.marskineliai.lt>; <http://humoras.mikasbinkis.lt>; <http://www.sveikinimai.com>;

Gulinčio niekas niekada nemuša... Gulintį paprasčiausiai sumindo... (pa.: iš internetinio komentaro – atsakymas į komentarą, kad „gulinčio nemuša net velnias“), <http://mano.zebra.lt>, 2009.12.12;

Mušti gulintį žmogų – negražu, bet labai veiksminga ir saugu, gauta el. paštu, 2009.02.19;

Niekada nemušk gulinčio: 1) kol neįsitikinsi, kad jis kietai miega; 2) nes jis gali atsistoti (pa.: užduotis pabaigti posakį „Niekada nemušk...“), LTV, „Humoro vakarienė“, 2006.10.21;

Niekada nemušk gulinčio – jis gali ir atsistoti, <http://www.sveikinimai.com>;

Sakysit, niekas gulinčio nemuša? Tik ne Lietuvoje. Čia gulinčius tik ir trypia bei muša... (pa.: iš komentaro po straipsniu „Valstybės prezidentei nedera niekinti valstybės istorijos“), <http://m.lrytas.lt>.

Gyvenimas kaip pasakoj

Gyvenimas kaip pasakoje: kuo toliau – tuo baisiau, šnek., Vilnius, 2002.

Gyvenimas mažytis – nereikia varžytis LPP II Nr. 4995 (5 var.)

Gyvenimas mažytis, jame tiktais laižytis, <http://www.manodrabuziai.lt>;

Gyvenimas mažytis, nėra čia ko varžytis, jame tik laižytis ir laižytis:)) (pa.: internauto šūkis), <http://www.chatas.lt>, 2007.12.18;

Gyvenimas mažytis. Jame tiktais laižytis. Laižytis ir laižytis, nėra čia ko varžytis!!, <http://pazintys.draugas.lt>, 2010.03.24.

Gyvenimas ne rožėm klotas

Gyvenimas rožėmis klotas (pa.: „Pickwik“ arbatos reklama; užrašyta: „Gyvenimas ne rožėmis klotas“, ir „ne“ nubraukta), LŽ, 2003.10.22.

Į balą puolęs, sausas nekelsi LPP I Nr. 1054 (241 var.)

Ant kamščio paslydęs, sausas nekelsi (pa.: karikatūrų parodos Pamėnkalnio salone devizas), Vilnius, 2008.04;

Puolęs į balą – nesikelk, lauk, kol ji išdžius, A. Šiuša, ŠA, 2004.08.21, Nr. 713.

Ieško kaip adatos šiene LPP I Nr. 29 (11 var.)

Ieško kaip kriaušės obuolių kupetoje, <http://www.cha.lt/2007/05/29>.

Ileisk kiaulę į bažnyčią, ir ant altoriaus užlips

Išileisk čigonus į kiemą, ir šuns būda be stogo liks (pa.: apie šokančius čigonus ir Radžį), LNK, „Auksinė blykstė“, 2010.02.16;

Atleisk kunigą nuo mokesčio, tai jis ir ant altoriaus biznį varys, TV3, „Savaitės panorama“, 2006.02.05;

Ileisk litviną į bažnyčią, tai jis ir švęstą vandenį išgers (pa.: humoristinis personažas lenkas piktinasi dėl švento paveikslo), LNK, DvŽ, 2004.04.20;

Išileisk estą į bažnyčią, tai kiaulę prie altoriaus nusives (pa.: satyrinis vaizdelis, kad į Lietuvą įvežė pigios kiaulienos), LNK, DvŽ, 2003.02.14.

In vino veritas, in aqua sanitas

In vino caritas, A. Šiuša, ŠA, 2007.09.08, Nr. 860;

In vino veritas, in Seimo Zingeris (pa.: komentaras po straipsniu „Seimo URK pirmininku išrinktas E. Zingeris“; kont.: Geros siuvimo mašinos „Zinger“ ir „Veritas“. Perfrazavus lotynų posakį, galima pajuokauti: in vino veritas...), <http://www.delfi.lt>, 2010.02.11; (pa.: komentaras po straipsniu „Į Nerį ties Seimu įvažiavo automobilis“ (*In vino veritas* – internauto šūkis, *In seimo Zingeris* – surinkta teksto langelyje), <http://www.delfi.lt>, 2008.07.17;

In vino veritas, in vodka spiritas, <http://www.ferrum.lt>, 2007.06.07, [žiūrėta 2010.08.30]; gauta el. paštu, 2010.05.07; šnek., Vilnius, 2002.12;

Tiesoje yra daug vyno, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Ir gaidys ant savo mėšlyno ponas

Kiekvienas gaidys ryžtasi giedoti nuosave buljone, šnek., Vilnius, 2002.12.

Ir gauruotas turi širdį LPP II Nr. 3906 (26 var.)

Juk ir širdis turi gaurus, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Ir kiaulė, eidama pro kiaulę, sukriuksi

Kriuksėdamas pro kiaulę praeisi, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Ir vilkas sotus, ir avis sveika

Ir avis sveika, ir šašlykas rankoj (pa.: apie protingai išleistus pinigus), LNK, laida apie remontą „Namai“, 2007.02;

Jeigu avys liko sveikos, o vilkai – sotūs, vadinasi, suėsti atpirkimo ožiai, gauta el. paštu, 2010.05.07;

Reikia padaryti, kad ir avinas sveikas būtų, ir kvachtucha nekudakuotų, E. Jucaičio „Miroslavo išsireiškimai“, gauta el. paštu;

Ir vilkas po perkūnais, ir avys ten pat, <http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta 2009.09.16].

Iš adatos vežimą priskaldo LPP I Nr. 33 (176)

Iš vežimo adatų malkų nepriskaldysi, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788);

Nereikia skaldyti vežimo iš kupetos (pa.: nereikia daryti problemos iš nieko), šnek., ptk. 17 metų, 2009.04.21;

Nereikia iš kelių spirių daryti mėšlo krūvos (pa.: humoristinis reportažas apie Bosą: Uspaskichas Bosui liepė žmonėms gražinti žemę (ten Bosas įkūręs elnyną), LNK, DvŽ, 2004.09.07.

Iš bado ir šuo varškę ėda LPP I Nr. 992 (36 var.)

Šuva varškės priedęs nenudvės, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Iš dainos žodžio neišmėsi LPP I Nr. 1918 (59 var.)

Iš telefoninių pokalbių žodžių neišmėsi (kont.: Kaip liaudyje sakoma: iš telefoninių...), LNK, DvŽ, 2003.12.04.

Iš darbo pažinsi darbininką LPP I Nr. 2067 (47) / **Iš balso pažinsi paukštį**

Iš nedarbo pažinsi žmogų, A. Šiuša, ŠA, 2009.07.10, Nr. 947;

Iš langu pažinsi namą (pa.: reklaminė skrajutė), UAB „Ralijs“ plastiko konstrukcijos, 2003; *Vampyrą iš dantų pažinsi*, L. Darbutaitė, <http://www.qedata.se>, 1995;

Iš džipų savininkų pažinsi Leo lt šliuchutę miliova ir, aišku, Didijį aziatą šiušą (pa.: skaitytojo komentaras „Nieko naujo“ apie A. Šiušos „Sizigijas“, XLVII); kont.: ...aziatą šiušą. Ne veltui jankiai išpardolino hummerį į Kinijos pačius konfliktičiausius rajonus pas uigūrus. Šiušos neišsiūsi, jis ne durnas, jis GIMINĖ), <http://www.culture.lt/satenai>, 2009.07.14;

Iš kardo gali spręsti apie karžygį, iš skraidančios lėkštės – apie ufonautų kultūros lygį, L. Darbutaitė, <http://www.qedata.se>, 1995.

Išaina dainuodamas, pareina dejuodamas LPP II Nr. 5756 (3 var.)

Per semestrą dainuodamas, per sesiją verkdamas, šnek., Vilnius, 2002.12.

Iš klaidų mokomės

Iš klaidų mokomės, suklydę – gydomės, <http://www.zizirskiene.lt>.

Iš miško gautas į mišką žiūri

Iš Saturno atskridęs į Saturną ir žiūri, L. Darbutaitė, <http://www.qedata.se>, 1995.

Iš šūdo vaško neišsunksi

Dabar aš jau, Nataška, iš visko spaudžiu vašką (pa.: iš N. Zvonkės ir V. Cololo dueto dainos), LNK, „Žvaigždžių duetai“, 2010.01.16;

Geba išsunkti iš nieko vašką (pa.: D. Meizelytė apie A. Valinską), LNK, „Kakadu“, 2010.01.23;

Iš „second hand“ moka išspausti vašką (kont.: Tačiau Arūnas Valinskas ir iš „second hand“..., o štai naujam [TV laidos] vedliui Mariui Bereniui sekėsi sunkiau), S. Valiulis, LM, 2008.01.11, p. 10;

Iš šūdo sviestą... (kont.: Padangių virtuožas Jurgis Kairys, paklaustas apie R. Pakso skrydį, nepagailėjo jam skaudžių replikų. Štai kelios iš jų...), <http://www.delfi.lt>, 2006.06.09.

Išlindo yla iš maišo LPP II Nr. 5641 (163 var.)

Išlindo tyla iš maišo, A. Šiuša, ŠA, 2005.05.14, Nr. 748.

Jei į peklą jot, tai bent ant gero arklio

Jeigu būti gaidžiu, tai ti ... paukštyne (pa.: paukštyno reklama), TV.

Jeigu Mahometas neina pas kalną, tai kalnas ateis pas Mahometą

Jeigu kalnas neina pas Mahometą, reiškia, Moiša sumokėjo daugiau, <http://www.zizirskiene.lt>, [žiūrėta 2010.01.14];

Jeigu kalnas neina pas Mahometą... reiškia, žolė buvo neypatinga..., <http://www.mintysposakiai.lt>, [žiūrėta 2010.07.13].

Jei nori taikos, tai ruoškis į karą

Nori karo – ruoškis taikiai, A. Šiuša, ŠA, 2007.02.24, Nr. 834.

Jei žmogus savo nelaimę žinotų, po kubilu pasikavotų

Po kubilu pasikavojęs, nelaimės nesužinosi, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Juo daugiau turi, juo daugiau nori

Kuo daugiau turi, tuo labiau nėra kur dėti, A. Šiuša, ŠA, 2008.04.04, Nr. 887.

Juo toliau į mišką, juo daugiau medžių

Kuo giliau į sodą, tuo daugiau obelų, <http://www.cha.lt/2007/05/29/>;

Kuo toliau į mišką, tuo daugiau iškrypimų (plg. rus. *Чем дальше в лес – тем больше извращенияев*), <http://c11.balsas.lt/>, 2004.02.29; <http://www.zizirskiene.lt/>, [žiūrėta 2010.01.14]; <http://www.cha.lt/2007/05/29/>; <http://www.sveikinimai.com/>, [žiūrėta 2010.01.12];

Kuo toliau į mišką, tuo daugiau partizanų... (kont.: Tema Programinė įranga / Programavimas / kuo toliau į mišką...), <http://forum.lrytas.lt/>; (pa.: iš forumo „Individuali veikla: buhalterija ir mokesčiai“), <http://www.finansai.com/>, 2011.01.25;

Kuo toliau į mišką, tuo storesni partizanai (plg. rus. *Чем дальше в лес, тем гуще партизаны*), šnek., Rukla, 2002.08; (pa.: iš komentaro po straipsniu „Baltarusių partizanai – išvaduotojai ar taikių gyventojų žudikai?“; kont.: Bobutė dar pasakojo, kad vokiečiai pas juos nesielgė žvėriškai, o štai partizanai apsilankydavo naktimis ir iššluodavo viską iki paskutinės kruopelės. Ir visai nesvarbu, kad pilna mažų vaikučių. Pabandyk tik neduoti. Kuo toliau <...>. Ne veltui, ko gero, tokia patarlė atsirado), <http://blog.delfi.lt/>, 2008.04.18; <http://blake.lt/>; (pa.: komentaras apie svajonę plėtoti verslą: reikšmė: „kuo toliau, tuo daugiau (sudėtingiau)“), <http://www.traders.lt/>, 2010.08.10;

Kuo toliau į mišką, tuo riebesni partizanai (kont.: Labai priklauso ir nuo diferencialų tipo, svorio balanso, pakabos modernumo, aerodinaminių savybių, teisingo automobilio suderinimo, padangų parinkimo, kelio dangos ir N kitų faktorių. Be to, ir priklausomai kelio pločio bei posūkio laipsnio ir ilgio keičiasi „idealus“ įveikimo stilius. Žodžiu: kuo toliau...), <http://forum.xtra.lt/>, 2005;

Kuo toliau į užnugarį, tuo storesni generolai, šnek., Vilnius, 2002.12;

Kuo giliau į žaislų kambarį, tuo daugiau pūkuotų šlykštynių (pa.: mergina svečiuojasi pas pusseserę; nematydama paliečia pūkuotą daiktą ir ima klykti, manydama, kad pelė. Paaiškėja, kad tai žaislinė pelė; kont.: Liaudies išmintis: „Kuo giliau...“), „Maxi panelė“, 2005.05, p. 49;

Kuo giliau į Žemaitiją, tuo daugiau baidymų (pa.: straipsnio antraštė), „Tautosakos darbai“, [t.] XXXIV;

Kuo giliau, tuo tamsiau!, <http://www.sveikinimai.com/>, [žiūrėta 2010.01.12];

Kuo giliau į mišką, tuo su skolininku lengviau kalbėtis, LNK, DvŽ, 2002.02.08;

Kuo toliau į mišką, tuo labiau trečias nereikalingas (plg. rus. *Чем дальше в лес, тем третий лишний*), <http://www.prokofiev.ru/prikol/text/t4/korki.htm>), <http://mindera.lt/>; <http://www.zizirskiene.lt/>, [žiūrėta 2010.01.14]; <http://www.cha.lt/2007/05/29/>; <http://www.sveikinimai.com/>, [žiūrėta 2010.01.12]; <http://www.omni.lt/>, 2004.03.04;

Kuo toliau į mišką, tuo savi marškiniai arčiau kūno, <http://www.sveikinimai.com/>, [žiūrėta 2010.01.12]; <http://www.omni.lt/>, 2004.03.04.

Juokiasi puodas, kad katilas juodas

Juokiasi gotas, kad pankas spalvotas, šnek., ptk. 11 m., Vilnius, apie 2003; 2008.02.06, <http://www.ferrum.lt/>;

Juokiasi gotė, kad ji mazgotė, šnek., ptk. 11 m., Vilnius, apie 2003;

Juokiasi klozetas, kad apmyžtas tualetas, (pa.: vienas peliukas juokiasi iš kito, kad tas su akiniais, o antrasis atsikerta), LNK, DvŽ, 2005.05.01;

Juokiasi pankas, kad fifą partrenkė tankas, šnek., užr. iš mergaitės, 11 m., Vilnius, apie 2003;

Juokiasi puodas, kad kvailį bažnyčioj muša, šnek., Vilnius, 2002.12.

Juokiasi tas, kas juokiasi paskutinis LPP II Nr. 6403 (32 var.)

Gerai juokiasi tas, kas juokiasi be padarinių, <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Gerai juokiasi tas, kas juokiasi be pasekmių, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12]; <http://www.cha.lt/2007/05/29>;

Gerai juokiasi tas, kas juokiasi kaip arklys, <http://cl1.balsas.lt>, 2004.03.01; <http://www.zizirskiene.lt/>, [žiūrėta 2010.01.14];

Juokiasi tas, kas tuokiasi paskutinis, A. Šiuša, ŠA, 2004.06.05, Nr. 703;

Juokiasi tas, kuris šauna paskutinis, <http://cl1.balsas.lt>, 2004.02.29;

Norėjau juoktis paskutinis, bet argi išlaikysi, šnek., Vilnius, 2002.12;

Paskutinis juokiasi tas, kuriam priekyje stinga vieno danties, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2009.12.17; <http://www.patarles.lt>;

Paskutinis juokiasi tas, kuris iššauna pirmas, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];

Paskutinis juokiasi tas, kuris lėčiausiai mąsto, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12]; Delfi.Pokštai, 2004.01.26;

Tas, kas juokiasi paskutinis, galvoja lėčiausiai, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2006.07.13;

Tas, kas juokiasi paskutinis, galėjo nesuprasti pokšto, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];

Verkia tas, kas verkia paskutinis (pa.: DvŽ personažas R. Paksas; kont.: Už kiekvieną mano ašarą priverksite po litrą – jūs! Nes verkia...), LNK, DvŽ, 2004.01;

Plūsta tas, kas plūsta paskutinis (pa.: recenzijos apie spektaklį „Publikos išplūdimas“ antraštė), „Laima“, Nr. 7, 2001.07; LTR 7172(89).

Ką ant popieriaus parašysi, nei su kirviu neištašysi

Kas iš vežimo nukrito, to neiškirsi ir kirviu (plg. rus. *Что с воза упало, не вырубимь монопом*), <http://www.omni.lt>, 2004.03.04; <http://mindera.lt>.

Ką išmoksi, ant pečių nenešiosi

Ką išmoksi, vis tiek pamesi, www.sala.lt, 2004.

Ką pasėsi, tą ir pjausi

Ką pasėsi, to neberasi, <http://mindera.lt>; www.lietuva.lu, 2006.06.21; gauta el. paštu 2009.03.19, 2008.04.14, 2004.03.04, <http://www.omni.lt>; <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12]; <http://www.cha.lt/2007/05/29>;

Ką pasėjai, neberasi (pa.: dainos žodžiai; kont.: Greit išmirs jau vyrų rasė, ką pasėjai...), grupė „Skylė“, užr. 2011;

Ką pasėsi, tą ir spjausi, A. Šiuša, ŠA, 2009.01.16, Nr. 924;

Ką pasėsi, tą ir suvalgysi, <http://cl1.balsas.lt>, 2004.02.29;

Kuo tręšėme, tas ir išaugo, <http://www.zizirskiene.lt>, [žiūrėta 2010.01.14];

Kuo tręšėte, tą ir išauginote, <http://cl1.balsas.lt>, 2004.03.01;

Ne viską pjausi, ką pasėsi. Vidaus reikalų ministerija įspėja: nupjaus kiti, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2006.09.16.

Kad teta būtų su ūsais, tai būtų dėdė

Jei bobutė būtų su ūsais, tai ji būtų troleibusas (kont.: Teip atsakoma visiems panašiai bedūsaujantiem: „ech, jei aš būčiau tą ir aną tada padaręs, tai dabar būtų ne šitaip, bet daug geriau“), <http://www.ferrum.lt>, 2008.06.01.

Kad žinotum, kur puls, pats atsisėstum

Jei žinotum, kur paslysi, galėtum vietoj savęs kitą pasiųsti!, gauta el. paštu, 2009.12.04; <http://www.marskineliai.lt>;

Žinotum, kur nukrisi, eitum po velnių, <http://www.cha.lt/2007/05/29>;
Jei žinočiau, kad tuoj mirsiu, kaipmat pasikarčiau, A. Šiuša, ŠA, 2004.06.05, Nr. 703.

Kai duoda – imk, kai muša – bėk LPP I Nr. 3024 (156 var.)

Duoda – imk, muša – balsuok, LNK, DvŽ, 2002.12.02;

Duoda – imk, muša – eik po velnių, <http://www.cha.lt/2007/05/29>;

Guli – imk, bara – negirdėk (pa.: komentaras situacijai: per klaidą žmogus grįžta ne į savo namus ir atsigula į lovą, kur jau guli vyras, o žmona tuo metu išėjusi į vaiko kambarį. Paklydėlis labai sunkiai davėsi pažadinamas policijos ir iškraustomas iš svetimos lovos bei namų), „Maxi panelė“, 2007.01, p. 46.

Kaip be rankų

Liaudies išmintis sako: Be moters, kaip be rankų, bet su rankomis – kaip su moterimi, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2008.10.19.

Kaip lauke šauksi, taip miške atsilies

Kaip atsišauksi, taip ir po velnių eis, <http://www.cha.lt/2007/05/29>;

Nepašauksi, tai ir neatsilies, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2007.01.29.

Kaip pasiklosi, taip išmiegosi

Kai išsimiegosi, nebereiks ir kloti, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788);

Kaip išgersi, taip ir pasiklosi. MIEGALIUS, R. Kazlas, „Nekenčiu reklamos“, XXIII ser., 2008.08.30, iš: <http://nekenciureklamos.blogas.lt/>, [žiūrėta 2010.07.21];

Kaip pasiklosi, taip atsitrenksi (pa.: straipsnio apie avarijas antraštė), „Pirmadienis“, 1997, LTR 6481(132);

Kaip pasiklosi, taip išmiegosi. Kaip apsikuisi, taip prisigrauš... (kont.: Sveiki, bėdų medžiotojai! Mūsų barake apsigyveno graužikai. Ką daryti? <...> Vyrų išvada: kaip pasiklosi...), „Maxi panelė“, 2006.08, p. 16;

Kaip pasiklosi, tokias dvasias ir sapnuosi, D. ir G. Beresnevičiai, <http://www.qedata.se>, 1995.

Kakta sienos nepramuši

Netrankyk galvos į sieną, siena niekuo dėta, A. Šiuša, ŠA, 2004.08.21, Nr. 713.

Kalakutas galvojo galvojo, kol į puodą pakliuvo

Kalakutas irgi galvojo, kol pagreičio neigijo (pa.: patarlę perfrazavo fizikos mokytoja, apie 60 m.), šnek., Vilnius, 2002.

Kalbėjimas – sidabras, tylėjimas – auksas

Tylėjimas – auksas. PATARLĖ

Kalbėjimas – bronzas. PUTRIMAS, R. Kazlas, „Nekenčiu reklamos“, XV ser., 2008.08.30, iš: <http://nekenciureklamos.blogas.lt/>, [žiūrėta 2010.07.21];

Tylėjimas – auksas. Tik ne per egzaminą, šnek., Vilnius, 2002.12;

Atleisk. Sakoma, tylėjimas auksas, o kalbėjimas – sidabras. Taip būna tada, kai velnias tampo už liežuvio ir ragina kalbėti visokius negražius dalykus apie kolegas ir konkurentus. Ir šiaip nederančius dalykus. Tada velnias pavirsta į žvirblį ir išskrenda, o grįžta drebančiom kėdėm, gerom skaudžiom pamokom ir laida „Atleisk“, <http://www.delfi.lt>, 2003.10.29.

Kalk geležį, kol karšta LPP II Nr. 4055 (116 var.)

Mink š... , kol šviežias (pa.: aprašyta situacija: mergina gaudė nutrūkusį veršį, nutvėrė už grandinės, bet tas ėmė ją tąsyti po pievą, kur buvo pilna jo „blynų“; kont.: Patarlė apie jaunimo auklėjimą: mink š...), „Maxi panelė“, 2005.06, p. 7.

Kam pyktis, verčiau gražiuoju akis išsilupinėti LPP I Nr. 217 (20 var.)
Kam pyktis, jei galima gražiuoju paskelbti bankrotą, šnek., Vilnius, 2002.12.

Kas anksti keliasi, tam ir Dievas padeda LPP I Nr. 2527 (12 var.)
Jeigu Dievas padeda – anksti keliesi, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788);
Kas anksti keliasi, tas anksti miršta, <http://www.cha.lt/2007/05/29>;
<http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12]; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04.

Kas aukštai kelias, tas žemai tupia LPP I Nr. 836 (186 var.)
Aukštai šoksi, bet žemiau Visatos nenukrisi, D. ir G. Beresnevičiai, <http://www.qedata.se>, 1995.

Kas beldžia, tam atidaro LPP I Nr. 1347 (15 var.)
Belskis ir tave atkas! Užrašas ant kapinių vartų, A. Šiuša, ŠA, 2003.06.07, Nr. 655;
Belskite! Ir jus iškas..., <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];
<http://www.mintysposakiai.lt>; <http://www.cha.lt/2007/05/29>;
Belskitės, ir bus uždaryta!, A. Šiuša, ŠA, 2006.01.28, Nr. 782.

Kas galvoj, tas ir ant liežuvio LPP II Nr. 3680 (43 var.)
Kas kam galvoj, tas tam burnoj, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2009.04.24.

Kas iš ryto juokiasi, tas vakare verkia
Vakare paverk – ryte juoksies, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Kas nedirba, tas nevalgo LPP I Nr. 2629 (312(5) var.)
Gintaras Beresnevičius: „Kas nerašo esė, tas ne essen“, A. Šiuša, ŠA, 2004.01.24, Nr. 685;
Kas nedirba – tą suvalgo..., <http://www.mintysposakiai.lt>, 2007.11.24;
Kas nedirba, tas nevalgo, o kas nesimoko?, šnek., Klaipėda, 2002.12;
Kas nedirba, tas nevalgo. Bet argi įmanoma dirbant valgyti? (pa.: iš internetinio puslapio „Tingėjimo filosofija“; kont.: Kas nedirba, tas nevalgo“, – sako lietuvių liaudies patarlė. Iš tam tikro taško žiūrint, tai netgi yra tiesa. Tačiau ar susimąstėte kada nors, kad tai tik vienas vienintelis taškas...), <http://tingiu.wordpress.com>, 2009.06.08,
Kas nedirba, tas nevalgo. PATARLĖ
Kol dirbi, nematai televizoriaus. PRANAS, R. Kazlas, „Nekenčiu reklamos“, V ser., 2008.08.30;
Kas nedirba, tas valgo (plg. rus. *Кто не работает, тот ест*) (pa.: komentaras po eilėraštyje „Mikės Pūkuotuko išmintis“; kont.: Prisimink geriau seną filmą: „Kas nedirba, tas valgo, mokinkis, studente“), <http://mano.zebra.lt>, 2008.10.21;
Kas nedirba, tas neklysta / Kas daug dirba, daug ir klysta. / Kas mažiau dirba, tas mažiau klysta. / Kas nedirba, tas neklysta. / Kas neklysta, tą paaukština (pa.: Mikės Pūkuotuko išmintis; kont.: ...paaukština. Taigi, sėkmės darbuose), <http://mano.zebra.lt>, 2008.10.21; (pa.: straipsnio pavadinimas; kont.: Julius Sabatauskas: „Kas dirba, tas klysta...“), <http://www.infolex.lt>, 2007.11.15;
Kas nedirba, tas geria (plg. rus. *Кто не работает, тот пьет!*, <http://www.prokofiev.ru/prikol/text/t4/korki.htm>), <http://mintera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04.

Ką pradėjai, tą ir baik
Ką pradėjai, mielas vaike, tą ir pribaugti reikia. Iš instrukcijos samdomiems žudikams, A. Šiuša, ŠA, 2007.04.28, Nr. 842.

Kas leidžiama Jupiteriui, tas neleidžiama jaučiui (lot. *Quod licet Iovi, non licet bovi*) LPP II Nr. 6435 (4 var.)

Kas leidžiama jaučiui, nebeleidžiama Jupiteriui (pa.: straipsnio pavadinimas; kont: Kodėl žaidžiu klasikinės sentencijos žodžiais, paaiškės savaime, pasidalijus komentarais dėl besiplėtojančio žodžių karo ir viešų apkalbų tema – ko nepasidalija buvęs ir esamas šalies prezidentai? <...> eilinio piliečio asmeninės laisvės komfortas tikrai nebebus įmanomas tam, kuris laimėjo valdžią. Atsakomybės našta yra jo laisvės narvas. Štai kodėl sakau, kad tai, kas leidžiama <...>. Jupiterio žodžių svarstyklės neišvengiamai turi būti šimteriopai tikslesnės), <http://www.balsas.lt/>, 2003.09.25;

Kas galima klebonui, negalima zakristijonui, LTV, „Keliai. Mašinos. Žmonės“, 2005.06.11.

Kas nedirba, mielas vaike, tam ir duonos duot nereikia LPP I Nr. 2629 (D1 128 var.)

Kas (ne)dirba, mielas vaike, tam ir darbo duot (ne)reikia (pa.: forumo tema „Neprotingos mintys“), <http://hipiai.lt>, 2008.05.21;

Kas nedirba, mielas vaike, tam į snukį duoti reikia (pa.: forumo tema „Neprotingos mintys“), <http://hipiai.lt>, 2008.05.21;

Kas nedirba, mielas vaike, tam ir su arkliais važinėti nedažnai tenka, TV3, serialas „Drąsos kaina“, 2010.10.26;

Kas nedirba, mielas vaike, tam ir brendžio duot nereikia, TV3, serialas „Drąsos kaina“, 2010.11.04;

Kas nedirba, mielas vaike, tam ir duonos duot nereikia! Kas nedirba, kvailas seni, turi tas gulėt po žemėm!, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2005; <http://www.music.lt>, 2006.04.05;

Kas nedirba, mielas vaike, tam ir programuot nereikia (pa.: straipsnio pavadinimas; kont.: ...daug iš dvyliktokų blaškosi ir dar nežino, kur stoti. Tai pabandysiu jiems papasakoti apie programuotojo profesiją. Tiksliau tariant, daug kam programavimas atrodo prestižinis darbas, kur reikia tik galvos ant pečių, ir galima užsikalti milijonų. Tai papasakosiu apie realybę, gal privers būsimus programuotojus susimąstyti, ar jie tikrai nori eiti tuo keliu), <http://www.skaitykit.lt>;

Kas nedirba, mielas vaike, tas irgi valgyt nori (pa.: internauto šūkis), <http://phorum.hardcore.lt>;

Kas nedirba, tam ir obuolio duot nereikia..., <http://www.cha.lt/2007/05/29>.

Kas blaiviam galvoj, tas girtam ant liežuvio LPP II Nr. 4848 (65 var.)

Kas blaivam galvoje, tą girtas jau padarė, <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04.

Kas nerizikuoja, tas negeria šampano

Kas nerizikuoja – negeria šampano. Kas nerizikuoja, kelnių nepridaro (kont.: Išmintingieji protėviai sakydavo: kas nerizikuoja... Kiti ne ką kvailesni ir gyvenimo matę žmonės perspėja: kas nerizikuoja...), „Maxi panelė“, 2005.06, p. 50;

Kas nerizikuoja, tas neguli gipse... (pa.: bulvaroskopas skyrelyje „Bulvaras“), <http://www.ve.lt>;

Kas nerizikuoja, tas neguli sugipsuotas, <http://www.marskineliai.lt>.

Kas pernykštį mini, tam į kaktą vini

Jei kaktoje vinis – pernykštį minėjai, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Kas skaito rašo, duonos neprašo LPP I Nr. 2935 (106(1) var.)

Rašo, rašo ir duonos paprašo (pa.: eilėrašio eilutė), memuaristas A. Varnas, LM, 2008.05.16, p. 24.

Kas svetimo tyko, tas pats nieko neturi

Kas savo trokšta, praranda ir svetima, A. Šiuša, ŠA, 2006.05.13, Nr. 796.

Kas tau nemalonu, ir kitam nedaryk LPP I Nr. 2112 (178 var.)

Nenorėk sau to, ką kitiems darytum, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Kas tėvų neklauso, valgo duoną sausą

Kai Ušackas motinos neklauso, valgo vyras duoną sausą (pa.: satyrinės laidos veikėja Grybauskaitė apie Ušacką (jis atsistatydino iš užsienio reikalų ministro pareigų dėl, esą, per didelio savarankiškumo), LNK, DvŽ, 2010.02.10.

Kiaušinis vištą moko

Kiaušinis vištą moko todėl, kad (pagal Euklidą) žino, jog jis yra tobuliausios geometrinės formos, A. Šiuša, ŠA, 2003.02.08, Nr. 639;

Kartais ir fuksas diplomata pamoko, šnek., Vilnius, 2002.12.

Kiek apžiosi, tiek atkąsi

Kuo teisingiau apžiosi, tuo daugiau atkąsi (pa.: apie leidybą ir Europos Sąjungos pinigus), šnek., Vilnius, LLTI, 2003.02.25.

Kiek žmonių, tiek nuomonių

Kiek žmonių, tiek nuomonių, A. Šiuša, ŠA, 2007.02.24, Nr. 834.

Kiekvienas yra savo laimės kalvis

Kiekvienas žmogus yra savo laimės šaltkalvis, A. Šiuša, ŠA, 2007.12.22, Nr. 874;

Žmogus – savo problemų kalvis, <http://www.zizirskiene.lt>, [žiūrėta 2010.01.14].

Kieno dalia – ir jaujos gale LPP I Nr. 1956 (3 var.)

Žuvies dalia valo gale (pa.: dokumentinio filmo *The End of the Line* (Didžioji Britanija, rež. R. Murray) pavadinimo vertimas į lietuvių kalbą), Vilniaus kino teatras „Skalvija“, 2011.06.09.

Auksinė taisyklė / Kieno galia, to ir valia LPP II Nr. 3603 (117 var.)

Auksinė taisyklė: kieno auksas, to ir taisyklė, šnek., Vilnius, 2002.12; <http://www.cha.lt/2007/01/24>; <http://www.ferrum.lt>, 2007.06.16.

Klysti žmogiška

Visi žmonės klydavo, bet ne visi už tai gaudavo apdovanojimus, šnek., Vilnius, 2002.12;

Klysti – vyriška (pa.: užrašiusios studentės komentaras: „atsirado dėl feministinių idėjų“; ptk. VU dėstytoja), šnek., Vilnius, 2002;

Loti šuniška – kąsti žmogiška, <http://www.marskineliai.lt>.

Kojas pakratyti

Paskutinius litus pakratys (kont.: Mano piniginei blogai – tuoj paskutinius litus pakratys), TV1, kredito reklama, 2008.11.15.

Košės sviestu nepagadinsi

Kyšio seksu nepagadinsi, <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04.

Kožnas šuo su blusa

Kiekvienas laimingas šuva turi turėti blusų (pa.: reportažas apie Bulovą: Brazauskas stumia Bulovą pas Pakšą. Bulovas sako, kad prisidirbo su Kaliningradu, o Brazauskas atsako: kiekvienas laimingas...), LNK, „DvŽ“, 2003.05.07;

Kiekvienas studentas skolų turi, šnek., Vilnius, 2002.12.

Kriaučius nuplyšęs, šiaučius be batų

Liaudies išmintis sako: geriau siuvėja be sijono negu batsiuvys be batų,
<http://www.biteplius.lt>, 2009.01.26;

Nešnekėk apie obuolius, jei lankstai kriaušės

Norėdamas kriaušiu, nelįsk prie obels, A. Šiuša, ŠA, 2008.05.09, Nr. 892.

Kuklumas žmogų puošia

Kuklumas žmogų puošia, bet neaprengia, A. Šiuša, ŠA, 2005.02.12, Nr. 736.

Kunigo naudą visi velniai gaudo

„Sodros“ naudą „Lintel“ konsultantai gaudo (pa.: straipsnio antraštė), L. Burbienė,

„Marijampolės miesto laikraštis“, 2009.04.21;

(<http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=21782715>);

NATO naudą eurolietuviai gaudo..., <http://www.mintysposakiai.lt>, 2006.09.10;

Valdžios naudą visokio plauko populistai gaudo (pa.: straipsnio pavadinimas), LRt, 1997, LTR 6481(183);

Valstybės naudą kontrabandininkai išgaudys (pa.: straipsnio pavadinimas; kont.: Šiomet vėl kilstelėjusi rūkalų akcizus, šalies valdžia tikisi papildomai į šalies biudžetą surinkti daugiau kaip 7 mln. litų pajamų. Tačiau gali būti, kad labiausiai iš to išloš kontrabandininkai, rašo „Lietuvos žinios“), <http://verslas.delfi.lt>, 2011.01.11.

Kuprotą tik grabo lenta išlygins LPP II Nr. 5134 (42(1) var.)

Prezidento rinkimai ir kuprotą gali ištiesinti (pa.: straipsnio pavadinimas), LRt, 1997, 6481(192).

Kur du pešasi, trečias laimi LPP I Nr. 2762 (76 var.)

Kai du pešasi trečias išeina nugalėtoju (pa.: komentaras prie nuotraukos „Du broliai ir trečias kvailas“ (joje trys namai); kont.: (t. y. tai dar nereiškia, kad du broliai yra protingesni už kvailį), <http://www.efoto.lt>, 2007.06.16;

Kai kovoja du tigras, laimi kinitis, sėdintis medyje, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];

Kai trečias pešasi, du laimi, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788);

Kur du pešasi, trečias nesipeša, V. V. Landsbergis. Rudnosiuko istorijos, V., 2004, p. 132.

Kur vėžiai žiemavoja

Vėžių neliko net ten, kur jie žiemuoja, šnek., Vilnius, 2002.12.

Kvailį ir bažnyčioj muša

Durną pelę ir bažnyčioj muša (pa.: kalbasi DvŽ peliukai. Vienas giriasi, kad turį tris urvus paežerėje ir urvą Čepkelių raiste. Kitas skundžiasi, nieko neturįs. Aliuzija į sklypų skandalą ir sklypų mainus į įvairius daiktus), LNK, DvŽ, 2003.09.21;

Fantastą ir Sirijuje muša, M. Lužytė, <http://www.qedata.se>, 1995;

Jeį durnių ir bažnyčioj muša, tai ką vestuvėse kankina? (pa.: nuotaka aprašo savo vestuvių šventę (vadinamąsias vestuvių pramogas ir jaunųjų išbandymus) kaip didžiausią košmarą; kont.: Paguoda. Geriau baisu vestuvėse ir gera gyvenime negu atvirksčiai! O juk dažnai atvirksčiai ir būna... Klausimas tautosakininkams: jei durnių ir...), „Maxi panelė“, 2006.11, p. 47.

Laikas gydo žaizdas

Laikas gydo, bet daktaras greičiau, <http://mindera.lt>; (pa.: senų patarlių šiuolaikinės versijos), gauta el. paštu, 2005.11.17, 2008 04 14, 2009.03.19; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04; <http://www.cha.lt/2007/05/29>; <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];

Alus gydo visas žaizdas (pa.: užrašas ant marškinėlių), <http://muma.lt/>; (pa.: skyrelis „Juokingi užrašai ant marškinėlių“), <http://www.cha.lt/>;
Sunkumai gydo laiką, A. Šiuša, ŠA, 2007.10.20, Nr. 865.

Laimingi valandų neskaičiuoja

Laimingi neskaičiuoja tuštėjančių tautos piniginių (kont.: „Laimingi laiko neskaičiuoja“, – priminiau prisikėlusios Seimo narės Ingos Valinskienės žodžius. O iš dainos žodžių neišmesti. Laimingi neskaičiuoja laiko. Neskaičiuoja svetimų bėdų. Neskaičiuoja ir to, kaip jų uždėta mokesčių kupra prislėgs socialiai labiausiai pažeidžiamą žmonių sluoksnį. Laimingi neskaičiuoja daugelio dalykų. Tuštėjančių tautos piniginių, nusivylusių ir sužlugdytų žmonių skaičiaus), <http://www.lrytas.lt>, 2009.01.01.

Lašas po lašo ir akmenį pratašo

Lašas po lašo ir arklys nusitašo, <http://www.cha.lt/2007/05/29/>;

Lašas po lašo ir litro paprašo, LTR 5565(379) (ptk. Ir užr. J. Malinauskas, 1975–1985);

Žodis po žodžio užknisa (kont.: Turiu didelę papūgą. Ji daug lesa, daug kakoja ir beveik nekalba. Kaip išmokyti papūgą kalbėti žmonių kalba? <...> Vyrų išvada: tikimės, kad kitame numeryje neprašysi patarimo, kaip nutildyti papūgą, nes žodis po...), „Maxi panelė“, 2007.01, p. 18.

Lazda turi du galus

Ir šiaurietiško ėjimo lazda turi du galus (pa.: straipsnio. apie šiaurietiško ėjimo lazdas pavadinimas; kont.: Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad tai paprastas pasivaikščiojimas, bet iš tiesų taip nėra. Tai yra techniškas ėjimas, reikalaujantis tam tikrų fizinių pastangų ir galimybių, todėl akiai pasiduoti madai nereikėtų), <http://www.valstietis.lt>, 2010;

Kuo lazda geriau už vyrą? Lazda turi 2 galus, <http://www.ferrum.lt>, 2007.06.22;

Galas turi dvi lazdas (pa.: skilties, kurioje pateikiami paremijų perdirbiniai, pavadinimas), V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Lenk medį, kol jaunas LPP II Nr. 6002 (210 var.)

Lenk medį, kol jaunas, rink kompromatą, kol ne prezidentas (pa.: „kompromatų“ apie prezidentą rinkti neleidžia įstatymas (paskui bus per vėlu)), LNK, DvŽ, 2004.02.21;

Jei lenksi medį kol jaunas, ir iki Roterdamo eurovizijos nulenksi (pa.: apie vaikų euroviziją), TV, „Paparacai“, 2007.11.26, LTR 7722(3/21);

Lenksim medį, kol VU studijuoja (pa.: iš VU dainų ir šokių ansamblio choro skelbimo; kont.: Muzikinė patirtis: nebūtina. Lenksim medį...), VU Filologijos fakulteto skelbimų lenta, 2009. 06;

Lenk dėstytoją, kol jaunas, šnek., Vilnius, VU, 2002.12;

Lenk medį, kol nulūš, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2004.11.23;

Lenk šūdą, kol jaunas, http://www.ferrum.lt_2008.05.14;

Lenk jauną, kol medis, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788); <http://www.ferrum.lt>, 2008.05.12;

Pjauk medį, kol jis tavęs nepapjovė, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2004.10.27;

Čiulpk b, kol jaunas!*, <http://www.ferrum.lt>, 2007.06.03;

Ėsk batoną, kol šviežias, bo ryt teks graužt džiuvėsi, <http://www.ferrum.lt>, 2008.05.14.

Kaimyno kiemo žolė visuomet žalesnė

Svetima subinė visados žalesnė!, S. Geda, ŠA, 2011.06.10, p. 5.

Mano namai – mano tvirtovė

Mano pirtis – mano tvirtovė (pa.: užrašas ant pirties kepurės), Vilnius, Gariūnų turgus, 2010.08.27.

Matysis kaip savo ausis

Matysit kaip Blinkevičiūtės taliją (pa.: apie socialinės apsaugos ministrę; kont.: Penkių litų priedą prie pensijos matysit kaip...), LNK, DvŽ, 2002.12.06.

Maži vaikai – maži vargai, dideli vaikai – dideli vargai

Mažas atlyginimas – maži rūpesčiai, didelis atlyginimas – dideli, A. Šiuša, ŠA, 2007.05.12, Nr. 844;

Maži pinigai – mažos problemos, dideli pinigai – prapultis (pa.: DvŽ peliukai kalbasi, kad blogai laimėti milijoną; kont.: Va, vienas laimėjo [Paksas]. Paksas neprasigėrė, bet „bielaja gorjačka“ tęsiasi), LNK, DvŽ, 2004.01.

Mažiau kalbėk, daugiau daryk

Mažai kalbėsi, daug dirbsi, A. Šiuša, ŠA, 2006.05.13, Nr. 796.

Meilė akla – blogo nemato

Meilė akla, bet intelekto trūkumus pastebi, šnek., Vilnius, 2002.12.

Melagis melavo, per tiltą važiavo

Melagis melavo, alaus negavo, <http://www.ferrum.lt>, 2007.06.27.

Melo trumpos kojos

Melo kojos trumpos, bet gerai ištreniruotos, <http://www.cha.lt/2007/11/15/>; <http://www.cha.lt/2007/02/23/>; <http://www.patarles.lt>; šnek., Vilnius, 2002.12;

Melo kojos trumpos, užtat greitos, www.sala.lt, 2004;

Melo trumpos kojos – ligi Maskvos (pa.: radijo klausytojos užuomina, kad A. Brazauskas gynėsi buvęs Maskvoje tartis su rusų pramoninkais), Lietuvos radijas, „Ryto garsai“, 2001.06.26, LTR 7172(33).

Menas reikalauja aukų

Menas reikalauja taukų, A. Šiuša, ŠA, 2007.09.08, Nr. 860;

Vairavimo menas reikalauja aukų, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];

Vairavimas reikalauja aukų, <http://www.zizirskiene.lt>.

Mersedesas ir Afrikoj mercedesas

Mersedesas ir Kėdainiuose mercedesas... (pa.: straipsnio pavadinimas; kont.: 15min.lt skaitytojas Gediminas T. pasipiktino: „Mercedes“ markės automobilis, lyjant lietui, pastatytas ant skersinės dryžuotos linijos ir dar tarp dviejų neįgaliems skirtų vietų. Veiksmas vyko prie „Norfos“ Kėdainiuose), <http://www.15min.lt>;

Pirtis ir ... Čikagoj – pirtis (pa.: interneto žinutė; kont.: „Mercedes ir Afrikoje – Mercedes.“ Taip pat yra ir su pirtimi: pirtis ir <...>. Nuotaikingas klipukas, glaustai papasakojantis įvairių pasaulio šalių pirčių kilme), <http://www.facebook.com>, 2011.03.11; „Spaudos klubas“ ir Afrikoj „Spaudos klubas“ (pa.: DvŽ Blondinės svarsto, kodėl Siaurusevičius neišmoksta vairuoti. Nes negali pasukti nei kairėn, nei dešinėn. O tiesiai, kur nuvažiuosi... nebent tik į Afriką...; kont.: Čia kaip toj patarlėj, kur per televizorių rodė: vaikas ir Afrikoj vaikas. Tai „Spaudos klubas“ <...>. Siauras ir Afrikoj Siauras), LNK, Dv Ž., 2008.04.08;

Siauras ir Afrikoj Siauras, ten pat;

Sniegas ir Afrikoje sniegas, <http://humoras.mikasbinkis.lt>;

Čmilytė ir Afrikoj Čmilytė (pa.: interneto žinutės pavadinimas; V. Čmilytė – šachmatininkė), <http://blog.lrytas.lt>, 2010.09.30;

Viktorija ir Afrikoj Viktorija (pa.: iš interneto žinutės apie V. Čmilytę; kont.: Jei Viktorija ir Afrikoj Viktorija, tai kas tada ji Lietuvoj?), <http://blog.lrytas.lt>, 2010.09.30;

Krizė ir Afrikoj krizė (pa.: straipsnio pavadinimas), <http://www.iml.lt>, 2009.10.30;

Vamzdis ir Afrikoj vamzdis (pa.: užrašas prie nuotraukos; aliuzija į Vilniaus krantinės vamzdį), <http://www.efoto.lt>, 2010.04.16;

Klounas ir Amerikoje klounas (pa.: interneto žinutės pavadinimas; kont.: Apie Valinsko tapimą Seimo pirmininku rodė net „EuroNews“. Matyt, Europoje klounas prie valstybės vairo vis dar yra šiokia tokia keista, dėmesio verta naujiena), <http://www.bestads.lt/2010/08/21>;

Durnas ir Amerikoje bus durnas, 1930, LTR 64(348);

Lietuvis ir Amerikoje lietuvis (pa.: straipsnio apie lietuvius Amerikoje pavadinimas), <http://www.straipsniai.lt>;

Ubagas ir blaivyklų ubagas (pa.: humoristinis reportažas apie tai, kaip žmonos reikalauja, kad Šustauskas išrašytų jas į partijos sąrašus. Jos svarsto, kad Šustauskas jokio turto neturi, vieninteliai popieriai su antspaudais – kvitai iš policijos ir blaivyklos), LNK, DvŽ, 2004.09.07;

Ubagas ir jūroj ubagas (pa.: DvŽ personažės Šustausko „žmonos“ kalbasi apie Šustauską), LNK, DvŽ, 2004.01.26.

Meška dar miške, o jau kailį raižo

Neužmušto lokio kailį dalinti geriausia, kai jo nėra šalia, <http://www.sveikinimai.com>; www.omni.lt.

Miegu sotus nebūsi

Miegu sotus nebūsi. PATARLĖ

Alkanas neužmigs. FAKTAS, R. Kazlas, „Nekenčiu reklamos“, XVIII ser., 2008.08.30, iš: <http://nekenciureklamos.blogas.lt/>, [žiūrėta 2010.07.21].

Moki žodį, žinai kelią

Vidžiūnas... žino kelią, Jis moka žodį, jeigu moka jam (pa.: žodžiai iš „dažnutės“), LNK, DvŽ, 2004.09.17;

Moki šokti – žinai kelią (pa.: apžvalgos „Savaitė su TV“ antraštė), S. Valiulis, LM, 2006.11.17, p. 10;

Žinai žodį, rasi kilerį, A. Šiuša, ŠA, 2005.02.12, Nr. 736.

Mokslas – šviesa

Mokslas – šviesa, be mokslo – maloni prieblanda, <http://www.zizirskiene.lt>, [žiūrėta 2010.01.14];

Mokslas – šviesa, o ne mokslas – tik prašvito ir į darbą, <http://c11.balsas.lt>, 2004.03.01; Senų patarlių šiuolaikinės versijos, gauta el. paštu, 2005.11.17, 2009.03.19, 2008.04.14; <http://www.cha.lt/2007/05/29>; <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];

Mokslas tai šviesa, o nemokslas – vos tik šviesa ir į darbą!, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2007.11.14;

Mokslas – šviesa, o už šviesą reikia mokėti, <http://www.cha.lt/2007/05/29>; <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12]; <http://mintera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04.

Mokslas kvailį tik gadina

Kvailį mokyti – tik žmogų gadinti, šnek., Vilnius, 2002.12.

Mokslo šaknys karčios, bet vaisiai saldūs

Mokslo šaknys karčios, o vaisius vis tiek anuliuoja! (pa.: apie G. Kirkilo diplomo anuliovimą), LNK, DvŽ, 2010.04.21;

Mokslo šaknys karčios, vaisiai, atrodo, taip pat (pa.: straipsnio apie mokslo reformą pavadinimas; kont.: Kam gi buvo reikalinga ta aukštojo mokslo reforma ir kurgi jos saldūs vaisiai? Sako, studentus, kaip ir viščiukus, reikia skaičiuoti rudenį. O valdantieji dabar viską skaičiuoja. Tegul paskaičiuoja, bet garsiai, kiek abiturientų pasirinko studijas

užsienyje ir ar tie gabūs mūsų jaunieji protai nepapildė milžiniškos emigrantų bendruomenės), <http://pilietis.delfi.lt>, 2010.08.31;

Lietuvoje mokslo šaknys saldžios, o vaisiai – kartūs (kont.: Netolimoje praetyje mane dažnai lydėdavo tėvų, artimų žmonių žodžiai: „Mokslo šaknys karčios, bet vaisiai saldūs.“ Tačiau šiandien tenka šį sakinį transformuoti kitaip: „Mokslo šaknys saldžios, o vaisiai – kartūs.“ Tėvai sakydavo: matai pro langą, kaip taiso kelią? Nenorėk tokio juodo darbo dirbti. Todėl stenkis, mokykis, kad netektų taip vargti), <http://pilietis.delfi.lt>, 2011.01;

Fantastikos šaknys karčios, o Lituanikono prizai – saldūs, D. ir G. Beresnevičiai, <http://www.qedata.se>, 1995;

Ant jo genealoginio medžio mokslo vaisiai neauga, Vilnius, VU, 2002.12.

Mokytis niekada ne vėlu

Mokytis niekada ne vėlu, net naktį prieš egzaminą, Vilnius, Saulėtekis, 2002.12;

Net likus dienai iki egzamino, studentas tikras, kad mokytis niekada ne vėlu, Vilnius, Saulėtekis, 2002.12;

Lieknėti niekada ne vėlu! (pa.: straipsnio apie dietas pavadinimas), <http://www.medicinavisiems.lt>, 26.08.2004;

Sportuoti niekada nevėlu (pa.: straipsnio apie vyresnio amžiaus žmonių sportą pavadinimas; kont.: Tyrimas: sportuoti niekada ne vėlu), <http://eli.mama.lt>, 2009.12.04.

Naktį visos katės pilkos

Ten, kur katės – visos naktys pilkos, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Namie ir sienos padeda

Namuose negro ir sienos nekenčia, <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Namuose nuo vagies ir sienos nepadės, <http://www.omni.lt>, 2004.03.04.

[Namo arkliai smarkiau bėga kaip iš namų]

Namo ir kelias blaivesnis, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];

<http://www.omni.lt>, 2004.03.04.

Nauja šluota gerai šluoja

Nauja šluota švariai šluoja, bet senoji žino visus kampus, <http://www.sveikinimai.com>;

Prokuratūra – ne valdžios šluota (pa.: straipsnio pavadinimas), LRt, 2003.08.25.

Nauji metai – nauji lapai

Nauji metai, nauji batai (pa.: reklama batų parduotuvės lange po Naujųjų metų), Vilnius;

Nauji mokslo metai – nauji iššūkiai (pa.: Studentų sąjungos laiškas naujų mokslo metų proga;

kont.: Mieli studentai, rugsėjo pradžia – laikas, kada atsiveria naujas, studentiškas kelias, kupinas naujovių žavesio ir vertingų patirčių), info@lsas.lt, 2008.09.08;

Nauja meilė – naujos ligos, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.1].

Ne drabužis puošia žmogų LPP I Nr. 2659 (10 var.)

Ne drabužiai puošia merginą, o jų nebuvimas (plg. rus. *He одежда красит девушку, а отсутствие оной!*, Reznikov 2009: 33), <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Ne rūbai puošia merginą, o jų nebuvimas, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12].

Ne iš kelmo išspirtas

Buvo ne iš kelmo spirtas, o iš drevės (kont.: – Tai gal dinkit iš čia, – patarė jam gydytojas. –

Nedingsiu, – ryžtingai atsakė žmogelis, nes buvo ne iš kelmo spirtas, o iš drevės), V. V. Landsbergis. Rudnosiuko istorijos, V., 2004, p. 74;

Ne iš kelmo spirtas, bet nuo jo nuspiertas, <http://www.manodrabuziai.lt>;

Ne iš kelmo spirtas, bet prie kelmo suspardytas, <http://www.cha.lt/2007/05/29>;
<http://www.patarles.lt>; (kont.: ...įvaldžius judesiuką, ne iš kelmo...),
<http://www.manodrabuziai.lt>.

[Ne kiekviena guotė yra raguotė; Ne kiekvienas svečias, kas viešnagėn atvažiuoja]

Ne kiekviena plona karvė panaši į stirną, <http://www.cha.lt/2007/11/15>;
Plona karvė niekada nebus stirna, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];
Ne kiekviena ragana, kuri šluotą perka, L. Darbutaitė, <http://www.qedata.se>, 1995;
Ne kiekvienas su barzda yra ožys, <http://www.cha.lt/2007/11/15>; <http://www.patarles.lt>; šnek.,
Vilnius, 2002.12.

Neperšokęs per griovį, nesakyk op LPP I Nr. 5389 (449 var.)

Klausimas: Kodėl negalima neperšokus griovio sakyti „op“? Atsakymas: Todėl, kad neperšokus paprastai sakome ką nors rusiškai, gauta el. paštu;
Nepasakęs „Stop!“, nešok per griovį, A. Šiuša, ŠA, 2006.01.28, Nr. 782;
Neperšokęs nesakyk „op“, šnek., Vilnius, 2002.12;
Neperšokęs griovio, nesakyk „op“. PATARLĖ
Būk laisvas, sakyk „op“ kada nori. PRANAS, R. Kazlas, „Nekenčiu reklamos“, XIII ser.,
2008.08.30, iš: <http://nekenciureklamos.blogas.lt/>, [žiūrėta 2010.07.21];
Nesakyk „op“, V. V. Landsbergis. Rudnosiuko istorijos, V., 2004, p. 100;
Neperšokęs per griovį, negirk dienos be vakaro, šnek., Vilnius, 2002;
Neperšokęs griovio, nespjauk į šulinį, iš interneto, 2004.

Ne piniguose laimė

Ne stipendijoje laimė, šnek., Vilnius, VU, 2002.12;
Atsisakė savo laimės, sužinojęs, kad ji ne piniguose, iš interneto, 2002.12;
Ne piniguose baimė, A. Šiuša, ŠA, 2008.01.12, Nr. 876;
Pinigai ne svarbiausia, bet malonu, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12].

Ne šventieji puodus lipdo

Dabar puodus lipdo ne vien šventieji (kont.: Pasirodo, ir užkietėję menininkai, ir meno vartotojai (dabar tarp jų nėra griežtos pertvaros, dabar puodus <...>) puikiausiai gali apsieiti be meno), ŠA, 2008.08.22, p. 2.

Ne tas durnas, kas yra durnas, bet tas durnas, kas durno klauso

Basas yra ne tas, kuris be batų basas, o tas, kuris juokiasi iš to, kur be batų basas (kont.: Klasikinė Kazlo frazė (beje, labai tinkanti kai kuriems ferrumiečiams): Basas yra ne tas,...), <http://www.ferrum.lt>, 2008.03.30.

Ne toks velnias baisus, kaip jį maliavoja

Ne toks baisus Karlsonas, kiek jo propeleris, sociumas.lt; <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];
Ne toks baisus velnias, kaip jo mažylis, <http://cl1.balsas.lt>, 2004.03.01;
Ne toks baisus velnia,s kaip karvė ant ledo, <http://cl1.balsas.lt>, 2004.02.29;
<http://www.cha.lt/2007/05/29>; <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];
Velnias ne toks vaizduojamas, koks yra juodas, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Ne vien duona žmogus gyvas LPP I Nr. 2958 (10 var.)

Ne vien degtine girtas žmogus (plg. rus. *He водкой единой пьян человек!*, <http://www.prokofiev.ru/prikol/text/t4/korki.htm>), <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04.

Ne viskas auksas, kas auksu žiba LPP I Nr. 831 (65(1) var.)

Ne viskas auksas, kas auksu žiba, bet kas smirda šūdu, tikrai yra šūdas!, <http://www.mintysposakiai.lt>, [žiūrėta 2010.07.13]; gauta el. paštu, 2010.05.07;

Ne viskas auksas, kas „kompaktu“ blizga (pa.: straipsnio pavadinimas; kont.: Paplitus kompaktiniams diskams, iš pradžių atrodė, jog nuo pat fonografijos atsiradimo trukusi kova su „parazitiniiais“ įrašų garsais pagaliau baigėsi. Raidės DDD buvo garso kokybės garantu, liudijusios idealią įrašų technologiją. Tačiau klasikinės muzikos kolekcininkai nepasidavė CD vilionėms ir užsispyrę tebekaupia vinilo albumų atsargas. Teigiama, kad pasaulyje nėra nė vieno solidaus „rimtosios“ muzikos rinkinio, sudaryto vien iš kompaktinių diskų. Tokios muzikos aštuoliai tvirtina, kad CD formato garsų „švara“ dvelkia šalčiu ir tik vinile įrežti grioveliai perteikia visas skambesio subtilybes), <http://www.gramofonas.lt>;

Ne viskas auksas, kas BMW žiba (pa.: BMW ir žigulio palyginimas), LTV, „Keliai. Mašinos. Žmonės“, 2003;

Ne viskas auksas, kas provincijoje žiba (kont.: ... Kartais gal tik sudužęs alaus butelis), J. Mekas. Laiškai iš niekur, V., 1997, LTR 6481(361);

Ne viskas auksas, kas žiba užsienyje (pa.: iš recenzijos apie P. Pukytės knygą „Jų papročiai“; kont.: Ji juokiasi iš svetimos šalies papročių ir parodo skaitytojams, kad ne viskas...), „Maxi panelė“, 2005.12, p. 23;

Ne kiekvieną dieną auksas žiba (pa.: Dvž personažas Brazauskas geria už Alekno laimėtą aukso medalį; kont.: Nu, įpilk, Onut. Juk žinai, ne kiekvieną...), LNK, Dvž, 2003.08.02;

Ne visa žiba, kas yra auksas, A. Šiuša, ŠA, 2006.05.13, Nr. 796;

Ne viskas, kas yra auksas, žiba, A. Šiuša, ŠA, 2007.02.24, Nr. 834;

Ne viskas tviska, kas auksu žiba. Ne viskas Sėkla, kas su barzda vaikšto (pa.: Sėkla – gerai žinomas barzdotas krepšinio sirgalius), LNK, 2009.04.27;

Ne viskas auksas, kas blogai guli, (plg. rus. *He все то золото, что плохо лежит*, <http://www.prokofiev.ru/prikol/text/t4/korki.htm>), <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04; <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];

Ne viskas auksas, kas blogai padėta, <http://www.zizirskiene.lt>;

Ne viskas saulė, kas kyla (plg. rus *He все то солнышко, что встает*, <http://www.prokofiev.ru/prikol/text/t4/korki.htm>), <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Ne viskas saulė, kas ryte pakyla (kont.: Apie vyrus: „Ne viskas saulė..“), <http://www.ferrum.lt>, 2008.05.22;

Ne viskas alus, kas geltona ir putoja, <http://www.marskineliai.lt>; (pa.: internautai rašo žinomus posakius), <http://pazintys.draugas.lt>, 2010;

Ne viskas Windows, kas kabo..., <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12]; demotyvacija.lt;

Ne viskas, kas skaidru – degtinė, šnek., Vilnius, Saulėtekis, 2002.12; <http://www.patarles.lt>; <http://www.cha.lt/2007/11/15>.

Neatidėk rytdienai to, ką gali padaryti šiandien

Ką gali padaryti rytoj, nedaryk šiandien, šnek., Vilnius, VU, 2002.12;

Ką gali padaryt rytoj, daryk poryt, šnek., ptk. merginai 20 m., Vilnius; 2002;

Ką gali padaryti šiandien, daryk poryt, tada turėsi dvi laisvas dienas, <http://www.ferrum.lt>, 2008.01.15;

Nieko neatidėliok rytdienai. Geriau atidėk porytdienai ir turėk dvi laisvas dienas!, <http://www.cha.lt/2007/08/23>;

Vienuoliktas Dievo įsakymas: ko nepadarei vakar, nedaryk ir šiandien, nes padarysi rytoj!, A. Šiuša, ŠA, 2004.11.20, Nr. 725;

Viską, ką gali padaryti, atidėk rytdienai, ko negali, daryk iškart, A. Šiuša, ŠA, 2003.10.18, Nr. 673;

Kam daryti šiandien, jei galima rytoj?, šnek., Vilnius, Saulėtekis, 2002.12;

Kam daryti tuoj, jei gali rytoj?... (pa.: Žvyras ir Nuodas atsako, kad vaikus gandrai neša, kopūstų lauke suranda ir pan.; kont.: Iš kur atsiranda vaikai? (Silvija, 7 m.). Vyrų išvada: kam daryti...), „Maxi panelė, 2006.11, p. 16;

Kam atidėliot rytdienai, jei galima po savaitės!, <http://www.ferrum.lt>, 2007.06.18;

Niekada neatidėk rytojui to, ką už tave šiandien gali padaryti kiti, <http://www.manodrabuziai.lt>;

Neatidėti rytojui to, ką gali padaryti po metų (kont.: Galėjau suteikti joms šitą džiaugsmą ir keliais tuziniais dienų anksčiau! – piktai tariau sau. – Turi, branguti, itin mielą įprotį – neatidėti rytojui...), M. Frajus. Paprasti stebuklingi daiktai, vertė D. Saukaitytė, V., 2006, p. 174;

Vištos niekada rytojui neatideda to, ką gali padėti šiandien, šnek., Vilnius, Saulėtekis, 2002.12;

Ką gali suvalgyti šiandien, nepalik rytojui, šnek., Vilnius, Saulėtekis, 2002.12;

Neatidėk rytdienai to, ką gali išgerti šiandien (plg. rus. *Не откладывай на завтра то, что можно выпить сегодня*, <http://www.prokofiev.ru/prikol/text/t4/korki.htm>), <http://cl1.balsas.lt>, 2004.02.29;

Neatidėk rytdienai tos, kurią gali jau šiandien (plg. rus. *Не откладывай на завтра ту, что можешь уже сегодня!*, <http://www.prokofiev.ru/prikol/text/t4/korki.htm>), <http://cl1.balsas.lt>, 2004.02.29.

Neduok pavalgyt, duok pašnekėt

Neduok pavalgyt, duok varškės (kont.: Kitas judėjimo entuziastas siūlė pradėti kovą su varškėfobija, kuri yra nuo seno įsigalėjusi Lietuvoje. Tai rodo tokie posakiai kaip „Nuo varškės dantys išbarškės“, „Iš bado šuo ir varškę ėda“ ir pan. NVVGA tinkle „Facebook“ didėja nelyg sniego gniūžtė – per keturias dienas nuo rezonansinio straipsnio pasirodymo varškės gynėjų susibūrė daugiau nei 2000. Čia varžomasi, kas sukurs šmaikštesnę situacijos karikatūrą ar posmą), <http://www.lrytas.lt>, 2011.07.28.

Negirk dienos be vakaro LPP I Nr. 2310 (366(1) var.)

Negirk valstybės, neišklausęs jos himno!, A. Šiuša, ŠA, 2003.02.08, Nr. 639.

Nei bėgt, nei rėkt LPP I Nr. 1344 (35 var.)

Nei bėgti, nei rėkti, nei į komiso parduotuvę važiuoti, LTR 5565(668).

Nei du, nei vienas LPP I Nr. 2769 (21 var.)

Išėjo nei Du, nei penkiolika (pa.: Vienas, Du, Trys – veikėjai; kont.: Eina Vienas verkdamas keliu pas karalių Milijoną skūstis. <...> – Va, Karaliau, išėjo nei Du...), V. V. Landsbergis. Rudnosiuko istorijos, V., 2004, p. 91.

Neik su velniu obuoliauti – paliksi be obuolių ir be terbos

Neik su fantastu kometauti, M. Lužytė, <http://www.qedata.se>, 1995;

Neik su Viljamsu obuoliauti (pa.: „Dviračio žinių“ peliūkščiai kuria „originalias“ frazes apie dabartinį gyvenimą), LNK, DvŽ, 2004.05.17.

Neimk į galvą

Neimk į galvą, imk į burną, <http://www.cha.lt/2007/05/29>;

Neimk į galvą, imk į burną, neimsi į burną, gausi į galvą... (pa.: internetinio forumo dalyvio šūkis), www.cha.lt/2007/04/20.

Neišsižadėk lazdos, terbos ir turmos

Terbos, lazdos ir fantastikos niekada neatsižadėk, M. Lužytė, <http://www.qedata.se>, 1995.

Nekask duobės kitam – pats įkrisi LPP I Nr. 2830 (442 var.)

- Nekask duobės kitam, arba ką sviestu pagadinsi...* (pa.: straipsnio pavadinimas; situacija: dvi draugės nusprendžia iškrėsti bendraklasiui kiaulystę ir klasėje jo kėdę ištepa sviestu. Atsitiktinai mokytoja liepia ant jos atsisėsti vienai iš draugių; kont.: Išvada: verta kartais įsiklausyti į senų patarlių išmintį, net jei ir labai nuvalkiota atrodo, oi verta...), „Maxi panelė“, 2006.09, p. 16;
- Nekask duobės kitam – tegul pats išsikasa*, A. Šiuša, ŠA, 2009.03.13, Nr. 932; <http://www.marskineliai.lt>; (pa.: inernauto šūkis), <http://chatas.lt>, 2006; (pa.: inernauto moto jo anketoje), <http://www.heartagram.lt>, 2008;
- Nekask duobės kitam – tegul pats sau kasasi*, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2009.01.20;
- Nekask kitam duobės, lai pats išsikasa*, <http://www.cha.lt/2007/05/29>; (pa.: komentaras svetainėje „Atsiųskite savo pasiūlymą, kodėl Lietuva yra geriausia šalis pasaulyje!“; kont.: Svarbiausios dvi lietuvių liaudies patarlės: 1) Nekask kitam duobės, lai pats išsikasa; 2) Duoda – imk, muša – duok atgal), <http://www.millionreasonswhylithuaniaisthebestcountryintheworld.com>;
- Nekask griovio kitam, tegul pats išsikasa*, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2007.11.24;
- Nekask duobės kitam, kad jis nepanaudotų jos kaip apkasos* (plg. rus. *He пої яму другому, чтобы он не использовал ее как окоп*, <http://www.prokofiev.ru/prikol/text/t4/korki.htm>), <http://www.cha.lt/2007/05/29>; <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12]; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;
- Nekask duobės kitam, nes teks pačiam užkasti*, šnek., ptk. Studentui apie 20 m., Vilnius, 2002;
- Nekask duobės kitam. Pasisamdyk geriau ekskavatorių*, <http://www.mintysposakiai.lt>;
- Suvalkietiška patarlė: „Nekask kitam duobės, nes gali kaimynui šulinį iškasti“*, <http://www.siuvinejimas.com>;
- Iškasus sau duobę – kiti įpuola*, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788);
- Kas kitam duobę kasa, tas po galais eina*, <http://www.cha.lt/2007/05/29>;
- Kasdamas kitam duobę, neužkliūk už aukštos įtampos kabelio*, radijo stotis „M-1“, 2002.12;
- Kasdamas kitam duobę, žiūrėk, nenukirsk aukštos įtampos kabelio!*, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];
- Kasdamas kitam duobę: 1) kastuvą pasikeisk į ekskavatorių, nes jis [kitas] gali ir išlipti; 2) žiūrėk, nenukirks aukštos įtampos kabelio* (pa.: užduotis pabaigti posakį „Kasdamas kitam...“), LTV, „Humoro vakarienė“, 2006.10.21;
- Nekask kitam duobės, o tai dar aukštos įtampos laidus gali nukirst...*, <http://www.cha.lt/2007/05/29>;
- Neduok rašyti laiško kitai – pati įkliūsi* (pa.: situacija: merginos draugė iš jos telefono merginos dėdei nusiunčia nešvankią žinutę; kont.: Patarlė. Neduok rašyti...), „Maxi panelė“, 2006.08, p. 39;
- Nekask kaimyno obels, nes pats įkrisi į iškastą duobę...*, <http://www.cha.lt/2007/05/29>;
- Nekask kitam duobės – jis įkris į tą, kurią kasa tau...* (pa.: internetinio blogo šūkis), <http://enorca.blogas.lt>, 2010;
- Nelipk į griovį, nes pats įkrisi*, LTR 7186(316);
- Nekask koju kitam, vis tiek svarbiausia ne ūgis, o meilė* (kont.: Labai įsimylėjau žemesnį už save. Viskas būtų gerai, tik kartu vaikstant man gėda prieš aplinkinius... <...> Vyrų išvada: nekask koju...), „Maxi panelė“, 2006.07, p. 16.

Nekirsk šakos, ant kurios pats sėdi

- Nepjauk šakos, ant kurios niekas nesėdi*, <http://www.cha.lt/2007/11/15>; <http://www.cha.lt/2007/05/29>; <http://www.patarles.lt>; šnek., Vilnius, VU, 2002.12; <http://www.manodrabuziai.lt>; <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];
- Nespjauk šakos, ant kurios sėdi*, A. Šiuša, ŠA, 2008.02.29, Nr. 883;
- Nepjauk svetimo genealoginio medžio*, A. Šiuša, ŠA, 2007.10.20, Nr. 865.

Nekišk nosies, kur nereikia

- Nekišk reikalo, kur nosis nelenda*, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Nekviestas svečias blogiau už totorių

Nekviestas svečias blogiau nei Gagarinas, <http://www.cha.lt/2007/05/29>;

Ufonautų patarlė: „Neprašytas svečias blogesnis už Gagariną“, <http://www.sveikinimai.com; sociumas.lt>.

Nemesk kelio dėl takelio

Nemesk kelio dėl takelio, mesk dėl greitkelio (pa.: laidos anonsas), LTV, Keliai. Mašinos. Žmonės, 2009.09.03;

Meskim kelią dėl Garliavos takelio (pa.: straipsnio pavadinimas; kont.: Susidūrusi su Kedžių-Venckų klanu ir jo surinkta Garliavos minia, savaitę trypusia teismo sprendimą, prezidentė nestojo ginti nei teismo, nei teisinės valstybės principų. <...> Ar Lietuva jau metė teisinį kelią dėl Garliavos takelio?), R. Valatka, <http://www.lrytas.lt>, 2010.05.27;

Nesuk iš fantastikos kelio dėl realybės šunkelio. (Neverta), R. Buivydas, <http://www.qedata.se>, 1995.

Nemokamas tik sūris pelėkautuose

Nemokamai tik sūris spaštuose. Arba kambarys „Uniquestay“ viešbutyje (pa.: viešbučio reklama (su vaizdu)), delfi.lt, 2006.10.19;

Antrajai pelei sūris nemokamai, <http://www.zizirskiene.lt>;

Nemokamas sūris! (pa.: verslo skelbimas; kont.: Kaip visi puikiai žinome, nieko nemokamai nėra ir nebūna. Tiesiog noriu pasiūlyti susikurti savo pajamų šaltinį dirbant 5–10 valandų per savaitę), <http://imones.balsas.lt>.

Nemokyk žuvies plaukti

Mokai žuvį plaukiot..., <http://www.cha.lt/2007/11/15>.

Nepagautas – ne vagis

Nepagautas, o vagis, šnek., Vilnius, 2002.12;

Nepagautas – ne kaifas!, <http://www.zizirskiene.lt>, [žiūrėta 2010.01.14];

Nepagautas – ne šauktinis, <http://www.cha.lt/2007/05/29>.

Nepirk katės maiše

Nepirk katės maiše, geriau liūta, šnek., užr. apie 1975–1985;

Būk atsargus: katę pirk maiše, iš interneto, 2002.12;

Katę maiše nenupirksi, kataloge knygos neišsirinksi, LTR 3704(1167), Seredžius, 1964;

Perka arkliuką tamsiame maiše (pa.: konservatorius N. Puteikis apie kandidatę į prezidentus D. Grybauskaitę; kont.: Dienos citata. Visa Lietuva perka...), VD, 2009.03.09, Nr. 55(409), p. 1.

Nėra blogo oro, tik bloga apranga

Nėra blogo oro, tik bloga apranga, nėra blogos nuotaikos, jei žiūri LNK, LNK, „Kakadu“, 2010.01.23.

Nėra namų be dūmų

Tabako reklama vaikų darželyje: Nėra namų be dūmų, A. Šiuša, ŠA, 2003.01.11, Nr. 635.

Dūmuose yra namai, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788);

Tikra ugnis visiems namams be dūmų! (pa.: reklaminius šūkis; kont.: Biožidiniai – tikra ugnis visiems namams be dūmų!), <http://www.skelbi.lt>, 2010.01.29;

Kur rūmai, ten dūmai (pa.: apie įstrigusią Valdovų rūmų statybą ir skirtingus institucijų sprendimus), LTV, „Savaitė“, 2011.02.13.

Nėra padėties be išėities

Nėra situacijų be išėities. Yra tik situacijos, kai išėitis tavęs netenkina,
<http://humoras.mikasbinkis.lt>;

Kaip moko Kamasutra – nėra padėties be išėities..., <http://www.cha.lt/2007/11/15>, [žiūrėta 2009.09.16];

Padėties be išėities nebūna (Kamasutra), <http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta 2009.09.16];
<http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12]; <http://www.marskineliai.lt>;

Iš visokios išėities yra padėtis, A. Šiuša, ŠA, 2007.04.28, Nr. 842;

Ieškodamas išėities iš padėties, pasitikrink, ar esi įėjęs, A. Šiuša, ŠA, 2004.08.21, Nr. 713;

Nėra išėities be sueities (pa.: zakristijonas aiškina klebonui, kas turi aiškinti: klebonas apie šonkaulį, mokytoja apie gandrus, tėvai apie kopūstus, o vaikai kaip „kralikai“ žino – nėra išėities...), LNK, DvŽ, 2004.05.18;

Gyvenimas kaip mašina: kai jau nėra kitos išėities, visada lieka rankinis stabdis (pa.: „taip lytiškai galima šviesti berniokus“), DvŽ, LNK, 2004.05.18.

Nėra to blogo, kad neišeitų į gera LPP I Nr. 1519 (57 var.)

Nėra to varveklis, kuris neišeitų į gera... (kont.: Ir štai atsitiko tokia nelaimė – tarsi koks papildomas Dievo pirštas nuo stogo nukrito varveklis ir pataikė Rudnosiukui tiesiai ant galvos. Iš pradžių Rudnosiukas stovėjo kaip pritrenktas, bet paskui atsigavo ir kaipmat visa tai aprašė naujame eilėraštyje: <...>. Tačiau, matyt, nėra to varveklis <...>. Taip atsitiko ir Rudnosiukui, nes netrukus šis Rudnosiuko eilėraštis viename miško festivalyje, skirtame tarptautiniams žvėrių metams, laimėjo pirmąją vietą), V. V. Landsbergis. Rudnosiuko istorijos, V., 2004, p. 28;

Nėra tokios blogos Eurovizijos, kurios nepataisytų mūsų krepšinis (pa.: apie 2011 m. į Euroviziją išrinktą E. Sašenko; kont.: Koks skirtumas – pateks, nepateks – juk sava, tad gerai arba nieko... Be to, jau kažkur rašiau, nėra tokios blogos...), <http://www.manodrabuziai.lt>, 2011.02.26;

Nėra to blogo, dėl ko nenugriūtų Vidas (pa.: faktai apie V. Ginevičių), <http://kriu.lt/faktai/vidas-ginevicius>;

Nėra to gero, kas neišeitų į bloga, šnek., Klaipėda, 2002.12;

Nėra to gero, kas nesibaigtų, ten pat;

Nėra to gero, kas neišeina į bloga ir nesugrįžta dar geresnis tik tam, kad išvirstų į bloga... (pa.: situacija: dvi seserys susipyksta dėl virtuvės tvarkymo. Paskui viena sesė, atsieit norėdama susitaikyti, pasisiūlo sutvarkyti kitos kambarį. Sutvarko, bet į lovą prideda žuvies vidurių...; kont.: ...Gyvenimo tiesos? Nėra to gero...), „Maxi panelė“, 2007.04, p. 38;

Nėra to blogo, kas neišeitų į internetą, <http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta 2009.09.16];
<http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12]; <http://www.marskineliai.lt>; šnek., Vilnius, 2002.12, (pa.: skyrelis antraštė), <http://www.dykai.lt>, 2008;

Nėra tiek daug gero, kas išėitų iš interneto (pa.: interneto komentaras; kont.: Aš manyčiau kiek kitaip. Nėra tiek daug...), <http://pazintys.draugas.lt>, 2010;

Nėra to blogo, kas nepapultų į internetą (pa.: internauto šūkis), <http://forum.lrytas.lt>, 2010.02.16;

Nėra to blogo, kas neišeitų į ferrumą (pa.: ferrum – forumo pavadinimas), <http://www.ferrum.lt>, 2007.08.13, [žiūrėta 2010.08.30];

Nėra to blogo, kas neišeitų į eterį (pa.: iš komentario; atsakymas į „Nėra to blogo, ko nesuvalgytų studentas“), <http://pazintys.draugas.lt>, 2010.04.13;

Nėra to blogo, kas neišeitų į Seimą, <http://www.demotyvacija.lt> (su vaizdu);

Nėra to blogo, ko nepadarytų studentas (pa.: seksualinė potekstė; kont.: ...studentas. Ko neprarytų – geriau), <http://www.ferrum.lt>, 2008.05.26, [žiūrėta 2010.08.30];

Nėra to blogo, ko nesuvalgytų studentas, <http://www.cha.lt/2007/11/15>, [žiūrėta 2009.09.16]; (pa.: straipsnelio apie pienišką dešrelę pavadinimas), <http://newsgroups.derkeiler.com>, 2008; <http://www.patarles.lt>; šnek., Vilnius, 2002.12; <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12]; (pa.: studentai tepa sumuštinis ir kalba apie maistą. Kalba

pakrypsta apie „kečupą“ ir vienas sako: „Nėra to blogo, kurio nesuvalgytum su kečupu.“ Kitas jį pataiso: „Nėra to blogo, kurio nesuvalgytų studentas“), šnek. (lietuvių šeima), Liuksemburgas, 2010; <http://www.demotyvacija.lt>, 2010, (pa.: internauto šūkis); <http://www.akvariumas.net>; (kont.: „Nėra to blogo, ko nesuvalgytų studentas“, – tai tik vienas iš daugybės panašių ironiškų pasakymų, apibūdinančių studentų gyvenimą), <http://www.njuspeipis.lt>; (kont.: skatindami bendruomeniškumą, mes rengiame akciją, kurios metu vieningai tepsime ilgiausią sumuštinį, bandydami paneigti plačiai žinomą frazę, kad nėra to blogo...), <http://atstovybe.lt>; (kont.: Lietuvoje sklando posakis: „Nėra to blogo <...>.“ Nereikėtų stebėtis, jei neilgai trukus tai bus realybė. Dabar bakalauro laipsnio siekiantys studentai gauna 1–2,5 minimalaus pragyvenimo lygio (MGL) dydžio stipendijas – 130–325 litus), <http://www.bernardinai.lt>, 2007.08.11; (kont.: Ironiškas juokelis, kad nėra to blogo, ko nesuvalgytų studentas, sunkmečiu įgauna šiek tiek kitokią prasmę. <...> Margarita savaitės išlaidoms iš tėvų gauna apie 50–60 litų: „Maistą stengiuosi pirkti patį pigiausią“), <http://druskininkietis.lt>, 2010.10.19;

Nėra to blogo, ko studentas nesuvalgytų (pa.: komentaras po straipsniu apie nuodingus grybus), <http://www.15min.lt>, 2010.07.1;

Nėra to blogo, ko nevalgytų studentas, <http://www.demotyvacija.lt>;

Nėra to blogo, ko nevalgo studentas (pa.: internetinis komentaras), <http://pazintys.draugas.lt>, 2010.12.21;

Nėra to blogo, kurio nesuvalgytum su kečupu, (pa.: studentai tepa sumuštinius ir šnekasi apie maistą. Kalba pakrypsta apie „kečupą“, vienas sako: „Nėra to blogo...“), šnek., 2010;

Nėra to blogo, ko neišeitų išgert, (pa.: internauto šūkis), <http://www.ferrum.lt>, 2007.06.01, [žiūrėta 2010.08.30];

Nėra to blog'o, ko nesuvalgotumėme, (kont.: Šiandien visi gali viską. Fotografuoja kas antras nelabai talentingas, bet norintis nusipelnėti visuomenei, jaunuolis; praktiškai kiekvienas yra rašytojas – skiriasi tik priemonės: popierius, cigarečių pakelis, šeštadienio L.rytas, forumas, blogas, sms), <http://kulturosmagistrai.blogspot.com>;

Nėra to blogo, ko neskaitytų Paršonis (pa.: blogerių dainelės priedainis), <http://lolz.lt>, 2010.01.21;

Nėra to blogo, kas nepatiktų (kont.: Netolimos šalies sostinės specialūs padaliniai išvaikė mazohistų protesto demonstraciją. Kaip praneša spauda, abi pusės liko patenkintos ir susitarė susitikti dar ne kartą), <http://mano.zebra.lt>, 2009.11.04;

Nėra to blogo, kurio vyrai nemėgtų. Nėra to blogo, kuris tavęs nenugalėtų (kont.: Esu bloga, kaip tapti geresne? <...> Vyrų išvada: nėra to blogo...), „Maxi panelė“, 2006.07, p. 16;

Nėra blogos dovanos, kuri neišeitų (kont.: Nėra blogos dovanos, kuri neišeitų. Taip mano Vilniaus universiteto studentai Sandra ir Petras. Iškart po švenčių su draugais juodu organizuoja dovanų „keityklą“ – visi sunėša neįtikusias dovanas ir iškeičia į mieslesnį daiktą), <http://www.diena.lt>, 2008.12.29.

Nesidžiauk radęs, neverk pametęs LPP I Nr. 3268 (233 var.)

Nesidžiauk radęs, neverk pametęs. PATARLĖ

Verkiu ir džiaugiuosi. PRANAS, R. Kazlas, „Nekenčiu reklamos“, XXI ser., 2008.08.30, iš: <http://nekenciureklamos.blogas.lt/>, [žiūrėta 2010.07.21];

Nesidžiauk radęs, neverk išsiskyres (pa.: siužetas apie Brazausko ir Kristutės nesutampančias turto deklaracijas. Brazauskas sako, kad jis didžiausias Kristutės turtas. Patarle užbaigiamas siužetas), LNK, DvŽ, 2005.11.29;

Nesidžiauk nusipirkęs, neverk teismuose (pa.: straipsnio pavadinimas; kont.: Ponia Ramutė Jurevičienė kovoja dėl automobilio, kurį Kauno rajone gyvenanti moteris teisėtai nusipirko prieš trejus metus. Vargai dėl automobilio prasidėjo po pusantrų metų, kai savininkė nusprendė transporto priemonę parduoti – nuvykus į Kauno „Regitra“ paaiškėjo, kad automobilis vogtas), <http://www.delfi.lt>, 2006.03.24;

Neverk linksmindamasi, nesidžiauk liemenėlę pametusi... (pa.: pasakojimas apie labai smagią iškylą gamtoje, kuri baigėsi nelabai smagiai: mergina iš vandens išlipo be viršutinės

maudymosi kostiumėlio dalies; kont.: Moralas: neverk linksmindamasi <...>. Ar atvirksčiai?... Oi, susipainiojom...), „Maxi panelė“, 2007.01, p. 46;

Nesidžiauk nupirkęs – reikia dar ir sveiką parvežti (pa.: aprašoma situacija: muzikos festivaliui atvežamas labai geras ir brangus fortepijonas. Iškraudami iš sunkvežimio krovikai jį „pameta“; kont.: Gera žinia – fortepijonas buvo apdraustas. Bloga – remontas kainuos beveik 300 tūkstančių litų. Moralas: nesidžiauk nupirkęs...), „Maxi panelė“, 2007.07, p. 21.

Nesijuok, kad kaimyno pirtis dega

Juokis iš kaimyno pirties, kol tavoji nedega, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Nešik britvomis

Netriesk britvom, nes šikną susipjaustysi (pa.: iš mokinių tautosakos rinkinio), LTR 7187(246), 2002.

Neskubėk ir būsi pirmas

Nusipirkai motociklą, nusipirk ir karstą, arba Neskubėk ir būsi pirmas (pa.: iš diskusijos apie keturračius), <http://www.motogidas.lt>, 2008.12.24;

Neskubėk – ir nespėsi, <http://www.manodrabuziai.lt>; (pa.: Vilkaviškio „Senų vežimų klubo“ devizas), <http://www.vezimas.lt>, 2008.03.26;

Neskubėk, nes suspėsi, <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Neskubėk ir būsi paskutinis (pa.: užrašas ant „Aprangos“ atviruko „Snieguolė ir septyni nykštukai“. Snieguolė ir nykštukai – žinomi pramogų pasaulio žmonės), www.lietuva.lu, 2006.06.21;

Neskubėk ir būsi bebras (pa.: straipsnio antraštė; užrašas ant statybininko šalmo), „Nemunas“, Nr. 28-29, 2008.07.24–30.

Nespjauk į vandenį, teks pačiam gerti

Nespjauk į šulinį – pats ten pakliūsi (plg. rus. *He плюй в колодец – сам туда попадешь*, <http://www.prokofiev.ru/prikol/text/t4/korki.htm>), <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Nespjauk į šulinį – gal jis tuščias, <http://cl1.balsas.lt>, 2004.02.29, [žiūrėta 2010.01.12];

Nespjauk į šulinį – ten juk nieko nėra (plg. rus. *He плюй в колодец – там же никого нет...*, <http://www.prokofiev.ru/prikol/text/t4/korki.htm>), <http://cl1.balsas.lt>, 2004.02.29, [žiūrėta 2010.01.12];

Negerk iš šulinio, gal prireiks į jį spjauti, <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04; <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12]; <http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta 2009.09.16];

Neapspjauk obuolio, nes pats valgysi..., <http://www.cha.lt>, [žiūrėta 2009.09.16];

Jeigu jau krenti į šulinį, tai pirmiau reikėjo į jį spjauti, A. Šiuša, ŠA, 2008.09.05, Nr. 907;

Nespjauk į juodą vandenį – tai gali būti nafta, A. Šiuša, ŠA, 2007.05.12, Nr. 844;

Nespjauk į kaliošą – dar gali prireikti ant jo prisėsti, <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Tik neraštingas gali spjauti į šulinį, prie kurio kabo lentelė: „Nespjauk“, šnek., Vilnius, 2002.12;

Kiek bespjautum šulinin, vis tiek į mišką noris, <http://www.zizirskiene.lt>, [žiūrėta 2010.01.14];

Kiek į šulinį nespjaudysi, vis tiek į mišką traukia (plg. rus. *Сколько в колодец не плюй, а все равно в лес тянет*, <http://www.prokofiev.ru/prikol/text/t4/korki.htm>), <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Kur nespjauk, pats ten pakliūsi, <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Kur nemesk, pats ten pateksi, <http://cl1.balsas.lt>, 2004.02.29, [žiūrėta 2010.01.12].

Netampyk miegančio liūto už ūso

Netampyk jaučiui už buliaus, <http://www.ferrum.lt>, 2008.06.09, [žiūrėta 2010.08.30].

Netempk gumos

Netempk gumos už uodegos, <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04.

Netepsi – nevažiuosi

Nepadėsi – nenuvažiuosi, <http://www.mintysposakiai.lt>, 2006.04.19;

Netepsi – nelaimėsi (pa.: „Teleloto“ parodija per humoro laidą), TV3, „Ačiū Dievui, atėjai“, 2008.01.24.

Neturėjo boba bėdos – nusipirko paršą LPP I Nr. 1580 (92 var.)

Neturėjo paršelis vargo, bet nusipirko jį bobutė, A. Šiuša, ŠA, 200.04.28, Nr. 842.

Neturėk pinigų, bet turėk gerų draugų

Neturėk 100 „žalių“ – turėk 100 draugų (kont.: ... draugų – sako mūsų senolių patarlė.

Šiandien mes interpretuojame ją taip: neturėk 100 „žalių“ – pakanka turėti interneto ryšį, kad galėtum susirasti 100 000 draugų iš viso pasaulio), www.draugas.lt;

Neturėk 100 draugų, o turėk išūlų snukį, <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Neturėk 100 draugų, o turėk naglą snukį, gauta el. paštu, 2005.11.17, 2009.03.19, 2008.04.14; <http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta 2009.09.16]; <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12], www.lietuva.lu, 2006.06.21.

Norėk ragaišio, bet žiūrėk duonos

Norėk ragaišio, bet žiūrėk ir duonos (geriausia turėti abu), LTR 7186(1110).

Nori ant svetimos kupros į rojų įžengti

Nori ant svetimo pimpaliuko į rojų nuvažiuoti?, LNK, serialas „Nekviesta meilė“, 2009.04.23;

Ant svetimo b į rojų nenuvažiuosi* (R. Paksas), <http://www.ferrum.lt>, 2008.08.20, [žiūrėta 2010.08.30].

Nuo adatėlės ant kumelėlės LPP I Nr. 36 (78 var.)

Iš pradžių iki lemputės, o po to iki bobutės, <http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta 2009.09.16].

Nuo ko susirgai, tuo ir gydykis

Nuo ko susirgai, tuo ir gydyk... arba alum, <http://www.ferrum.lt/>, 2007.10.04, [žiūrėta 2010.08.30].

Nuo likimo nepabėgsi

Nuo likimo pabėgti gali, nuo atsitiktinumo – ne, A. Šiuša, ŠA, 2007.02.24, Nr. 834.

Nuo meilės iki neapykantos vienas žingsnis

Nuo meilės iki neapykantos – tik vienas kartas, šnek., Vilnius, 2002.12; <http://www.patarles.lt>; <http://www.cha.lt/2007/11/15>, [žiūrėta 2009.09.16]; <http://www.mintysposakiai.lt>, 2009.08.24;

Nuo meilės iki neapykantos vienas žvilgsnis, A. Šiuša, ŠA, 200.08.21, Nr. 713;

Nuo didingo iki juokingo – tik viena rinkiminė kampanija, šnek., Vilnius, 2002.12.

Nuo vilko bėgo, ant meškos (lokio) užbėgo

Ant meškos užšokus, vilkas jau nebaisus, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788);

Bėgau nuo Rusijos meškos – užšokau ant Lietuvos vilko! (pa.: su tokiu plakatu prie teismo Vilniuje protestavo Rusijos pilietis S. Kuzminychas), LRt, 2009.08.03.

Obuolys nuo obels netoli krenta

Obuolys nuo obels netoli rieda, aišku, jei obelis ne ant kalno, šnek., Vilnius, 2002.12;

Viljamsas nuo Adamkaus netoli rieda (pa.: peliūkščiai kuria „originalias“ frazes apie dabartinį gyvenimą), LNK, DvŽ, 2004.05.17;

Ir vėl Adamkaus obuolys netoli nuo „Viljamsso“ riedės (pa.: peliūkščiai kuria „originalias“ frazes apie dabartinį gyvenimą), LNK, DvŽ, 2004.05.17;

A. Zuokas nuo R. Pakso toli nerieda (pa.: apie įvairių valdžios struktūrų savivalę; kont.: ...Valdžia viską išsiaiškina. Norės – leis, nenorės – uždraus. Sugalvojo Vilniaus meras A. Zuokas „megztašias beretes“ suvilioti ir sako: „Uždrausiu alų Vokiečių gatvės kavinėse.“ Štai taip. Net jo didžiausi nedraugai liberaldemokratai liberalcentristų bosą giria. A. Zuokas nuo...), R. Valatka, LRt, 2003.09.29;

Žydas nuo arabo netoli tenurieda, <http://www.ferrum.lt>, 2007.06.13, [žiūrėta 2010.08.30];

Brokeris nuo peidžerio netoli nukrenta. (Kileris), <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];

Išminuotojas nuo kastuvėlio netoli krinta, <http://c11.balsas.lt>, 2004.02.29, [žiūrėta 2010.01.12]; <http://www.mintysposakiai.lt>; <http://www.cha.lt/2007/02/23>, [žiūrėta 2009.09.16];

Jeigu ant jūsų nukrito obuolys, greičiau tepkite slides: obelis nuo obuolio netoli krenta, <http://www.sveikinimai.com/sms-tekstai/liaudies-ismintis/>, [žiūrėta 2010.01.12];

Kiaušinis nuo vištos netoli krenta (plg. rus. *Яйцо от курицы недалеко падает*, <http://www.prokofiev.ru/prikol/text/t4/korki.htm>), <http://www.cha.lt/2007/05/29> [žiūrėta 2009.09.16]; <http://c11.balsas.lt>, 2004.03.01, [žiūrėta 2010.01.12]; <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];

Obuolys gali toli riedėti nuo obels (pa.: dainininkas Radžis taip sako žurnalistei apie santykius su motina, kuri jį pagimdė kalėjime ir atidavė į vaikų namus. Jis norėjo pasakyti, kad vaikas iš vaikų namų irgi gali užaugti doru žmogumi), LNK, „Kelias į žvaigždes“, 2006.10.20.

Padaryk gerą darbą

Padaryk gerą darbą ir dar pasigailėsi, <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Padaryk gerą darbą ir jis tave užknis, <http://www.zizirskiene.lt/>, [žiūrėta 2010.01.14].

Pačios gražumu sotus nebūsi

Iš pačios sotumo nebūsi gražus, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Pagal rūbus sutinka, pagal protą palydi

Pagal treningą sutinka, pagal babkes palydi, LNK, DvŽ, 2002.02.08;

Svečius sutinka pagal rūbą, išlydi pagal snukį (plg. rus. *Гостей встречают по одежке, а провожают – по морде!*, <http://www.prokofiev.ru/prikol/text/t4/korki.htm>); <http://www.zizirskiene.lt>, [žiūrėta 2010.01.14];

Svečius sutinka pagal aprangą, o išlydi – per snukį, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];

Pagal išvaizdą sutinka, pagal protą išvaro, <http://c11.balsas.lt>, 2004.02.29, [žiūrėta 2010.01.12];

Pagal nick'ą sutinka, pagal IP išlydi, <http://humoras.mikasbinkis.lt>; www.mamutai.puslapiai.lt, [svetainė nebeveikia, užr. 2004].

Pagyvensim – pamatysim

Pagyvensim – išvažiuosim, <http://mindera.lt>; gauta el. paštu, 2005.11.17, 2009.03.19, 2008.04.14; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04; <http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta 2009.09.16]; <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12].

Panašūs, kaip du vandens lašai

Jie panašūs kaip du lašai iš vieno galo..., <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12].

Pasakyk, kas tavo draugas, ir aš pasakysiu, kas tu LPP I Nr. 2700 (13(2) var.)

Pasakyk man, kas aš toks, ir aš tau pasakysiu, kas tu toks..., <http://www.marskineliai.lt>;
Pasakyk, kuo mane laikai, ir aš pasakysiu, ko tau iš manęs reikia, šnek., Vilnius, 2002.12;
Pasakyk man, kas tavo draugas, ir abu – po velnių, <http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta 2009.09.16].

Pats pikčiausias žvėris – žmogus nedagėres

Pats didžiausias žemėj žvėris – tai Panavas nedagėres, LM, 2009.09.11, p. 8, LTR 7722(2/79).

Pečius vasarą molis, o šaltymetyje brolis

Prieš rinkimus brolis, po rinkimų molis, LRt, 2004.10.23;
Rinkėjas iki rinkimų brolis, o po rinkimų MOLIS (pa.: komentaras po straipsniu „Pagėgiuose ir Švenčionyse rinkimai vyks iš naujo“; kont.: ...MOLIS. Iki rinkimų tave glostys, pinigėlių siūlys, pažadais maitins, o po rinkimų niekam tu nebereikalingas), <http://www.delfi.lt>, 2007.03.04;
Vasarą molis, žiemą irgi ne pyragai, <http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta 2009.09.16].

Per barzdą varvėjo – dantys neregėjo LPP I Nr. 1184 (18 var.)

Per kojas varvėjo – burnoj neturėjo, <http://cl1.balsas.lt>, 2004.03.01, [žiūrėta 2010.01.12].

[Pėsčias važiuotam ne draugas; Alkanas sočiam ne draugas]

Plikas alkanam – ne draugas, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];
Sotus raitam ne pėsčias, <http://www.omni.lt>, 2004.03.04.

Pinigų kaip šieno

Pinigų turi kaip šieno, o šieno visai neturi, internetas, 2002.12.

Po pietų šaukštai

Pietūs po šaukštais, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Po kautynių rankom nemosikuoja

Po prezidento rinkimų biuleteniais nemojuojama, A. Šiuša, ŠA, 2004.06.05, Nr. 703.

Prieš vėją nepapūsi

Prieš vėją nepapūsi, jei pats vėjo pučiamas, šnek., Klaipėda, 2002.12;
Prieš vėją nepapūsi, ypač kai tas vėjas stiprus (kont.: ...vėjas stiprus – labai lietuviškas padėties nustatymas), LM, 1997, LTR 6481(114);
Prieš komisiją nepapūsi (pa.: atranka į šokių „Euroviziją“: finale pora, iki tol gavusi geriausių vertinimus, po trečio šokio gavo prastesnius), LTV, 2007.08.22;
Šlavėjo kredo: šluojant prieš vėją darbo nepritrūks, <http://www.patarles.lt>.

Prisivirei košės, tai ir srėbk

Sėdėdavo Rudnosiukas, tarkim, prisiviręs pilną puodą košės... (kont.: Panašiai atsitikdavo ir su draugais: sėdėdavo Rudnosiukas <...>, srėbdavo lėtai bei laukdavo ateinant kokio nors labai labai gero draugo), V. V. Landsbergis. Rudnosiuko istorijos, V., 2004, p. 145.

Protas yra, jėgos nereikia (plg. rus. *Сила ецть, ума не надо*)

Stogas yra – proto nereikia, <http://cl1.balsas.lt>, 2004.02.29, [žiūrėta 2010.01.12];
<http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta 2009.09.16]; <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];

Yra stogas – proto nereikia, <http://www.zizirskiene.lt>, [žiūrėta 2010.01.14];

Kūnas yra, proto nereikia, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];

Rankos yra – žmonos nereikia, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];
<http://www.mintysposakiai.lt>, 2008.10.19;
Žinios – jėga. Jėgų yra – proto nereikia, <http://www.zizirskiene.lt>, [žiūrėta 2010.01.14].

Pučia miglą į akis

Pūsti akis į miglą, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Pusryčius suvalgyk pats, pietus pasidalyk su draugu, vakarienę atiduok priešui

UNIX pasilik sau, DOS pasidalyk su draugu, „Windows“ atiduok priešui,
<http://www.mintysposakiai.lt>.

Ranka ranką mazgoja

Ranka ranką mazgoja, ir abi nešvarios, www.flcc.lt, 2002; LTR 3549(182);
Ranka ranką mazgoja, ir abidvi juodos, LMD I 403(17);
Ranka ranką plauna, koja koja kaso, o su ausimis – problema, <http://humoras.mikasbinkis.lt>;
Ranka ranką pjauna, A. Šiuša, ŠA, 2008.01.12, Nr. 876;
Dantis dantį trina (pa.: peliūkščiai kalbasi apie R. Smailytę, kuriai bobutė paliko kojine bormašinę), LNK, DvŽ, 2003.11.05.

Rytas gudresnis už vakarą

Rytas už „Žalgirį“ protingesnis, <http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta 2009.09.16].

Savi marškiniai vis arčiau kūno

Be marškinių arčiau kūno, <http://cl1.balsas.lt>, 2004.03.01, [žiūrėta 2010.01.12];
<http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];
Sava Marytė arčiau kūno, <http://www.zizirskiene.lt>, [žiūrėta 2010.01.14];
Sava Nataša arčiau kūno (plg. rus. *Своя Наташка ближе к телу*,
<http://www.prokofiev.ru/prikol/text/t4/korki.htm>), <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];
Sava Seimo narių biurokratija – arčiau kūno, D. Jastramskis, www.delfi.lt;
Savas okupantas – geriau, arčiau širdies ir namų, B. Godauskis, vilniausdiena.lt, 2008.04.19,
Nr. 55(409), p. 1.

Sena meilė nerūdija

Senas pyktis nepelija, www.sala.lt, 2004.

Senas draugas geriau negu du nauji LPP I Nr. 2703 (5 var.)

Senas draugas geriau dviejų draugų, <http://www.zizirskiene.lt>, [žiūrėta 2010.01.14].

Senas jautis vagos negadina

Kieno karvė nerėktu, o jauna avis vagos negadina, <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>,
2004.03.04;
Senas varnas neprašiks pro šalį, <http://cl1.balsas.lt>, 2004.02.29.

Skaldyk ir valdyk

Išrenk ir valdyk! (plg. rus. *Разделяй и властвуй*, Litovkina 2008: 252),
<http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];
Praskėsk ir valdyk!, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12].

Skęstantis ir už šiaudo griebiasi

Už šiaudo pagriebęs nenuskęsi, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Sotus alkaną neužjaučia

Sotus alkaną užjaučia (pa.: nominacija renkant 2004 m. Lietuvos šviesuolį: už tai, kad ekonomika – kai sotus alkaną užjaučia), LTV, 2004.11;
Alkanas persivalgiusį užjaučia, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788);
Sotus alkaną ne kartą turi, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];
Sotus girto nesupranta, <http://cl1.balsas.lt>, 2004.02.29; <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12]; <http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta 2009.09.16].

Spręsk ne iš ūgio, o iš smūgio

Svarbu smūgis, o ne ūgis! (Nykštukų liaudies išmintis), <http://www.marskineliai.lt>;
Svarbu ne ūgis, o balso stygų smūgis (pa.: iš VU dainų ir šokių ansamblio choro skelbimo; kont.: Ūgis: svarbu ne...), Vilnius, VU, 2009.06;
Svarbu ne ūgis, o kiek pakantus didesnysis... (pa.: komentaras po filmuku, kuriame mažas šunytis puola aviganį. Filmuko pavadinimas „Svarbu ne ūgis, o kas?“; kont.: Svarbu ne... Vo tep. Geresnis video būt, jei aviganis nebūtų nusiteikęs žaist), <http://www.cha.lt>.

Su dėka neatliksi, su pyragu neužkiši LPP I Nr. 2182 (44 var.)

Ačiū į lovą nepaguldysi, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];
<http://cl1.balsas.lt>, 2004.02.29, [žiūrėta 2010.01.12].

Su kuo sutapsi, toks ir pats tapsi

Su kuo susidėsi, su tuo ir prisigėrsi, <http://cl1.balsas.lt>, 2004.02.29, [žiūrėta 2010.01.12];
Su kuo susidėsi – nuo to ir pastosi (plg. rus. *С кем поведешься – от того и забеременеешь*, <http://www.prokofiev.ru/prikol/text/t4/korki.htm>), gauta el. paštu, 2005.11.17, 2009.03.19, 2008.04.14; <http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta 2009.09.16]; <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12]; <http://www.ferrum.lt>, 2008.06.12, [žiūrėta 2010.08.30];
Su kuo susidėsi – taip tau ir reikia, <http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta 2009.09.16]; <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12]; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;
Draugaudamas su panašiais gali tapti kvailiu, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Su tavim kalbėt, tai reikia rėtį pupų pasidėt

Su tavim dabar kalbėt, tai kaip su Juršėnu gert (pa.: Larisa Pusrusė kalbasi su pagiriotu lenku dėl mero rinkimų), LNK, DvŽ, 2003.06.22.

Šaukštas deguto statinę medaus pagadina

Šaukštas degtinės visą statinę deguto sugadina, A. Šiuša, ŠA, 2007.12.22, Nr. 874;
Šaukštas deguto visą medaus stiklinę sugadina, A. Šiuša, ŠA, 2003.02.08, Nr. 639;
Šaukštas medaus deguto statinės nepakeis (pa.: komentaras po žinutės, jog krepšininkų sutiktuvėse nebuvo M. Mikutavičiaus, ir „Tris milijonus“ dainavo kiti dainininkai; kont.: ...tie reperiai, čia gi 15-mečių muzika, kuri išvis į pievas pagal renginio kontekstą. Vienu žodžiu, gal ir gerai, kad Marijono ten ir nebuvo, nes šaukštas medaus...), <http://whatson.delfi.lt>, 2010.09.14.

Šaukštu proto neįkrėsi

Diržu proto neįkrėsi (pa.: užrašas socialinės reklamos plakate), Vilnius, 2008.

Šiluma kaulų nelaužo

Šildymo sezonas kaulų nelaužo. Pasmaugia, ir tiek (kont.: Lietuvių liaudies išmintis byloja: šildymo sezonas...), LNK, DvŽ, 2007.11.14;
Šilumos kaina laužo valdžiai kaulus (pa.: V. Deksnio straipsnio pavadinimas; kont.: To dar nebūta: gyventojų gautos sąskaitos už šildymą gruodžio mėnesį privertė sunerimti net valdžią. Pernykštę žiemą jos buvo netgi didesnės, bet Vyriausybė tada dėl to nepajudino nė piršto), <http://www.lrytas.lt>, 2011.01.28.

Šimtas uodų kumelę papjauna

Šimtas kumelių uodų neėda, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Širdelė – ne avelė, šieno nepaduosi

Blondinė – ne šuo, prijuko – neišmaitinsi, šnek., Klaipėda, 2002.12;

Boba – ne žvirblis, atskrido – neišmaitinsi, šnek., Vilnius, 2002.

Štai kur šuo pakastas

A. Čekuolis ne tik žino, kur šuo pakastas, bet pats jį ir pakasė, VD, 2009.05.30, p. 23;

Štai kur šuo prasikasė, <http://www.omni.lt>, 2004.03.04.

Šūdas – ne sviestas, Kalvarija – ne miestas

Šūdas – ne sviestas, Čikaga – ne miestas, J. Mekas. Laiškai iš niekur, V., 1997, LTR 6481(360).

Šukės laimę neša

Šukės laimę neša – pradėkite nuo pietų servizo, apie 1975–1985, LTR 5565(473);

Šukės laimę neša. Tad atsidusios jas metame į šiukšlių dėžę, „Pirmadienis“, 1997.05.05–11, p. 9, LTR 6481(134).

Sulig Jurgio ir kepurė LPP II Nr. 6461 (161 var.)

Pagal Jurgio ordiną ir kepurė, LNK, DvŽ, 2007.11.27, LTR 7722(3/20).

Sunku pratybose – lengva mūšyje

Sunku gydyti – lengva grabe, <http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta 2009.09.16];

<http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];

Sunku ligoninėje, lengva rojuje, <http://www.zizirskiene.lt/>, [žiūrėta 2010.01.14].

Šuns balsas į dangų neina

Bankininkų balsas į dangų neina (pa.: straipsnio antraštė; kont.: Vokietijoje dirbantis amerikiečių pastorius, pasiūlęs bankininkams sunkiu metu kreiptis į dangų, teigia sulaukęs daugybės pagalbos prašymų...), LŽ, 2008.10.15, p. 24;

Macijausko balsas į dangų neina (kont.: Klausimas: kaip paveiks Lietuvos vyrų krepšinio rinktinę A. Macijausko išpažintis? 1)..., 2)..., 3) A. Macijausko balsas... (26 proc.), l.rytas.lt, 2006.09.26;

Studento balsas į dangų neina, šnek., Vilnius, 2002.12;

Mūsų [inteligentijos] balsas į prezidentūrą neina (pa.: satyrinis vaizdelis: du inteligentai stovi prie prezidentūros su reikalavimu, kad atsistatydintų R. Paksas), LNK, DvŽ, 2003.11.14;

Nei mano, nei jūsų balsas į dangų neina (pa.: sporto komentatoriaus žodžiai; kont.: Nebuvo pražangos, bet nei mano, nei...), TV3, Krepšinio čempionatas, Lietuva–Slovėnija, 2009.09.12.

Šuo – geriausias žmogaus draugas

Blondinė – geriausias žmogaus draugas, šnek., Vilnius, 2002.12;

Geriausias žmogaus draugas – moteris, <http://newjeega.webs.com>;

<http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];

Moterys – žmogaus draugas! (pa.: taip pavadintas rinkinys nuotraukų, kuriose vyras – „ponas“, o moteris – „vergė“), <http://www.blemba.lt>, 2008.12.31;

Geriausias žmogaus draugas – tai internetas!, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];

Gydytojas – geriausias žmogaus draugas, <http://www.bernardinai.lt/>, 2010.01.27;

Koks keturkojis geriausias žmogaus draugas? – Fotelis, <http://newjeega.webs.com>.

Televizorius – žmogaus draugas. KONFUCIJUS

Apsaugok mane nuo draugų. Nuo priešų aš pats apsisaugosiu. TV MEISTRAS, R. Kazlas, „Nekenčiu reklamos“, IV ser., 2008.08.30, iš: <http://nekenciureklamos.blogas.lt/>, [žiūrėta 2010.07.21];

Žmogus gali būti viskuo, o šuo – tik draugu, šnek., Vilnius, 2002.12.

Sveikame kūne sveika siela

Sveikame kūne – sveika taburetė, <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04.

Sveikas, uzbonėli, sudiev, razumėli

Sveika, taurele, sudie, tarnyba (kont.: Už tai, kad vairavo išgėrę, pernai postų neteko 23 policijos pareigūnai), LŽ, 2010.06.9, p. 1.

Sveikatos nė už pinigų nenupirksi

Už sveikatą ir pinigų nusipirksi, A. Šiuša, ŠA, 2006.05.13, Nr. 796.

Šventa vieta tuščia nebūna

Laiminga skrybėlė laisva nebūna (pa.: V. Šapranauskas apie Sašos Son(g) skrybėlę (ji ilgai buvo dainininko įvaizdžio dalis). Dainininkas pasirodė be skrybėlės, ir jo vadovaujamas choras iškrito; kont.: „Sasha, ar tu nemanai, kad čia viskas dėl tavo skrybėlės? Tu jos atsisakei, o dabar mačiau, kad Vilius Tarasovas su panašia skrybėle labai sėkmingai dainuoja. Laiminga skrybėlė...“), TV3, „Chorų karai“, 2010.02.06;

Tuščia vieta šventa nebūna (pa.: straipsnio pavadinimas), V. Valentinavičius, LŽ, 2008.04.11.

Svetimo skausmo nebūna

Svetimo juoko nebūna (pa.: SMS reklama – raginimas užsisakyti anekdotą mobiliuoju telefonu).

Sviestu košės nepagadinsi / Pirmas blynas dažniausiai prisvilęs

Pirmą blyną sviestu nepagadinsi (nepagadinsi), <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12]; <http://cl1.balsas.lt>, 2004.03.01, [žiūrėta 2010.01.12].

Šykštuolis du kartus moka

Godus moka du kartus. Bukas moka tris kartus. Mokesčių mokėtojas moka visada, <http://www.cha.lt/2007/08/23>;

Skūpus moka du kartus, kvailys – tris kartus, o mokesčių mokėtojas – visada, <http://www.manodrabuziai.lt>;

Sako, šykštus moka dukart. Eisiu dirbti pas šykštų, gauta el. paštu; <http://www.demotyvacija.lt>, [žiūrėta 2010.08.31].

Ta pati panelė, tik kita suknelė

Ta pati kumelė, tik kita vadelė, LNK, DvŽ, 2000.01.17.

Taisyk ratus žiemą, o roges vasarą

Ruošk roges vasarą, o cukrų – žiemą, šnek., Vilnius, 2002.12;

*Ruošk roges vasarą, o sąžinę – nuo vaikystės (plg. rus. *Готовь сани летом, а честь смолоды*), <http://www.prokofiev.ru/prikol/text/t4/korki.htm>, <http://cl1.balsas.lt>, 2004.02.29, [žiūrėta 2010.01.12]; <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12]; <http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta 2009.09.16];*

Ruošk roges vasarą, o testamentą – nuo vaikystės, <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Kalėdų šventė Liuksemburge, arba ruošk roges vasarą (rudeni:) (kont.: Sveiki, skubame pranešti, kad jau yra žinoma, kad Kalėdinė lietuvių šventė Liuksemburge vyks gruodžio 6 d. (laikas ankstyvas, idant visi Kalėdų atostogų metu išvykstantys galėtų sudalyvauti)

MARX bare. <...> Liuksemburgo lietuvių bendruomenės valdyba), <http://www.lietuva.lu>, 2008.12.06;

Langus keisk žiemą, o mokėk [už juos] pavasarį (pa.: reklamos lapelis).

Tam pasninkas, kas kojomis žemės nesiekia

Kojomis žemės nepasiekus, prasideda pasninkas, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Tarp dviejų auklių vaikas be galvos

Septynios auklės – vaikas be chalvos, A. Šiuša, ŠA, 2006.01.8, Nr. 782;

Septyni vaikai – auklė be akies, <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Devynios auklės – aštuoniolika papų, <http://www.zizirskiene.lt>, [žiūrėta 2010.01.14].

Tas pats šūdas, tik kitoj patvartėj

Tas pats š, tik kitoj rankoj* (pa.: socialinė reklama prieš rūkymą; kont.: Panašumai tarp š* ir cigaretės: * smirda; * pagaminta iš atliekų; * neskęsta; *), limsa.blogas.lt, 2007.10.15;

Tas pats maigymas, tik kitoj saujoj (pa.: peliūkščiai kalbasi apie Butkevičių. [Ką jis toj Gruzijoje veikia? – Butkevičius rinkimų specialistas. Atrenka avinus „ant šašlyko“...]; kont.: – Aš nesuprantu, ar tas Audrius rinkimų, ar avinų specialistas? – O koks skirtumas, tas pats...), LNK, DvŽ, 2003.09.23.

Teisybė akis bado

Tiesa akis bado. Tai ar reikia sakyti tiesą į akis?, <http://www.mintysposakiai.lt>.

Ten gera, kur mūsų nėra LPP II Nr. 4379 (182(1) var.)

Gerai ne ten, kur mūsų nėra, o ten, kur niekada ir nebuvo!, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];

Kai mūsų nėra, visur gera, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788);

Padarom blogai ten, kur mūsų nėra, <http://humoras.mikasbinkis.lt>; www.mamutai.puslapiai.lt, [svetainė nebeveikia, užr. 2004];

Ten gera, kur esame mes! (pa.: „Samsung“ buitinės technikos reklama), radijas, 2002;

Ten gerai, kur nieko nėra (kont.: Kas mūsų laukia? – klausdavo susigrauzęs K. B. – O kas laukia mūsų? Nieks nieko niekur nelaukia. Ten gerai...), S. Geda, ŠA, 2001.04.31, p. 5;

Visur gerai, kur Jūsų nėra, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12].

Tiesiog arčiau, aplink greičiau

Tiesiai arčiau, aplink maloniau, radijo stotis „Kelyje“, 2005.10.

Tikslas pateisina priemones

Tikslas pateisina kontraceptines priemones, <http://cl1.balsas.lt>, 2004.03.01; <http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta 2009.09.16]; <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];

Tikslas pateisina skalbimo priemones, A. Šiuša, ŠA, 2003.02.08, Nr. 639;

Jei jau yra priemonės, tiks bet koks tikslas (kont.: Jei jau yra priemonės, tiks bet koks tikslas, – kaip gražiai sakė R. Musinis), K. Navakas, ŠA, 2001.07.28, p. 2.

Tyla – gera byla

Čia tyla – bloga byla, TV, „Šeši nuliai – milijonas“, 2003.10.25;

Geriau tyla negu byla, šnek., Vilnius, 2002.12; <http://www.marskineliai.lt>;

<http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12]; <http://www.cha.lt>, [žiūrėta 2009.09.16]; <http://www.patarles.lt>.

Tyli kiaulė gilią šaknį knisa

Gudri lapė gilią šaknį apgauna (kont.: Oi, ačiū ačiū, na ir kaip tokiomis pagyromis paprasto žmogaus širdies neištirpinsi? Oi, gudri lapė <...> – paminėsit mano žodį, ji netrukus ne tik su Donskiu, bet ir su Stingu kalbės), „Maxi panelė“, 2006.07, p. 6;

Pigi kiaulė didelį runkelį knisa, LNK, DvŽ, 2003.02.14;

Riebi kiaulė šaknies neišknis (pa.: „Storulių šou“ parodija), TV3, „Dar pažiūrėsim“, 2010.01.20;

Tylus santechnikas gilią kanalizaciją išknisa, www.mamutai.puslapiai.lt, [svetainė nebeveikia, užr. 2004].

Tylus obuolys gilią obelį šaknį knisa..., <http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta 2009.09.16].

Trečias kartas nemeluoja

Penktas kartas nemeluoja (pa.: apie tai, kad lietuvių komanda penktą kartą iš eilės žaidžia Olimpiados pusfinalyje; kont.: Rytoj laukia dar vienas mėginimas. Galbūt po jo atsiras nauja krepšininkų patarlė – penktas kartas...), LRT, 2008.08.21, p. 13.

Tu man, aš tau

Tu – man, aš – sau, <http://humoras.mikasbinkis.lt>.

Turtingam ir aitvaras šika į košę, o biednam tai į barščius meža

Turtingam ir Maskva padeda, biednam ir Europoje vargas..., <http://www.mintysposakiai.lt>, 2006.07.10.

Tušti puodai garsiai skamba

Visos tuščios frazės skamba. Jeigu būtų pilnos – nė kiek neskambėtų, A. Šiuša, ŠA, 2008.04.04, Nr. 887.

Už centą utelė į Kauną varytų LPP I Nr. 1804 (55 var.)

Už kelis svarus ar eurus blusą iš Londono į Edinburgą nuvarytų (kont.: Nei lietuviai, anei lenkai nėra prigimtinai darbštesni už anglus beigi vokiečius. Paprasčiausiai emigruoja tie, kurie už kelis svarus ar eurus <...>. Patraukę, paklaikusiai trokštantys žūtbut užkalt pinigų žmonės), <http://www.lrytas.lt>.

Uždaryk velniui duris, jis per aukštiniį įlįs

Jei į širdį durys uždarytos, belskis į kepenis, <http://www.patarles.lt>; <http://www.cha.lt/2007/11/15>.

Už gera – geru LPP II Nr. 4382 (16 var.)

Už gera atsilygink geru, už bloga – teisybe (pa.: straipsnio antraštė), G. Bardauskienė, LA, LTR 7172(79).

Už jaunystės griekus Dievas senatvėj nubaudžia LPP II Nr. 6048 (3 var.)

Už jaunystės klaidas mokėti tenka vaistinėje, <http://www.cha.lt/2007/05/29>.

Už vieną muštą dešimt nemuštų duoda

Už vieną baitą 8 bitus duoda!, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];

Už vieną muštą 15 parų duoda, <http://mindera.lt>; <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12]; <http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta 2009.09.16]; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Už vieną muštą Mikutavičių duoda... Dešimt Starkų (pa.: kalbasi peliukai Sūrskis ir Mauzeris. Tikriausiai aliuzija į istoriją apie tai, kad Mikutavičius ir Starkus savaitgalį įsivėlė į muštynes), LNK, DvŽ, 2007.10.29.

Vagie, kepurė dega

„Vagie, kepurė dega!“ – posakis, kuris yra visiškai beprasmiškas, jei vagiama su šalmu, A. Šiuša, ŠA, 2005.05.14, Nr. 748;
Vagys ir be kepurė dega, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Varnas varnui akies nekerta

Kaunietis kauniečiui akies nekerta (pa.: laikraščio „Laikinosios sostinės varnas“ šūkis. Šį priešrinkiminį leidžia D. Varnas), Kaunas, 2011.
Majoras majorui akies nekerta (pa.: straipsnio apie J. Borisovą skyrelio antraštė), „Ekstra“, 2006, Nr.7, p. 27;
Gaisrininkas gaisrininkui ant šlangos nelipa, LNK, serialas „Mažyliai“, 2003.08.10;
Tikras draugas tikram draugui akinių nekerta (pa.: laidos vedėjas R. Vilkončius A. Valinskui pataria, kaip šokdinti žmoną, ir įteikia A. Butkaus „veidą“. t. y. nuotrauką), LNK, „Kviečiu šokti“, 2010.10.02.

Verkia duona, tinginio valgoma LPP I Nr. 3005 (235(3) var.)

Verkia obuolys, tinginio valgomas..., <http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta 2009.09.16];
Verkia ryžiai, tinginio valgomi. LAOZIS
Visi jūs tinginiai. ŪKININKAS IŠ JURBARKO, R. Kazlas, „Nekenčiu reklamos“, VII ser., 2008.08.30, iš: <http://nekenciureklamos.blogas.lt/>, [žiūrėta 2010.07.21];
Verkia varškė, apsauginio valgoma (pa.: rašytojai Z. Čepaitei į „Anties“ koncertą Mokytojų namų kiemelyje neleido įsinešti varškės. Po to susikūrė Varškės valgytojų gynimo asociacija; kont.: Kitas judėjimo entuziastas siūlė pradėti kovą su varškėfobija, kuri yra nuo seno išgalėjusi Lietuvoje. Tai rodo tokie posakiai kaip: „Nuo varškės dantys išbarškės“, „Iš bado šuo ir varškę ėda“ ir pan. NVVGA tinkle „Facebook“ didėja nelyg sniego gniūžtė – per keturias dienas nuo rezonansinio straipsnio pasirodymo varškės gynėjų susibūrė daugiau nei 2000. Čia varžomasi, kas sukurs šmaikštesnę situacijos karikatūrą ar posmą), <http://www.lrytas.lt>, 2011.07.28;
Duona apsiverkė, tinginio valgoma, ir pasidarė nebeskani (kont.: Tinginys iš bado taip sublogo ir sulysio, kaip kokia lysvė. Ir tada iš bado jam nukrito visos nereikalingos kūno dalys. Bijodamas, kad dar kas nors jam nenukristų (pavyzdžiui, galva), tinginys ėmė prašyti zoologijos sodo sargą, kad duotų jam pavalgyti bent duonos, bet duona apsiverkė...), V. V. Landsbergis. Rudnosiuko istorijos, V., 2004, p. 101;
Verkia dvasios, kvailių gaudomos, D. ir G. Beresnevičiai, <http://www.qedata.se/dr/patarl.htm>, 1995.

[Veršiu nebliovęs, jaučiu nebaubsi; Kiaulių neganęs, ponu nebūsi]

Fuksu nebliovęs, dekanu nebaubsi, šnek., Vilnius, 2002.12;
Nesuskaičiavęs marsiečio blakstienų, tu dar ne fantastikos gerbėjas, A. Kalnikas, <http://www.qedata.se>, 1995;
Nesirgęs marazmu, netapsi Erazmu, A. Šiuša, ŠA, 2007.02.24, Nr. 834;
Nebuvęs fantastu, karaliumi netapsi, M. Lužytė, <http://www.qedata.se>, 1995;
Nebuvęs talentu, nevaizduok genijaus!, A. Šiuša, ŠA, 2003.06.07, Nr. 655;
Seime pabuvēs – darbo negausi..., <http://www.mintysposakiai.lt>, 2006.09.10.

Viena galva gerai, o dvi – dar geriau LPP I Nr. 2773 (8 var.)

Viena galva gerai, o dvi – per daug, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];
<http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta 2009.09.16]; <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;
Viena galva gerai, o dvi – negražu (plg. rus. *Одна голова хорошо, а две головы – урод*, Reznikov 2009: 46), <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;
Viena boba gerai, o dvi – vis į mišką žiūri, <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Viena galva gerai, o su smegenimis – dar geriau, gauta el. paštu, 2009.12.04;
<http://www.marsskineliai.lt>;

Viena galva gerai, bet visas kūnas – geriau, <http://www.sveikinimai.com>; <http://cl1.balsas.lt>,
2004.03.01;

Viena galva – gerai, o du batai – pora, <http://www.omni.lt>, 2004.03.04.

Vienas lauke ne karys

Vienas lauke ne karys, o kolūkietis, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12]; šnek.,
Vilnius, 2002.12;

Vienas lauke ne karys – netiesa! (pa.: „Bitės GSM“ reklama per radiją; kont.: ...netiesa! Ir jūs
galite prisidėti prie to, kad miestas taptų „Labas miestu“);

Vienas lauke – nekarys. KUTŪZOVAS

O kas tada aš? KARYS LAUKE, R. Kazlas, „Nekenčiu reklamos“, XII ser., 2008.08.30, iš:
<http://nekenciureklamos.blogas.lt/>, [žiūrėta 2010.07.21];

Vienas lauke – ne traktorius, <http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta 2009.09.16];
<http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12]; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Buvau vienas lauke karys (kont.: Kažkada buvau išėjęs į nelygios kovos taką ir buvau vienas
lauke karys, bandydama įkirsti smegenų visiems, kas negalėjo suprasti, kad 1995 metais
į Angliją dirbti išvažiavau ne „stažuotis“, ne „kelti kvalifikacijos“, ne „mokyti“, ne
„keistis patirtimi“, o tiesiog dirbti), A. Užkalnis, <http://www.lrytas.lt>, 2011.02.12.

Viešpaties keliai nežinomi

Vyriausybės keliai nežinomi (pa.: R. Ozolo kalba su „Panoramos“ žurnaliste; kont.: Tai kodėl
Vyriausybė padarė tokį sprendimą? – Nežinau. Vyriausybės...), LTV, „Panorama“, 1998,
LTR 6481(330).

Vilką mini – vilkas čia

Vytą minim, Vytas čia, LNK sezono pristatymas, 2003.08.31.

Vilką penėk, jis vis miškan žiūri

Kiek vilką nešersi, vis tiek į mišką žiūri. PATARLĖ

Kam tą vilką šerti, jei į mišką žiūri? PRANAS, R. Kazlas, „Nekenčiu reklamos“, XXXI ser.,
2008.08.30, iš: <http://nekenciureklamos.blogas.lt/>, [žiūrėta 2010.07.21];

Kad ir kiek vilką maitink, vis tiek į mešką žiūri, A. Šiuša, ŠA, 2004.06.05, Nr. 703;

Kiek vilką bešertum, jis vis tiek ėda (plg. rus. *Сколько волка не корми, а он все равно ест!*,
<http://www.prokofiev.ru/prikol/text/t4/korki.htm>), <http://www.zizirskiene.lt>, [žiūrėta
2010.01.14];

Kiek vilko nemaitink, o jis vis tiek ėda, <http://cl1.balsas.lt>, 2004.03.01;

<http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta 2009.09.16]; <http://www.sveikinimai.com>,
[žiūrėta 2010.01.12];

Kiek vilko nemaitink, o jis vis tiek žiūri (plg. rus. *Сколько волка не корми, а он все равно
смотрит!*, <http://www.prokofiev.ru/prikol/text/t4/korki.htm>), <http://mindera.lt>;
<http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Kiek vilko nemaitink, vis tiek sprandą nususuks, <http://cl1.balsas.lt>, 2004.02.29, [žiūrėta
2010.01.12];

Kiek vilko nemaitinsi, vis tiek meška netaps, <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Kiek vilką bemaitintum, eina jis po velnių, <http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta 2009.09.16];

Kiek vilką bešertum, vis tiek dramblio didėnis (plg. rus. *Сколько волка не корми, а у слона
все равно больше!*, <http://www.prokofiev.ru/prikol/text/t4/korki.htm>),
<http://www.zizirskiene.lt>, [žiūrėta 2010.01.14];

Kiek vilką bešertum, vis tiek pas arklį didėnis, <http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta
2009.09.16];

Kiek tu paršą nemaitink, vis tiek dramblio šliosas didėnis (pa.: laidos vedėjo V. Šapranausko
„įvadas“ į reklamą), TV3, „Šok su manimi“, 2010.01.04;

Kiek meškėno nemaitink, jis vis vien į konteinerį žiūri (pa.: komentuojamas vaizdelis apie šiukšliadėžėn įlindusį meškėną), TV, „Lalaila“;

Kad ir kiek moterį vaišink, vis tiek į piniginę žiūri, A. Šiuša, ŠA, 2007.05.12, Nr. 844;

Kaip studento nemaitink, vis į dekaną žiūri, šnek., Vilnius, 2002.12;

Kiek bemaitintum pionierių, vis vien – Leninas gyvas!, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];

Kiek svečius bešertum, vis tiek prisigers, <http://www.zizirskiene.lt>, [žiūrėta 2010.01.14];

Kiek svečių bemaitintum, jis vis vien nusigers, <http://www.mintysposakiai.lt>; <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];

Kad ir kiek duonos valgysi, o gerti vis tiek norisi, <http://www.omni.lt>, 2004.03.04; <http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta 2009.09.16]; <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];

Kiek degtinės bepaimtum, vis tiek reikės antrą kartą eiti, <http://www.zizirskiene.lt>, [žiūrėta 2010.01.14].

Viltis – tai kvailių motina

Viltis – durnių motina, o „Teleloto“ – tėvas, <http://www.marskineliai.lt>; <http://www.mintysposakiai.lt>, 2009.03.21; šnek., Vilnius, 2002.12;

Viltis – kvailių motina, o neviltis – kvailių tėvas, A. Šiuša, ŠA, 2007.09.08, Nr. 860;

Viltis – durnių motina, o gera motina savo vaikus myli..., <http://www.mintysposakiai.lt>, 2008.03.04;

Viltis ne tik durnių, bet ir kai kurių turtuolių motina... (pa.: pasakyta apie jaunos turtingos „žvaigždutės“ karjerą; kont.: Pasirodo, viltis ne tik <...>, kita vertus, vienas kitam netrukdo), „Maxi panelė“, 2007.01, p. 41;

Viltis – studentų motina, šnek., Vilnius, 2002.12.

Viltis miršta paskutinė

Viltis miršta paskutinė, A. Šiuša, ŠA, 2007.10.20, Nr. 865.

Viščiukus skaičiuoja rudenį

Kareivius rudenį skaičiuoja (plg. rus. *Солдат по осени считают*, <http://www.prokofiev.ru/prikol/text/t4/korki.htm>), <http://mindera.lt>; <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12]; <http://www.cha.lt/2007/05/29>, [žiūrėta 2009.09.16]; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;

Studentus, kaip ir viščiukus, reikia skaičiuoti rudenį (pa.: iš straipsnio apie mokslo reformą; kont.: Sako, studentus, kaip ir viščiukus, reikia skaičiuoti rudenį. O valdantieji dabar viską skaičiuoja. Tegul paskaičiuoja, bet garsiai, kiek abiturientų pasirinko studijas užsienyje, ir ar tie gabūs mūsų jaunieji protai nepapildė milžiniškos emigrantų bendruomenės), <http://pilietis.delfi.lt>, 2010.08.31;

Viščiukus rudenį skaičiuoja. Pagaliau ruduo. Nė vieno viščiuko. Vien vištos, A. Šiuša, ŠA, 2007.04.28, Nr. 842;

Viščiukus skaičiuoja rudenį, o kiaušinius – per šventas Velykas (pa.: velykinė paukštyno reklama), TV, 2002.

Visi keliai veda į Romą

Visi mano keliai veda į Namą prie Tildo (kont.: Liūdna, kad nesi pas mane lankęsis. Laikyčiau garbe parodyti tau vaišingumą <...> – Visi mano keliai veda į Namą prie Tildo, – atsidusau. – Matyt, viskas dėl to...), M. Frajus. Paprasti stebuklingi daiktai, vertė D. Saukaitytė, V., 2006, p. 123.

Visi vyrai kiaulės

Ne visi vyrai kiaulės. Yra ir asilų..., <http://www.mintysposakiai.lt>, 2007.03.29.

Viskas gerai, kas gerai baigiasi LPP II Nr. 4397 (15 var.)

Viskas gerai, kas baigiasi, šnek., Klaipėda, 2002.12;

Viskas, kas gerai prasideda, kada nors baigiasi, A. Šiuša, ŠA, 2004.08.21, Nr. 713.

Visų pinigų neuždirbsi

Visų pinigų neuždirbsi, dalį teks pavogti (plg. rus. *Всех денег не заработаешь—часть придется украсть*, Reznikov 2009: 50) (pa.: komentaras po „21 neginčijama pinigų taisykle“), <http://tygas.net>;

Visų pinigų neuždirbsi, dalį vis tiek teks pavogti... (pa.: internauto šūkis (diskusija apie verslo pradžia), <http://www.tax.lt>, 2009.01.23;

Visų pinigų neuždirbsi, kitus reiks pavogt (pa.: komentaras iš diskusijos apie uždarbį ir taupymą), <http://www.sadauskas.lt>, 2008.06.08;

Visų pinigų neuždirbsi. Dalį gali pasiskolinti! (pa.: credit24 reklama-pasiūlymas; kont.: Mes norime suteikti Jums paskolą ir galime tai padaryti greitai ir paprastai), <http://www.nerandu.lt>;

Liaudies išmintis sako, kad visų pinigų neuždirbsi. Tačiau visus gali pragerti, <http://www.tostai.lt>;

Liaudies išmintis sako, kad visų pinigų neuždirbsi. Tačiau visus pragerti – gali, <http://www.cha.lt/2007/08/23>;

Visų pinigų neuždirbsi ir visų mergų nepamylėsi, bet reikia stengtis (pa.: komentaras po interviu „Raigardas Musnickas: labiausiai vertinu laisvę“; kont.: Yra posakis: „Visų pinigų neuždirbsi...“ Nereikia stengtis! Kuo daugiau plėšysiesi, tuo greičiau suplyši. Aš dabar dėl nieko – nei dėl įtakos, nei dėl garbės – nesiplėšau ir nesidraskau), *Žmonės24.lt*: <http://www.15min.lt>, 2009.10.30;

Visų pinigų neuždirbsi, visų moterų nepamylėsi (pa.: internetinis komentaras po pasakojimo apie „pirmą kartą“; kont.: Kaip žmonės sako: „Visų pinigų neuždirbsi, visų moterų nepamylėsi“, o kai kurie prideda: „...bet stengtis verta“), <http://pirmas.tavo.lt>, 2002.08.18;

Visų pinigų neuždirbsi, visų bobų neišpisi (pa.: iš komentaro; kont.: Kaip yra pasakęs protingas žmogus – visų pinigų <...>, todėl laikas ir apie sąžinę pagalvoti?), <http://www.skrastas.lt>, 2010.02.04;

Visų pinigų neuždirbsi, visų daiktų nenusipirksi (pa.: iš interviu su seimūnu A. Kazulėnu; kont.: ...nenusipirksi. Sunkmetis atskleidžia tikrąsias vertybes. Gal ateityje daugiau dėmesio skirsime šeimoms, vaikams, tarpusavio bendravimui, laisvalaikiui... Norėčiau to palinkėti savo rajono žmonėms), <http://www.aina.lt/>, 2009.10.17;

Visų pinigų neuždirbsi, visų gėrybių nepritaupysi (pa.: iš referato „Išteklių taupymo problemos“; kont.: Taupydamos išteklius, ypač didžiosios įmonės, neišvengiamai labiau teršia gamtą. Dėl padidėjusios taršos kenčia kitos (pvz. žvejybos) visiškai niekuom dėtos įmonės. Taigi taupyti reikia, tačiau prieš pradėdant taupyti nepakenktų paskaičiuoti, kiek, ko, kada ir kaip taupyti, kad gautumėm maksimalią naudą. Akivaizdu, kad taupymas virtęs nepagrįsta manija, atneš žymiai daugiau žalos negu naudos. Kitaip tariant, visų pinigų...), <http://www.mokslai.lt>;

Visų žmonių neapkirpsi ir visų pinigų neuždirbsi (kont.: Pasidalijusi ketinimais nuo ateinančio rudens studijuoti monumentaliosios dailės katedroje, Lina sako, kad dabar lanko tapybos kursus ir ruošiasi stojamiesiems egzaminams. Būsima studentė tikisi, kad pavyks suderinti mokslus ir darbą. Pasak jos, nebūtina dirbti kiekvieną dieną – visų žmonių neapkirpsi ir visų pinigų neuždirbsi.), *LŽ*, Nr. 88 (12315), 2009.04.18; <http://www.lzinios.lt>.

Visur gerai, namie geriausia LPP II Nr. 4399 (173 var.)

Visur gerai, bet Lietuvoje geriausia (pa.: turizmo reklama), LTV, 2003.08;

Visur gerai, RIMI – geriau! (pa.: RIMI reklaminius šūkis, skelbiamas per TV ir spausdinamas ant parduotuvės čekių), 2007;

Svečiuose gerai, o namų aš neturiu, <http://c11.balsas.lt>, 2004.03.01, [žiūrėta 2010.01.12];

Tėvynėje gerai, o namie geriau, <http://c11.balsas.lt>, 2004.03.01, [žiūrėta 2010.01.12];

Visur gerai, bet... (pa.: publikacijos, kurioje svarstoma, kur geriau(sia) gyventi, pavadinimas), „Pirmadienis“, 1997.05. 5–11, p. 18, LTR 6481(133);
Kai svečiuose gerai, tai namuose bloga, <http://c11.balsas.lt>, 2004.03.01; „Senų patarlių šiuolaikinės versijos“, gauta el. paštu, 2009.03.19, 2008.04.14;
<http://www.cha.lt/2007/05/29>; <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12].

Vyras be pačios kaip daržas be tvoros

Gyvenimas be tvoros – lyg daržas be žmonos, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Ylos maiše nepaslėpsi LPP II Nr. 5640 (172 var.)

Ylos maiše nepaslėpsi – ji vis tiek išplauks į paviršiu, A. Šiuša, ŠA, 2005.02.12, Nr. 736;
Ylos maiše nepaslėpsi, vis tiek išplauks, <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04.

Žilė galvon, velnias uodegon

Prezidento rinkimai galvon, tvora uodegon..., <http://www.mintysposakiai.lt>, 2006.09.10.

Žiūri į knygą, mato špygą

Matydamas špygą, knygos nepaskaitysi, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).

Žiūri kaip avinas į naujus vartus LPP I Nr. 925 (53 var.)

Ko dabar žiūri kaip Šerėnas į naujus vartus, LNK sezono pristatymas, 2003.08.31.
Žiūri kaip kalvis į naujus vartus, Veliuonos apyl., Jurbarko r., 1972, LTR 5599(106).

[Žiūri kaip šuo į varškę]

Ko žiūri kaip apsauginis į varškę? (kont.: Kitas judėjimo entuziastas siūlė pradėti kovą su varškėfobija, kuri yra nuo seno išsigalėjusi Lietuvoje. Tai rodo tokie posakiai kaip: „Nuo varškės dantys išbarškės“, „Iš bado šuo ir varškę ėda“ ir pan. NVVGA tinkle „Facebook“ didėja nelyg sniego gniūžtė – per keturias dienas nuo rezonansinio straipsnio pasirodymo varškės gynėjų susibūrė daugiau nei 2000. Čia varžomasi, kas sukurs šmaikštesnę situacijos karikatūrą ar posmą), <http://www.lrytas.lt>, 2011.07.28.

[Žmogus be garbės, kaip...]

Žmogus be meilės, kaip Lenkija be Vilniaus, LNK, DvŽ, 2003.11.05.

Žmogus žmogui vilkas

Blusa blusai blusa, Šiauliai, apie 1990, LTR 6082(513);
Papuasas papuasui – draugas, bičiulis, maistas, <http://www.zizirskiene.lt>, [žiūrėta 2010.01.14];
Tikras priešas priešui – visada draugas, A. Šiuša, ŠA, 200.02.24, Nr. 834;
Žmogus žmogui klientas (pa.: iš straipsnio „N. Oželytei – viešumos celibatas“; kont.: Bet buvo baisu suvokti, kad dabartinė sistema vadinasi „Žmogus žmogui klientas“. Geriau jau, kai žmogus žmogui – vilkas), K. Kanišauskaitė, Klaipėda, 2008.04.05.

Žodis žvirbliu išskrenda, jaučiu sugrižta

Žodis veržle išlekia, džipu sugrižta (pa.: laidos vedėjas R. Vilkončiaus komentaras), LTV, „Lietuvos šokių dešimtukas“, 2007.10.27.

Žodis – ne žvirblis

Žodis – ne paukštis, bet gali žmogų apteršti, <http://www.sveikinimai.com>, [žiūrėta 2010.01.12];
Žodis – ne žvirblis, ant galvos nepridarys, <http://mindera.lt>; <http://www.omni.lt>, 2004.03.04;
Žodis – ne žvirblis, pagaus – išmes, <http://www.zizirskiene.lt>, [žiūrėta 2010.01.14];
Žodis – ne žvirblis: pagaus – išlėksi, <http://www.omni.lt>, 2004.03.04.

Žuvis genda nuo galvos

Galva pūva nuo žuvis, A. Šiuša, ŠA, 2007.12.22, Nr. 874.

Žuvis ir svečias trečią dieną dvokia

Trečiai dienai pasmirdus – svečių su žuvim versk lauk, V. Striužas, ŠA, 2006.03.10, Nr. 10(788).